

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลาย
ของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ฐิญาภา เสถียรคมสรไกร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)

คณะการจัดการการท่องเที่ยว
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2557

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลาย
ของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส

ฐิฎญา เสถียรคมสรไกร
คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โทษ สุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร. โชคชัย สุเวชวัฒนกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)

รองศาสตราจารย์ จรูญศรี มาดิลกโกวิท ประธานกรรมการ
(ดร.จรูญศรี มาดิลกโกวิท)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกศรา สุกเพชร กรรมการ
(ดร.เกศรา สุกเพชร)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โทษ สุวรรณ กรรมการ
(ดร. โชคชัย สุเวชวัฒนกุล)

รองศาสตราจารย์ เทิดชาย ช่วยบำรุง คณบดี
(ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง)

มกราคม 2558

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส
ชื่อผู้เขียน	นางสาวจิตติมา เสถียรธรรมสรไกร
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)
ปีการศึกษา	2557

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยบุคลากรจากองค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ และสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ ร่วมกับการจัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากองค์กรด้านการท่องเที่ยว ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้อันเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจะอยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งประกอบด้วย ประการแรกการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีประเด็นการเรียนรู้ย่อย คือ 1) นับถือตนเอง 2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น 3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ประการที่สอง ความเสมอภาคหรือเท่าเทียม มีประเด็นการเรียนรู้ย่อย คือ 1) ไม่เลือกปฏิบัติ 2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง 3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย และประการสุดท้าย ความเป็นธรรม มีประเด็นการเรียนรู้ย่อย คือ 1) ยึดมั่นในความยุติธรรม 2) มีคุณธรรม 3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ทั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส มีลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับเชิงทัศนศึกษา เป็น

(4)

กิจกรรมที่สร้างความตระหนักด้านการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น มุ่งเน้นเรื่องการปรับทัศนคติให้เกิดการยอมรับ และเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของคนในสังคม ซึ่งจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในระยะเวลา 1 วัน เขตพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดโพธิ์นิทรศน์รัตนโกสินทร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และ Dialogue in the dark โดยมีกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส

ABSTRACT

Title of Thesis	Tourism activities development for human diversity understanding in underprivileged children
Author	Miss Thiyapa Sathiankomsorakrai
Degree	Master of Art (Integrated Tourism Management)
Year	2014

There are two objectives of our qualitative research. First, we need to learn about the elements that effect on knowledge of human to underprivileged children. Finally, we need to develop the tourism activities for more understanding in underprivileged children. We collected the sample data by using in-depth interview methodology from child and youth development organization, human rights organization, secondary school, and children institutional care. Moreover, this research also focus group experts related in Tourism. Data was analyzed by using Content Analysis for analyze, summarize and show the new learning processes to improve human knowledge for understanding in underprivileged children.

Our research found that there are three learning concept elements whether affect human knowledge for understanding in underprivileged children. Human dignity respect is the primary element that contain three subjects include Self Esteem, Don't violate of personal rights and Don't look down on other people respectively. The secondary element is equality that focus on Don't discriminate, Open-mindedness and To give the same chance without bias respectively. The last one is equity that consists To focus on justice, Have a goodness and Was responsible on duty respectively. For enhance learning for living in social in peace and adjust an attitude about human diversity, we set Voluntourism and Educational tourism activity for students and underprivileged children around Bangkok such as Wat Pho, Rattanakosin Exhibition Hall, Chulalongkorn hospital and Dialogue in the dark during the day.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส” สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับการสนับสนุน การช่วยเหลือ ทั้งให้คำปรึกษา ให้ข้อมูล คำแนะนำ ความคิดเห็น และสิ่งสำคัญ คือ กำลังใจจาก บุคคลหลายท่านที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยดำเนินการผ่านขั้นตอน รวมถึงปัญหาทุกอย่างมาจนเสร็จ สิ้นสมบูรณ์ และประสบความสำเร็จในวันนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชคชัย สุ เวชวัฒน์กุล ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำแนะนำ ข้อชี้แนะ รวมถึงความรู้ที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งช่วยตรวจสอบ แก้ไขปัญหา ตลอดจนให้แรงใจ และทุกสิ่งทุก อย่างอันช่วยสนับสนุน ผลักดันให้ผู้วิจัยมีกำลัง มีพลัง จนสามารถก้าวข้ามอุปสรรคต่างๆในการทำ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ตลอดมา ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่เป็นกำลังสำคัญในการให้ ความคิดเห็น คำชี้แนะ และความร่วมมือมาโดยตลอดจนเสร็จสิ้นการวิจัย ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์เล่ม นี้มีสำเร็จลุล่วงขอขอบพระคุณบุคคลทุกคนอันเป็นที่รัก ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ถ่ายทอด ความรู้ทุกอย่างแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่คณะกรรมการการท่องเที่ยวทุกท่านที่ให้การ ช่วยเหลือในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ขอขอบคุณกำลังใจ และการช่วยเหลือทุกอย่างที่มีให้ มาโดยตลอดจากพี่น้อง และเพื่อนๆที่เป็นที่รักของผู้วิจัยทุกคน ขอขอบคุณทุกคนที่แม้ไม่ได้เอ่ยชื่อมา ณ ที่นี้ได้หมด แต่เป็นบุคคลที่อยู่เคียงข้าง ประคับประคอง และทำให้ผู้วิจัยเข้มแข็งจนมีวันนี้สุดท้าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ และขอมอบความสำเร็จทั้งหมดจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้แด่นางดารณี พงศ์ภิบาล และนายพงศภัค พงศ์ภิบาล ผู้ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณที่สุดในชีวิตของผู้วิจัย เป็นบุคคลที่เลี้ยงดู หล่อหลอม สนับสนุน ให้กำลังใจและความรัก ท่านทั้งสองเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมี ความพยายาม ความตั้งใจจนกระทั่งการศึกษาครั้งนี้ประสบความสำเร็จตามใจหวัง

วิญญา เสถียรกรมสรไกร

ธันวาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามงานวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 แนวคิด และทฤษฎีด้านความหลากหลาย	11
2.2 แนวคิด และทฤษฎีด้านความเสมอภาค	23
2.3 แนวคิด และทฤษฎีด้านเยาวชนและเด็กด้อยโอกาส	47
2.4 แนวคิด และทฤษฎีด้านทัศนคติ	53
2.5 แนวคิด และทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว	61
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	71
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	79
3.1 กรอบการดำเนินการวิจัย	80
3.2 วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 1	80

3.3	วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 2	85
3.4	วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 3	89
3.5	ตารางแสดงวิธีการดำเนินการวิจัย	90
3.6	นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	92
บทที่ 4 ผลการศึกษา		93
4.1	องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	94
4.2	กิจกรรมการทอเกี่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	128
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ		141
5.1	สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย	142
5.2	อภิปรายผลการศึกษา	146
5.3	ข้อเสนอแนะ	152
บรรณานุกรม		156
ภาคผนวก		166
	ภาคผนวก ก ถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	167
	ภาคผนวก ข ถอดเทปการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม	204
	ภาคผนวก ค รูปภาพการจัดการสนทนากลุ่ม	212
ประวัติผู้เขียน		216

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1	15
ส่วน	
2.1	15
ส่วน	
2.2	18
จำนวน	
2.3	45
แสดง	
3.1	90
แสดง	
4.1	100
ความ	
4.2	110
ประเด็น	
4.3	115
องค์	
4.4	119
สรุป	
4.6	121
ร้อยละ	
4.7	134
โปรแกรม	
4.8	138
ความ	

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงจำนวนคนจน (ล้านคน) สัดส่วนคนจน (ร้อยละ) จำนวนประชากรทั่วประเทศ (ล้านคน) และความเหลื่อมล้ำในรายได้	2
2.1	กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	10
3.1	แสดงกรอบการดำเนินการวิจัย	80
4.1	กรอบประเด็นการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	96
4.2	องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	126

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

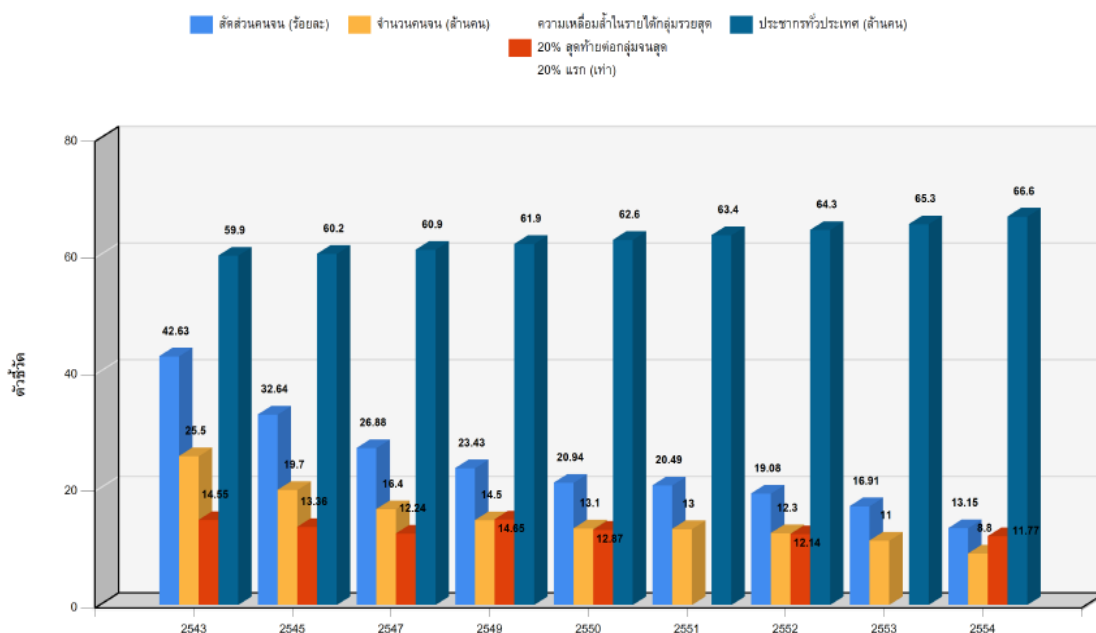
“มนุษย์เราเกิดมามีร่างกายและปัญญา สมอง ไม่เสมอกัน เมื่อเริ่มต้นก็เกิดความอยุติธรรม เสียแล้วเช่นนี้ เป็นหน้าที่ของสังคมที่จะขจัดปัดเป่าความไม่เสมอภาคนั้นให้น้อยลงที่สุดที่จะกระทำ ได้” (ปวย อึ้งภากรณ์, อ้างถึงใน สถฤณี อาชวานันทกุล, 2512: 11) จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างความเสมอภาค และความเป็นธรรมให้ปรากฏขึ้นจริงในสังคมไทย อย่างเป็นทางการ เนื่องด้วยความหลากหลาย และแตกต่างกันของมนุษย์ในด้านต่างๆ อาทิ เพศ สภาพ เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้นทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ และอื่นๆอีก หลายประการ เป็นผลให้เกิดมีความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคขึ้นในสังคม ไม่เพียงแต่ใน สังคมไทยเท่านั้น ปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นที่สังคมโลกหันมาให้ความสนใจ และหาทางแก้ไข เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนฐานของความเสมอภาคที่เป็นธรรมท่ามกลางความ หลากหลายของมนุษย์ที่นับวันยิ่งมีมากขึ้น แต่สังคมที่ปราศจากความเหลื่อมล้ำนั้นถือเป็นสังคมใน อุดมคติ ยังเป็นสิ่งที่ห่างไกลความเป็นจริงในสังคมไทย ดังนั้นการเสริมสร้างความเข้าใจในความ หลากหลายของมนุษย์จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้ ซึ่งควรเริ่มปลูกฝัง จิตสำนึกที่ดี และความเข้าใจที่ถูกต้องนี้ให้เกิดแก่เด็ก และเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญของประเทศ

สาเหตุหนึ่งที่เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม นั่นคือ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ จะเห็นว่า จำนวนของประชากรที่มีฐานะดีจะมีน้อย และกระจุกตัวกว่าจำนวนคนจน¹ซึ่งกระจายอยู่ ทั่วสังคมไทย จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า ปีพ.ศ.2554 มีจำนวนคนจนทั้งหมด 8.8 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.15 ของประชากรทั้ง ประเทศ โดยสถิติได้ลดลงอย่างต่อเนื่องทั้งจำนวนคนจนและสัดส่วนคนจนจากปีพ.ศ.2543และปี

---

¹ ในที่นี้คนจน หมายถึง บุคคลที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน (Poverty line) ที่คำนวณเป็นค่าเงินที่ สะท้อนต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสิ่งจำเป็นที่ไม่ใช่อาหารในขั้นพื้นฐานที่ทำให้สามารถดำรง ชีวิตอยู่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ก:ก)

พ.ศ.2553 ที่มีจำนวนคนจน 25.5 ล้านคนหรือสัดส่วนร้อยละ 42.63 และจำนวนคนจน 11.0 ล้านคนหรือสัดส่วนร้อยละ 16.91ของประชากรทั้งประเทศ ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ก: 2-2) แต่ความเหลื่อมล้ำในรายได้กลุ่มคนรวยสุดร้อยละ 20 สุดท้ายต่อกลุ่มคนจนสุดร้อยละ 20 แรก ยังห่างกันถึง 12-15 เท่า แม้ว่าจะเริ่มมีแนวโน้มที่ลดลงก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ก: 2-5) เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาคอย่างประเทศญี่ปุ่น ประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย มีความเหลื่อมล้ำของรายได้ต่างกันเพียง 3-4 เท่า ส่วนประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ มีความเหลื่อมล้ำของรายได้ต่างกัน 5-8 เท่า แม้แต่เปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศไทยยังคงเป็นอันดับต้นๆ ของความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ที่แตกต่างกัน (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553)

ภาพที่ 1.1 แสดงจำนวนคนจน (ล้านคน) สัดส่วนคนจน (ร้อยละ) จำนวนประชากรทั่วประเทศ (ล้านคน) และความเหลื่อมล้ำในรายได้ ปี พ.ศ. 2543, 2545, 2547, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553 และ 2554

แหล่งที่มา ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม (สศช., 2556ก)

ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความเหลื่อมล้ำทางด้านอื่นๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านชีวิตความเป็นอยู่ ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงทรัพยากร ความ

เหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาส เป็นต้น ผลที่ตามมา คือ ช่องว่างทางสังคมที่นับวันจะยิ่งห่างออกมากขึ้น นโยบายการแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำจึงไม่ควรมุ่งเน้นก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เสมอภาคและเป็นธรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องให้ความสำคัญทางด้านศักดิ์ศรี และจิตใจ อันเป็นเรื่องความรู้สึกรู้สึกที่ต้องการได้รับการยอมรับ ได้รับผลประโยชน์ และได้รับโอกาสที่เสมอภาคจากสังคมในฐานะที่เป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ซึ่งสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงจะได้รับ ได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม (ชานาญ จันท์เรือง, 2551: 12-13) สิทธิต่างๆทั้ง 5 ประเภท ถือเป็นสิทธิประจำตัวมนุษย์ทุกคน ได้มาแต่กำเนิด เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ และเพื่อการพัฒนาตน กล่าวได้ว่า เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ทุกคนพึงปฏิบัติต่อกัน

ความหลากหลายของมนุษย์ที่มีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน การขจัดให้ความเหลื่อมล้ำหมดไปจากสังคมไทย หรือการทำให้เกิดความเสมอภาคขึ้นในสังคมอย่างสมบูรณ์จึงเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในเมืองหลวงของประเทศ พื้นที่ที่มีความแตกต่างของชีวิตความเป็นอยู่ และความต่างของรายได้อย่างมาก กระนั้นรัฐบาลยังคงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องเร่งแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า หน่วยงานของรัฐหลายแห่งกำหนดนโยบาย มาตรการ รวมถึงโครงการต่างๆที่นำไปสู่การปฏิบัติในการส่งเสริมความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม เพื่อเป็นฐานที่เข้มแข็งสำหรับการพัฒนาประเทศ ตัวอย่างเช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559 กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555: 8-11) หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้ปรับแก้ไขใหม่จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กล่าวคือ มุ่งเน้นความสำคัญด้านความเสมอภาค และเป็นธรรมในสิทธิ เสรีภาพของประชาชนคนไทยให้ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้น เป็นต้น โดยภาพรวมของนโยบายดังกล่าวเป็นไปในทางเดียวกัน นั่นคือ เพื่อให้คนไทยทุกคนได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาคที่สุดตามความสมควรที่พึงได้รับ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 ได้กำหนดคุณลักษณะเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้ 1) ให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันต่อครอบครัว ภาควิชาใจในความเป็นไทย มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย และรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งกฎเกณฑ์และกติกาสังคม 2) ให้มีความสุขและพลานามัยแข็งแรง รู้จักป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด 3) ให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแก่วัย จริยธรรม และคุณธรรม 4) ให้มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในการทำงานสุจริต 5) ให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 6) ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดย

มีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ 7) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อส่วนรวมตามสมควรแก่วัย (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2554:29) โดยปัจจุบันกฎหมาย นโยบาย และแผนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนจะมีเป้าหมายสอดคล้องกันที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีศีลธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย ควบคู่กับการมีความรู้ รวมถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ นโยบายที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นกรอบการดำเนินงานหรือการจัดการศึกษาทุกรูปแบบได้นั้น คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551:4) ซึ่งครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จำเป็นต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ให้สามารถบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรได้ อาจต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ คือ การเรียนการสอนที่หลากหลาย อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติจริง หรือการเลือกใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี เป็นต้น นอกเหนือจากการเรียนภายในโรงเรียน เพื่อให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ รวมถึงเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่เด็กและเยาวชนได้รับประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุดจากกระบวนการเรียนรู้นั้น

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเพลิดเพลินผ่อนคลาย เสมือนการให้รางวัลแก่ชีวิต นอกจากนี้ยังให้ประโยชน์ด้านการศึกษา กล่าวคือ ก่อเกิดความรู้ ประสบการณ์ เปิดโลกทัศน์จากการได้พบเห็นด้วยตนเอง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548:30) และการยกระดับทางจิตใจ ผ่านการเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว หรือชุมชน หรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยนักท่องเที่ยวจะมีวัตถุประสงค์ และความสนใจในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเพื่อการพักผ่อน อาจสนใจการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นทางเลือกที่ดี เป็นต้น ด้วยลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย จัดให้สอดคล้อง เหมาะสมตามรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ อีกทั้งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวหรือท้องถิ่น จะมีอัตลักษณ์ของพื้นที่และผู้คน ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับคนท้องถิ่น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความเข้าใจในสิ่งต่างๆที่

อยู่รอบตัวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ยังช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ของนักท่องเที่ยวยุคอีกด้วย

จากปัญหาความเหลื่อมล้ำ หรือปัญหาความไม่เสมอภาคที่มีในสังคมไทยมายาวนาน แม้รัฐบาลจะมีนโยบาย และโครงการต่างๆที่มุ่งให้บริการแก่คนด้อยโอกาสเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่อยู่ห่างไกลยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ ถือเป็นปัญหาค้นพื้นฐาน อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในสังคม นอกจากนี้ยังกระทบถึงความรู้สึก จิตใจ กล่าวคือ สังคมมีการเลือกปฏิบัติ แบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งชนชั้น และไม่ยอมรับในความหลากหลาย ส่งผลให้คนกลุ่มหนึ่งที่ถูกแบ่งแยกหรือกีดกัน กลายเป็นคนชายขอบ²ของสังคม รู้สึกถูกในศักดิ์ศรีของตนเอง เสมือนคนไร้ค่าของสังคม ปัญหาความไม่เสมอภาคจึงมิใช่หน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้น หากแต่เป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกคนที่จะช่วยบรรเทาปัญหาดังกล่าว เมื่อทุกคนมีความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ของตนเอง เคารพในสิทธิของผู้อื่น รวมถึงยอมรับในความหลากหลาย และเข้าใจเหตุผลของการรับภาระมากขึ้นที่แตกต่างตามสถานะ เพื่อให้คนด้อยโอกาสที่สุดได้มีโอกาสสร้างคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมกับคนอื่น (กุลภา วจนสาระ, 2555: 33) ในระดับพื้นฐานที่จำเป็นต่อชีวิต

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ควรพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ เพื่อช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเข้าใจของคนในสังคมให้พึงตระหนักถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค โดยควรเริ่มต้นเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ให้แก่กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งงานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากเด็กและเยาวชนจะสามารถเข้าถึงและเกิดความเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย เด็กและเยาวชนควรได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว สัมผัสประสบการณ์จริง ได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น ทัศนศึกษา เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะพร้อม รวมถึงบุคลิกภาพและความสำนึกในบทบาทหน้าที่ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2540: 2) เป็นต้น อีกทั้งการเรียนการสอนในประเด็นดังกล่าวหากผู้สอนยังคงยึดติดที่เน้นถ่ายทอดเนื้อหา ยึดยึดความรู้ที่มีอยู่ในหนังสือ จะทำให้กระบวนการเรียนรู้ไร้ความหมาย เพราะทำลายจินตนาการ ศักยภาพ สุดท้ายเด็กก็จะขาดทักษะ

² คนชายขอบ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนส่วนน้อยที่สังคมไม่รับรู้อาชีพ เป็นผู้ที่ถูกทำให้ไม่มีความสำคัญ มีชีวิตอยู่ตามชายแดนหรือริมขอบของพื้นที่ในสังคม ทั้งพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ชนเผ่าพันธุ์ ศาสนา การศึกษา ภาษา วิถีชีวิตทางเพศ การจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งการเท่าทันกระแสความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ และเมื่อคำนึงถึงประเด็นเรื่องความเป็นธรรมแล้ว คนชายขอบยังอยู่ห่างไกลจากสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นธรรม (กุลภา วจนสาระ, 2555: 26)

การแก้ปัญหา และขาดจิตสำนึก (อรพันธ์ อัครการ, 2542:58) การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่ดี โดยการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จะอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม เพราะเรียนรู้ผ่านการเป็นผู้ให้และผู้รับ

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จะช่วยสร้างรากฐานคุณธรรม หล่อหลอมพฤติกรรมที่ดีแก่เด็กและเยาวชน นอกจากสามารถเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน และตอบสนองแผนการพัฒนาเด็กและเยาวชน อันจะนำไปสู่สังคมที่สงบสุขแล้ว ยังถือเป็นรูปแบบใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ที่จะช่วยขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ และเพิ่มศักยภาพแก่การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ต่อไป

1.2 คำถามงานวิจัย

- 1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสควรมีองค์ประกอบอย่างไร
- 2) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส
- 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ

มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติในการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อสนองตอบนโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ

2) กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที๋ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เป็นตัวอย่างหรือแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับโรงเรียน สถานศึกษา ในสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

3) หน่วยงานทางการทอ่งเที๋ยว สามารถนำกระบวนการเรียนรู้จากการพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที๋ยวนี้ ให้เป็นกิจกรรมการทอ่งเที๋ยวรูปแบบใหม่สำหรับการทอ่งเที๋ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ แก่กลุ่มนักทอ่งเที๋ยวที่มีความสนใจเรื่องการเข้าใจความหลากหลายของมนุษย์ หรือเรื่องความเสมอภาค นอกจากนี้ยังสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับนักทอ่งเที๋ยวที่มีความสนใจอื่นๆได้เช่นกัน

4) สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน นักวิชาการและนิสิต นักศึกษา นำประโยชน์จากข้อมูลการศึกษาและการบูรณาการความรู้ในหลายด้าน เช่น ด้านการทอ่งเที๋ยว ด้านการจัดการการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน และด้านความหลากหลายของมนุษย์ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการได้ต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที๋ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส อันเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคม ด้วยความแตกต่างของบุคคลในสังคม ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ หรือเกิดความไม่เสมอภาค โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนาจะเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับเยาวชนทั่วไป และเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้การเสริมสร้างความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้นำหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวคิดหลักของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และใช้กิจกรรมการทอ่งเที๋ยวบนพื้นฐานการทอ่งเที๋ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เป็นเครื่องมือสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัยหลายวิธี โดยกำหนดตามวัตถุประสงค์ จึงมีการกำหนดประชากรตามลักษณะวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.5.2.1 วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ องค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา และสถานสงเคราะห์เด็ก

1.5.2.2 วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรด้านการจัดการท่องเที่ยว

1.5.3 ขอบเขตด้านวิธีการ

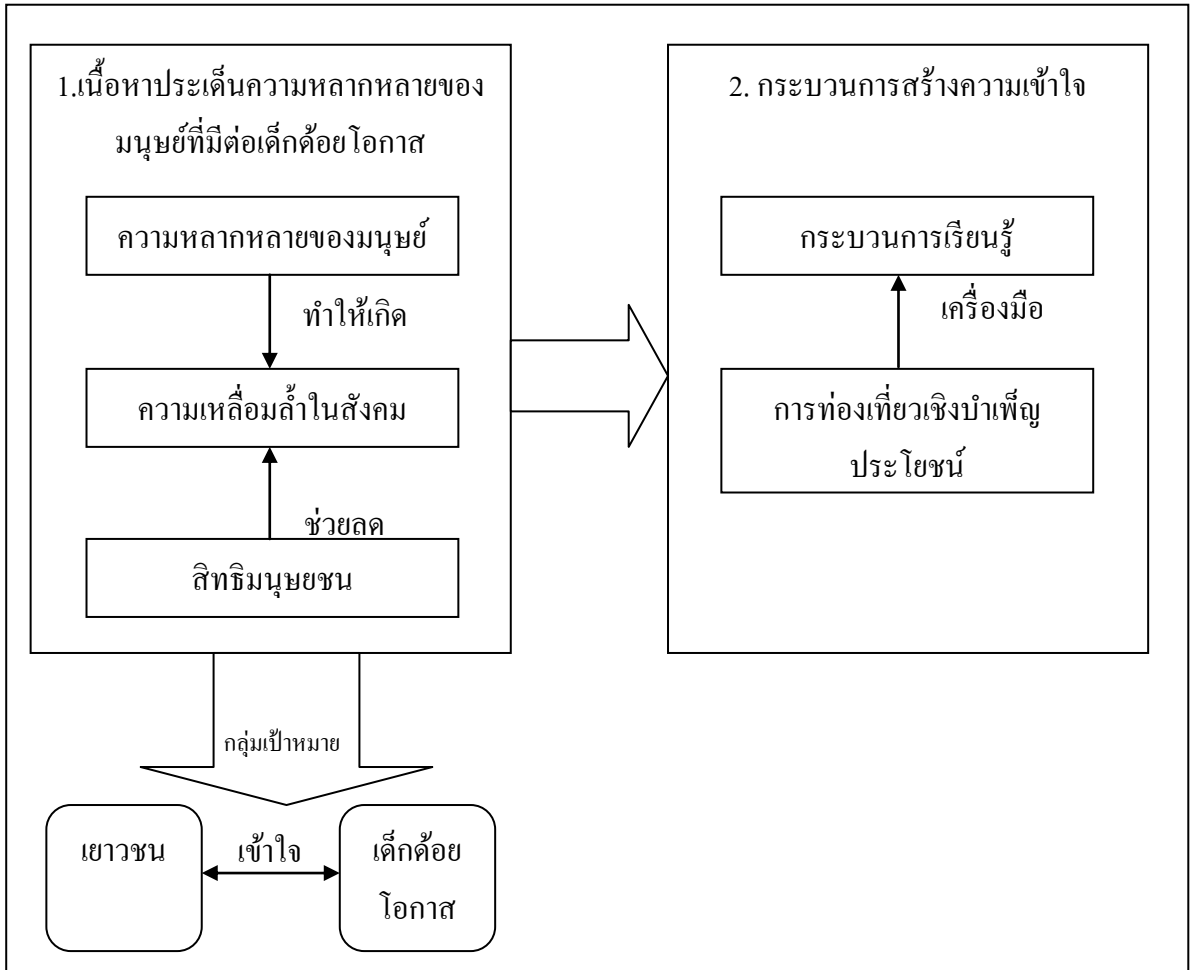
การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัย นั้นคือ กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ทั้งการศึกษา ค้นคว้า และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเบื้องต้น อีกทั้งได้ข้อมูลการวิจัยจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือมีบทบาทในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาฯ และสถานสงเคราะห์เด็กในกรุงเทพฯ เมื่อได้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจากข้อมูลทุติยภูมิ และปฐมภูมิแล้ว จึงสรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสที่สมบูรณ์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา ค้นคว้า เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้เยาวชนและเด็กด้อยโอกาสมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องในการเข้าใจความแตกต่างกัน นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิด และทฤษฎีด้านความหลากหลาย
- 2.2 แนวคิด และทฤษฎีด้านความเสมอภาค
- 2.3 แนวคิด และทฤษฎีด้านเยาวชนและเด็กด้อยโอกาส
- 2.4 แนวคิด และทฤษฎีด้านทัศนคติ
- 2.5 แนวคิด และทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

2.1 แนวคิด และทฤษฎีด้านความหลากหลาย

2.1.1 ความหมายของความหลากหลายของมนุษย์

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 คำว่า หลากหลาย หมายถึง หลายอย่าง ต่างๆกัน ในงานวิจัยนี้จะเกี่ยวข้องกับเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ อันเป็นความแตกต่างของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคมโลก ซึ่งมาลินี จุฑะรพ (2539) กล่าวว่า บุคคลจะมีความแตกต่างกันในด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านความถนัด ด้านความสนใจ ด้านเจตคติ ด้านแรงจูงใจทางสังคม ด้านค่านิยม ด้านรสนิยม ด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านการศึกษาอบรม ด้านการกระทำ และด้านอายุ โดยสอดคล้องกับสุรางค์ โคว์ตระกูล (2541) ที่ได้จำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลไว้ในเรื่องต่อไปนี้ 1) ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางเขาวนปัญญา 2) ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางความคิดสร้างสรรค์ 3) ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางลีลาการรู้คิด (Cognitive styles) 4) ความแตกต่างระหว่างบุคคลทางลีลาการเรียนรู้ (Learning styles) และ 5) ความแตกต่างระหว่างเพศ นอกจากนี้ความแตกต่างระหว่างบุคคลถือเป็นลักษณะที่ไม่ซ้ำ และไม่เหมือนใคร เป็นความแตกต่างของบุคคลแต่ละคนที่จะเรียนรู้ หรือสร้างพฤติกรรมใหม่ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางด้านสติปัญญา ความคิด ความจำ การแก้ปัญหา ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อม รวมถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลในเรื่องการรับรู้ การแปรความหมาย การสื่อสาร และระดับความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ (อารี พันธุ์ณี, 2534: 33) ทั้งนี้ซูชิฟ อ่อนโลกสูง (2522: 13) ให้ความหมายของ ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างนั้นเป็นการถ่ายทอดลักษณะบางอย่างจากบรรพบุรุษ และการได้รับอิทธิพลจากการปะทะกับสิ่งแวดล้อม ไม่มีใครเลยที่จะเหมือนกันทุกอย่าง ทุกคนมีความแตกต่างในเรื่องเพศ พื้นฐานทางบ้าน ความอบอุ่นที่ได้จากครอบครัว และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสุธีรา เผ่าโกศลดิษฐ์ (2543: 28-29) ที่ระบุว่า มนุษย์เรามีความแตกต่างกันมากในองค์ประกอบทางจิตวิทยาส่วนบุคคล บางส่วนมาจากลักษณะแตกต่างทางชีวภาพหรือทางร่างกายของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการเรียนรู้ กล่าวคือ มนุษย์ซึ่งถูกชบเลี้ยงภายใต้สภาพการณ์ต่างกัน จะเปิดรับความคิดเห็นแตกต่างกัน และการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดทัศนคติ ค่านิยมและความเชื่อ ที่รวมเป็นลักษณะทางจิตวิทยาส่วนบุคคลที่แตกต่างกันไป เช่นเดียวกับแนวคิดของลักษณะ สรีวิวัฒน์ (2544: 22-23) กล่าวว่า มนุษย์จะมีความแตกต่างในสองลักษณะ นั่นคือ ความแตกต่างภายนอก ได้แก่ รูปร่าง หน้าตา สีผิว เป็นต้น และความแตกต่างภายใน ได้แก่ ความคิด เจตคติ ความต้องการ เป็นต้น โดยสาเหตุสำคัญของความแตกต่าง คือ พันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล จะถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างมากในการศึกษาเพื่อการออกแบบ และการจัดการเรียนการสอนให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เมื่อผู้สอนมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพมากขึ้นตามระดับความสามารถ ระดับการรับรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับการบริหารจัดการทุนมนุษย์ในองค์กรต่าง ๆ ด้วย

โดยความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น ทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นในสังคม ส่งผลให้สังคมมีการพึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยน และเกื้อกูลกัน เช่นเดียวกับนิยามของความหลากหลาย หมายถึง การดำรงอยู่ของความแตกต่าง และหลากหลายของสิ่งมีชีวิต และวัฒนธรรม เป็นสภาพที่ช่วยให้ระบบนิเวศ และระบบวัฒนธรรมปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้ดี เวลามีปัญหาสามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพปกติได้ดีกว่าสภาพที่มีความหลากหลายจำกัด (วิทยากร เชียงกูล, 2550: 117) ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางเศรษฐกิจ ความหลากหลายทางสังคม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นต้น ความหลากหลายมิใช่ตัวทำลายอัตลักษณ์ หรือทำลายความเป็นหนึ่งเดียว วิทยากร เชียงกูล (2550: 117) กล่าวว่า ความหลากหลายเป็นกุญแจของความเข้มแข็ง ความทนทาน การต่อสู้ การปรับตัวได้ดี ความมีชีวิตชีวา ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ของระบบสิ่งมีชีวิต รวมทั้งสังคมมนุษย์ นอกจากนี้ความหลากหลายยังเป็นใจกลางของการมีชีวิตที่มีศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตามด้วยความหลากหลายของมนุษย์ที่มีในสังคม เกิดเป็นผลกระทบด้านลบ นั่นคือ สังคมเกิดการแบ่งแยก แบ่งชนชั้น หรือแบ่งพรรคพวก เนื่องจากความแตกต่างไปจากส่วนใหญ่ หรือแตกต่างไปจากสิ่งที่สังคมยอมรับ ดังนั้นสังคมใหญ่ทุกแห่งจึงมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางสังคมขึ้น เช่นเดียวกับสังคมไทยที่ความแตกต่างของบุคคลนำไปสู่การได้รับความไม่เสมอภาค

โดยสรุป ความหลากหลายของมนุษย์ หมายถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นความต่างทั้งลักษณะภายนอก อาทิ สีผิว สีส้ม รูปร่าง เพศ หน้าตา เชื้อชาติ ฯลฯ และความต่างภายใน ได้แก่ ความคิด ทักษะคติ เจตคติ สติปัญญา อารมณ์ สภาพจิตใจ เป็นต้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดความต่างนั้นเกิดจากปัจจัยทางพันธุกรรม และปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม มีผลอย่างมากต่อความแตกต่างภายในระหว่างบุคคล ทั้งหมดของความแตกต่างของแต่ละบุคคล จะเกิดเป็นความหลากหลายขึ้นในสังคม ทำให้สังคมสามารถพึ่งพาอาศัยกัน นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า กลไกของสังคมเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้สังคมไม่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลายบางประการ หรือกำหนดให้บุคคลที่มีความแตกต่างไปจากส่วนใหญ่ ต้องอยู่นอกกรอบของสังคม จึงเป็นที่มาของปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคในสังคม ทั้งนี้สังคมจะเป็นสุข หากทุกคนในสังคมมีความเป็นหนึ่งเดียว ในขณะที่ยินยอมให้แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มคนยังมีความเป็นอัต

ลักษณะของตนไว้ แม้ว่าจะมีความต่างในแง่ของเพศ อายุ ชาติพันธุ์ ความบกพร่องทางร่างกาย ภาษา ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา อาชีพ วัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคม ฯลฯ ก็ตาม ล้วนแต่จำเป็นต้องได้รับความเสมอภาคอย่างเป็นธรรม ดังนั้นความแตกต่างของมนุษย์จึงเป็นเรื่องที่ทุกคนควรเข้าใจ และศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์ (สุธีรา เผ่าโกศลดิษฐ์, 2543: 26-28)

2.1.2 ความเหลื่อมล้ำ/ ความไม่เสมอภาคในสังคม

จากการศึกษา “ความเหลื่อมล้ำ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ไม่ได้ระบุความหมายไว้ มีเพียงความหมายของคำว่า “เหลื่อม” ซึ่งหมายถึง เลยไป ล้าไป ล้ากัน หรือไม่เสมอกัน และยังอาจหมายถึง แตกต่าง ก็ได้ นอกจากนี้พบคำว่า “เหลื่อมล้ำต่ำสูง” หมายถึง ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นความเหลื่อมล้ำ จึงมีความหมายในทางเดียวกับ ความไม่เท่าเทียม ความแตกต่าง หรือ ความไม่เสมอภาค โดยตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Inequality” แปลว่า ความไม่เสมอภาค ความไม่เท่าเทียม และคล้ายคลึงกับคำว่า “Inequity” แปลว่า ความไม่เป็นธรรม ความไม่ยุติธรรม บางครั้งมีการใช้คำศัพท์เหล่านี้ปะปนกัน

เมื่อก้าวถึงความเหลื่อมล้ำในสังคม ภาพที่ปรากฏชัดเจน นั่นคือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ อันหมายความว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำที่เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านอื่นๆ เชื่อมเป็นลูกโซ่ ดังงานวิจัยของวิชัย อุดสาหิจิตและจุฑามาศ แก้วพิจิตร (2556: 71) ได้ระบุว่า ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจจะนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านต่างๆ ตามมา เช่น อำนาจในการซื้อ การเข้าถึงบริการทางการแพทย์ การเข้าถึงการศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับสตูนิ อาชวานันทกุล (2554: 16-18) ยกตัวอย่างให้ประจักษ์ว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ส่งผลให้บุคคลมีความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส คุณภาพการให้บริการของรัฐ และความเหลื่อมล้ำของการใช้อำนาจรัฐ มากไปกว่านั้นยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านศักดิ์ศรี อันกระทบต่อความรู้สึกรับรู้ของบุคคล เนื่องจากค่านิยมของสังคมไทยให้คุณค่ากับการมีหน้ามีตาในสังคม จึงมีแนวโน้มการดูหมิ่นดูแคลนต่อบุคคลไม่เท่ากัน แม้ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคบางประการจะเป็นไปตามธรรมชาติ บุคคลไม่สามารถเลือกได้ อย่างไรก็ตามยังมีความเหลื่อมล้ำอื่นๆ ที่เกิดจากกระบวนการของสังคม อาทิ โครงสร้างทางสังคม ระบบทุนนิยมเสรี ระบบการเมือง ค่านิยม เป็นต้น

ประเภทของความเหลื่อมล้ำ หรือความไม่เสมอภาค มีนักวิชาการได้ศึกษา และกำหนดไว้หลากหลาย แต่ครอบคลุม และมีทิศทางเดียวกัน รุสโซ (2555: 21) กล่าวว่า ความไม่เท่าเทียมกันทั้งหลายอาจแบ่งได้ 2 ประเภท อันได้แก่ 1) ความไม่เท่าเทียมกันที่เป็นไปตามธรรมชาติ หรือความ

ไม่เท่าเทียมกันทางกายภาพ 2) ความไม่เท่าเทียมกันทางศีลธรรมหรือทางการเมือง โดยความไม่เท่าเทียมกันทางกายภาพ เป็นที่แน่ชัดว่าได้ถูกกำหนดโดยธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ อาทิ ความแตกต่างในเรื่องอายุ สุขภาพ ความแข็งแรงของร่างกาย ตลอดจนคุณสมบัติของจิตหรือวิญญาณ ส่วนความไม่เท่าเทียมกันทางศีลธรรมนั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการสมมติขึ้นของมนุษย์ กล่าวคือ จากการตกลงร่วมกันของมนุษย์ เช่น อำนาจ ความร่ำรวยหรือยากจน เกียรติยศ เป็นต้น ส่วนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556ก: สรุปสำหรับผู้บริหาร) ศึกษาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยในด้านต่อไปนี้ 1) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ 2) ความเหลื่อมล้ำด้านชีวิตความเป็นอยู่ 3) ความเหลื่อมล้ำด้านสินทรัพย์ทางการเงิน 4) ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน 5) ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ เช่น บริการด้านการศึกษา บริการด้านสุขภาพ บริการด้านสวัสดิการสังคม บริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ 6) ความเหลื่อมล้ำ หรือความไม่เสมอภาคทางเพศ และหากพิจารณาแบ่งประเภทความเหลื่อมล้ำอย่างกว้าง จะเห็นว่ามี 3 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และความเหลื่อมล้ำทางการเมือง (นพนนท์ วรรณเทพสกุล, 2556: 1; สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553) โดยผู้วิจัยสามารถสรุปในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แม้เศรษฐกิจของไทยจะมีความเติบโต แต่ขณะเดียวกัน ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ก็มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556ก: 2-5) พบว่า สถิติความเหลื่อมล้ำในรายได้ของกลุ่มคนรวยสุดร้อยละ 20 สู้ค่าของกลุ่มคนจนที่สุดร้อยละ 20 แรก ยังคงห่างกันถึง 12-15 เท่า เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ถือได้ว่า ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้สูงกว่าหลายประเทศมาก นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจสามารถพิจารณาได้จากความเหลื่อมล้ำของการถือครองทรัพย์สิน การถือครองที่ดินและทรัพยากร ความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างทางภาษี เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ชัดว่า กลุ่มประชากรที่ร่ำรวยจะครอบครองทรัพย์สินส่วนใหญ่ของประเทศ อาทิ สินทรัพย์ทางการเงินจะกระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มน้อย ส่วนโอกาสของการเข้าถึงบริการสินเชื่อในระบบของสถาบันการเงินของผู้มีรายได้น้อยยังคงมีจำกัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ก: ง) สาเหตุหนึ่งมาจากกลุ่มคนรวยมักมีรายได้จาก “ผลของการลงทุน” ซึ่งกลุ่มคนจนไม่มีโอกาสเช่นนี้ ทั้งนี้ระบบโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ในการต่อรองเชิงอำนาจ ถือเป็นรากของปัญหาที่ทำให้สังคมไทยเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจถือเป็นชนวนที่เชื่อมโยงให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านอื่นๆ อย่างทับซ้อนกัน

ด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดจากโครงสร้างทางสังคมเป็นตัวบ่งชี้ที่กำหนดให้ทราบว่า บุคคลในสังคมจะได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียม (นพรัตน์ วรรณเทพสกุล, 2556: 1) เนื่องด้วยความแตกต่างของบุคคล ตัวอย่างเช่น เพศสภาพ ชนชั้นทางสังคม เชื้อชาติ อายุ ความบกพร่องทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือสมอง การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ศาสนา หรือวัฒนธรรม เป็นต้น โดยความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำทางสังคมอย่างมาก เห็นได้จากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หรือมีรายได้น้อย มักจะมีโอกาสในการขยับฐานะทางสังคมได้น้อยมาก โดยการศึกษาเป็นหนทางหนึ่งสำหรับบุคคลที่ต้องการไต่เต้าทางสังคม อย่างไรก็ตามด้วยความแตกต่างทางฐานะ ส่งผลเชื่อมโยงทำให้

1) มีโอกาสทางการศึกษาในระดับที่ไม่สูงมากนักแม้จะมีนโยบายการช่วยเหลือจากรัฐบาลก็ตาม ตัวอย่างสัดส่วนการได้รับการศึกษาของเด็กวัยเรียน

ตารางที่ 2.1 สัดส่วนของเด็กที่เข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี2554 จำแนกตามพื้นที่ และเทียบกับจำนวนประชากรในวัยเรียนตามอายุ และฐานะ

ภาค	จน	เกือบจน	ไม่จน
ก่อนประถมศึกษา			
กรุงเทพและปริมณฑล	39.85	23.51	53.74
กลาง	56.67	53.35	55.02
เหนือ	43.98	60.84	61.42
ตะวันออกเฉียงเหนือ	56.393	45.55	48.40
ใต้	54.02	51.65	55.34
ประถมศึกษา			
กรุงเทพและปริมณฑล	85.15	85.12	88.78
กลาง	88.73	89.68	87.13
เหนือ	88.52	86.09	89.00
ตะวันออกเฉียงเหนือ	83.73	88.86	84.61
ใต้	88.55	89.55	88.16
มัธยมศึกษาตอนต้น			
กรุงเทพและปริมณฑล	51.57	74.97	73.74
กลาง	60.20	60.84	71.76

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ภาค	จน	เกือบจน	ไม่จน
มัธยมศึกษาตอนต้น			
เหนือ	67.36	62.81	74.96
ตะวันออกเฉียงเหนือ	61.71	66.95	68.01
ใต้	58.85	51.92	67.26
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช			
กรุงเทพและปริมณฑล	43.78	19.94	64.01
กลาง	47.52	42.01	59.80
เหนือ	33.37	59.03	57.92
ตะวันออกเฉียงเหนือ	43.94	49.92	54.37
ใต้	37.16	37.67	52.97
อายุ			
3-5 ปี	53.42	48.28	53.96
6-11 ปี	86.40	88.44	86.94
12-14 ปี	61.33	63.02	70.62
15-17 ปี	41.80	63.02	70.62

แหล่งที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน 2554 สำนักงานสถิติแห่งชาติ
ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สกช.

หมายเหตุ: เป็นอัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate) = จำนวนนักเรียนในช่วงอายุวัยเรียน
นั้น คูณ 100 หารจำนวนประชากรในช่วงอายุวัยเรียนนั้นทั้งหมด

จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2554 (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556: 5) แสดงให้เห็นว่า เด็กไทยยังไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทุกคน โดยเฉพาะเด็กยากจน ทั้งนี้กลุ่มเด็กยากจน และเด็กมีความเสี่ยงที่จะจนในเขตเมืองใหญ่ เช่น จังหวัดกรุงเทพฯและปริมณฑล จะมีโอกาสน้อยในการได้รับการอบรมดูแลในช่วงปฐมวัย ขณะที่ภาคใต้ก็เกิดปัญหาเช่นเดียวกันในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เห็นได้ว่า โอกาสในการเข้าถึงการได้รับบริการทางการศึกษาที่ถือเป็นเรื่องสำคัญที่เด็กและเยาวชนทุกคนควรได้รับ แต่ด้วยความแตกต่างทางฐานะ หรือพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ และอื่นๆ ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นความไม่เท่าเทียมที่จะส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในภายภาคหน้า

2) โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ แม้ว่ารัฐบาลพยายามทำให้เกิดความครอบคลุมในการให้บริการ แต่การบริการด้านสาธารณสุขยังคงไม่เพียงพอ เกิดเป็นความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายบุคลากร และครุภัณฑ์ทางการแพทย์ที่เข้าไม่ถึงชนบทห่างไกล ปัญหาเช่นนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่มีฐานะ ในขณะที่กลุ่มคนจนที่ต้องพึ่งพาการให้บริการจากทางรัฐไม่มีโอกาส หรือสิทธิในการเรียกร้องที่เข้มแข็งมากเพียงพอที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมในการให้บริการด้านสุขภาพ จากการศึกษาพบว่า ในแง่ของการบริการสาธารณสุข ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพได้ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2553; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556ข: 6) เช่น การสำรวจการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชน พบว่า มีสัดส่วนของแพทย์ 1 คนต่อประชากร 1,052 คน ในกรุงเทพฯ ส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนแพทย์ 1 คนต่อประชากร 4,947 คน ซึ่งพบว่า กรุงเทพฯและภาคกลางมีการกระจุกตัวของการให้บริการทางการแพทย์มากที่สุด และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความกระจุกตัวน้อยที่สุด อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้เร่งพัฒนาเครือข่ายสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการรักษาที่ดี และใกล้บ้านที่สุดในมาตรฐานเดียวกัน

3) โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม เช่น สวัสดิการเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ สวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้พิการ และสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้ป่วยเอดส์ โดยในปัจจุบันมีแนวโน้มของจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง หรือไม่มีบุตรหลานดูแลก็มีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้สวัสดิการเบี้ยยังชีพจึงถือเป็นสวัสดิการที่ได้ช่วยเหลือประชากรสูงอายุอย่างมาก จากสถิติพบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการดูแลจากบุตรหลานจำนวน 977,468 คน หรือร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรสูงอายุ ได้รับเบี้ยยังชีพคนละ 500 บาทต่อเดือน แต่ถือเป็นรายได้หลักในการดำรงชีพของครัวเรือน และในปี 2554 พบว่า ครัวเรือนจำนวน 1.67 ล้านครัวเรือนมีรายได้หลักจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้วางนโยบายการขยายสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขึ้นบันได เพื่อช่วยเหลือให้ครัวเรือนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ถือเป็นนโยบายหนึ่งที่พยายามลดความเหลื่อมล้ำให้แก่ประชาชนคนจน ส่วนกรณีเบี้ยยังชีพผู้พิการและผู้ป่วยเอดส์ ยังถือว่า มีผู้เข้ารับบริการในจำนวนไม่มาก เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคในการใช้สิทธิประโยชน์ของกลุ่มผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์

ตารางที่ 2.2 จำนวน และเบี่ยยังชีพของกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ ปีพ.ศ. 2540-2557

ปี พ.ศ.	จำนวน (ราย)			งบประมาณ (ล้านบาท)			รวม (ล้านบาท)
	ผู้สูงอายุ	ผู้พิการ	ผู้ป่วย เอดส์	ผู้สูงอายุ	ผู้พิการ	ผู้ป่วย เอดส์	
2540	291,970			700.73			
2541	318,000			763.2			
2542	400,000			1,101.6			
2543	400,000			1,440			
2544	400,000			1,440			
2545	399,362			1,437.7			
2546	401,438			1,448.63			1,443.93
2547	441,238	24,000	6,000	1,591.43	144	36	1,771.43
2548	529,977	25,154	6,000	1,906.18	150.92	36	4,186.2
2549	1,086,484	42,288	23,800	3,920.78	253.73	142.8	4,317.31
2550	1,771,090	235,483	27,600	10,626.54	1,413.23	165.6	12,205.37
2551	1,772,666	235,980	27,600	10,620.13	1,416.24	165.6	12,201.97
2552	5,448,940	262,742	35,230	21,963.67	1,577.32	171.74	23,712.13
2553	5,652,837	837,259	37,332	32,778.9	3,587.22	224.36	36,590.48
2554	6,521,749	997,950	37,764	37,893.4	5,987.7	226.28	44,107.37
2555	7,045,894	1,249,203	66,569	53,608.37	7,495.22	399.41	61,502.99
2556	7,342,028	1,247,484		58,347.04	7,485		
2557				60,999.88			

แหล่งที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร เทศบาล
เมืองพัทยา (2556)

4) โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า
น้ำประปา โทรศัพท์ และการคมนาคม เป็นต้น ในปัจจุบันยังคงมีปัญหาในการเข้าถึงบริการด้านนี้

อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกลเขตเมืองใหญ่ ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนอีกด้วย ทำให้ประชาชนขาดโอกาสในการได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่พึงควรจะได้รับ นอกจากนี้ด้านโครงสร้างพื้นฐานยังอาจหมายความรวมถึงการบริการสัญญาณโทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ตด้วย เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับยุคโลกาภิวัตน์

ด้านความเหลื่อมล้ำทางการเมือง ถือเป็นความไม่เท่าเทียมกันอีกประเภทหนึ่งในสังคมไทย ที่เห็นได้ชัดแจ้งจากสถานการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นประจำวัน มักมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ เรื่องของผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง เรื่องของกลุ่มคนมีสิทธิ คนเหนือสิทธิ และคนไร้สิทธิ จนกระทั่งเกิดเป็นปัญหาความขัดแย้งทางสังคม นั่นคือ เกิดการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของตนเอง โดยคนรวยเรียกร้องเพื่อการได้มาซึ่งอภิสิทธิ์ และคนจนเรียกร้องเพื่อการได้มาซึ่งความอยู่รอด เมื่อใดเกิดปัญหาระหว่างผู้มีอำนาจ และผู้อยู่ใต้อำนาจ จะพบว่า ผลการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของกฎหมาย แต่นั่นคือ ความเหลื่อมล้ำอย่างแท้จริง เพราะผู้อยู่ใต้อำนาจมักไม่มีโอกาสเข้าถึงกฎหมายอย่างที่พึงจะเป็น

นอกจากนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำที่ไม่สามารถวัดออกมาได้ชัดเจน และไม่มีการศึกษาวิจัยมากนัก นั่นคือ เรื่องของความรู้สึก และศักดิ์ศรีที่ทุกคนพึงจะได้รับ เช่น การได้รับการยอมรับ การให้เกียรติ และการปฏิบัติต่อกันในสังคม แต่ในความเป็นจริงของสังคม บุคคลที่ได้รับการยอมรับ หรือได้รับการให้เกียรติ คือ กลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับบนของสังคม เป็นเหตุที่ทำให้สังคมไทยเกิดชนชั้นทางสังคมที่รุนแรงซ่อนเร้นอยู่

ความแตกต่างสร้างให้เกิดอคติ บุคคลใดที่แตกต่างไปจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ หรือกลุ่มคนที่เป็นใหญ่ มักจะไม่ได้รับความเท่าเทียม และมักถูกละเลยโดยสังคม ตัวอย่างเช่น สิทธิของคนพิการ หรือบุคคลที่มีความแตกต่างทางกายภาพ สังคมไทยมิได้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่รองรับบุคคลเหล่านี้เท่าที่ควร หรือ การที่ธุรกิจส่วนใหญ่จะใช้สตรีเพศเป็นเครื่องมือทางการตลาด หรือเด็กและเยาวชนยังไม่ได้รับการเห็นคุณค่าเท่าที่ควร เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การคำนึงเรื่องของความเท่าเทียมกันในสังคมยังได้รับความสนใจน้อย ทั้งๆที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับสิทธิเกียรติ และคุณค่าอย่างเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ สังคมไทยควรอยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียมท่ามกลางความหลากหลายของบุคคลในสังคม มิใช่การผลักกลุ่มคนที่แตกต่างให้กลายเป็นบุคคลชายขอบของสังคม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542: 140-148) ได้เสนอแนะแนวทางการปลูกฝังให้สังคมมีแนวคิดว่า คนทุกคนมีคุณค่า มีค่าเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็ใคร เชื้อชาติใด ฐานะอย่างไร หรือความแตกต่างใดๆ หากในสังคมมีความคิดเฉกเช่นนี้จะไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น หรือการสร้างความรู้สึกด้อยค่า ต่ำต้อย ให้กับกลุ่มบุคคลหนึ่งๆ ซึ่งการกระทำที่ทำลายความเป็นมนุษย์ของคนอื่นนั้น ถือ

เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาฐานแนวคิดดังกล่าว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น โดยพัฒนาให้ทุกคนเห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต เห็นคุณค่าของความแตกต่าง และแบ่งชนชั้นที่ความดีงาม การสร้างรากฐานสังคมให้เริ่มต้นจากความเท่าเทียมกันนั้น จะช่วยจรรโลงสังคมให้ดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง และชอบธรรม

2.1.3 กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ

ทุกสังคมย่อมมีความแตกต่างหลากหลาย เพราะมนุษย์ต่างมีเอกลักษณ์ อดัดลักษณะของตนเอง อีกทั้งความแตกต่างที่ติดตัวมาแต่กำเนิดตามธรรมชาติ และความแตกต่างที่เกิดจากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ไม่มีใครที่จะเหมือนใคร โดยสมบูรณ์ ซึ่งทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตามสังคมหนึ่งๆย่อมมองความแตกต่างเป็นความแปลกแยก จึงเกิดเป็นแนวคิดต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือ “แนวคิดคู่ตรงข้าม ที่แบ่งเป็นพวกระหว่างเขา-เรา คนใน-คนนอก โดยรวมคนที่มียอดลักษณะร่วมไว้เป็นพวกเดียวกัน และกีดกันคนบางกลุ่มที่มีความแตกต่างให้กลายเป็นคนนอกหรือคนอื่น” (กุลภา วจนสาระ, 2555: 25) เสมือนว่า ความแตกต่าง คือ ความผิด

เมื่อได้ศึกษาจึงพบว่า คนชายขอบในสังคมไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก ด้วยความแตกต่างที่สังคมกำหนดไว้ว่า “เป็นอื่น” อาทิ วิถีชีวิตทางเพศ ฐานะ การศึกษา อายุ อาชีพ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา ภาษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสมอง ชนชั้นทางสังคม ทักษะคดี และอื่นๆ ล้วนแต่ทำให้คนชายขอบไม่ได้รับโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมใดๆของสังคม ไม่มีสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานเพื่อความอยู่รอด ไม่ได้โอกาสในการพัฒนาชีวิตตนเอง แม้กระทั่งไม่มีสิทธิในความเป็นมนุษย์ จากคำกล่าวของ สุขชัย เจริญวงศ์ (อ้างถึงใน สุริชัย หวันแก้ว, 2544: 1) “คนชายขอบนั้น ไม่ใช่แค่คนชายขอบ แต่คนเหล่านี้ คือ คนตกขอบ มีชีวิตที่อยู่กับการถูกทอดทิ้ง เอาเปรียบ และถูกเอาประโยชน์ ถูกกีดกันไม่ให้เข้าถึงทรัพยากร ฯลฯ คนเหล่านี้อยู่นอกสายตา และไม่เคยถูกสิ่งที่จะให้ได้รับการช่วยเหลือ”

กระบวนการที่ผลักดันและกีดกันให้คนที่แตกต่างออกไปอยู่ชายขอบของสังคม (กุลภา วจนสาระ, 2555: 27; สุริชัย หวันแก้ว, 2544: 2) ได้แก่

1) กระบวนการสร้างรัฐชาติไทย และการสร้างความเป็นไทย เป็นกระบวนการที่รวมผู้คนไว้ในรัฐชาติเดียวกัน ใต้ระบบการปกครองเดียวกัน ผู้คนที่ต่างชาติต่างภาษาและวัฒนธรรมถูกผลักดันออกไปกลายเป็นคนชายขอบ

2) กระบวนการพัฒนาประเทศ เมื่อประเทศไทยได้พัฒนาไปสู่ความทันสมัย ค่านิยมตะวันตกเข้ามาสู่เขตเมือง จึงทำให้เกิดพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนา และไม่ได้รับการพัฒนา โดย

ภาคชนบทถูกกีดกันจากสังคม ไม่ได้สิทธิประโยชน์ทัดเทียมผู้อื่น กลายเป็นผู้ด้อยโอกาสจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

3) กระบวนการขยายตัวตามกระแสโลกาภิวัตน์ เมื่อสังคมไทยขับเคลื่อนด้วยระบบทุนนิยมแบบเสรี ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ กลุ่มคนที่ปรับตัวได้ และได้ผลประโยชน์จากกลไกตลาดเสรีนี้ กลายเป็นบุคคลผู้มีอำนาจ ส่งผลให้คนบางกลุ่มหลุดจากกระแสโลกาภิวัตน์ กลายเป็นคนชายขอบทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงถึงการเป็นคนชายขอบด้านมิติทางวัฒนธรรม สังคม การศึกษา และอื่นๆด้วย

รายงานการศึกษาในปีพ.ศ. 2555 ประเด็นข้อเท็จจริงและสถิติด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี 2556 จากการสำรวจ บันทึกและสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นใน 5 ภูมิภาค รวม 159 ประเทศและดินแดนทั่วโลก (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, 2556) พบว่า

ในปีพ.ศ. 2555 ร้อยละ 70 หรือจำนวน 112 ประเทศ ทรมานพลเมืองของตน และ ร้อยละ 64 หรือจำนวน 101 ประเทศ มีการลิดรอนเสรีภาพการแสดงออกของประชาชน

ต้นปีพ.ศ. 2555 คนจำนวน 12 ล้านคน ถูกระบุว่า เป็นคนไร้รัฐ โดยในปัจจุบันคนจำนวนถึง 15 ล้านคน ยังมีสถานะเป็นผู้ลี้ภัย

เดือนเมษายน พ.ศ. 2556 จำนวน 155 ประเทศได้ลงมติรับรองสนธิสัญญาควบคุมการค้าอาวุธ ซึ่งมีเพียง 3 ประเทศเท่านั้นที่ลงมติคัดค้าน

รายละเอียดอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น สถิติรายงานระบุว่า มี 80 ประเทศการดำเนินการไต่สวนที่ไม่เป็นธรรม มีนักโทษทางความคิดถูกคุมขังใน 57 ประเทศ ผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก จำนวน ร้อยละ 23 หรือใน 36 ประเทศ ถูกบังคับให้หรือที่อยู่อาศัย และใน 31 ประเทศ ประชาชนถูกบังคับให้สูญหาย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สถิติด้านสิทธิมนุษยชนข้างต้นที่อ้างอิงเฉพาะประเทศที่แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ได้ดำเนินการสำรวจนั้น ยังมีผู้คนจำนวนมากทั่วโลกที่ถูกกระบวนการของสังคม ทำให้คนที่มีความแตกต่างมีสถานะของตนเองกลายเป็นกลุ่มคนชายขอบโดยปริยาย

ดังนั้นคนชายขอบ จึงเป็นคำที่มักนำมาใช้ในทางสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะทางสังคมวิทยา ในการศึกษากลุ่มอพยพที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างสองกลุ่มวัฒนธรรม อันหมายถึงความถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่สังคมไม่รับรู้หรือให้ความสำคัญ อาจมีชีวิตอยู่ตามชายแดนหรือริมขอบของพื้นที่ในสังคม ทั้งพื้นที่ตามภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา การศึกษา ภาษา วิถีชีวิตทางเพศ การจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งการเท่าทันกระแสความทันสมัย ส่งผลให้กลุ่มคนชายขอบยังอยู่ห่างไกลสิทธิอันพึงจะได้รับอย่างเป็นทางการ (กุลภา วจนสาระ, 2555: 26) หรืออาจกล่าวได้ว่า คนชายขอบ ถูกนิยามขึ้นจำแนกได้ตามทางภูมิศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ

เป็นกลุ่มบุคคลที่เคลื่อนย้ายจากภูมิภาคเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ ฯลฯ เกิดการแก่งแย่งทรัพยากรหรือถูกกีดกันจากคนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่แต่ดั้งเดิม หรือเป็นคนกลุ่มน้อยของสังคมใหม่ ทำให้ได้รับการเลือกปฏิบัติจากผู้คนในกระแสวัฒนธรรมหลัก (สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา, 2542: 21 อ้างถึงในกุลภา วจนสาระ, 2555: 26) โดยสุริชัย หวันแก้ว (2544: 1) สรุปว่า คนชายขอบ มีความเกี่ยวข้องกับ 1) การเป็นชายขอบของภูมิศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มคนที่อยู่ขอบริมขอบแผ่นดิน อย่งไรก็ตามผลที่เกิดจากการอยู่ในพื้นที่ที่ริมขอบย่อมแตกต่างกัน บางคนอาจได้ประโยชน์ อาทิ การเข้าไปร่วมลงทุน หรือ การเกิดธุรกิจใหม่ แต่บางคนกลับถูกกีดกันในการเข้าถึงทรัพยากรก็เป็นได้ 2) การเป็นชายขอบของประวัติศาสตร์ ประเด็นนี้มีความเป็นพลวัตและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ 3) การเป็นชายขอบของความรู้ เมื่อความรู้ใดไม่สอดคล้องกับความรู้กระแสหลัก ความรู้นั้นจะเป็นความรู้ชายขอบ รวมถึงความคิด ความเชื่อ และความเห็นด้วย

จึงอาจสรุปได้ว่า ความแตกต่าง หรือความหลากหลายของบุคคลในสังคม เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดกระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ ซึ่งคนชายขอบ หมายถึง กลุ่มบุคคลหนึ่งๆ อาจเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ หรือคนกลุ่มน้อยที่มีความแตกต่างไปจากค่านิยมหรือวัฒนธรรมหลัก ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องของชาติกำเนิด อายุ ความบกพร่องทางร่างกาย วิถีชีวิตทางเพศ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ชนชั้นทางสังคม ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ล้วนเป็นเหตุทำให้บุคคลกลุ่มนี้ถูกเลือกปฏิบัติ ขาดโอกาสในการได้รับหรือเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะการเป็นมนุษย์ ทั้งในเรื่องของผลประโยชน์ ด้านต่างๆ รวมถึงโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมจากสังคม ประเด็นหนึ่งที่ มาร์ก ตามไท กล่าวไว้ให้คนรุ่นต่อไปได้ถูกคิด นั่นคือ การที่สังคมไทยยังคงมีปัญหาเรื่องคนชายขอบ อาจเพราะสังคมที่มีคนชายขอบ เป็นสังคมที่คนส่วนใหญ่ทนเห็นเรื่องความไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับคนชายขอบได้อย่างไม่รู้สึกรู้สึกร้อนมิได้มีส่วนร่วมในความเดือดร้อนนั้นๆ แม้จะมีบุคคลส่วนน้อยที่ไม่ปรารถนาเห็นคนถูกเอาเปรียบ ถูกกีดกันจากทรัพยากร ถูกตัดดวงประโยชน์ อย่งไรก็ตามปัญหาดังกล่าวจะไม่หมดไปจากสังคมไทย หากสังคมไทยยังคงมีกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อความเป็นชายขอบ และยังขาดความเข้มแข็งของกลุ่มคนที่ต้องการแก้ไขปัญหา จึงทำให้ปัญหาของคนชายขอบยังเกิดมีอยู่ในสังคม และถูกดำเนินการช่วยเหลือ บรรเทาไปอย่างเชื่องช้า

2.2 แนวคิด และทฤษฎีด้านความเสมอภาค

2.2.1 แนวคิด และสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน

ในปัจจุบันสังคมโลกหันมาให้ความสำคัญในประเด็นของการลดความเหลื่อมล้ำ หรือการจัดความไม่เท่าเทียมกัน ความไม่เสมอภาคกัน ให้เกิดขึ้นในอัตราน้อยที่สุด เนื่องจากปัญหาดังกล่าวที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคม ถือเป็นชนวนหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งอันยิ่งใหญ่ ซึ่งประเด็นปัญหาที่พบเห็นได้อย่างชัดเจน นั่นคือ สังคมปัจจุบันให้คุณค่าบุคคลด้วยการตีตราจากวัตถุสถานภาพทางสังคมบางประการของบุคคลนั้นๆ แต่กลับละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไป จึงก่อให้เกิดพฤติกรรม แนวคิด หรือทัศนคติที่มีการแบ่งแยกชนชั้น แบ่งพรรคแบ่งพวก มากไปกว่านั้นทัศนคติที่เห็นว่า ความแตกต่างเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง และไม่สมควรเกิดขึ้นในสังคม ทำให้ประเทศและสังคมหนึ่งๆมีกลุ่มบุคคลที่ถูกนิยามว่า “คนชายขอบ” หรือ “คนด้อยโอกาส” กระจายตัวอยู่ทั่วสังคม กล่าวได้ว่า เป็นจำนวนมากกว่ากลุ่มบุคคลที่ถือว่าตนมีสถานภาพทางสังคมสูงเสียอีก

อย่างไรก็ตามปัญหาข้างต้นได้ถูกหยิบยก และได้รับการตระหนักถึงมาเป็นระยะเวลาานแล้ว จะเห็นได้จากการเกิด “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ” (Universal Declaration of Human Rights) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ถึงแม้ว่าสิทธิมนุษยชนถือเป็นสิทธิประจำตัวที่ทุกคนพึงทราบ แต่หลายครั้งที่หลายคนมองว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนถือเป็นเรื่องไกลตัว และไม่ได้ตระหนักที่จะเรียนรู้ ในสังคมจึงเกิดมีผู้ได้เปรียบและผู้เสียเปรียบอยู่เสมอ หากเพียงแต่ทุกคนเข้าใจ และใส่ใจที่จะเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน จะช่วยให้สังคมเกิดความเป็นระเบียบ และสงบสุขมากกว่าทุกวันนี้

สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย ถือเป็นสิทธิประจำตัวที่ไม่สามารถโอนให้แก่กัน หรือถูกทำลายล้างได้โดยอำนาจใดๆ แต่หลายครั้งที่คนเรามองว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องไกลตัว ทั้งๆที่สิทธิมนุษยชนนี้เป็นสิทธิของทุกคน

จนกระทั่งเมื่อองค์การสหประชาชาติเข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิ จึงประกาศเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ด้วยสาเหตุหลายประการ อาทิ การดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อเกิดการกระทำอันป่าเถื่อนโหดร้ายมากขึ้น ความจำเป็นที่จะส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างชาติต่างๆ ความจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับการคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม และการเห็นความสำคัญยิ่งของเรื่องสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น สิทธิของมนุษยชนจึงได้ทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ

2.2.1.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

คำนิยามของสิทธิมนุษยชนนั้น ยังไม่มีความหมายที่ชัดเจนเด็ดขาดเพียงความหมายเดียว แม้ในคำกฏบัตรสหประชาชาติกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนไว้ในมาตราต่างๆ อาทิ มาตรา 1 มาตรา 13 มาตรา 55 มาตรา 56 มาตรา 62 และมาตรา 76 แต่มิได้มีคำนิยามเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ในทางวิชาการเช่นเดียวกันมักไม่มีการให้คำนิยามของคำว่า สิทธิมนุษยชน นอกจากมีความพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (2553: 6-7) สรุปความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่าเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน สำหรับการมีชีวิตอยู่รอด และการพัฒนาตน ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ และเป็นสิทธิที่อยู่เหนือกฎหมาย อำนาจใดๆของรัฐทุกรัฐ ถือเป็นหลักประกันว่า ทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นๆ จะได้รับความคุ้มครองชีวิต ความเป็นอยู่ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์

วรลักษณ์ สงวนแก้ว (2551: 11) ให้ความหมายสิทธิมนุษยชนว่า ศาสตร์ที่มุ่งเน้นในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น นำไปสู่ความสันติสุข ผู้ให้การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนจะต้องปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี

มหาชัย ศรีทองกลาง (2551: 1) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์มีแต่เกิดจนตายโดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทางกฎหมาย ทุกคนพึงได้รับอย่างเสมอภาคกัน เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างสันติสุข มีศักดิ์ศรี เสรีภาพ ไม่ตรีจิต และเมตตาต่อกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ไม่ว่าจะเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา หรือสถานภาพทางกาย

จรัส ดิษฐาภิรักษ์ (2550ข: 2-3) ระบุว่า สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลก ไม่แบ่งแยกชนชาติ ประเทศ เพศ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม สติปัญญา เศรษฐกิจ ความสามารถ หรืออื่นๆ ที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี เสรีภาพ เสมอภาค และอิสระ มีสิทธิแสวงหาปัจจัยมาดำรงชีพและได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างเหมาะสมตามความจำเป็นของมนุษย์ทุกคนในการดำเนินชีวิต

แฮสเฟิลส์ (2546) ให้นิยามคำว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิโดยสมบูรณ์ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงมีในฐานะเป็นมนุษย์ เพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดหรือการกดขี่ข่มเหงจากกระบวนการทางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยขอบเขตของการคุ้มครองจะขึ้นอยู่กับประเทศที่อาศัยอยู่

ภาณุมาศ ชัดเขางาม (2544: 79) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนถือเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) มีอยู่กับตัวมนุษย์ทุกคนมาตลอด มีข้อกสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์พึงมีโดยเหตุที่เขาเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน

และมีสิทธิบางประการติดตัวตั้งแต่กำเนิดจนตาย ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพในร่างกาย และความเสมอภาคอันโอนให้กันมิได้

อุดม รัฐอมฤต (2544: 13) กำหนดให้สิทธิมนุษยชน หมายความว่า สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ทุกคน โดยไม่แบ่งแยกสัญชาติ เชื้อชาติ ภาษา หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในอำนาจทางพื้นที่ที่ใช้รัฐธรรมนูญ บุคคลนั้นย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น ซึ่งสิทธิมนุษยชนถือเป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่มนุษย์พึงมี ด้วยเหตุผลแต่เพียงประการเดียว นั่นคือ เขาเกิดมาเป็นมนุษย์ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ตั้งแต่เกิด จึงมีลักษณะคล้ายกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3 ระบุว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550: 5)

โดยสรุปแล้วความหมายของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ข้างต้นมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน หมายถึง สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาแต่กำเนิดจนถึงตาย ไม่สามารถโอนให้แก่กันหรือพรากไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ และไม่มีบุคคล องค์กร หรือแม้แต่รัฐใดจะสามารถล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์นี้ได้ สิทธิมนุษยชนนี้ทุกคนมีสิทธิพึงได้รับอย่างเสมอภาคกัน และเป็นธรรม ด้วยเหตุผลประการเดียว นั่นคือ การเกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่เลือกว่าจะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ศาสนา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันหรือจะยากคิมีจนหรือเป็นคนพิการ เรียกได้ว่า สิทธิมนุษยชนนั้นไม่มีพรมแดน การกระทำใดที่มนุษย์กระทำต่อกันอย่างหยาบเถิดติและละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเกิดแก่มนุษย์ที่ประเทศใด และไม่ว่าผู้กระทำการละเมิดจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐใดรัฐหนึ่งก็ตาม ถือเป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น จะเห็นว่า สิทธิมนุษยชนเปรียบเสมือนเกราะป้องกันให้มนุษย์ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และสงบสุขในการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมถึงมีโอกาสในการพัฒนาตนให้ทัดเทียมผู้อื่นในกรอบของสิทธิที่พึงกระทำได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2.2.1.2 ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนมีที่มาจากปณิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) โดยปณิญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นภายหลังการยุติลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อพ.ศ.2488 นำมาซึ่งความ

หายนะสู่ชีวิตและทรัพย์สินของหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงความทารุณโหดร้ายของพรรคนาซีเยอรมันที่ได้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวหลายพันล้านคน และย้ายประชาชนในประเทศที่เข้ายึดครองท่ามกลางความโหดร้าย การย้ายสิทธิสตรี เด็ก ซึ่งล้วนแต่เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ดังนั้นหัวหน้ารัฐบาลประเทศสัมพันธมิตรต่างมีแนวคิดว่าจะต้องมีมาตรการที่เป็นรูปธรรมป้องกันมิให้มีการกระทำอันทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นอีก จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้มีการรับรองกฎบัตรสหประชาชาติที่มีความมุ่งหวังส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหลังจากการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2488 และเดือนตุลาคม พ.ศ.2489 สหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ขึ้น ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 ด้วยการลงคะแนนเสียง มีประเทศลงคะแนนเสียงสนับสนุนทั้งหมด 48 ประเทศรวมทั้งไทย งดออกเสียง 8 ประเทศ ได้แก่ เบลารุส เชชเชน ยูเครน เช็กโกสโลวาเกีย โปแลนด์ ซาอุดีอาระเบีย แอฟริกาใต้ และสหภาพโซเวียต และไม่มีประเทศใดลงคะแนนเสียงคัดค้าน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนก็ได้กลายเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากฎหมายของประเทศต่างๆ ทั้งนี้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 30 ข้อ อาจจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่น สิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหว การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การดำรงชีวิต การได้รับความเป็นส่วนตัว การเลือกนับถือศาสนา เป็นต้น และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเกี่ยวข้องกับมาตรฐานความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพ และความเป็นอยู่ดีของตนเองและครอบครัว เป็นต้น โดยสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลก จำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, 2553: 7) ดังนี้

1) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับสัญชาติ รวมถึงเสรีภาพในการเชื่อถือ และปฏิบัติตามความเชื่อถือ

2) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งหมายความรวมถึงเสรีภาพทางความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิในการมีส่วนร่วมในกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ยังมีเสรีภาพในการชุมนุม รวมกลุ่ม โดยสงบ และเลือกตั้งอย่างเสรี

3) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ สามารถมีอิสระในการเลือกงาน และได้รับความเป็นธรรมในค่าจ้าง นอกจากนี้ยังมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และมีมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

4) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ และโอกาสในการพัฒนาตน รวมถึงได้รับความมั่นคงทางสังคม

5) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ เสรีภาพในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษา การแต่งกาย การปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นตน หรือการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา ทั้งนี้รวมวัฒนธรรมทางการแสดงออกด้านความบันเทิงด้วย

หากพิจารณาอย่างละเอียด ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ส่วนแรก ปรากฏในคำปรารภข้อ 1 และ 2 จะกล่าวถึงหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนว่าด้วยเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค การไม่เลือกปฏิบัติต่อกัน จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกประเทศที่จะสร้างหลักประกันแก่ทุกชีวิตด้วยการเคารพหลักการของสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ ส่วนที่สอง ปรากฏในข้อ 3-21 เป็นเรื่องสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ส่วนที่สาม ปรากฏในข้อ 22-27 เรื่องสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ส่วนที่สี่ อยู่ในข้อ 28-30 เป็นเรื่องของหน้าที่ของบุคคล สังคม และรัฐ ที่จะต้องดำเนินการสร้างหลักประกันให้มีการคุ้มครองสิทธิต่างๆตามกำหนดอย่างจริงจัง

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับย่อ (ศราวดี ประทุมราช, 2544: 3-4) สรุปได้ดังนี้

- ข้อ 1 ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิ และเสรีภาพเท่าเทียมกัน และต้องปฏิบัติต่อกันฉันท์พี่น้อง
- ข้อ 2 ทุกคนมีสิทธิ และเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ
- ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่ และมีความมั่นคง
- ข้อ 4 ห้ามบังคับคนให้เป็นทาส และห้ามค้าทาสทุกรูปแบบ
- ข้อ 5 ห้ามการทรมาน หรือการลงโทษทารุณ โหดร้ายผิดมนุษย
- ข้อ 6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่า เป็นบุคคลตามกฎหมาย
- ข้อ 7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน
- ข้อ 8 สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากศาล
- ข้อ 9 ห้ามการจับกุม คุมขัง หรือเนรเทศโดยพลการ
- ข้อ 10 สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และเปิดเผย

- ข้อ 11 สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ก่อนศาลตัดสิน และต้องมีกฎหมายกำหนดว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด
- ข้อ 12 ห้ามรบกวนความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การติดต่อสื่อสาร รวมทั้งห้ามทำลายชื่อเสียง และเกียรติยศ
- ข้อ 13 มีเสรีภาพในการเดินทาง และเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศ รวมทั้งการออกนอกประเทศ หรือกลับเข้าประเทศโดยเสรี
- ข้อ 14 สิทธิในการลี้ภัยไปประเทศอื่น เพื่อให้พ้นจากการถูกประหัตประหาร
- ข้อ 15 สิทธิในการได้รับสัญชาติ และการเปลี่ยนสัญชาติ
- ข้อ 16 สิทธิในการเลือกคู่ครอง และสร้างครอบครัว
- ข้อ 17 สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน
- ข้อ 18 เสรีภาพในความคิด มโนธรรม ความเชื่อ หรือการนับถือศาสนา
- ข้อ 19 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และแสดงออก รวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสาร
- ข้อ 20 สิทธิในการชุมนุมโดยสงบและรวมกลุ่ม และห้ามบังคับเป็นสมาชิกสมาคม
- ข้อ 21 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลทั้งทางตรง และโดยผ่านผู้แทนอย่างอิสระ และมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะโดยเท่าเทียมกัน
- ข้อ 22 สิทธิในการได้รับความมั่นคงทางสังคม และได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการกำหนดระเบียบและทรัพยากรของประเทศตนเอง
- ข้อ 23 สิทธิในการมีงานทำตามที่ต้องการ และได้รับการประกันการว่างงาน รวมทั้งได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงานอย่างเดียวกัน และรายได้ต้องพอแก่การดำรงชีพสำหรับตนเองและครอบครัว ตลอดจนมีสิทธิก่อตั้ง และเข้าร่วมสหภาพแรงงาน
- ข้อ 24 สิทธิในการพักผ่อน และมีเวลาพักจากการทำงาน
- ข้อ 25 สิทธิในการได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอ ได้รับปัจจัยสี่ สวัสดิการสังคม ประกันการว่างงาน เจ็บป่วย เป็นหม้าย ผู้สูงอายุ ตลอดจนต้องคุ้มครองแม่และเด็กเป็นพิเศษ
- ข้อ 26 สิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน
- ข้อ 27 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน และได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ข้อ 28 สังกต้องมีระเบียบทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้บุคคล
ได้รับสิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญานี้

ข้อ 29 บุคคลย่อมมีหน้าที่ต่อชุมชน การใช้สิทธิ เสรีภาพจะต้องเคารพในสิทธิ
และเสรีภาพของผู้อื่น

ข้อ 30 ห้ามมิให้รัฐ กลุ่มชน หรือบุคคล กระทำการทำลายสิทธิและเสรีภาพที่
ได้รับการรับรองในปฏิญญานี้

จากการศึกษาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สามารถระบุลักษณะเด่นเฉพาะ
ของสิทธิมนุษยชนดังนี้ 1) เป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ติดตัวมากับมนุษย์แต่กำเนิด ด้วย
เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงมีสิทธินี้ติดตัว ถือเป็นศักดิ์ศรีประจำตัว 2) เป็นสิทธิที่เป็นสากล ที่มนุษย์ทุกคน
พึงมีเหมือนกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันอย่างไร อาทิ สีผิว เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม
ฐานะ การศึกษา เพศ ฯลฯ ล้วนแต่มีอิสระ มีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน และห้ามการ
เลือกปฏิบัติ (Equality and Non-Discrimination) 3) เป็นสิทธิที่ไม่สามารถโอนให้แก่กันได้
(Inalienability) กล่าวคือ มนุษย์แต่ละคนไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่
ผู้ใดได้ ไม่มีใครจะมาแย่งชิงสิทธิมนุษยชนจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปได้ ไม่มีใครครอบครองสิทธิ
แทนกัน อย่างไรก็ตามสามารถมีสิทธิมนุษยชนเฉพาะกลุ่มได้ เช่น สิทธิสตรี สิทธิเด็ก สิทธิของชน
กลุ่มน้อย สิทธิของผู้ติดเชื้อ HIV/เอดส์ สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิผู้พิการ เป็นต้น 4) เป็นสิทธิที่ไม่สามารถ
แยกส่วนหรือไม่สามารถถูกแยกออกจากกันได้ (Indivisibility) หมายความว่า ไม่สามารถแยกได้ว่า
สิทธิหนึ่งมีความสำคัญกว่าอีกสิทธิหนึ่ง เช่น สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองไม่สามารถ
แบ่งแยกว่ามีความสำคัญกว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิทั้งสองประการนี้ต่างมี
ความสำคัญเท่าเทียมกัน รัฐบาลใดจะอ้างว่าต้องพัฒนาประเทศให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ทาง
เศรษฐกิจที่ดีก่อน แล้วจึงให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมกระทำไม่ได้ มนุษย์ทุกคนย่อม
มีสิทธิที่จะมีเสรีภาพ มีความมั่นคงในชีวิต และมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับความเป็น
มนุษย์ ดังนั้นสิทธิต่างๆของมนุษย์จะต้องไม่ถูกแยกออกจากกัน (วไล ฌ ป้อมเพชร, 2551: 9) โดย
เบื้องต้นมนุษย์จะได้รับสิทธิอันประกอบด้วย สิทธิที่จะมีชีวิต มีศักดิ์ศรี เสรีภาพ สิทธิในทรัพย์สิน
และสิทธิที่จะมีความมั่นคงปลอดภัย (จรัล ดิษฐาอภิชัย, 2550ก: 22)

2.2.1.3 สิทธิมนุษยชนกับประเทศไทย

ในการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากจะต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของประชาชน
ภายในประเทศ การเข้าร่วมเป็นภาคีในข้อตกลงระหว่างประเทศเท่ากับเป็นการรับรองสิทธิทาง
สังคม การเมือง พลเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่บัญญัติไว้ในข้อตกลง เพื่อให้การปกป้องและ
คุ้มครองสิทธิเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ ซึ่งประเทศที่เข้าร่วมเป็นภาคีจะต้องปฏิบัติตามสัญญาและ

พันธกรณีที่มีต่อกัน ไม่เช่นนั้นจะถือว่าผิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (ปทิตตา โจนมประดิษฐ์, บรรณาธิการ, 2552: 26) โดยจากการศึกษาสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 9 ฉบับ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคี 7 ฉบับ จัดลำดับตามอายุการมีผลบังคับต่อประชาคมโลก ได้ดังนี้

1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2519 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ (การที่รัฐเข้าไปเป็นภาคีสนธิสัญญา) และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2542 มีความเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิต่างๆของประชาชน ได้แก่ การกำหนดเจตจำนงของตน การจัดการทรัพยากรและการประกันสิทธิของรัฐภาคี การประกันสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง การห้ามลิดรอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน การรับรองสิทธิในการทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยสภาพการทำงานที่ยุติธรรมและสภาพการทำงานที่ปลอดภัยสุขลักษณะ การก่อตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิของแรงงาน สิทธิในสวัสดิการสังคม-การประกันสังคม สิทธิของครอบครัว สิทธิของมารดา เด็ก ผู้เยาว์ และความคุ้มครองสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอในปัจจุบัน 4 สิทธิด้านสุขภาพ สุขลักษณะ สิทธิทางการศึกษาที่เหมาะสมเท่าเทียมกัน สิทธิที่จะมีส่วนร่วมของประชาชน และการดูแลจากภาครัฐที่จะคุ้มครอง อนุรักษ์ และการพัฒนา รวมทั้งการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาว่าด้วยการเสนอรายงานทั้งของรัฐภาคี และในระหว่างองค์กรของสหประชาชาติของการให้ความสำคัญช่วยเหลือ การประชุมทางวิชาการ และการตีความ และว่าด้วยการลงนามเข้าเป็นรัฐภาคี

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights ICCPR) มีผลบังคับใช้วันที่ 23 มีนาคม 2519 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 เนื้อหาเป็นเรื่องสิทธิต่างๆทั้งในส่วนที่เป็นสิทธิของประชาชน ซึ่งว่าด้วยการกำหนดสิทธิของตนเองของประชาชนในเรื่องการเมืองและสามารถดำเนินการอย่างเสรีในการจัดการทรัพยากรและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของตน การประกันสิทธิของรัฐภาคีที่ปราศจากการเลือกปฏิบัติ สิทธิเหล่านี้รวมถึงสิทธิที่จะมีชีวิตและการยกเลิกโทษประหารชีวิต การห้ามการทรมาน/ลงโทษทารุณโหดร้าย เสรีภาพในความปลอดภัยของร่างกาย ห้ามการจับกุมโดยมิได้ทำผิดกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับกุมด้วยมนุษยธรรม เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ความเสมอภาคในด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางศาล สิทธิในสถานะบุคคล สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิเสรีภาพทางความคิดและศาสนา การห้ามการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการสงครามและการเกลียดชังเผ่าพันธุ์ สิทธิในการชุมนุมอย่างสงบ การรวมตัวเป็นสมาคม การคุ้มครองครอบครัวและการสมรส

สิทธิของเด็กในด้านการคุ้มครอง การมีทะเบียนเกิดและสัญชาติ การมีสิทธิมีส่วนในการบริหาร บ้านเมืองและสิทธิของชนกลุ่มน้อย นอกจากนี้เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อร้องเรียนระหว่าง ประเทศ

3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) มีผล บังคับใช้เมื่อ 3 กันยายน 2524 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ และมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2528 เนื้อหาจะกล่าวถึงสิทธิต่างๆของสตรี เน้นที่ห้ามการเลือกปฏิบัติต่อสตรี และให้ความเสมอภาคของ 2 เพศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง การศึกษา การจ้างงาน การคุ้มครอง สุขภาพ ตลอดจนสิทธิอื่นๆทางกฎหมาย

4) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International, Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - ICERD) มี ผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2532 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ และมีผลบังคับ ใช้กับประเทศไทยเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2546 ซึ่งคำจำกัดความ “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” หมายถึง การจำแนก กีดกัน จำกัด หรือการเอื้ออำนวยพิเศษ เพราะเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสาย หรือชาติ กำเนิด โดยเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างระหว่างบุคคลที่เป็นพลเมือง และไม่ใช่ว่าพลเมือง อนุสัญญามี เนื้อหาในเรื่องการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ การประณาม และการแก้ไขให้เกิดการไม่เลือกปฏิบัติ สนับสนุนให้กลุ่มคนบางกลุ่มมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาค

5) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child - CRC) มีผลบังคับใช้เมื่อ 2 กันยายน 2533 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติ โดยมี ผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2535 สารบัญญัตินี้เกี่ยวข้องกับสิทธิต่างๆของเด็กบนพื้นฐาน ของสิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะมีส่วนร่วม โดยเด็กจะต้องไม่ถูกรังแกเลือกปฏิบัติ และต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก

6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2530 ประเทศไทยได้เข้า เป็นภาคี และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 วัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ เพื่อระงับ และยับยั้งการทรมาน รวมทั้งป้องกันมิให้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดๆที่เป็นการขู่ข่ม ยินยอม ข่มขู่ หรือบังคับขู่เข็ญที่จะเป็นการทรมานไม่ว่าทางกายหรือจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

7) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities – CRPD) มีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเมื่อ 27 สิงหาคม 2551

สาระสำคัญ คือ รัฐภาคีมีพันธกรณีที่จะต้องจัดการเลือกปฏิบัติต่อคนพิการในทุกรูปแบบทั้งในด้านกฎหมาย การปกครอง และการปฏิบัติต่างๆ รวมถึงการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่เอื้อต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันของคนพิการ อาทิ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการสาธารณะ มากไปกว่านั้นยังต้องยอมรับความเท่าเทียมกันของคนพิการในโอกาสการรับการศึกษา การเข้าทำงาน และสิทธิอื่นๆ ด้วย

โดยมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอีก 2 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลถูกบังคับให้สูญหาย (International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance) และอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานอพยพและสมาชิกครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families: ICRMW) ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลถูกบังคับให้สูญหายแล้ว อย่างไรก็ตามอนุสัญญาฯ จะมีผลบังคับใช้กับไทยก็ต่อเมื่อประเทศไทยได้ให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาฯ ภายหลังจากการลงนาม (เดลินิวส์ 2555, 18 มกราคม: ย่อหน้า 1) หากประเทศไทยให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลถูกบังคับให้สูญหาย ก็จะถือเป็นตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนฉบับที่ 8 ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี ส่วนตราสารฉบับที่ 9 ที่ประเทศไทยยังไม่ได้เป็นภาคี

จะเห็นได้ว่า เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้วจำนวน 7 ฉบับ และมีการนำสาระของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีผลบังคับใช้ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชนในชาติ ไม่ว่าจะเป็นฉบับปี พ.ศ. 2540 และ 2550 ก็มีสาระเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้จัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทแห่งชาติด้านสิทธิมนุษยชนขึ้น ถือเป็นแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย โดยปัจจุบันอยู่ในวาระของแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2552-2556 มีเป้าประสงค์ คือ สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตามหลักสิทธิมนุษยชน และเครือข่ายสิทธิมนุษยชนเข้มแข็งในทุกภูมิภาค ต้นตัวในเรื่องสิทธิมนุษยชน และพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล ดังนั้นแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะเป็นเครื่องมือให้องค์กรเครือข่ายสิทธิมนุษยชนนำไปใช้ส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชน ให้การแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญ คือ การขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ จึงได้กำหนดประเด็นสิทธิมนุษยชนไว้ทั้งหมด 10 ด้านที่ครอบคลุมกับ

ประเด็นสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา การเรียนรู้ วัฒนธรรม และศาสนา 2) ด้านอาชีพและแรงงาน 3) ด้านสาธารณสุข 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ด้านที่อยู่อาศัย 6) ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารของทางราชการ และการคุ้มครองผู้บริโภค 7) ด้านสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารและสื่อมวลชน 8) ด้านการเมืองการปกครอง รวมถึงเสรีภาพในการรวมกลุ่มและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น 9) ด้านกระบวนการยุติธรรม และ 10) ด้านสิทธิชุมชน

2.2.1.4 สถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน

จากการรายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี 2553-2554 (ขรรค์ชัย คงเสนห์และนิรมล เชื้อไทย, บรรณาธิการ, 2555: 94-102) ได้ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภาพรวม กล่าวคือ ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ อันส่งผลกระทบต่อ การละเมิดสิทธิอย่างกว้างขวาง ปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง ประชาชนเข้าไม่ถึงการจัดสรรทางทรัพยากร และโอกาสที่จะได้พัฒนาตนเองอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน แม้รัฐบาลจะพยายามสร้างนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม แต่ยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถจำแนกเป็น 5 ประเด็นตามสถานการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว คือ

1) การเคารพสิทธิมนุษยชน ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีการใช้สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิการชุมนุม แต่ทว่ามีผลกระทบในด้านอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในการสื่อสารการคมนาคม เป็นต้น กล่าวได้ว่า มีการให้อิสระเสรีในสิทธิทางการเมือง การปิดกั้นมีน้อยมาก

2) สิทธิของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และที่ดินที่เป็นธรรมและยั่งยืน แม้รัฐธรรมนูญได้ประกันสิทธิชุมชนและประกันสิทธิในกระบวนการที่ให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนดำเนินการในการเคารพสิทธิของประชาชนและชุมชน เช่น การได้รับข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เป็นต้น แต่รัฐบาลเพิกเฉยไม่ออกกฎระเบียบเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญรับรองได้

3) ภาวะเศรษฐกิจและการเมือง เรื่องผลกระทบต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพ กล่าวถึงเรื่องแรงงานไทยและความมั่นคงด้านอาชีพ ที่กฎหมายด้านแรงงานบางประการยังไม่มีความครอบคลุมกลุ่มแรงงานบางกลุ่ม เช่น แรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ ลูกจ้างชั่วคราว แรงงานข้ามชาติ เป็นต้น

4) การคุ้มครองและช่วยเหลือกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกละเมิด เช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ ด้วยไทยและประเทศเพื่อนบ้านมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สตรี เด็ก และแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าผ่านแนวพรมแดนที่ติดต่อกัน และตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ รัฐบาลจึงประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นมาตรการสำคัญ ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคลของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ผู้อพยพ คนไทยพลัดถิ่น และผู้หนีภัยจากการสู้รบ เป็นเหตุให้ไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ แม้จะมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่การให้สัญชาติแก่กลุ่มชาติพันธุ์ยังคงไม่มีความก้าวหน้า ส่วนคนไทยพลัดถิ่นก็ยังไม่ได้รับการคืนสัญชาติไทย

5) สถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก่อเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง สาเหตุจากเงื่อนไขเชิงบุคคล เงื่อนไขเชิงโครงสร้าง และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม รัฐบาลจึงประกาศใช้กฎหมายพิเศษ 3 ฉบับในการควบคุมและแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นระยะเวลาสั้น ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน เนื่องจากกฎหมายได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างกว้างขวางโดยไม่มีกลไกการตรวจสอบที่เหมาะสม มีข้อร้องเรียนเรื่องการใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ การทรมาน การบังคับให้เป็นบุคคลสูญหาย เป็นต้น จึงมีการสนับสนุนให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายพิเศษดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีความคล้ายคลึงกับองค์กรณีร โทษกรรมสากล ประเทศไทย (2556) ที่ระบุถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของไทยที่น่าเป็นห่วงใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การขัดแย้งกันด้วยอาวุธในประเทศ 2) สถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ 3) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งมีการถูกจำกัดและถูกปราบปราม 4) สถานการณ์ผู้ลี้ภัย ผู้อพยพเขาเมือง หรือผู้แสวงหาที่พักพิง และ 5) การยกเลิกโทษประหารชีวิต

กล่าวสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีขอบเขตที่กว้างกว่าสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้นการกระทำบางอย่างอาจไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่ถือเป็นความผิดฐานละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องด้วยประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน เห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้วางรากฐานเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้อย่างเป็นรูปธรรม เนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการธำรงไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนมากกว่าฉบับอื่นๆ มุ่งเน้นเรื่องการเคารพสิทธิเสรีภาพ และการเห็นคุณค่าคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ และทุกศาสนา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ยังคงมีความต่อเนื่องในการให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชน จากข้อบัญญัติที่ระบุไว้ เช่น

หมวด 1 มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค หรือ

หมวด 3 มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิ และเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

ดังนั้นหากพิจารณาเนื้อหาในรัฐธรรมนูญ จะพบว่า มีการให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างค่อนข้างครอบคลุม อีกทั้งแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 ให้ความสำคัญ และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนจะแปลงแผนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จะเป็นการดีอย่างยิ่งถ้าได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้คนไทยเข้าใจในความหลากหลาย ความแตกต่างของมนุษย์ โดยอาศัยพื้นฐานแนวคิดของสิทธิมนุษยชนเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (นพพล นิ่มหนูและอมรรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์ นิ่มหนู, 2555: 96) มาเป็นประเด็นการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจ โดยเฉพาะยิ่งสมควรเริ่มต้นการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเราสามารถสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ ให้องค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนถูกเผยแพร่ไปยังประชาชนทั่วไป แทรกเสริมในการศึกษาของเด็กไทย (วรลักษณ์ สงวนแก้ว, 2551: 11) เพื่อให้เด็กเติบโตมาอย่างไร้รอยต่อบนพื้นฐานความเข้าใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2.2 แนวคิดด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2.2.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แปลมาจากคำว่า Human Dignity ซึ่งเป็นศัพท์ทางวิชาการที่นักปรัชญาของประเทศตะวันตกได้บัญญัติขึ้นในยุคที่มีการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน (อิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ, 2544 อ้างใน อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ, 2544: คำนิยาม) เมื่อพิจารณาความหมาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การยอมรับนับถือสถานภาพของบุคคล (อุดม รัฐอมฤต และคณะ, 2544: 74)

อุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544: บทคัดย่อ) และ สว่าง กันศรีเวียง (ม.ป.ป.) กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า เป็นหลักการ หรือเป็นมูลฐานหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชนในแง่ของการให้คุณค่าแก่ความเป็นคนว่า คนทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน มีนัยสำคัญ 2 ประการ นั่นคือ ธรรมชาติมนุษย์ เป็นลักษณะเกี่ยวกับสภาพจิตใจและความต้องการที่จูงใจให้มนุษย์ทำการใดๆภายใต้อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรม อีกประการเป็นเรื่องศีลธรรม ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบชั่วดีที่สังคมกำหนดให้สมาชิกยึดถือ จะเห็นได้ว่า สังคมปัจจุบันมักละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะให้คุณค่าของคนแตกต่างกัน มักตัดสินคนจากสถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งความเป็นจริงสถานภาพทางสังคมไม่ใช่ตัวชี้วัดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่ศักดิ์ศรีความเป็น

มนุษย์ คือ การให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติของมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมด้วย

สุพรรณิ ไชยอำพร (2550: 34-35, 39-40), ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์ (2540: 135) ให้ความหมายของคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นที่มาของสิทธิ และเสรีภาพ โดยมนุษย์จำเป็นต้องได้รับการปฏิบัติต่อกันสมกับความเป็นมนุษย์ ไม่อาจถูกปฏิบัติในลักษณะที่เป็นเพียงวัตถุ นอกจากนี้การที่มนุษย์ขาดความนับถือในตัวเอง ตีค่าตนเองต่ำเกินไป หรือตีค่าสิทธิของตนต่ำเกินไป ก็ถือเป็นการลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน

จึงสรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นหลักการของสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่งในแง่ของการให้ความสำคัญกับคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เป็นการปฏิบัติต่อกันให้สมกับความเป็นมนุษย์ ไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นเพศ ศาสนา ฐานะ การศึกษา วัฒนธรรม และอื่นๆ หากเพียงเป็นมนุษย์ ก็ย่อมได้รับการให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ กล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมือนเป็นมาตรฐานบ่งบอกถึงสถานภาพให้มนุษย์อื่นๆปฏิบัติต่อกันอย่างให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนต้องการมีคุณค่า มีความสำคัญ ไม่ชอบให้ใครมาดูถูกเหยียดหยามให้รู้สึกต่ำต้อย หรือถูกปฏิบัติอย่างไม่ใช่คน ทั้งนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีความเกี่ยวข้องกับศีลธรรมด้วย ดังนั้นการพิจารณาว่า พฤติกรรมใดเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ ต้องพิจารณา 3 ประเด็น (อุดม รัฐอมฤต และคณะ, 2544: บทคัดย่อ) ได้แก่ สิ่งนั้นๆมนุษย์ควรปฏิบัติต่อกันหรือไม่ ความรู้สึกทางด้านจิตใจของสังคมไทยในขณะนั้นสนับสนุนหรือโต้แย้งอย่างไร และแนวทางที่สังคมอื่นที่มีประสบการณ์มาก่อนเป็นข้อพิจารณาประกอบ นอกจากนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังมีความครอบคลุมไปถึงอิสรภาพ ความเสมอภาคอีกด้วย

2.2.2.2 ประเภทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พิจารณาได้จาก 2 มิติ (อุดม รัฐอมฤต และคณะ, 2544: 77-80)

1) มาตรฐานขั้นต่ำของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นขอบเขตขั้นต่ำสุดของสถานภาพบุคคล เป็นแนวตั้งรับขั้นสุดท้ายที่มนุษย์คนหนึ่งคนใดมีอยู่และห้ามผู้อื่นก้าวล่วง มิฉะนั้นจะถือเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น นักโทษที่ถูกศาลสั่งจำคุก เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร เขาควรได้รับการรับประทานอาหารดังมนุษย์ปกติ หากมีการเอาข้าวโปรยลงบนพื้นแล้วให้ก้มลงทาน ถือเป็นการปฏิบัติที่ละเมิดสถานภาพขั้นต่ำของบุคคล

2) มาตรฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามลักษณะของกลุ่ม เป็นการรวมตัวของบุคคลที่มีเอกลักษณ์ร่วมกัน ได้แก่ กลุ่มของเพศ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ และกลุ่มวงศ์ตระกูล

ทั้งนี้การให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์จะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ (สุพรรณิ ไชยอำพร, 2550: 39)

2.2.3 แนวคิดด้านความเสมอภาค/ความเท่าเทียมในสังคม

2.2.3.1 ความหมายของความเสมอภาค/ความเท่าเทียมในสังคม (Social Equality)

ปัจจุบันมีการศึกษาเรื่องความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันอย่างแพร่หลาย และมีการนิยามความหมายไว้แตกต่างกัน จากการศึกษาตามคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้ใช้คำศัพท์ว่า Equality อันหมายถึง ความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกัน หรือความเท่ากัน ดังนั้นความเสมอภาคและความเท่าเทียม จึงมีความหมายในทิศทางเดียวกัน ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำว่า ความเสมอภาค

โอฬาร สุขเกษม (2547: 15 อ้างถึงในทิวา ลวดลาย, 2549: 8-9) ระบุว่า ความเสมอภาคที่สำคัญๆ ได้แก่

- 1) ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง สิทธิการได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง
- 2) ความเสมอภาคในการปฏิบัติของกฎหมาย
- 3) ความเสมอภาคในโอกาส เช่น คนไทยทุกคนต้องได้รับโอกาสในการศึกษา หรือโอกาสที่ในการพัฒนาตน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของการดำรงชีพ หรือยกระดับฐานะตามความสามารถ
- 4) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ในความเป็นจริงมีอาจให้ทุกคนเท่าเทียมกันด้านเศรษฐกิจได้ แต่อย่างน้อยต้องมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก
- 5) ความเสมอภาคทางสังคม คือ มนุษย์ทุกคนควรมีสักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ควรให้ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นเครื่องกำหนดให้บุคคลหนึ่งเหนือกว่าอีกบุคคลหนึ่ง

สุริรัตน์ ประจันปัจฉินิก (2551: 27-28) มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคว่า เป็นหลักพื้นฐานหนึ่งในการรับรองและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ควรได้รับจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีได้คำนึงถึงคุณสมบัติอื่นใดมาร่วมพิจารณาการได้รับซึ่งสิทธิ หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักประกันแก่ทุกคน เพื่อหลีกเลี่ยงการแบ่งแยกอย่างไม่เป็น

ธรรม การเลือกปฏิบัติ และเป็นหลักประกันมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งหลักความเสมอภาคนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ หลักการสำคัญของการปฏิบัติอย่างเสมอภาค นั่นคือ จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียม และปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้ต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆหรือในสถานการณ์เดียวกัน จำเป็นต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2543: 165-170) อย่างไรก็ตามการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม ถือได้ว่า ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค ได้แก่ การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเกิดจากสภาพของเรื่องที่แตกต่างกัน การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเกิดจากความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่

จากการทบทวนแนวคิดด้านความเสมอภาค อาจแบ่งความหมายของความเสมอภาคในสังคม ได้ 2 มิติ ดังนี้

1) ความหมายตามหลักสิทธิมนุษยชน หมายความว่า การที่มนุษย์ทุกคนได้รับสิทธิพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะยังการได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ผ่านการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยความเคารพต่อสิทธิ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2) ความหมายตามหลักกฎหมาย หมายถึง เป็นหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมที่กำหนดให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ในสถานการณ์เดียวกันอย่างเท่าเทียม

โดยบุคคลจะมีความรู้สึก ว่า ตนเองได้รับความเสมอภาคก็เมื่อเขารับรู้ ว่า (รศ.ดร. วิโรจน์ สารรัตตะ, 2547: 21 อ้างถึงในทิวา ลวดลาย, 2549: 11) สัดส่วนของ inputs กับ outcomes ที่เขาได้รับเท่าเทียมกับสัดส่วนของ inputs กับ outcomes ของคนอื่นเมื่อเปรียบเทียบกัน การเปรียบเทียบนี้ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล และเป็นการพิจารณาแบบอิงกลุ่ม (Related) ไม่ใช่การอิงเกณฑ์ (Absolute) ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ในสามกรณี คือ สัดส่วน inputs : outcomes ของเรา มากกว่า หรือน้อยกว่า หรือเท่ากับสัดส่วน inputs : outcomes ของคนอื่น กรณีที่สองจะมีผลต่อความรู้สึกว่า ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม

สรุปได้ว่า ความเสมอภาคในสังคม จะหมายถึง ความเสมอภาคในทางกฎหมาย คือ การมีสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ และภาระทางกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่น การได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและโอกาสในการพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน มิใช่หมายความว่า จะต้องมีความเสมอภาคในการมีวัตถุ ทรัพย์สินในจำนวนเท่ากัน นั่นถือเป็นความเสมอภาคอย่างสมบูรณ์ในอุดมคติ แต่ด้วยความหลากหลายของมนุษย์จึงทำให้ความเสมอภาคดังกล่าวมิอาจเกิดขึ้นจริงได้ ความเสมอภาคจึงควรเป็นความเสมอภาคแบบสัดส่วน คำนึงถึงความรู้ความสามารถหรือสถานการณ์ของแต่ละบุคคล กล่าวคือ การยินยอมให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม อันเป็นหลักความเสมอภาคที่ควรเกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามยังมีความสับสนและเข้าใจว่า ความเสมอภาค

หมายถึง ทุกคนมีความเท่าเทียมกันหรือปราศจากความเหลื่อมล้ำกันอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็ น เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ การศึกษา เป็นต้น แต่ความจริงสภาพสังคมนั้นมนุษย์ไม่อาจเท่าเทียมกัน ได้โดยสมบูรณ์ แต่สิ่งที่รัฐพยายามทำนั้น คือ ความเสมอภาคในโอกาส เพื่อให้ทุกคนสามารถมี โอกาสพัฒนาตนให้ทัดเทียมผู้อื่นได้ ความแตกต่างไม่ควรเป็นสิ่งที่กีดขวางโอกาสที่จะได้แสดง ความสามารถกันอย่างเสมอภาคได้

2.2.3.2 ประเภทของความเสมอภาคในสังคม สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตามแนวคิดหลักสิทธิมนุษยชน และแนวทางของสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ 2540 จำแนกประเภทของความเสมอภาค ดังนี้

1) ความเสมอภาคในโอกาส หมายถึง ความเท่าเทียมกันของโอกาสในการ ได้รับบริการสาธารณะของรัฐ และไม่ถูกกีดกันออกจากกิจกรรมต่างๆของสังคม ควรมีโอกาสเต็ม ที่ ในการพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมสูงสุดตราบใดที่ไม่ละเมิด สิทธิผู้อื่น

2) ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางสังคมของ สมาชิกทุกคนในสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุของความแตกต่างทางอัตลักษณ์ของบุคคล และ ส่งเสริมโอกาสในการยกฐานะทางสังคมด้วย

3) ความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง สิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้ กฎหมายเดียวกัน รวมถึงกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลต่อประชาชน โดยรวม ตั้งแต่การออก กฎหมายที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน การบังคับใช้กฎหมาย การ พิจารณาคดี การได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ต้องเป็นไปอย่างเสมอภาค รวมถึงการคุ้มครองทาง กฎหมายเพื่อการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันด้วย

4) ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง การมีสิทธิทางการเมืองที่เท่า เทียมกัน หมายความว่า รวมถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านตัวแทนและทางตรง การมีสิทธิในการ เลือกลง

5) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายความว่า ทุกคนจะมีรายได้ เท่ากันหรือทรัพย์สินเท่ากัน เพราะหากมีรายได้เท่ากันในขณะที่ความพร้อมและความสามารถไม่ เท่ากัน ก็ไม่เป็นธรรม ดังนั้นจึงเน้นที่การให้หลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในอัตราหนึ่ง คือ อย่างน้อยมีปัจจัยสี่พอเพียง การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างคนในสังคมให้ไม่มีมากนัก กล่าวคือ ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

หากจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ สามารถแบ่งได้สองกลุ่ม นั่นคือ ความเสมอภาคทั่วไป ได้แก่ สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคน และความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับชายและหญิง เป็นต้น

Straw (1989, Quoted in Daniels and Macdonald, 2005: 3) ระบุว่า ความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคนั้น มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ ความเท่าเทียมในโอกาส ความเท่าเทียมในการเข้าถึง และความเท่าเทียมใน ส่วนแบ่ง โดยความเท่าเทียม ถือเป็น การให้เกียรติ จากการศึกษาพบว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมความอิสระ และความเท่าเทียมในศักดิ์ศรี และสิทธิ แม้ว่าบุคคลแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันก็ตาม

2.2.3.3 หลักเกณฑ์ของความเสมอภาคในสังคม

หลักแห่งความเสมอภาคเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้

1) การไม่เลือกปฏิบัติ โดยค่านึงหลักการ คือ จำเป็นต้องใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับทุกคน ยกเว้นภายใต้สถานการณ์ต่างกัน และการใช้เกณฑ์ที่ต่างกันนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของเกณฑ์นั้น คือ กฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้จะต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกัน แต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญต่างกัน กฎเกณฑ์ย่อมต่างกันด้วย

2) การปฏิบัติให้แตกต่างกัน อันเนื่องจากผลประโยชน์ของส่วนรวม จะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองปัจเจกชนนั้น ไม่ได้

3) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพหลักแห่งความเสมอภาค จะต้องเป็นการแบ่งแยกที่ยอมรับได้

4) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมเพื่อลดหรือขจัดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่น เพื่อทดแทนความไม่เท่าเทียมกัน

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 แสดงถึงหลักเกณฑ์ของความเสมอภาคได้อย่างชัดเจน โดยวรรคหนึ่งได้บัญญัติในเรื่องความเสมอภาคว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสองบัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสามบัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง ในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือ ความ

คิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” และวรรคสี่บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” ดังนั้นความเสมอภาคในสังคมที่แท้จริง คือ การปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันออกไปอย่างเท่าเทียมกัน

จะเห็นได้ว่า หลักความเสมอภาคนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอกัน แต่หากเสรีภาพใช้ได้เพียงกับบุคคลบางคน ไม่ถือว่ามีเสรีภาพแต่ประการใด ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพ และเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง และเป็นการคำนึงให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของบุคคล (พีรธร บุญยรัตน์ และคณะ, 2555: 15)

ดังนั้นหลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายจึงเป็นหลักการที่ทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน หรือไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ

2.2.4 แนวคิดด้านความเป็นธรรมในสังคม

2.2.4.1 ความหมายของความเป็นธรรมในสังคม (Social Equity)

ประเด็นเรื่องความเป็นธรรมในสังคมนั้น ถือเป็นเรื่องใหญ่ที่มีมาเป็นระยะเวลานาน ในหลายสังคม รวมถึงการถกเถียงเรื่องความหมายที่แท้จริงของความยุติธรรมหรือความเป็นธรรม เพลโตกล่าวไว้ว่า ความยุติธรรมที่แท้จริงต้องสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับความดี ความถูกต้อง และต้องมีความเป็นสังขธรรมหรือเป็นสากล ไม่ว่าจะใช้ในเวลาและสถานที่ใดก็ตาม (Plato, 1963 อ้างถึงใน ไชยันต์, 2541: 58) หากพิจารณาตามมุมมองของรัฐประศาสนศาสตร์จะมุ่งเน้นตัวแปรที่สำคัญ 2 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ของรัฐที่เป็นผู้ดำเนินการบริการสาธารณะ และตัวประชาชนที่ต้องการได้รับโอกาสในการเข้าถึงบริการนั้นอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม สอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันบริหารงานสาธารณะแห่งชาติ นิยามความเป็นธรรมในสังคมไว้ว่า รูปแบบหรือลักษณะในการบริหารจัดการความเท่าเทียม (Fairness) ความยุติธรรม (Justice) และความเสมอภาค (Equitable) ของทุกองค์กรหรือสถาบันในการรองรับและสนับสนุนการบริการสาธารณะทั้งในทางตรงหรืออ้อมของพันธสัญญา ซึ่งรัฐจำเป็นต้องยึดถือหลักการดังกล่าวในการบริหารจัดการการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวได้ว่า ความเป็นธรรมในสังคมได้เน้นความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในการสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน นอกจากนี้

ความเป็นธรรมในสังคมหรือความยุติธรรมทางสังคมนั้นมักเชื่อมโยงกับระบบของกฎหมาย การปกครอง อันหมายถึงความถึง การมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน การมีความสามารถในการเข้าถึงสิทธิ และการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม (ไพสิฐ พาณิชย์กุล, 2556) จะสรุปได้ว่า ความยุติธรรม มักมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม การละเมิด การลงโทษ ในขณะที่ความเป็นธรรม ได้ถูกนำมาใช้ในแง่ของการจัดสรรผลประโยชน์ และภาระ (สุวรรณ สถาอานันท์, 2555)

อย่างไรก็ตามปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมมิได้มีสาเหตุจากระบบของรัฐเท่านั้น หากแต่มีผลจากการไม่สมดุลของการพัฒนา และการเอาใจเอเปรียบอันมีปัจจัยมาจากพลังของทุนและสังคมเองด้วย (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556: 5) ดังนั้นเรื่องความเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม จึงเกี่ยวข้องกับสังคมทั้งระบบ

2.2.4.2 ประเภทของความเป็นธรรมในสังคม

เมื่อพิจารณาความเป็นธรรมในสังคมตามความหมายที่เน้นความสัมพันธ์จากรัฐ มีการถกเถียงกันมากมาย แต่สรุปจากการเข้ารับบริการสาธารณะจากรัฐในปัจจุบันได้ว่า บริการสาธารณะที่จัดทำโดยรัฐสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท

1) บริการสาธารณะระดับชาติ (Les Services Public Nationaux) เป็นการบริการสาธารณะที่รัฐเป็นผู้จัดทำ เช่น กิจการที่เกี่ยวกับความมั่นคงและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม รวมทั้งการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ บริการสาธารณะทางด้านยุติธรรม ด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของสังคม ด้านการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ด้านการศึกษาของชาติ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านการท่องเที่ยว

2) บริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (Les Services Public Locaux) อันเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บริการสาธารณะสุขทางด้านสุขอนามัย บริการสาธารณะสุขทางด้านเศรษฐกิจ บริการสาธารณะสุขทางด้านสังคมและการศึกษา และบริการสาธารณะสุขทางด้านวัฒนธรรม

2.2.4.3 หลักเกณฑ์ของความเป็นธรรมในสังคม

ผลของความเป็นธรรมในสังคม คือ เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาส และการเข้าถึงบริการสาธารณะของประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องมีเกณฑ์หรือตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลสำเร็จของความเป็นธรรมในสังคม จากความคิดเห็นที่หลากหลายของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่า สังคมที่พัฒนาสู่ความเป็นธรรม ประเมินได้จากตัวชี้วัดหลายประการ โดยเกณฑ์สำคัญ ได้แก่ การลดช่องว่างของรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรให้เกิดมีความสมดุล อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม การสร้างโอกาสให้แก่ประชาชนทุกคนให้ได้รับการคุ้มครองทางสังคม และเข้าถึงบริการของรัฐที่มีคุณภาพและครอบคลุมทั่วถึง การวัดดัชนีความสงบสุขและดัชนีสุขภาพ การ

สร้างสิทธิความเท่าเทียมกันในกรณีต่างๆ เช่น ความเท่าเทียมกันทางเพศ ความเท่าเทียมกันทางการศึกษา ความเท่าเทียมกันแก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น นอกจากนี้ยังประเมินจากการบริหารจัดการของรัฐที่ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างสิทธิของประชาชนให้เกิดขึ้นจริงด้วยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมถึงการลดระบบอุปถัมภ์ในสังคม สอดคล้องกับ Barros (2009: 24-25) ระบุว่า การวัดความไม่เท่าเทียมกันจะพิจารณาจากตัวชี้วัดด้านการบริโภค รายได้ หรือระดับความร่ำรวย อย่างไรก็ตามความไม่เท่าเทียมกันถือเป็นลักษณะของประเทศที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและบริการที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าของเศรษฐกิจและสังคม

กฤษณา วจนสาระ (2555: 29-31) ระบุว่า ด้วยสังคมไทยไม่เคยมีความคิดเรื่องความเป็นธรรม แต่ยอมรับความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาคระหว่างคนแต่ละชั้นเป็นแก่นสำคัญในแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้ความเป็นธรรมในสังคมไทย มีลักษณะแยกเป็นส่วนๆ ดังนี้

1) มองความเป็นธรรมทางศีลธรรมภายใต้กฎแห่งกรรมของพุทธศาสนา นำไปสู่การยอมรับความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ เนื่องจากความเชื่อตามศาสนาพุทธยอมรับความเป็นธรรมตามกฎแห่งกรรม กล่าวคือ ไม่ได้ถือว่า ผู้ที่กระทำผิดเดียวกัน ย่อมได้รับโทษเดียวกัน ในทางกฎหมาย หากแต่เชื่อว่า ใครทำกรรมมาอย่างไรก็ควรได้รับผลอย่างนั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามภายใต้ความเป็นธรรมทางสังคมตามหลักพุทธศาสนานั้น การกระทำใดๆที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในธรรมชาติ (ปฏิจางสมุปบาท) ก็ถือว่า ถูกต้องและเป็นธรรม (ชาญณรงค์, 2550:139 อ้างถึงในกฤษณา วจนสาระ, 2555: 29-31)

2) เข้าใจความเป็นธรรมอย่างสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอุปถัมภ์ กล่าวคือ ลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยที่ประกอบด้วยชนชั้น ฐานะ สถานะที่สูงต่ำไม่เท่ากัน ทำให้เกิดการรับรู้ในอัตลักษณ์ สถานภาพและหน้าที่ที่แตกต่างกันของตัวเอง ดังนั้นการยืนยันสิทธิและความเสมอภาคระหว่างบุคคลจึงไม่มีความสำคัญแต่อย่างใด มีแนวคิดว่า ความยุติธรรม คือ การได้และการเสียในสิ่งต่างๆตามสถานภาพทางสังคมที่ตนมีอยู่ เป็นการยอมรับความยุติธรรมที่สัมพันธ์กับสถานะทางสังคม และอำนาจที่มีเหนือกว่า

3) ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคมสมัยใหม่ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางเศรษฐกิจ เช่น การขยายตัวเพิ่มขึ้นของความรู้ การลดลงของการแบ่งแยกชนชั้น การยอมรับ เคารพในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น การตื่นตัวให้ความสำคัญในสิทธิพื้นฐานและสิทธิมนุษยชน การเคลื่อนไหวทางการเมือง เป็นต้น ส่งผลให้กระบวนการทบทวนทัศนเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมได้ถูกหยิบยกเป็นประเด็นสำคัญบนพื้นฐานของความเสมอภาค การให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ เคารพในความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้นความเป็นธรรมในแง่นี้จะมองว่า มนุษย์ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งการได้รับโอกาส สิทธิ และการ

จัดสรรผลประโยชน์ และภาระที่เสมอภาคตามสถานะ เพื่อให้คนด้อยโอกาสที่สุดสามารถสร้างคุณภาพชีวิตให้ทัดเทียมผู้อื่น

โดยสรุปแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมนั้น มองด้วยสายตาที่เท่าเทียมว่า การช่วยเหลือคนด้อยโอกาสกว่าเป็นสิทธิที่เขาพึงมีพึงได้ ไม่ใช่ด้วยความเมตตาจากการทำบุญของผู้อื่น สังคมที่เป็นธรรมต้องมีลักษณะต่างตอบแทนที่เสมอภาคกัน นั่นคือ ทุกคนทำดีที่สุดในส่วนของตัวเองเพื่อสังคม และจะได้รับส่วนแบ่งที่ยุติธรรมจากสังคมเป็นการตอบแทน

2.2.5 สาระการเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้กำหนดการเรียนรู้ของกลุ่มสาระฯว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้วิชาต่างๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้ อันได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

ทั้งนี้ความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนหนึ่งของสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางไว้เพื่อใช้สำหรับวัดผลการเรียนการสอนของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น อย่างไรก็ตามประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ได้ถูกจัดให้มีการเรียนการสอนอย่างชัดเจนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6 เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข ซึ่งมีตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางเฉพาะประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน
ของระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.4-6	<p>1. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก</p> <p>2. ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก</p> <p>3. ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนวทางพัฒนา</p>	<p>- ข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ</p> <p>- คุณลักษณะพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก เช่น 1) เคารพกฎหมายและกติกาสังคม 2) เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น 3) มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 4) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก 5) เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง 6) มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม 7) มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต</p> <p>- ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และหลักการของสิทธิมนุษยชน</p> <p>- บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในเวทีโลกที่มีผลต่อประเทศไทย</p> <p>- สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน</p> <p>- บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน</p> <p>- ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา</p>

จะเห็นได้ว่า การจะจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนหรือเยาวชนนั้น ได้รับความรู้ มีทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องสิทธิมนุษยชน และประสบความสำเร็จตามตัวชี้วัดของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญเพื่อเสริมสร้างความรู้สิทธิมนุษยชนในระบบการศึกษา

ไทย นั่นคือ ศักยภาพของผู้ให้การศึกษา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชน (วรลักษณ์ สงวนแก้ว, 2551: 11-13)

โดยผู้ให้ศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนถือเป็นบุคคลที่มีหน้าที่หลักในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนไปยังประชาชนทั่วไป เช่น ครู อาจารย์ นักวิชาการอิสระ หรือ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ จำเป็นต้องได้รับการสร้างทัศนคติและกรอบแนวคิดที่เอื้ออำนวยต่อการให้ศึกษาด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่ 1) การมีโลกทัศน์กว้างไกล พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ที่เปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ปราศจากอคติทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม 2) การมีทัศนคติของการเป็นนักสิทธิมนุษยชนที่ดี และต้องเสริมสร้างทัศนคตินี้แก่ผู้เรียนด้วย ไม่ว่าจะเป็นความมีจิตอาสาสมัคร การเคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น 3) มีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดีขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมพัฒนาชนบท การจัดค่ายอาสา เป็นต้น

ทั้งนี้ตัวรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนด้านสิทธิมนุษยชนควรเป็นการศึกษาแบบองค์รวม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาคนภายใต้บรรยากาศของการเรียนการสอนที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อให้ผู้เรียนได้คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม โดยอาจจัดการการเรียนการสอนแบบบูรณาการศาสตร์หลายๆ แขนงเข้าด้วยกัน เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ตลอดจนการเคารพในคุณค่าของคน ชุมชน และสังคม นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนยังต้องคำนึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ทางทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตามปัจจุบันการพัฒนาประเทศยังคำนึงแต่ตัวเลขทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ถือเป็นการพัฒนาที่ละเลยปัญหาของสังคม ละเลยมิติด้านสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกกระทบ จึงควรรหาทางในการจัดการสิทธิขั้นพื้นฐาน และการยับยั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้การพัฒนาประเทศโดยรวมยั่งยืน สมดุล และเป็นธรรม การเรียนการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนได้ แต่ในบทเรียนของวิชาสังคมศึกษา จะเน้นไปทางสิทธิทางการเมือง ขาดเรื่องสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการสอนเรื่องเหล่านี้ถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับครู จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเน้นเนื้อหา เน้นประสบการณ์และกิจกรรมจากการใช้สื่อต่างๆ การทำกิจกรรม การลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจ ทักษะทัศนคติ ค่านิยม จิตสำนึกที่ดีต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน (อรพันธ์ อัดถากร, 2542: 56-58)

ดังนั้นการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นกระบวนการในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจึงมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ ควรยึดหลักการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการเข้าใจถึงความหลากหลาย ความแตกต่างที่มีอยู่ในสังคม และให้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ศักยภาพตัวผู้สอนเองก็เป็นกุญแจสำคัญสำหรับกระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสที่ควรได้รับการอบรม ฝึกทักษะให้สามารถตอบสนองกระบวนการและถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ผลสุดท้าย คือ เยาวชนของสังคมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในภายภาคหน้า

2.3 แนวคิด และทฤษฎีด้านเยาวชน และเด็กด้อยโอกาส

2.3.1 ความหมายของเยาวชน

นิยามของคำว่า เยาวชน ได้ถูกให้ความหมายไว้หลากหลาย

ตามพ.ร.บ.ส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2521 กำหนดให้ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุไม่เกิน 25 ปี ซึ่งตรงกับความหมายที่องค์การการเงินสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) กำหนดช่วงอายุของเยาวชนไว้ นั่นคือ ระหว่าง 15-24 ปี

นอกจากนั้น โยบายเยาวชนแห่งชาติและแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว พ.ศ. 2545 - 2554 ได้แบ่งกลุ่มเด็ก และเยาวชนตามช่วงอายุ และกำหนดช่วงอายุของเยาวชนไว้ว่า เยาวชน คือ กลุ่มบุคคลที่อายุ 15-25 ปี ที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพพระยะสั้น ร่วมกิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน และในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 จำกัดความของคำว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์ ถึง 25 ปีบริบูรณ์

จะเห็นได้ว่า ทุกหน่วยงานได้ให้ความหมายของเยาวชนโดยใช้ช่วงอายุเป็นเกณฑ์แบ่ง ซึ่งล้วนแต่สอดคล้องกัน นั่นคือ เยาวชน หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีอายุ 15ปีขึ้นไป แต่ต้องไม่เกิน 25ปีบริบูรณ์

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน

จากการศึกษา สรุปได้ว่า เยาวชน หมายความว่า ผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไปถึง 25 ปี และไม่ใช่เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วด้วยการสมรส เยาวชนเป็นกลุ่มรากฐานและกำลังสำคัญของประเทศชาติที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และพัฒนาสังคม ประเทศชาติให้มีความเจริญต่อไป จึงมีองค์การ และหน่วยงาน

ต่างๆที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเยาวชน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยการพัฒนาเยาวชน มีแนวความคิดพื้นฐานอยู่ 6 ประการ ตามที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป็นกรอบ เพื่อกำหนดนโยบาย และหลักในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่

1) เยาวชนมีเกียรติ สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การพัฒนาเยาวชนจึงไม่ใช่เพียงแต่แปรสภาพตามความต้องการของผู้ใหญ่เท่านั้น

2) การพัฒนาคน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยในช่วงหนึ่งๆของชีวิตจะมีวิกฤตและจุดเด่น อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ การรับรู้ การปรับตัว และการปรับบทบาทอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ปัจจัยต่างๆ โดยรอบ บางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา กล่าวคือ ความยากจน สุขภาพ ความด้อยโอกาสในการศึกษา การเข้าไม่ถึงบริการบางอย่าง สภาพทุโภชนาการ เป็นต้น

3) เยาวชนต้องได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็ก และความเป็นผู้ใหญ่

4) เยาวชนสามารถเป็นได้ทั้งผู้ได้รับการพัฒนา และผู้ดำเนินการพัฒนา เยาวชนที่มีโอกาสมากกว่าต้องช่วยพัฒนาผู้ด้อยโอกาส

5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และต้องลงทุนสูง จึงควรระวังมิให้เกิดการสูญเปล่า โดยใช้วิธีการป้องกันมากกว่าแก้ไข

เหตุเพราะเยาวชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ เยาวชนที่ประเทศต้องการต้องมีทั้งความพร้อมในการทำงาน มีความสามารถ แต่ในขณะเดียวกันจำเป็นต้องมีคุณธรรม และจริยธรรมด้วย แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2554 ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน ไว้ดังนี้

1) มีความผูกพันในครอบครัว ภาควุฒิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพและการดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น

2) มีสุขภาพและพลานามัยแข็งแรง และรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด

3) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรมคุณธรรมและมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบตามวัย

4) มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภูมิใจในการทำงานสุจริต

5) รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

6) รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

จะเห็นได้ว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาเยาวชนทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และ สังคมจริยธรรม เพราะเยาวชนอยู่ในช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางบุคลิกภาพ โดยจะเป็น ตัวของตัวเองมากขึ้น มีความสามารถในการคิด การรับรู้ ต้องการคำอธิบาย ต้องการแสดงความ คิดเห็น และต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม นอกจากนี้พระราชดำริของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เน้นย้ำให้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กและเยาวชน โดย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2523 ทรงเริ่มปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการพัฒนาช่วยเหลือราษฎรให้มีชีวิตความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารหรือที่ยังไม่มีโอกาส ทรงเลือกเด็กเป็น กลุ่มเป้าหมายแรกของการพัฒนา ด้วยพระองค์ทรงเห็นว่า เด็กเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากที่สุดจาก ปัญหาความยากจน ความขาดแคลน ทั้งในด้านอาหาร บริการสาธารณสุข การศึกษา รวมทั้ง สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ประการสำคัญ คือ เด็กจะเติบโตเป็นผู้รับผิดชอบดูแลพัฒนาท้องถิ่น ของตน และประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงเกิดโครงการพัฒนาต่างๆเพื่อช่วยเหลือเด็กและ เยาวชน มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาควกับส่งเสริมการเรียนรู้ และการสร้างลักษณะนิสัย รวมถึง พฤติกรรมที่เหมาะสมในด้านต่างๆ ทั้งด้านการเกษตร โภชนาการ สุขภาพ การศึกษา ทักษะพื้นฐาน ด้านอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

แม้กลุ่มเยาวชนจะมีบทบาทที่สำคัญ และมีองค์การต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แต่ ในทางปฏิบัติยังไม่ค่อยมีความชัดเจนในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชน อีกทั้งยังมีกลุ่มเด็ก และ เยาวชนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รับสิทธิ และ โอกาสอย่างเยาวชนทั่วไป

2.3.3 ความหมายของเด็กด้อยโอกาส

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสงเคราะห์ มาตรา 3 กำหนดว่า “เด็กด้อยโอกาส” หมายความว่า เด็กที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก อันเนื่องมาจากปัญหาทางสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลหรือช่วยเหลือเป็นพิเศษ

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต (ม.ป.ป.: 127-128) ให้ความหมายว่า เด็กที่ประสบปัญหาความ เดือดร้อน และได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การเมือง วัฒนธรรม ภัยธรรมชาติและภัยสงคราม อีกทั้งขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐและยังไม่มีองค์กร หลักรับผิดชอบ นำไปสู่การมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก

ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เทศบาลตำบลท่าคันโท. (2554) เด็กที่อยู่ใน สภาพะยากลำบาก มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเป็น กรณีพิเศษ แบ่งเป็น 10 ประเภท ได้แก่ เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในธุรกิจทาง เพศ โสเภณีเด็ก เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือกำพร้า เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ เด็กยากจนมากเป็นพิเศษ เด็กชน

กลุ่มน้อย เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติด เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรง และเด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2545:6) กำหนดความหมายว่า ผู้ด้อยโอกาสหรือบุคคลลักษณะพิเศษ โดยสิ่งที่ทำให้แตกต่างกันนั้นอาจเกิดจากฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น เด็กที่ผู้ปกครองไม่ส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน เด็กไร้ผู้อุปการะ หรือ ความแตกต่างที่เกิดจากลักษณะทางร่างกาย จิตใจ และสมอง เช่น เด็กพิการ เด็กอัจฉริยะ เด็กมีปัญหาทางจิตใจ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้มีโอกาสเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป ถ้าเป็นเรื่องการให้โอกาสทางการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ความอดทน เมตตา และความเข้าใจในการปฏิบัติต่อพวกเขา เนื่องจากว่าพวกเขาเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่นๆ

องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (2533: 2) เด็กในภาวะยากลำบาก (Children in Especially Difficult Circumstances) กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นพิเศษอย่างมาก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

Mock and Buhr (2009: 479-480) กล่าวว่า เด็กด้อยโอกาสถือเป็นกลุ่มขนาดใหญ่และมีความหลากหลาย โดยมีความต้องการได้รับการดูแลอย่างมาก โดยเฉพาะด้านจิตใจ ประเภทของเด็กเหล่านี้

South African Commission (2002:166-167) นิยามว่า เด็กในภาวะยากลำบาก หรือ CEDC โดยก่อนหน้านี้ได้นิยามศัพท์ว่า Children In Need of Special Protection (CINSP) หมายถึง เด็กที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เด็กกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่ในความเสี่ยง

กล่าวโดยสรุป คือ เด็กด้อยโอกาส หมายถึง กลุ่มเด็กที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มพิเศษ ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ โดยอยู่ในสภาวะที่ได้รับโอกาส และสิทธิต่างๆไม่เท่าเทียมเด็กปกติโดยทั่วไป อาจเพราะไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จะช่วยในการพัฒนาร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ รวมไปถึงชีวิตความเป็นอยู่ต้องได้รับการช่วยเหลือ

2.3.4 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กด้อยโอกาส

กลุ่มเด็กด้อยโอกาสมักเป็นกลุ่มเด็กที่มีปัญหา หรือมีลักษณะ ดังนี้

- 2.3.4.1 เด็กเร่ร่อน หรือเด็กกำพร้า
- 2.3.4.2 เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือพลัดหลง
- 2.3.4.3 เด็กที่ผู้ปกครองไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูได้ด้วยเหตุ

- 2.3.4.4 เด็กที่ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสมอันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล
- 2.3.4.5 เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ
- 2.3.4.6 เด็กพิการ
- 2.3.4.7 เด็กที่อยู่ในสภาพยากลำบาก
- 2.3.4.8 เด็กชนกลุ่มน้อย
- 2.3.4.9 เด็กถูกข่มขืน
- 2.3.4.10 เด็กในสลัม
- 2.3.4.11 แรงงานเด็ก
- 2.3.4.12 เด็กในสถานพินิจ

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า เด็กด้อยโอกาสถูกแบ่งไว้หลายกลุ่ม หากพิจารณาจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ อาจจำแนกได้เป็น กลุ่มของเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ กลุ่มเด็กถูกละเลย กลุ่มเด็กประพฤตินไม่สมควร กลุ่มเด็กที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำให้ด้อยโอกาส และกลุ่มเด็กพิการ ซึ่งกลุ่มเด็กด้อยโอกาสนี้ เป็นมนุษย์เหมือนเด็กปกติทั่วไป ที่พึงสมควรได้รับสิทธิ เสรีภาพ การคุ้มครองตามที่ควรจะเป็น แต่ทว่าด้วยปัจจัยทางสังคม และความเหลื่อมล้ำทางสังคม จึงทำให้กลุ่มเด็กด้อยโอกาสถูกละเลย

ดังนั้นจากการค้นคว้า และศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปโดยจำแนกเด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มตามลักษณะได้ดังนี้

- 1) กลุ่มเด็กที่อยู่ในสภาพ หรือภาวะที่ทำให้ด้อยโอกาส เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัย พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล เป็นต้น
- 2) กลุ่มเด็กที่ถูกละเลยจากครอบครัว เช่น มีปัญหาทางครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งพา ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ เป็นต้น
- 3) กลุ่มเด็กที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสมอง เช่น เด็กพิการ เด็กที่มีสภาพจิตใจไม่ปกติ เป็นต้น
- 4) กลุ่มเด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เช่น ใช้ความรุนแรง กระทำการผิดกฎหมาย ถูกกักขังในสถานพินิจ เป็นต้น
- 5) กลุ่มเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิทางร่างกาย จิตใจ โอกาสแรงงาน เป็นต้น
- 6) กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์

7) กลุ่มเด็กชาติพันธุ์ หรือชนกลุ่มน้อย รวมถึงเด็กไร้สัญชาติ ไม่มีหลักฐานแสดงตน บุตรของแรงงานต่างด้าว ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เกิดการพลัดถิ่น เป็นต้น

ความตระหนักในความสำคัญของเด็กคือโอกาสเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก คนในสังคมจะต้องเข้าใจในสิทธิเสรีภาพที่เด็กควรจะได้รับ และไม่เข้าไปล่วงละเมิดสิทธิของเด็ก รวมถึงส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อที่จะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมในอนาคต มากไปกว่านั้นเด็กและเยาวชนทั่วไปจึงควรได้รับการปลูกฝังให้มีความเข้าใจในความหลากหลาย หรือความแตกต่างนี้ด้วย เพื่อไม่ก่อให้เกิดเป็นปัญหาสังคมได้ในภายภาคหน้า

2.3.5 แนวคิดเรื่องสิทธิเด็ก

เด็กทุกคนที่เกิดมาต้องการความรักและความเอาใจใส่จากพ่อแม่ และผู้ใหญ่ในสังคม นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ใหญ่ก็ต้องปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน ต้องไม่ถูกเหยียดหยามแม้ในกรณีเด็กที่มีเชื้อชาติ หรือสีผิว หรือมีฐานะแตกต่างไปจากตน ไม่ใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ต่อเด็ก มากไปกว่านั้นพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ต้องทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี และกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและเติบโตเป็นคนดีของสังคม

โดยสมัชชาแห่งองค์การสหประชาชาติเล็งเห็นความสำคัญของเด็ก จึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับ และออกประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก” ซึ่งเป็นแนวคิดกว้างๆ เพื่อให้เด็กพึงมีชีวิตด้วยเยาว์ที่เป็นสุข ทั้งเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และสังคมที่ตนร่วมอยู่

เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสในลักษณะใดก็ตาม เช่น เด็กพิการ เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เด็กถูกทารุณกรรม เด็กที่ถูกใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย และโสเภณีเด็ก มีสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กอันพึงจะได้รับ ได้แก่ สิทธิพื้นฐาน 4 ประการ

2.3.5.1 สิทธิในการมีชีวิต เด็กทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วจะมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมามีร่างกายที่สมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม โดยเด็กที่เกิดมาต้องได้รับการจดทะเบียนการเกิด มีสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างดีที่สุด ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ที่พักอาศัย โภชนาการ และการบริการทางการแพทย์เมื่อป่วยไข้โดยบิดา มารดา ญาติพี่น้องหรือรัฐ เพื่อให้อยู่รอดและเจริญเติบโต เช่น สิทธิรับวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ สิทธิที่จะได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาด สิทธิที่จะได้รับปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

2.3.5.2 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย เป็นสิทธิที่เด็กได้รับการปกป้องจากการทารุณกรรมทุกรูปแบบ เช่น การทารุณกรรมทางร่างกาย อันจะทำให้เด็กได้รับความเจ็บปวด เกิดบาดแผล หรือรอยฟกช้ำ การทารุณกรรมทางด้านจิตใจ อาจกระทำด้วยวาจาหรือท่าทาง ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกขาดความรัก น้อยใจ เกิดความหวาดระแวง เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง หรือ

แม้แต่การล่วงละเมิดทางเพศ โดยเด็กเล็กอาจไม่เข้าใจถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่จะทำให้เด็กเกิดการ เรียนรู้ และพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ผิดปกติ เช่น การแอบดูเด็กขณะอาบน้ำ การมีเพศสัมพันธ์กับ เด็ก เป็นต้น การใช้แรงงานเด็ก เป็นการละเมิดสิทธิเด็กรูปแบบหนึ่ง เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ จากการทำงานของเด็ก ทำให้เด็กขาดการเรียนรู้ การศึกษา การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ ศิลธรรม และสังคมของเด็ก

2.3.5.3 สิทธิในด้านพัฒนาการ เด็กทุกคนจะได้รับสิทธิให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม รวมถึงความต้องการ ความพึงพอใจ และความ สุขของเด็ก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมครอบครัว โรงเรียน และสังคม ได้มีโอกาสเล่น พักผ่อน ได้รับข้อมูลข่าวสาร มีอิสระในการคิด และการแสดงออก ได้รับการกล่อมเกลาทางด้านจิตใจ ความรู้ ความคิดที่เหมาะสมกับวัย ที่สำคัญที่สุดเด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างน้อยที่สุดเด็กทุกคนควรได้รับการตอบสนองความต้องการ พื้นฐาน

2.3.5.4 สิทธิในการมีส่วนร่วม เป็นสิทธิที่ให้ความสำคัญกับการแสดงออกทั้งใน ด้านความคิดและการกระทำของเด็ก ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งสิทธิในการ ปกป้องเรียกร้องผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ด้วยการอนุญาตให้เด็กได้มีส่วนร่วม ในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสามารถแสดงความคิดเห็น โดยไม่ กระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

เห็นได้ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิอันพึงจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ควรได้รับการคุ้มครองไม่ให้ เกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดๆ เช่น เชื้อชาติ เพศ ภาษา ศาสนา หรือทรัพย์สิน มากไปกว่า นั้นการที่อยู่ในวัยเด็ก ไม่สมควรถูกมองข้ามในการได้รับความสำคัญในด้านต่างๆ เพราะเด็กที่ดีใน วันนี้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า เมื่อวันนี้เขาได้รับการปฏิบัติที่ถูกต้องยุติธรรม ภายภาค หน้าเขาจะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรมเช่นกัน

2.4 แนวคิด และทฤษฎีด้านทัศนคติ

2.4.1 ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติถือเป็นเรื่องสำคัญที่นักจิตวิทยาสังคมทั้งหลายมุ่งศึกษา เนื่องจากเป็นสภาวะที่ มนุษย์แสดงออกหรือตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นความรู้สึก ความคิด การกระทำเฉพาะ บุคคล โดย จีระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2547: 1) กล่าวว่า ถ้าเรารู้ถึงทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง

เราจะสามารถใช้ร่วมกับตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องได้ และทัศนคติของบุคคลสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้อื่น หรือสื่อต่างๆ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2526: 5)

วิเชียร วิทยอุดม (2547: 45) ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นแบบแผนของความรู้สึก อารมณ์ การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่มีต่อบุคคล กลุ่มคน แนวคิด ซึ่งความสัมพันธ์ของทัศนคติ และพฤติกรรมอาจไม่ได้ถูกแสดงออกอย่างชัดเจน หากแต่เมื่อเป็นความตั้งใจของบุคคลที่จะแสดงออกมา โดยการกระทำตามแนวทางที่แน่นอน

สิทธิโชค วรานุสันติกูล (2546: 121) กล่าวว่า ทัศนคติ คือ ความเชื่อ ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือความคิด ในลักษณะของการประเมินค่า

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545: 138) นิยามไว้ว่า สภาวะความพร้อมทางจิตที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องความคิด ความรู้สึก รวมถึงพฤติกรรมที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

สุวัชรีย์ เดชาธรรม (2544: 13-14) กล่าวว่า ทัศนคติหรือเจตคติ เป็นความเชื่อที่คงทนที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งจะเห็นว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่รวมตัวกันจากความเชื่อเป็นกลุ่ม จนมีความมั่นคง และเป็นระบบ

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2531: 2) ให้ความหมายคำว่า ทัศนคติ คือ ความสลับซับซ้อนของความรู้สึกของบุคคลอันมีผลเนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับ โดยทัศนคติถือเป็นความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือต่อต้านทางใดทางหนึ่ง อาจแสดงออกในรูปของพฤติกรรม

ลัดดา กิติวิภาต (2532: 2) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ทำให้เกิดความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวกหรือทางลบ

Schermerhorn (2000: 75) ให้นิยามทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง การวางแนวความคิด ความรู้สึก ที่ตอบสนองต่อคนหรือสิ่งของในเชิงบวกหรือเชิงลบในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ และทัศนคติสามารถแปลความ หรือตีความได้จากสิ่งที่บุคคลนั้นพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ รวมทั้งจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นด้วย

Kendler (1963: 572) ให้ความหมายว่า เป็นสภาวะความพร้อมของบุคคลในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะสนับสนุนหรือต่อต้านสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สถาบัน สถานการณ์ หรือความคิด

Allport (1935 อ้างใน จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2547: 1) ระบุว่า ทัศนคติเป็นเรื่องสภาวะความพร้อมทางจิต เกิดจากประสบการณ์ โดยทัศนคติจะเป็นตัวกำหนดทิศทางหรือเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดปฏิกริยาตอบสนองสิ่งต่างๆหรือสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุปความหมายของทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิตที่บุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล สิ่งของ แนวความคิด หรือสถานการณ์ อาจเป็นปฏิกิริยาตอบในทางที่ดี สนับสนุน หรือต่อต้าน รวมถึงการไม่ตอบสนองหรือแสดงความคิดเห็นใดๆ ทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง อันเกิดจากการประเมินค่าของบุคคลที่ได้รับมาจากการสังสมประสบการณ์ และการได้เรียนรู้จากวัฒนธรรม สังคม หรือบุคคลแวดล้อม ทัศนคติจึงเป็นลักษณะของความเชื่อ ความรู้สึก ทักษะที่ แนวความคิด และผลักดันให้เกิดการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเฉพาะของบุคคล ทัศนคติ และพฤติกรรมจึงมีความสัมพันธ์กัน อย่างไรก็ตามทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาได้ เมื่อบุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม หรือเกิดการเพิ่มพูนของการเรียนรู้

2.4.2 แนวคิดด้านทัศนคติ

2.4.2.1 คุณลักษณะของทัศนคติ นักทฤษฎีหลายท่านได้ศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ดังนี้

1) ทัศนคติมีคุณลักษณะของการประเมินที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมตอบสนอง การที่บุคคลหนึ่งมีทัศนคติอย่างไรต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด สามารถสังเกตได้จาก ความรู้ ความคิด ความเชื่อที่มีเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ที่ผ่านการประเมินของบุคคล มิใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด โดยผลการประเมินจะแตกต่างกันตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ Fishbein and Ajzen (1975 อ้างในจิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ (2547: 3) ระบุว่า คุณลักษณะของทัศนคติเรื่องการประเมินเป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ทัศนคติแตกต่างกันอย่างแท้จริงจากแรงผลักดันภายในอื่นๆ อาทิ นิสัย แรงจูงใจ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติถือเป็นสภาวะพร้อมก่อนมีพฤติกรรมจริง

2) ทัศนคติมีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ สังสมประสบการณ์ และมีการประเมินอย่างถูกต้อง จนเกิดเป็นทัศนคติที่ฝังแน่นลึกซึ้ง การเกิดความรู้ใหม่ ได้รับประสบการณ์ใหม่ อาจไม่สามารถทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงได้ง่ายนัก แต่ทัศนคติของบุคคลอาจเปลี่ยนไปได้ถ้าสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ต่างๆเปลี่ยนแปลงไป

3) ทัศนคติมีลักษณะซับซ้อน กล่าวคือ มีคุณภาพและความเข้ม คุณภาพของทัศนคติเป็นสิ่งที่ได้จากการประเมิน อาจเป็นทัศนคติทางบวก หรือลบ และความเข้มของทัศนคติ คือ ระดับความมากน้อยของการประเมิน

4) ทัศนคติต้องมีสิ่งที่เหมาะสม หมายถึง บุคคลต้องมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นทัศนคติต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ แนวคิด สถานที่ หรืออื่นๆ มิใช่ทัศนคติลอยๆ ที่ไม่ได้หมายถึงสิ่งใด

5) ทักษะมีลักษณะความสัมพันธ์ กล่าวคือ จะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งอื่นที่ตนประเมิน อันจะเชื่อมโยงให้เกิดแนวโน้มของพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละทัศนคติ เนื่องจากทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมประกอบด้วยหลายทัศนคติที่มีระดับความสัมพันธ์แตกต่างกัน โดยทัศนคติจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก และมีความมั่นคงตรงในการทำนายพฤติกรรม เมื่อองค์ประกอบต่างๆที่ทำให้เกิดทัศนคติรวมตัวกันอย่างมีความสัมพันธ์สูง ยิ่งความสัมพันธ์สูงมากเท่าใด การรวมตัวกันของแต่ละทัศนคติก็นิ่งแน่นแฟ้นมากเช่นกัน ส่งผลต่อความคงทนไม่เปลี่ยนแปลงของทัศนคติ

2.4.2.2 องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลนั้นมีปัจจัยหลายประการที่กระตุ้นให้เกิดการก่อตัวเป็นทัศนคติที่คงทนเปลี่ยนแปลงได้ยาก โดยถวิล ธาราโกชน (2532: 24) และประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 64-65) มีแนวคิดการเกิดทัศนคติที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่างทีบุคคลได้ประสบเจอด้วยตนเอง และจากการได้ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังได้รับการหล่อหลอมจากสถาบันต่างๆทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน หน่วยงาน สมาคม วัด เป็นต้น และนักวิชาการหลายท่านได้เสนอองค์ประกอบของทัศนคติไว้อย่างคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบของทัศนคติได้ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) โดยจะหมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น และความเข้าใจ ทัศนคติส่วนนี้มีที่มาจากกระบวนการการใช้เหตุผลเชิงตรรกะเป็นหลัก บุคคลจะใช้สติและเหตุผลของตนในการประเมิน พิจารณาสิ่งใดๆ

2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) กล่าวถึงความรู้สึกโดยรวมของบุคคล ความชอบ หรือความไม่ชอบ พอใจ หรือไม่พอใจ ใช้อารมณ์ควบคู่ในการประเมิน

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง ความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่จะเกิดการปฏิบัติ หรือมีพฤติกรรม ซึ่งสภาวะความพร้อมที่จะเกิดพฤติกรรมนี้เป็นผลจากการเรียนรู้โดยใช้สติ เหตุผล ประกอบกับความรู้สึกของบุคคล เช่น บุคคลมีความเชื่อ และความรู้สึกที่ดีต่อลัทธิมนุษยชน แนวโน้มพฤติกรรมก็จะยอมรับและเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น อย่างไรก็ตามยังมีแนวคิดบางกลุ่มที่มองว่า องค์ประกอบด้านพฤติกรรมไม่ใช่องค์ประกอบหนึ่งของทัศนคติ แต่เป็นผลที่เกิดจากแรงกระตุ้นของทัศนคติ หรือเกิดภายหลังเมื่อบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดๆแล้ว

2.4.2.3 หน้าที่ของทัศนคติ มี 4 ประการ ดังนี้

1) ทัศนคติช่วยแสดงออกถึงความรู้ และช่วยให้เกิดความเข้าใจ เนื่องจากทัศนคติช่วยให้บุคคลเข้าใจโลก และสภาพแวดล้อมภายนอก รวมถึงเข้าใจบุคคลอื่น และตัวเองด้วย โดยทัศนคติจะเป็นตัวกำหนดกระบวนการเลือกรับรู้ว่า สิ่งใดควรเลือกรับรู้ และสิ่งใดไม่ควรเลือกรับรู้

2) ทัศนคติมีหน้าที่ช่วยป้องกันตนเอง กล่าวคือ ช่วยในการปกป้องภาพลักษณ์ของตนเองจากความไม่แน่ใจ เพราะความคิด ความเชื่อบางอย่างสามารถทำให้บุคคลเกิดความสบายใจได้ ทั้งนี้ยังช่วยปิดบังทัศนคติที่แท้จริงไม่ให้ปรากฏ

3) ทัศนคติมีหน้าที่ในการปรับตัว กล่าวคือ ช่วยให้เกิดการปรับตัวให้เข้ากับสังคม และสภาพแวดล้อม เมื่อบุคคลเจอสถานการณ์เดิมหรือประสบกับสิ่งใดอีกครั้ง จะเกิดพัฒนาการในการตอบสนองไปในทิศทางที่ต้องการของตนได้ หมายความว่า บุคคลจะปรับตัวเข้าหาสิ่งทำให้เกิดความถึงพอใจ และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

4) ทัศนคติแสดงออกซึ่งค่านิยม หน้าที่แสดงถึงค่านิยมเป็นสิ่งที่ทัศนคติพยายามแสดงลักษณะที่แท้จริงของตัวบุคคลออกมาอย่างพึงใจ อันเป็นการบ่งบอกถึงตัวตนให้บุคคลอื่นได้รับรู้ เช่น บุคคลที่ยึดในความซื่อสัตย์ ก็จะมีพฤติกรรมที่ต่อต้าน รังเกียจกลุ่มคนที่คดโกง เป็นต้น

2.4.2.4 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

แม้ว่าคุณลักษณะของทัศนคติจะระบุว่า ทัศนคติมีความคงตัว และเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยวิธีเช่นเดียวกับการก่อทัศนคติ จะเห็นว่า บ่อยครั้งที่มนุษย์เราพยายามเปลี่ยนทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อเรา โดยอาจใช้วิธีการแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงกัน เพื่อพยายามให้ผู้อื่นยอมรับทัศนคติของตน การได้รับข้อมูลใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม การอาศัยกระบวนการบางอย่าง (จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2547: 185) เช่น การทำจิตบำบัด (Psychotherapy) การฝึกประสาท (Sensitivity Training) การแสดงบทบาทของบุคคลอื่น (Role Playing) เป็นต้น ซึ่งการที่จะให้มีการยอมรับหรือปฏิเสธในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นควรเริ่มจากการให้ความรู้ใหม่เสียก่อน เพื่อให้เกิดเป็นความเข้าใจที่ดี การที่ทัศนคติจะถูกเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับความเข้มของทัศนคตินั้น ส่วนวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอาจใช้การติดต่อสื่อสารที่ช่วยโน้มน้าวใจเพื่อละลายทัศนคติเดิม เน้นความรู้สึกและอารมณ์เข้าช่วย ในขณะที่การให้ข้อมูลใหม่ที่มีอิทธิพลย่อมมีความจำเป็นเช่นกัน ทั้งนี้แหล่งข้อมูลข่าวสารต้องมาจากบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ เป็นที่ยอมรับ และเป็นบุคคลที่ปราศจากอคติด้วย

จากการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย อาทิ 1) ทฤษฎีความสอดคล้อง เป็นทฤษฎีที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของทัศนคติ เมื่อองค์ประกอบใดก็ตามเปลี่ยนไป จะทำให้อีกองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยน นำไปสู่การเปลี่ยนทัศนคติเพื่อเข้าภาวะสอดคล้อง 2) ทฤษฎีความขัดแย้ง กล่าวคือ เมื่อมีความขัดแย้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากถึงระดับหนึ่ง บุคคลจะเปลี่ยนความเชื่อ หรือพฤติกรรม เช่น การหลีกเลี่ยงโดยหาความรู้ใหม่ที่สอดคล้องเพิ่มเติม การหาเหตุผลอธิบายพฤติกรรม เป็นต้น เพื่อจะลดความขัดแย้งนั้น 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ เมื่อบุคคลได้สัมผัสกับสิ่งเร้าที่มีลักษณะจูงใจหรือมีอิทธิพล จะทำให้เกิดการเปลี่ยนทัศนคติ เช่น การเสริมแรง การวางเงื่อนไข การเชื่อมโยง และการเลียนแบบ 4) ทฤษฎีการพิจารณาตัดสินสังคม เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนทัศนคติและขนาดความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นเดิมและข้อมูลใหม่ 5) ทฤษฎีหน้าที่ของทัศนคติ จุดสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ทัศนคติที่ทำหน้าที่ต่างกัน จะถูกเร้าด้วยสถานการณ์ที่ต่างกัน และจะเปลี่ยนด้วยอิทธิพลที่ไม่เหมือนกัน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เกิดขึ้น จะมีกระบวนการโดยสรุป (สุวณิ ดิเรกวัฒนะ, 2538: 22) ดังนี้ กระบวนการเริ่มต้นจากการที่บุคคลจำเป็นต้องมีความเอาใจใส่ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับข้อมูล คือ แหล่งที่มาของสาร ผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ รวมถึงตัวผู้รับสารเอง เมื่อบุคคลใส่ใจในการรับข้อมูลแล้ว ผลที่ตามมาจะเกิดเป็นความเข้าใจ ซึ่งอาจไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะให้ผู้รับเข้าใจสิ่งใหม่ได้อย่างถูกต้อง ขึ้นอยู่กับระดับความสามารถของผู้รับ ความยากง่ายของเรื่อง ความเหมาะสมของวิธีการถ่ายทอดข้อมูล เป็นต้น จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนในการยอมรับ โดยการยอมรับมี 3 ประเภท อันได้แก่ การยอมตาม (Yielding) การเลียนแบบ (Identification) และการยอมรับแบบผสมผสานสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งเดิมที่ตนมีอยู่ (Internalization) ประเภทสุดท้ายนี้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลประเมินสิ่งนั้นและยอมรับว่าดี ตรงกับความต้องการของตน ถือเป็นกรยอมรับที่ผู้รับมีความพึงพอใจ และขั้นสุดท้ายคือ ขั้นความจำ เมื่อบุคคลยอมรับและเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้วนั้น ปัญหาที่ตามมา คือ ความคงอยู่ของทัศนคติใหม่นั้นเอง จะเห็นว่า แม้ทัศนคติจะเป็นสิ่งที่คงทนและฝังในความคิด ความเชื่อ และแสดงออกเป็นพฤติกรรมของบุคคล กระนั้นยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน

2.4.3 แนวคิดด้านการวัดทัศนคติ

การวัดทัศนคติถือเป็นการวัดความโน้มเอียงในการจะแสดงออกหรือปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผนคงที่ ทัศนคติไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง ดังนั้นการวัดทัศนคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม ซึ่งบุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงด้วยความจริงใจ และมักไต่ตรองถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคม โดยการวัดทัศนคติที่ปฏิบัติกันในปัจจุบันมีหลากหลายวิธี ได้แก่ 1) การสังเกตจากพฤติกรรม แต่อาจไม่ชัดเจน เนื่องจากการแสดงออกไม่สามารถสะท้อนทัศนคติที่แท้จริงได้ทั้งหมด 2) การรายงานด้วยคำพูด ด้วยการใช่แบบสอบถาม และ/หรือการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะแบบปรนัย 3) วิธีการแปลความ เป็นวิธีหาทัศนคติของบุคคลแบบอ้อมๆ กล่าวคือ ผู้ถูกถามมักไม่รู้ถึงวัตถุประสงค์ของผู้ทำการศึกษา และไม่ถูกจำกัดในการตอบ ทั้งขอบเขตด้านเวลาและด้านเนื้อหา จึงเป็นวิธีที่สามารถวัดทัศนคติได้ชัดเจน ก่อนข้างถูกต้องที่สุด อย่างไรก็ตามวิธีนี้ต้องใช้ผู้ศึกษาที่มีความสามารถ ความชำนาญทางจิตวิทยาและต้องใช้เวลามาก อีกทั้งใช้ศึกษากับบุคคลจำนวนน้อย นอกจากนี้ได้มีการรวบรวมมาตรวัดทัศนคติไว้ 4 ประเภท อันเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดทัศนคติ แต่ละประเภทมีข้อจำกัด ข้อดี ข้อเสียแตกต่างกัน ดังนั้นการจะเลือกใช้มาตรวัดแบบใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความจำกัดของการศึกษา (บุญธรรม กิจปริดาบริสุทธิ, 2547: 294-306) ดังนี้

2.4.3.1 มาตรวัดแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Type Scale) เทอร์สโตนให้ความคิดเห็นว่า เราไม่สามารถวัดทัศนคติโดยตรงได้ เพราะทัศนคติเป็นสิ่งที่อยู่ในสมองของมนุษย์ แต่อาจวัดได้โดยการแสดงออกในรูปของความคิดเห็น ภาษาพูดหรือพฤติกรรม มาตรวัดแบบเทอร์สโตน เป็นวิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติออกเป็นปริมาณ แล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของทัศนคติไปในทางเดียวกัน และเสมือนว่าเป็นสเกลที่มีช่วงห่างเท่าๆกัน มีวิธีการสร้าง คือ สร้างข้อความความคิดเห็นให้ได้มากที่สุด ทั้งข้อความทางบวก ทางลบ และเป็นกลาง โดยให้แต่ละข้อมีมาตรวัด 11 ช่วง แล้วจึงให้กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่น่าเชื่อถือทำการตัดสินข้อความที่สร้างขึ้นเพื่อหาค่าน้ำหนักแต่ละข้อความ และค่าพิสัยของควอไทล์ โดยควรได้ค่า s ทุกมาตรวัดทั้ง 11 ช่วง (ธีรวิภา เอกะกุล, 2542 :35,48)

2.4.3.2 มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ด้วยมาตรวัดทัศนคติแบบเทอร์สโตนมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การสิ้นเปลืองเวลาในการสร้างข้อคำถาม ผู้พิจารณาความเที่ยงตรงของข้อคำถาม เป็นต้น ลิเคิร์ตจึงได้คิดสร้างมาตรวัดชนิดนี้ขึ้น ถือได้ว่า เป็นมาตรวัดทัศนคติที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และสามารถวัดได้เกือบทุกประเด็น อีกทั้งมีความเที่ยงตรงสูงกว่าแบบอื่นอีกด้วย มีหลักเบื้องต้นว่า ทัศนคติมีลักษณะการกระจายเป็นแบบโค้งปกติ จึงนำข้อความที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ไม่จำเป็นต้องให้คณะผู้ตัดสินพิจารณาเหมือนวิธีของเทอร์สโตน โดยมาตรวัดแบบลิเคิร์ตมีเกณฑ์ 2 อย่าง ได้แก่ การประเมิน (evaluation) อันมีลักษณะบ่งบอกถึง

ความชอบหรือไม่ชอบในประเด็นหนึ่งๆ เพื่อให้ผู้ตอบตอบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้น และระดับการประเมิน (degree of favorable) กล่าวคือ คำถามแต่ละข้อจะมีลักษณะสเกลในตัวมันเองเพื่อบอกถึงระดับการประเมินว่า ชอบมาก ค่อนข้างมาก ปานกลาง ไม่ค่อยชอบ ไม่ชอบเลย ซึ่งแต่ละมาตรวัดห่างเท่ากัน และกำหนดการให้คะแนน โดยใช้เกณฑ์ความเบี่ยงเบนมาตรฐานให้คะแนนช่วงความรู้สึกเท่าๆกันเป็น 5 ช่วงแบบต่อเนื่อง ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ชอบมาก) ไปถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (ไม่ชอบเลย) ให้คะแนนเป็น 5,4,3,2,1 สำหรับข้อความทางบวก ส่วนข้อความทางลบในระดับความคิดเห็นเดียวกัน ให้คะแนนเป็น 1,2,3,4,5 ซึ่งได้ผลไม่แตกต่างกัน (จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2547: 46, ธีรวิภา เอกะกุล, 2542 :51)

2.4.3.3 มาตรวัดแบบกัตต์แมน (Guttman Scale) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์มาตราส่วน เป็นวิธีการประเมินชุดของข้อความทัศนคติที่สร้างขึ้น ด้วยการพยายามหาชุดของข้อความที่มีลักษณะเป็นมาตรวัดได้ โดยใช้หลักของรูปแบบแนวคำถามที่มีลักษณะต่อเนื่องกัน แล้วนำแนวคำถามนั้นมาสร้างเป็นสเกลต่อเนื่องกันไป กล่าวคือ เรียงลำดับข้อความตามระดับทัศนคติ เริ่มจากข้อความอย่างกว้างแล้วค่อยๆแคบลงอย่างต่อเนื่อง ถ้าบุคคลใดมีทัศนคติเห็นด้วยมากกว่าคนอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว บุคคลนั้นจะต้องตอบคำถามในเชิงเห็นด้วยมากกว่าคนอื่นๆในแต่ละข้อความที่เรียงลำดับนั้น หากแบบคำถามชุดใดมีลักษณะดังกล่าว เรียกว่า สเกลมิติร่วม (Unidimension Scale)

2.4.3.4 มาตรวัดแบบออสกู๊ด (Osgood's Scale) หรือเรียกอีกอย่างว่า มาตรวัดทัศนคติโดยใช้ความหมายทางภาษา หรือวิธีการแห่งความแตกต่างของความหมาย มาตรวัดทัศนคติประเภทนี้จึงใช้สเกลต่อเนื่อง เป็นการประเมินสองขั้วโดยอาศัยคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้ามคือ ทางบวกและทางลบ และมีจุดแบ่งครึ่งที่เป็นกลาง อันหมายถึงว่า แต่ละสเกลจะบ่งชี้ทิศทาง การประเมินและความเข้มในการประเมิน ด้วยมาตรวัด 7 ช่วง 1,2,3,4,5,6 และ 7 ซึ่งคำคุณศัพท์ที่ใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญ 3 ลักษณะ คือ ด้านประเมินค่า เช่น สะอาด-สกปรก ดี-เลว สุข-ทุกข์ เป็นต้น ด้านศักยภาพ เช่น แข็ง-อ่อน นึก-เบา ใหญ่-เล็ก และด้านกิจกรรม เช่น ร่าเริง-เซื่องซึม หนุ่ม-แก่ อ้วน-ผอม เป็นต้น สิ่งที่วัดได้จึงมีคุณสมบัติของทัศนคติในความหมายความรู้สึกนึกคิดด้านการประเมินค่าอยู่อย่างพร้อมมูล (จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2547: 94)

2.5 แนวคิด และทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

2.5.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) ถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่กระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน หรือการใช้ชีวิตตามปกติ ในบางครั้งหลายคนเข้าใจว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ การไปร่วมกิจกรรมบางอย่าง การเยี่ยมชมอนุสาวรีย์หรือการไปประชุมนอกสถานที่ นอกจากนี้ยังพบว่า การเดินทางเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่สมัยโบราณ อาทิ การเดินทางแสวงหาสินค้า การล่าอาณานิคม การเดินทางเพื่อนักแสวงบุญ ศักดิ์สิทธิ์ และการทำสงคราม เป็นต้น ซึ่งการเดินทางบางอย่างยังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการเดินทางมิใช่การท่องเที่ยวเสมอไป จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเข้าใจนิยามของคำว่า การท่องเที่ยว อันมีความหมายที่กว้างขวาง และหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2548: IV) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด เพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจ โดยมีเงื่อนไขว่า การเดินทางนั้น เป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางจะต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง และมีได้เดินทางเพื่อหารายได้

เศกสรรค์ ขวณิชย์ และคณะ (2551: 7) ให้ความหมายการท่องเที่ยวที่ละเอียดมากขึ้นว่าเป็นการประกอบธุรกิจที่นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและประชาชนของประเทศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของสถานที่ที่น่าสนใจภายในประเทศให้กับชาวต่างประเทศได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมประเพณี และยังทำให้ผู้เดินทางได้พักผ่อน มีประสบการณ์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางไปยังที่อื่นชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ โดยมีได้เป็นการหารายได้

เสรี วงษ์ไพจิตร (2534: 2) นิยามการท่องเที่ยวที่หมายรวมถึง การที่ผู้คนไปเยี่ยมชมสถานที่หนึ่งเพื่อการเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติหรือเพื่อน ทั้งในวันหยุดระยะสั้นและระยะยาว ขยายความรวมไปถึงบุคคลที่ไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการเมืองหรือการประชุมทางธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหรือไปทำวิจัยทางวิทยาศาสตร์ด้วย โดยที่บุคคลกลุ่มนี้สามารถใช้จ่ายการคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ

กล่าวโดยสรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การออกเดินทางจากสถานที่หนึ่งซึ่งเป็นที่พำนักของตนไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการหารายได้ อาจมีจุดประสงค์เพื่อการพักผ่อน เยี่ยมเยือน เพื่อหาประสบการณ์ หรือการเดินทางเข้าร่วมประชุม อีกทั้งยังเป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่ต่างไปจากประเทศของตน

2.5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ถูกจัดแบ่งได้หลายประเภทตามวัตถุประสงค์ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับพฤติกรรมที่เป็นพลวัต อีกทั้งแรงจูงใจในการท่องเที่ยว ส่งผลให้มนุษย์มีความต้องการทางการท่องเที่ยวต่างกัน จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดรูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ด้วยมนุษย์มีแรงจูงใจหรือความต้องการที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดเป็นพฤติกรรมที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เป็นไปตามทฤษฎีลำดับขั้นแห่งความต้องการ (Hierarchy of needs) เพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในแนวคิดของมาสโลว์ ที่ระบุว่า มนุษย์มีความต้องการไม่มีวันจบสิ้น เมื่อความต้องการระดับหนึ่งได้รับการตอบสนอง ความต้องการอีกระดับหนึ่งก็จะเกิดขึ้นมาแทนที่ โดยแบ่งเป็น 5 ชั้นตามลำดับ ได้แก่ ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางกายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ความต้องการความยอมรับนับถือ และความต้องการเพื่อความสำเร็จแห่งตน สอดคล้องกับรายงานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำขึ้นในการศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจหรือความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยว (อินทัช ธีระรัช แอนด์ คอนซัลแทนซี่, 2553: 1-4) กล่าวคือ เริ่มจากแรงจูงใจใช้การท่องเที่ยวเพื่อความเป็นอิสระทางกาย แรงจูงใจที่ต้องการความมั่นใจด้านความปลอดภัย แรงจูงใจที่ต้องการความมั่นคงด้านความรักและความสัมพันธ์ แรงจูงใจเพื่อแสวงหาความยอมรับนับถือ และแรงจูงใจในการแสวงหาตัวตน ตามลำดับเช่นเดียวกัน

มนุษย์จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนทางกายภาพ (ความเป็นอิสระทางกาย) เช่น ต้องการพักผ่อนทางร่างกาย หรือการได้รับประทานอาหารอร่อย ได้รับอากาศอันบริสุทธิ์ ได้รับความเป็นอิสระในการเคลื่อนย้าย เกิดความสนุกสนานและบันเทิงทางกาย เป็นต้น ซึ่งเป็นความคาดหวังที่สำคัญยิ่งของผู้ที่ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เนื่องจากปรารถนาจะได้รับความแตกต่างของสถานที่ท่องเที่ยวจากรูปแบบปกติในการดำรงชีวิต

มนุษย์จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความมั่นใจด้านความปลอดภัย โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีภาระผูกพัน อาทิ มีลูกเด็กเดินทางด้วย จะมีความต้องการความปลอดภัยอย่างมาก เป็นต้น ทั้งนี้ พฤติกรรมการท่องเที่ยวมักไปเที่ยวที่เดิมที่ตนเองคุ้นเคย เพราะรู้สึกปลอดภัย

มนุษย์จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความมั่นคงทางความรักและความสัมพันธ์ นั่นคือ ต้องการให้คนที่ตนรักมีส่วนร่วมรับรู้ถึงความสุขหรือประสบการณ์ใหม่ที่ได้จากการท่องเที่ยวร่วมกัน ไม่ว่าจะ เป็นสังคมในครอบครัว กลุ่มเพื่อนหรือคนรัก อีกทั้งการเดินทางท่องเที่ยวได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคมใกล้ชิดของตัวเอง

มนุษย์จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความยอมรับนับถือ มนุษย์เริ่มแบ่งปันความรักเพื่อแสวงหาความต้องการความยอมรับนับถือจากคนใกล้ตัวมากขึ้น เป็นการบ่งบอกความอึดอ้อมทาง

จิตใจได้ดี กล่าวคือ เมื่อร่างกายได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน ความปลอดภัย รวมถึงมีความรักและความเข้าใจระหว่างสังขมรอบตัวแล้ว มนุษย์จะแบ่งปันความรักที่เกิดจากภายในกลับคืนสู่สังขม ซึ่งไม่ใช่การยอมรับนับถือทางวัตถุ แต่เป็นการยอมรับนับถือจากภายใน จากการศึกษาพบว่า สัดส่วนของแรงจูงใจในการท่องเที่ยวครั้งนี้ยังไม่สูงมากนัก

มนุษย์จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาตัวตน หากมนุษย์ได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นต้นอย่างเพียงพอจึงจะเกิดแรงจูงใจในการค้นหาตัวตน จากผลการศึกษาระบุว่า ในปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาตัวตน โดยต้องการค้นหาความสุขจากภายในตน เพื่อการหลุดพ้นนั้น ยังมีสัดส่วนน้อยมาก

Mcintosh (1980: 124-125 อ้างในศรีญา วรากุลวิทย์, 2551: 53) สรุปมูลเหตุจูงใจเพื่อการท่องเที่ยวขั้นพื้นฐานไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) มูลเหตุจูงใจเพื่อกายภาพ รวมไปถึงการพักผ่อนร่างกายและแข่งขันกีฬา 2) มูลเหตุจูงใจเพื่อวัฒนธรรม ลักษณะของความต้องการอยากรู้ อยากเห็น ในศิลปวัฒนธรรมของประเทศอื่น 3) มูลเหตุจูงใจเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการพบปะบุคคลอื่นๆ และแสวงหาเพื่อนใหม่ 4) มูลเหตุจูงใจเพื่อสถานะภาพและเกียรติภูมิ หมายถึง ความต้องการยกฐานะของตนให้สูงขึ้น เช่น การไปทำธุรกิจในต่างประเทศ การร่วมประชุม การศึกษา เป็นต้น การได้มีโอกาสเดินทางเพื่อทำกิจกรรมต่างๆนี้ จะทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ และสังคมที่ดีขึ้น

Mill (1990: 43 อ้างในศรีญา วรากุลวิทย์, 2551: 51) มีแนวคิดเรื่องความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์ว่า มนุษย์ต้องการมีความรู้ความเข้าใจ (To know and Understand) เพื่อให้เกิดประสบการณ์หลังจากการเดินทางไปยังสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง นอกจากนี้มนุษย์ยังต้องการสัมผัสและชื่นชมถึงความงดงาม (Aesthetics) ซึ่งความชื่นชมในความงดงามของสรรพสิ่งเป็นความต้องการสูงสุด เช่น การท่องเที่ยวเพื่อประสบการณ์ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ด้วยความแตกต่างของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวมากมายเพื่อตอบสนองความแตกต่างในความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยสรุปสามารถแบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ (ศรีญา วรากุลวิทย์, 2551: 17-23)

2.5.2.1 การท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว โดยจะพิจารณาตามวัตถุประสงค์ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวสามารถเกิดขึ้นได้จากเหตุผลของนักท่องเที่ยวดังนี้

1) การท่องเที่ยวเมื่อมีเวลาว่าง (Leisure) ซึ่งมนุษย์จะใช้เวลาว่างที่มีแตกต่างกันไปตามเจตคติ และสิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่มักเป็นไปตามแรงจูงใจส่วนบุคคล (Personal Motivation) แต่เมื่ออยู่ในยุคของข้อมูลข่าวสาร ผู้คนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้โดยง่าย ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการท่องเที่ยวตามอัธยาศัย ผู้ที่มีเวลาว่างจะวางแผนในการเดินทางล่วงหน้าในแหล่งท่องเที่ยวตามความสนใจ

2) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation) เป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริงในลักษณะของการใช้เวลาหยุดงานไปท่องเที่ยวที่ผ่อนคลาย สบายๆ เช่น การพักผ่อนในบ้านพักตากอากาศริมทะเล เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวในวันหยุด (Holiday) การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดอันเกิดจากการหมกหมุ่นในการทำงานเพื่อดำรงชีพ เมื่อถึงวันหยุดจึงมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางไปต่างท้องถิ่นหรือนอกเมืองที่ไม่ใช่ที่อยู่อาศัยของตน

4) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา (Sport) อยู่บนพื้นฐานวัตถุประสงค์ 2 ประการ นั่นคือ การไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนชอบ หรือ การไปแข่งขันกีฬา

5) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health) เป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อฟื้นฟูสุขภาพหรือเพื่อการรักษาทางการแพทย์ เช่น การเดินทางไปประเทศโปแลนด์เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ การเดินทางไปประเทศคิวบาเพื่อเข้ารับการรักษาในราคาต่ำสำหรับคนไข้ต่างประเทศ การเดินทางไปอาบน้ำแร่ในประเทศไทย อาทิ ในจังหวัดลำปาง เชียงใหม่ กาญจนบุรี เป็นต้น

6) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study) ถือเป็นการเดินทางเพื่อเพิ่มพูนความรู้ วุฒิ ประสบการณ์ การเดินทางเพื่อฝึกอบรมระยะสั้น การเดินทางเพื่อดูงาน การเรียนภาษาอังกฤษภาคฤดูร้อน ก็เป็นที่นิยมจากกลุ่มบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

7) การท่องเที่ยวทางศาสนา (Religion) สมัยก่อนประชาชนนิยมเดินทางเพื่อแสวงบุญ (Pilgrim) ไปยังสถานที่ที่เป็นความเชื่อในศาสนาของตน สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีลักษณะเป็นการเดินทางทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถวายพระพุทธรูป ถวายภัตตาหารสังฆทานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น

8) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) สามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ เช่น การเดินทางเพื่อไปให้การปรึกษา การเดินทางเพื่อการดำเนินการ การเดินทางเพื่อการจัดการ และการเดินทางเพื่อการบำรุงรักษากิจการ เป็นต้น หากจำแนกเป็นลักษณะใหญ่ จะแบ่งเป็นประเภทได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การท่องเที่ยวเพื่อประชุมประจำเวลา การท่องเที่ยวเพื่อแสดงนิทรรศการ หรือ MICE โดยการท่องเที่ยวรูปแบบนี้นักท่องเที่ยวจะมี

อำนาจการซื้อสูง และมักมีผู้ติดตามอีกไม่น้อยกว่าหนึ่งคน

9) การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมญาติมิตร (Visiting Friends and Relatives / VFR) เป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดหมายปลายทางชัดเจน คือ เป็นแหล่งพำนักของครอบครัว ญาติมิตร คนไทย นิยมเดินทางกลับถิ่นกำเนิดเพื่อเยี่ยมญาติในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ปีใหม่ ชาวจีนนิยมเดินทางไปเยี่ยมครอบครัวในเทศกาลตรุษจีน เป็นต้น

10) การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mission) เป็นการเดินทางของบุคคลหรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์กรตน เช่น การเดินทางของรัฐบาลเพื่อประชุมเจรจา ในต่างประเทศ การเดินทางของทางคณะทูต เพื่อดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

2.5.2.2 การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล ดังต่อไปนี้

1) การท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยการท่องเที่ยวชนิดนี้จะต้องเกิดจากสิ่งจูงใจหลายประการ เช่น ความสวยงามของภูมิประเทศ ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความปลอดภัย ตลอดจนการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานทางการท่องเที่ยวในประเทศ

2) การท่องเที่ยวต่างประเทศ การเดินทางไปยังประเทศที่แตกต่างจากประเทศของตน โดยต้องผ่านขั้นตอนการเดินทางระหว่างประเทศหลายประการ ได้แก่ กระทรวงต่างประเทศ สถานทูต หรือกงสุลของประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว และด่านตรวจคนเข้า-ออกเมือง ฯลฯ เป็นการเดินทางเพื่อหาประสบการณ์ พักผ่อน หรือเรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศอื่นๆแล้วแต่วัตถุประสงค์การเดินทางของแต่ละบุคคล

3) การท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัว เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะบุคคล หรือครอบครัว ถือเป็น การท่องเที่ยวอิสระ ผู้เดินทางเป็นผู้รับผิดชอบการเดินทาง ที่พัก ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายต่างๆด้วยตัวเอง จึงต้องศึกษาแหล่งท่องเที่ยวจากคู่มือแนะนำเที่ยวให้ละเอียด หรือนักท่องเที่ยวอาจใช้บริการบริษัทนำเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆให้ แต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าการไปเป็นหมู่คณะ การท่องเที่ยวชนิดนี้มักเป็นการเดินทางคนเดียว คู่สามีภรรยา หรือครอบครัว หรือกลุ่มคนที่มีจำนวน ไม่มากกว่า 15 คน

4) การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะหรือเรียกอีกอย่างว่า GIT (Group Inclusive Tour) เป็นการท่องเที่ยวที่โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะมอบการดูแลให้บริษัทนำเที่ยวดำเนินการ และเป็นการเดินทางที่มีผู้ร่วมเดินทางไม่ต่ำกว่า 15 คน ซึ่งบริษัทนำเที่ยวจะจัดดำเนินการนำเที่ยวในสถานที่ต่างๆที่ตกลงกันไว้ เช่น การจัดการเรื่องคมนาคม ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก นอกจากนี้จะมีมัคคุเทศก์เป็นผู้อำนวยความสะดวกตลอดการเดินทาง โดยการท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีค่าบริการต่ำกว่าการท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัว นักท่องเที่ยวจะรู้ค่าใช้จ่ายล่วงหน้าเพื่อ

ประกอบการตัดสินใจ แต่จะแตกต่างจากการท่องเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package Tour) ที่มีลักษณะสำคัญ คือ นักท่องเที่ยวที่ร่วมเดินทางจะไม่รู้จักกันมาก่อน และรายการนำเที่ยวถูกกำหนดโดยบริษัทนำเที่ยว

2.5.2.3 การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ มีรูปแบบดังนี้

- 1) กำหนดโดยประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวภายในประเทศ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ
- 2) กำหนดโดยระยะทาง ได้แก่ การท่องเที่ยวระยะไกล และการท่องเที่ยวระยะใกล้
- 3) กำหนดโดยวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว เช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อการดูงาน เพื่อการศึกษา เพื่อเยี่ยมญาติ เป็นต้น
- 4) กำหนดโดยระยะเวลา ได้แก่ การไปแวะเยี่ยมหรือทัศนจรโดยไม่ค้างคืน และ Long Stay
- 5) กำหนดโดยนักท่องเที่ยว นั่นคือ นักท่องเที่ยวเป็นผู้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทาง อาจเป็นการท่องเที่ยวคนเดียว หรือ เป็นกลุ่ม
- 6) กำหนดโดยวิธีการจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบอิสระ และการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ
- 7) กำหนดโดยปริมาณ และคุณภาพ ได้แก่ การท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) การท่องเที่ยวเพื่อประชาชน (Popular Tourism) และการท่องเที่ยวเพื่อสังคม (Social Tourism)

2.5.2.4 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้บริการ เพื่อรองรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้อย่างครอบคลุม เศรษฐศาสตร์ ชิงวณิชย์ และคณะ (2551: 7-9) และ จันทิช วรรณถนอม (2552: 39-52) ได้แบ่งรูปแบบการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกันไว้ ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์ ค่ายทหาร แหล่งประวัติศาสตร์ เหมาะแก่ผู้ที่อยากเยี่ยมชมอดีตสมรมภูมิรบบ หรือชมกิจกรรมแบบผาดโผน ที่เน้นความสนุกสนาน
- 2) การท่องเที่ยวฮันนีมูน ได้รับความนิยมนในระยะหลัง เพราะคู่สมรสนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อฉลองการสมรสมากขึ้น
- 3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ ศึกษาความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่น่าสนใจ

4) การท่องเที่ยวถ่ายภาพ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยบริษัทนำเที่ยว บริการสำหรับผู้ที่สนใจถ่ายภาพ โดยบริษัทนำเที่ยวจะจัดให้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ลูกค้าได้มีโอกาสถ่ายภาพในจุดที่น่าสนใจ

5) การท่องเที่ยวเดินชม เป็นการเดินชมจากตัวเมืองไปตามภูเขา เพื่อชมธรรมชาติ หรือชมเมืองตามจุดต่างๆ มีมีคฤเทศก์คอยบรรยาย

6) การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น ชายหาด

7) การท่องเที่ยวเพื่อศาสนา เช่น ทัวร์ทอดกฐิน ทัวร์วัด

8) การท่องเที่ยวเชิงวิทยาศาสตร์ เช่น ศึกษาท้องฟ้าดาราศาสตร์

9) การท่องเที่ยวเพื่อเล่น หรือการชมการแข่งขันกีฬา

10) การท่องเที่ยวเพื่อการช้อปปิ้ง เช่น ลิงคโปร์ ฮองกง

11) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ

12) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่นำธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ท้าทายความสามารถ ท้าทายประสบการณ์

13) การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการขายผู้พื้นที่ (Agent Educational Trip :AET)เป็นการเดินทางเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับแหล่งท่องเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมการขายผู้พื้นที่หรือบริการนั้นๆ

14) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (Agro Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งที่นักท่องเที่ยวได้ศึกษาการเกษตรเป็นหลัก

15) การท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลีกเลี่ยงผลกระทบทางลบ แต่จะส่งผลทางบวกต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

16) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความดั้งเดิม เพื่อชื่นชมและได้เข้าใจต่อสภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกอนุรักษ์

17) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น โดยพักกับชาวบ้าน (Home stay Tourism) คล้ายการนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับการท่องเที่ยวชนบท โดยนักท่องเที่ยวจะพักร่วมกับเจ้าของบ้าน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

18) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) จุดสนใจของการท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่ที่วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คน ตลอดจนแหล่งโบราณสถาน ประเพณี และศิลปะแขนงต่างๆ

19) การท่องเที่ยวดำน้ำ (Diving Tourism) เป็นการท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจท่องเที่ยวทะเล

20) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา (Educational Tourism) การท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว โดยมักมีการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นสร้างความเข้าใจหรือสร้างความรู้ใหม่ๆ

21) การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เน้นความสนใจไปที่ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ หรือประเพณีของสังคมหนึ่งๆ

22) การท่องเที่ยวในรูปแบบการใช้ชีวิตในฟาร์ม (Farm Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำฟาร์ม และได้พักอยู่ในฟาร์มร่วมกับเจ้าของฟาร์ม และร่วมทำกิจกรรมในฟาร์ม

23) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) วัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงฟื้นฟูสุขภาพของนักท่องเที่ยว หรือเป็นการส่งเสริมสุขภาพ ปัจจุบันกำลังได้รับความนิยม

24) การท่องเที่ยวในรูปแบบการใช้บริการสปา (Spa Tourism) มีวัตถุประสงค์เพื่อการผ่อนคลายความเครียด การพักผ่อน โดยการนวดเป็นส่วนใหญ่

25) การท่องเที่ยวทางอวกาศ (Space Tourism) การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่สุดอย่างหนึ่งของโลก นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับภาวะไร้น้ำหนัก ได้ประสบการณ์แปลกใหม่

26) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทะเล (Marine Ecotourism) ท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางทะเล

27) การท่องเที่ยวในชนบท (Rural Tourism) นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ ในชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบท ได้เรียนรู้ทั้งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

28) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) การท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต

29) การท่องเที่ยวแบบเดินป่า (Trekking Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เดินป่าไปศึกษาธรรมชาติ สัตว์ป่า พืชพันธุ์ต่างๆ การท่องเที่ยวประเภทนี้ยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ประกอบอีกมาก เช่น การดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น

30) การท่องเที่ยวทางน้ำ มีหลากหลายประเภท เช่น การท่องเที่ยวทางน้ำที่ใช้เรือแคนู การท่องเที่ยวแบบล่องแพ การท่องเที่ยวแบบล่องไพร

31) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Travel) เป็นการท่องเที่ยวที่บริษัทจัดให้พนักงานเป็นรางวัลหรือกระตุ้นการทำงาน

32) การท่องเที่ยวเฉพาะเรื่อง (Special Interest Tourism) การท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่มีความสนใจพิเศษ โดยมีผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆเป็นมัคคุเทศก์

33) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Litho Tourism) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็นผา ลานหิน อุโมงค์ โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นผิวโลก

34) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการโดยชุมชน คือ ชุมชนมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น ขณะเดียวกันช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนด้วย

35) การท่องเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package Tour) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดโดยบริษัทนำเที่ยวหรือสายการบิน โดยจะรวมค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ที่พัก และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

36) การท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based Tourism) การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับแหล่งธรรมชาติ ในบางครั้งรวมถึงแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมด้วย

จากการศึกษาจากกล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบการท่องเที่ยวนั้นมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง รวมถึงการเปลี่ยนแปลง เพื่อตอบสนองพฤติกรรมนักท่องเที่ยว นอกจากนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่จะมีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวใหม่ๆ

อย่างไรก็ตามจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆเกิดขึ้นอีกมากมาย เพราะมนุษย์มีความต้องการไม่หยุดนิ่ง ความชอบส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล รวมถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของตัวบุคคลเอง จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับงานวิจัยเล่มนี้ที่ต้องการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์แก่เยาวชนที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

2.5.3 การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์

การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ (Voluntourism) มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ 2 คำ คือ Volunteer และ Tourism จึงเกิดเป็นคำใหม่ที่ผสานระหว่างการทำบริการในรูปแบบจิตอาสา อาทิ

การปลูกป่า สอนหนังสือ สร้างห้องสมุด เป็นต้น และการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบความสนใจพิเศษ เช่น เจริญวิเศษ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ยังถูกนิยามว่า เป็นการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งความยุติธรรม และความหวังดีด้วย เนื่องจากบุคคลที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ศรัทธาจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละซึ่งเวลา ความสามารถเพื่อเสนอตัวช่วยส่วนรวม ผลตอบแทนที่อาสาสมัครได้ คือ ความสุข และความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติสิ่งดีงามที่เป็นประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติ (พจนีย์ ทวีโกภา, 2542, Sin., 2009: 480)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ถูกจัดแบ่งได้หลายประเภทตามวัตถุประสงค์ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับพฤติกรรมที่เป็นพลวัต ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว ตัวอย่างรูปแบบการท่องเที่ยว ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวฮันนีมูน การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวถ่ายภาพ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเชิงวิทยาศาสตร์ การท่องเที่ยวเพื่อชมการแข่งขันกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อการซื้อของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวทางอวกาศ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเฉพาะเรื่องหรือการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มกำลังเติบโตและน่าสนใจ อาทิ การท่องเที่ยวตามรอยภาพยนตร์ การท่องเที่ยวเชิงการอ่าน การท่องเที่ยวเชิงทันตกรรม การท่องเที่ยวเชิงโศกนาฏกรรม การท่องเที่ยวเชิงเพศที่สาม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ (ฉัตรเฉลิม องอาจธานศาล, 2551, เสกสรรค์ ขงวณิชย์ และคณะ, 2551, นันทิชา วรรณถนอม, 2552)

ความนิยมในการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความสุขของตนเองในขณะที่เดียวกันก็ได้มอบความสุขนี้ให้กับคนอื่น จากการศึกษาวิจัยพบว่า กลุ่มกิจกรรมเชิงบำเพ็ญประโยชน์มีจำนวน 10 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชาสงเคราะห์ 2) กลุ่มการสอน 3) กลุ่มการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม 4) กลุ่มพัฒนาธุรกิจ 5) กลุ่มก่อสร้าง 6) กลุ่มพัฒนาวัฒนธรรม 7) กลุ่มการวิจัยและศึกษาสภาพแวดล้อม 8) กลุ่มทางการแพทย์ 9) กลุ่มการพัฒนาชุมชน และ 10) กลุ่มท่องเที่ยวในชุมชน โดยกิจกรรมประชาสงเคราะห์ เป็นกลุ่มที่นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด (กาญจนา สมมิตร และนิทัศน์บุญไพศาลสถิตย์, 2556)

ด้วยการท่องเที่ยวช่วยทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ใหม่นอกห้องเรียน และลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้ลงมือปฏิบัติจริงกับงานอาสาสมัคร ซึ่งการลงไปช่วยเหลือนั้นจะช่วยฝึกหรือเพิ่มทักษะใหม่ ประสบการณ์ใหม่ เกิดการ

เรียนรู้ การพัฒนาความสามารถและสมองไปพร้อมๆกัน อีกทั้งได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เกิดการเรียนรู้เพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากตน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากผู้เรียนได้อย่างง่ายดาย (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2553) ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้ให้ และผู้รับ เพื่อตระหนักในคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยใช้การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์เป็นเครื่องมือของกระบวนการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากการวิจัยจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์อีกรูปแบบหนึ่งสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษในประเด็นการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ต่อไป

อย่างไรก็ตามการจัดการการท่องเที่ยวตามรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆด้วย เพื่อให้การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และดำเนินการจนสิ้นสุดได้อย่างราบรื่น สมบูรณ์แบบ และสร้างความประทับใจ โดยปัจจัยในการวางแผนการท่องเที่ยว ได้แก่ รายการท่องเที่ยวต้องอยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน มีสิ่งดึงดูดใจทั้งในแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง มีระยะทางไกลพอสมควรที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ อากาศดี ภูมิทัศน์สวยงาม มีความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวและที่พัก มีตัวแทนผู้ประกอบการท้องถิ่นอำนวยความสะดวก มีการกำหนดราคาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพของรายการนำเที่ยวและราคาของกลุ่มแข่ง ตลอดจนสอดคล้องกับแผนการส่งเสริมการขายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ด้านเยาวชนและเด็กด้อยโอกาส

วไลรัถย์ รัตวินิช (2542: 71-77) ศึกษาเรื่อง การศึกษากิจกรรมการพัฒนาร่างกายและเยาวชนขององค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการศึกษากิจกรรมการพัฒนาร่างกายและเยาวชนขององค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 5 องค์กรในกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ ด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบกิจกรรมหรือโครงการ จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่า กิจกรรมที่จัดโดยส่วนใหญ่เน้นเป็นกิจกรรมงานสงเคราะห์และบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชนในภาวะเร่งด่วน เช่น ด้านโภชนาการ ด้านรักษาพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรม/โครงการไม่น้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ เป็นกิจกรรมที่เน้น

การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนมากกว่าการพัฒนาด้านวัตถุ หรือปัจจัยแวดล้อม และเป็น การบรรเทาปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน

ซึ่งจากข้อเสนอแนะจะเห็นว่า กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย กับ พัฒนาการ และความต้องการของเด็ก และเยาวชน มิใช่เป็นไปตามความต้องการของผู้จัด และใช้ กิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยงให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะการจะพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งมีอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนผลกระทบจากสังคม สิ่งแวดล้อม

2.6.2 ด้านสิทธิมนุษยชน

เจษฎา นกน้อย (2554: 43-64) ศึกษาเรื่อง ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ กรณีศึกษากลยุทธ์องค์กรเพื่อการจัดการความ หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับและ การเลือกปฏิบัติต่อผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศในสถานที่ทำงาน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและบริบท ซึ่งส่งผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์อย่างเท่าเทียมในองค์กร 3) เพื่อศึกษาผลกระทบของการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ไม่เท่าเทียมที่มีต่อผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ 4) เพื่อศึกษาความ เกี่ยวข้องของนโยบายองค์กร เพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ซึ่งยอมรับการเป็นผู้มีอัตลักษณ์ทางเพศของตน ทั้งสิ้น 43 ราย ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยและบริบทซึ่งส่งผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัต ลักษณ์หลากหลายทางเพศ ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ การแสดงออกและ การรับรู้ของบุคคลอื่น การจัดการความหลากหลายในองค์กร ได้แก่ คณะกรรมการบริหารองค์กรมี ความหลากหลาย การฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์ การมีที่ บริโภคหรือกลุ่มที่ไม่เป็นทางการให้คำแนะนำ และนโยบายการไม่เลือกปฏิบัติ บริบทอื่นๆ ได้แก่ ค่านิยมทางสังคม และกฎหมาย นอกจากนี้มีข้อค้นพบว่า ในองค์กรเกิดการเลือกปฏิบัติและไม่เท่า เทียมต่อผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ ตั้งแต่การคัดสรรบุคลากร และการเลื่อนตำแหน่ง อย่างไร ก็ตามกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่จะได้รับการยอมรับ และการปฏิบัติจากเพื่อนร่วมงาน ลูกจ้าง และ สังคมภายนอกเสมือนบุคคลทั่วไป แต่ความรู้สึกสงสารหรือเห็นใจจากผู้อื่น ทำให้พวกเขา รู้สึกถูก แยกแยะ และไม่เท่าเทียมกัน มากไปกว่านั้นพวกเขาจะรู้สึกไม่ดีเมื่อผู้จัดการ เพื่อนร่วมงาน และ ลูกน้อง กล่าวถึงบุคคลผู้มีอัตลักษณ์ทางเพศหลากหลายในทางลบ แม้ว่าสังคมจะยอมรับมากขึ้น แต่ ผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศยังต้องการให้สังคมเปิดใจ และยอมรับพวกเขาอย่างเต็มที่ เพราะถ้า หากทุกคนมีทัศนคติที่ดีในการยอมรับพวกเขา ก็จะสามารถดึงพลัง ความรู้ ความสามารถของพวกเขา

เขาออกมาได้อย่างเต็มศักยภาพ สุดท้าย คือ ผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ ต้องการให้สังคมมีกฎหมาย กฎระเบียบที่ปกป้อง และให้สิทธิพวกเขาอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กคือโอกาสจึงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศในอนาคต เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นปลูกฝังทัศนคติและความเข้าใจที่ดีงามแก่เด็กและเยาวชนในเรื่องการยอมรับในความหลากหลายของมนุษย์

Nordin, Shapiee, Suhor and Muhamad (2011: 715-722) ได้ศึกษาถึงความต้องการในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาของนักศึกษาคณะกฎหมาย ของมหาวิทยาลัย Kebangsaan ประเทศมาเลเซีย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็น และการรับรู้ของนักศึกษาในประเด็น 1) หลักการของสิทธิมนุษยชนและการละเมิดสิทธิมนุษยชน 2) ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษากับความสามัคคีของสังคม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และปีที่ 4 เนื่องจากมหาวิทยาลัย Kebangsaan ประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วยนักศึกษาหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรม จึงทำให้เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจ โดยผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละคนจะมีความคิดเห็นต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสนใจในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา การรับรู้ถึงประโยชน์ของวิชา การรับรู้ถึงการสร้างความสามัคคีภายในสังคมที่หลากหลายเชื้อชาติ และความชื่นชอบในวิธีการสอนผลการศึกษารูปได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้พื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน และไม่มีประสบการณ์การถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ที่มาของความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนจะมาจากหนังสือ อินเทอร์เน็ต และสื่อสาธารณะ ตามลำดับ นอกจากนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสิทธิมนุษยชนศึกษาสามารถช่วยให้พวกเขาเข้าใจในสิทธิ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และเรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น พวกเขาเห็นด้วยว่า สิทธิมนุษยชนเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานจะช่วยกำจัดอคติต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้วิธีการสอนที่อยู่ในความสนใจของนักศึกษา ได้แก่ การบรรยายจากอาจารย์ การอภิปราย การกวดวิชา และการสอนจากปัญหา ตามลำดับ

สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้นำเอาแนวคิดสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กคือโอกาส

2.6.3 ด้านกระบวนการเรียนรู้

จิสันต์ บัวสาย (2549: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการคิด : กรณีศึกษา โรงเรียนภูพานศึกษา อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นกระบวนการคิดของโรงเรียน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยตัวแทนครู ตัวแทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน และตัวแทนนักเรียน รวม 48 คน ผลการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิดนั้นพบว่า นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เพียงบางสาระการเรียนรู้เท่านั้น เนื่องจากครูสอนโดยการบอกความรู้ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการคิดสังเคราะห์มีสำหรับนักเรียนระดับชั้นสูงเท่านั้น และขาดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือสร้างสรรค์ ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด พบว่า ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน เสนอให้ฝึกนักเรียนได้คิดวิเคราะห์ตั้งแต่ระดับช่วงชั้นต้นตามสมควรแก่วัย และเน้นให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกให้นักเรียนคิด สังเคราะห์ และสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระตามความพึงพอใจ โดยโรงเรียนมีส่วนในการจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน

แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิดของจิสันต์ บัวสาย มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของงานการศึกษากิจกรรมพัฒนาเด็กและเยาวชนขององค์การพัฒนาเอกชน ของวไลรัถย์ รัตวินิช ที่กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนนั้น ควรจัดตามความเหมาะสม และความต้องการของเด็กและเยาวชน การเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก ถือเป็น การสร้างพื้นฐานความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนทางหนึ่ง

นันทภา ชมพูนุตร (2549) ศึกษาเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมีการเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งก่อนและหลังการทดลอง โปรแกรมที่พัฒนา อีกทั้งเปรียบเทียบผลการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วย ทั้งนี้ โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กชายในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบไปด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ หัวข้อของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ขั้นตอนการดำเนินการ วิธีการ วิทยาการ ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ การประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดการของโปรแกรม และกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเอง ผลการทดลองใช้โปรแกรมพบว่า ไม่เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการใช้โปรแกรมฯระหว่างก่อนและหลังของกลุ่มทดลอง และ

ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งสาเหตุที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ผู้วิจัยระบุว่า เด็กบางคนในกลุ่มทดลองน่าจะมีปัญหาความบกพร่องในการเรียนรู้ภาษา ภาษาที่ใช้ในแบบวัดอาจยากเกินกว่าเด็กจะเข้าใจได้ อีกทั้งเวลาในการมีส่วนร่วม (ในการทดลอง) มีระยะเวลาจำกัด เนื่องจากเด็กในสถานสงเคราะห์ต้องเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ อย่างไรก็ตามจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า เด็กๆมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และมีข้อเสนอแนะ คือ ควรศึกษาความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อน จึงสร้างโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่เยาวชนซึ่งเป็นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6 โดยผู้วิจัยอาศัยความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานของกระบวนการ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4-6 เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนามีความสอดคล้องหลักสูตรการศึกษาแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 อันจะสามารถทำให้ครูอาจารย์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง อีกทั้งนักเรียนได้มีกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษา พบว่า การเรียนการสอนที่ตรงตามความต้องการของผู้เรียนจะมีลักษณะที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติ

สายฤดี วรกิจโกคาทร และคณะ (2554) ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย โดยผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลทั้งจากการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องมีในมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเร่งปลูกฝังในเด็กและเยาวชนไทย ได้แก่ ความมีวินัย ความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ซื่อตรง ความรับผิดชอบ ความมีสติ ความพอเพียง ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที และความเสียสละ ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่หากมีอยู่ในตัวมนุษย์จะส่งผลให้เข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยความพอเพียงเป็นแก่นของคุณธรรมอื่นๆ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยดำเนินการใน 8 วิธีการ ได้แก่ 1) ด้วยวาจา 2) ผ่านการจัดหาสิ่งที่เหมาะสมให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง/ใช้คนดีเป็นแบบอย่าง 4) การสอนโดยสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน 5) โดยการให้รางวัลและการลงโทษ 6) ด้วยการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน 7) โดยกระตุ้นให้คิดหาเหตุผลว่าทำไมสิ่งหนึ่งจึงดีหรือไม่ดี 8) การโดยการให้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง อย่างไรก็ตามผลสรุปทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพสอดคล้องกันว่า

การประพฤติปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง และการสอนด้วยวิธีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นวิธีที่ได้รับความสนใจ ทำให้เกิดการจดจำ สร้างความประทับใจและให้เป็นแบบอย่างที่ดี

ความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ถือเป็นคุณธรรมหนึ่งที่ต้องเร่งปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชนของสังคม เพื่อก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติอันเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและผู้อื่น ทั้งนี้การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กคือโอกาสสามารถนำเอารูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ได้

ยุวดี อิ่มใจ (2552: 97-101) ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม โดยวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย คือ เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การให้การศึกษาที่สามารถกระตุ้นเด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเหมาะสม เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังศึกษารูปแบบและเนื้อหาการเรียนการสอนที่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนมีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลือน้อย และมีจำนวนจำกัดในชุมชนหรือพื้นที่ ซึ่งประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สถานศึกษาทุกสังกัดในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆอย่างเป็นรูปธรรมทั่วประเทศ โดยเป็นสถานศึกษาในเขตพื้นที่ใกล้ชิดอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู อาจารย์ และนักเรียนในทุกช่วงชั้น จากทุกภูมิภาคๆละ 5 จังหวัด จังหวัดละ 1 โรงเรียน ได้ 19 โรงเรียน ประกอบด้วยนักเรียน 381 คน และครู อาจารย์ 70 คน ผลการสรุปและอภิปราย พบว่า รูปแบบหรือวิธีดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนจะใช้วิธีดำเนินการโดยให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมดำเนินการ เข้าร่วมดำเนินงานด้วยความสมัครใจ มีโอกาสเสนอโครงการได้ และบริหารจัดการโดยคณะนักเรียน มีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นรูปแบบที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้แหล่งที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนที่ดูให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ได้แก่ สื่อมวลชน อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ทีวี ซีดี ภาพยนตร์ เป็นต้น ดังนั้นสื่อมวลชนจึงเป็นยุทธวิธีหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กและเยาวชนได้ อีกทั้งมีส่วนช่วยให้ความรู้ความเข้าใจ และจงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอีกด้วย ส่วนลำดับสอง คือ ครูผู้สอนอธิบายให้ฟังในการสอนวิชาต่างๆ ตามสาระการเรียนรู้ในหลักสูตร และอันดับสาม คือ การมีส่วนร่วมทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับโรงเรียน ชุมชน และองค์กรต่างๆ จากกรณีการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ พบว่า PIL (Participation, Integration and Learning) เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่โรงเรียนควรใช้เป็นยุทธวิธีในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและในชุมชน การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากการเรียนการสอนตามสาระการเรียนรู้รายวิชาและการปฏิบัติจริงด้วย

กิจกรรมต่างๆ โดยบูรณาการทั้งในกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน อีกทั้งกำหนดเรื่องสิ่งแวดล้อมไว้เป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์โรงเรียนด้วย ผลสุดท้ายที่ได้รับ คือ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมได้

จากผลการวิจัยยุทธศาสตร์การให้การศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม มีหลักการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนในระบบการศึกษาไทยของวรลักษณ์ สงวนแก้ว (2551: 11-13) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนหรือเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้อง และเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม จำเป็นต้องให้กระบวนการเรียนการสอนต้องมีลักษณะองค์รวม และสร้างการมีส่วนร่วม รวมถึงได้ปฏิบัติจริง นอกจากนี้ยังควรมีการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ และสร้างความร่วมมือกับชุมชน สังคม และประเทศชาติด้วย

2.6.4 ด้านทัศนคติ

สมยศ สุวณิช (2531: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระหว่างนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง และนักเรียนที่มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของผู้ปกครองต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 800 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้นตอน ซึ่งการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร มีทัศนคติที่ดีต่อสิทธิมนุษยชน และนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการที่นักเรียนมีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของผู้ปกครองต่างกันนั้น มีทัศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่า เยาวชนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในวัยที่มีทัศนคติที่ดี ซึ่งหากได้เข้าร่วมการท่องเที่ยวทัศนศึกษาที่เกิดจากการศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเยาวชนในลักษณะที่เสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องนั้น จะเป็นหนทางที่ดีที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีความประพฤติที่เหมาะสมต่อไปได้

2.6.5 ด้านการท่องเที่ยว

ประชุม สุวดี, นริวรรธ จินตภานนท์ และจิราวัลย์ มิตรทองแท้ (2533: 6-9) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเยาวชน โดยศึกษาหาข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวทัศนศึกษาให้กับเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน

รูปแบบการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว ที่พักแรม ยานพาหนะ และค่าใช้จ่ายของการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชน รวมทั้งศึกษาทัศนคติของเยาวชนกลุ่มต่างๆ อันได้แก่ เยาวชนอายุระหว่าง 15 – 24 ปี โดยแบ่งเยาวชนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เยาวชนในระบบโรงเรียน และเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ศึกษาทัศนคติของครู อาจารย์ และผู้ปกครองของเยาวชนที่มีต่อการท่องเที่ยวทัศนศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชนได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกในการคมนาคม ตลอดจนครู อาจารย์ และผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวทัศนศึกษา ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวทัศนศึกษาให้กับเยาวชน อาทิ สถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน บริษัทนำเที่ยว ผู้ปกครอง หรือเยาวชนจัดไปเอง ล้วนแต่มีวัตถุประสงค์ในผลที่ต้องการจะได้รับแตกต่างกันไป ในส่วนของสถานศึกษาจะเห็นได้ชัดว่า ลักษณะกิจกรรมจะเป็นการเสริมหลักสูตรหรืออบรมสัมมนา เพื่อเพิ่มความรู้ และประสบการณ์ให้แก่เยาวชน เป็นต้น ทั้งนี้รูปแบบการจัดท่องเที่ยวก็จะแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ ส่วนข้อเสนอแนะของงานวิจัย คือ รัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของเยาวชน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายรัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนหรือการท่องเที่ยว มีจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน และควรถือเป็นนโยบายที่จะจัดสรรงบประมาณให้ตามความเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนทุกกลุ่ม และทุกสภาพเศรษฐกิจได้ท่องเที่ยวทัศนศึกษา นอกจากนี้ควรมีการชักชวน สนับสนุนให้บริษัทนำเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน ให้ถือเป็นกิจกรรมที่บริการสังคม สิ่งสำคัญอีกประการ คือ รูปแบบการจัดท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน ควรเน้นเรื่องความปลอดภัย ประหยัด และการให้ความรู้

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน และแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และได้ประโยชน์มากที่สุด

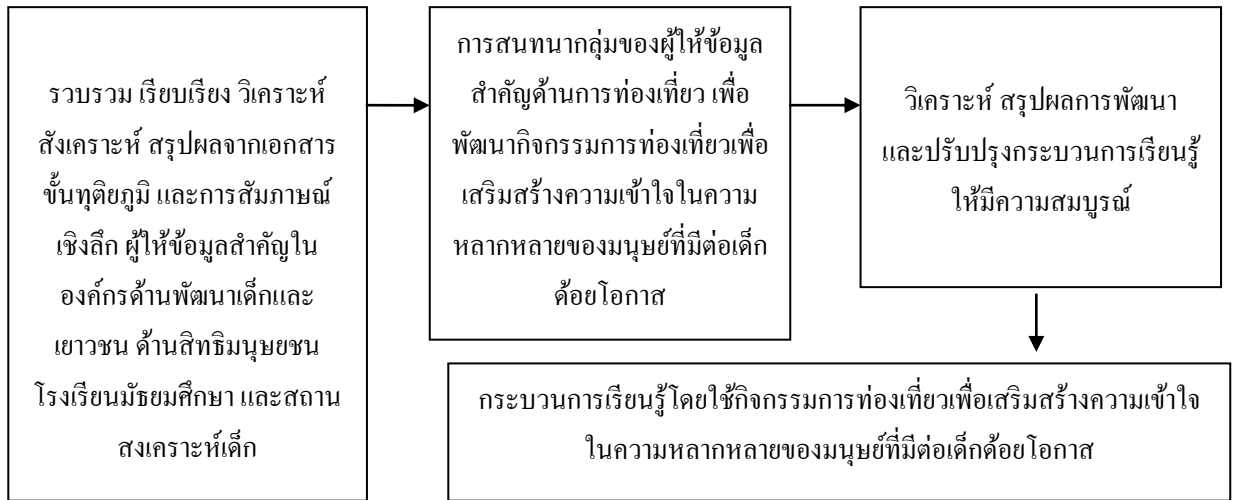

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส” ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ให้ได้มาซึ่งกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากรายงานขององค์กร หนังสือ บทความวารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว ความหลากหลายของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กด้อยโอกาส เพื่อเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในเบื้องต้น และศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้ ประสบการณ์หรือมีบทบาทในองค์กรด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ และสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม สำหรับเป็นข้อมูลร่วมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ขั้นสุดท้ายจึงปรับปรุงแก้ไข สรุปรูปเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีขั้นตอนและรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 กรอบการดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 3.1 แสดงกรอบการดำเนินการวิจัย

แหล่งที่มา: ผู้วิจัย

3.2 วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 1

เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1)

ในส่วนนี้ผู้วิจัยศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารชั้นทุติยภูมิ ไม่ว่าจะเป็นรายงานขององค์กร หนังสือ บทความ วารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว ความหลากหลายของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กด้อยโอกาส ให้ได้มาซึ่งข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้ เพื่อเป็นข้อมูลการวิจัยในเบื้องต้น กล่าวคือ ข้อมูลทั้งหมดจากการศึกษาค้นคว้า เมื่อผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา จะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสต่อไป

ในลำดับต่อมาผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ถือเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเจาะลึกประเด็นต่างๆ ดำเนินบทสนทนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อ

เข้าถึงความคิด ความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ ความสนใจ มุมมอง หรือค่านิยมของผู้ให้สัมภาษณ์อย่างลึกซึ้ง (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2554: 101) ซึ่งอาจสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ โดยการวิจัยนี้จะสัมภาษณ์แบบรายบุคคล (one-on-one interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 ด้านที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ องค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ สถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ เนื่องจากการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสยังไม่มีผู้ศึกษาโดยตรง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็น มุมมอง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการร่วมกันศึกษา และพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3.2.1 การกำหนดประชากร และเลือกกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1.1 ประชากร

คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย 4 ด้าน ดังนี้

1) องค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน เช่น สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ศูนย์พิทักษ์และช่วยเหลือเด็กทางการศึกษา มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิต และสังคม มูลนิธิเพื่อการฟื้นฟูพัฒนาเด็กและครอบครัว สภาองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชน สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย และกลุ่มเพื่อการพัฒนาและการศึกษาเด็ก เป็นต้น

2) องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เครือข่ายการเรียนรู้สิทธิมนุษยชน ศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มูลนิธิคุ้มครองเด็ก มูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี และโครงการสานฝันให้น้อง ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทางการศึกษาตามชนบท เป็นต้น

3) โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ ทั้งในส่วนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 และเขต 2

4) สถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ เช่น สมาคมสงเคราะห์เด็กกำพร้าแห่งประเทศไทย สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ บ้านครูน้อย และมูลนิธิบ้านนกกมื่น เป็นต้น

3.2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1) เลือกสุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดจากองค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน จำนวน 2 องค์กร องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน 2 องค์กร โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 2 แห่ง และสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 2 แห่ง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยความรู้ ความคิดเห็น ความเข้าใจ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ การวิจัยนี้มีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน 2 ท่าน ด้านสิทธิมนุษยชน 2 ท่าน ครูประจำสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจากโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ 2 ท่าน และบุคลากรจากสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ 2 ท่าน รวมทั้งหมด 8 ท่าน

คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ผู้ที่ได้รับคัดเลือกต้องมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งต่อไปนี้

- (1) เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่หรือมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี
- (2) เป็นผู้บริหารหรือมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือแนวทางการปฏิบัติงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี
- (3) เป็นผู้มีบทบาทหรือผลงานด้านการส่งเสริม ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ตลอดจนกระตุ้นให้สังคมไทยตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน
- (4) เป็นผู้มีโอกาสหรือมีความสนใจในการศึกษาหรือมีผลงานการวิจัยประเด็นใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนหรือสิทธิมนุษยชนหรือความหลากหลายของมนุษย์
- (5) เป็นผู้มีความยินดี และสละเวลาให้ความร่วมมือกับการวิจัย จนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนของขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่

3.2.2.1 ตัวผู้วิจัย ในการบันทึก การสังเกต และการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลจากการสัมภาษณ์

3.2.2.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ลักษณะแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Guideline) ที่สามารถยืดหยุ่นได้ ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแนวคิด และการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยต่างๆ โดยกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ออกเป็นรายประเด็น ทั้งนี้จะมีความสอดคล้องและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ประกอบ อันจะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

3.2.2.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และการวิเคราะห์

3.2.2.4 อุปกรณ์สนาม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ เครื่องเขียนต่างๆ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้บันทึกการสนทนาของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

3.2.3 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้หลังจากได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยจึงสร้างแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็นคำถามปลายเปิด รวมถึงแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ เรื่องการใช้ภาษา การตั้งคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ก่อนนำไปใช้จริง

3.2.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

3.2.4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากรายงานขององค์กร หนังสือ บทความ วารสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางราชการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว ความหลากหลายของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กด้อย

โอกาส เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

3.2.4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวม สังเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ จะเป็นแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แสดงความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้ของตน อันได้มาซึ่งข้อสรุปขององค์ประกอบสำหรับกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) เมื่อผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างได้กลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยจึงติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัย ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัย ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ทราบและเข้าใจในกระบวนการวิจัย โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยนี้ได้

2) ผู้วิจัยติดต่อทางคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่านในการทำวิจัย และจัดส่งหนังสือ พร้อมทั้งรายละเอียดของงานวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน

3) ระหว่างการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขออนุญาตในการจด และบันทึกเสียง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูล เพื่อจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ร่วมกับการบันทึกเสียงและถ่ายภาพ เพื่อให้เกิดความผิดพลาดในการสูญเสียข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ไปจนกว่าเกิดการอิ่มตัวของข้อมูล หรือจนกว่าข้อมูลจะซ้ำ จึงหยุดการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์ต่อหน้า ร่วมกับการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ในกรณีที่ข้อมูลยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

3.2.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

“การวิเคราะห์ข้อมูล คือ กระบวนการจัดระเบียบ หาโครงสร้าง และหาความหมายของข้อมูลที่รวบรวมมา เป็นกระบวนการที่ยากและละเอียดอ่อน ไม่มีขั้นตอนชัดเจน ต้องใช้เวลามาก และต้องการความสร้างสรรค์อย่างมากด้วย” (Marshall and Rossman, 1989: 112 อ้างถึงใน ชายโพธิธิตา, 2552: 359) ผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งที่บันทึกด้วยการจดในแบบบันทึก และจากการบันทึกเสียง มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีดังต่อไปนี้

3.2.5.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มาจัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา และจึงสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหา เพื่อให้ข้อมูลนี้เป็นแนวทางในการทำการวิจัยขั้นตอนของการสนทนากลุ่มต่อไป

3.2.5.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยถอดความที่บันทึกไว้ โดยถอดความแบบคำต่อคำ เพื่อให้คงไว้ซึ่งลักษณะของความรู้สึกในขณะนั้น รวมถึงตีความอาการต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่างด้วย และจึงวิเคราะห์เนื้อหา ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก ผู้วิจัยจะจัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา ตีความตามหลักตรรกะ และความเที่ยงตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ชัดเจนเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์การวิจัย อาจมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วน

ในการวิเคราะห์ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เชื่อมโยงความสัมพันธ์จากองค์ประกอบของเอกสาร ร่วมกับข้อมูลจากแบบบันทึก ทั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนการแตกข้อมูล การให้รหัสข้อมูล การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการหาประเด็นหลักของข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป และนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

3.3 วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 2

เพื่อพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

ในลำดับต่อมาผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ถือเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นวิธีการวิจัยที่มีเป้าหมายพื้นฐานเพื่ออธิบาย และเข้าใจการรับรู้ การแปลความหมาย และความเชื่อของประชากรที่เลือกเป็นกลุ่มเป้าหมาย (ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, 2550: 4) อันนำมาซึ่งข้อมูลที่ดีที่สุดในมุมมองของการศึกษา ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในวงสนทนา (ชาย โปธิสิตา, 2552: 210) กล่าวคือ วิธีการสนทนากลุ่มจะทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นกรอภิปรายจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์หรือมีคุณสมบัติพื้นฐานบางประการคล้ายคลึงกัน และในลำดับขั้นตอนนี้จัดการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที่ยวให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ที่จะสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยความคิดเห็น มุมมอง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนแนวคิด และประสบการณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการทอ่งเที่ยวในการพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความ

เข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3.3.1 การกำหนดประชากร และเลือกกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1.1 ประชากร

คือ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ องค์กรด้านการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวไทย (สนท.) บริษัทนำเที่ยว ชมรมมัคคุเทศก์ และองค์กรภาคเอกชนอื่นๆ เป็นต้น

3.3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1) เลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเนื่องจากการจัดการสนทนากลุ่มมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องอาศัยความรู้ ความคิดเห็นประสบการณ์ และความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างประมาณ 6-8 คน ถือเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการจัดการสนทนากลุ่ม (ชาย โปธิสิตา, 2552: 241) เพราะเป็นขนาดของกลุ่มที่ไม่จำกัดอยู่กับความคิดของคนจำนวนน้อยเกินไป แต่ยังคงทำให้เกิดการดำเนินการอภิปราย การมีปฏิริยาโต้ตอบกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการสนทนากลุ่ม การวิจัยนี้จึงมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 8 ท่าน

2) คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ผู้ที่ได้รับคัดเลือกต้องมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งต่อไปนี้

(1) เป็นผู้ได้รับรางวัลมัคคุเทศก์ดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

(2) เป็นผู้บริหารหรือมีส่วนร่วมในการวางแผนของโปรแกรมการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมต่างๆทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลายาวนาน 5 ปี

(3) เป็นผู้มีโอกาสหรือมีความสนใจในการศึกษาหรือมีผลงานการวิจัยประเด็นใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ

(4) เป็นผู้มีความยินดี และสละเวลาให้ความร่วมมือกับการวิจัย จนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในส่วนของการขั้นตอนการจัดการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนากิจกรรมการทอ่งเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่

3.3.2.1 ตัวผู้วิจัย ในการบันทึก การสังเกต และการรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

3.3.2.2 แบบรายการหรือประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม ลักษณะแบบมีโครงสร้าง (Guideline) ที่สามารถยืดหยุ่นได้ ผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแนวคิด และการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นกรอบการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะนำไปสู่การพัฒนา กิจกรรมการทอ่งเที่ยวเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

3.3.2.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เพื่อความสะดวกในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และการวิเคราะห์

3.3.2.4 อุปกรณ์สนาม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ เครื่องเขียนต่างๆ รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้บันทึกการสนทนาของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน สมบูรณ์ที่สุด

3.3.3 การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้หลังจากได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยจึงสร้างแบบรายการหรือประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ซึ่งจะเป็นคำถามปลายเปิด รวมถึงแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ เรื่องการใช้ภาษา การตั้งคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ โดยตรวจสอบทั้งความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และ ความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) หลังจากนั้นนำมาสรุป ปรับปรุง แก้ไข ก่อนนำไปใช้จริง

3.3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวม สักระยะข้อมูล ทฤษฎี และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะเป็นแนวทางหรือประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการทอ่งเที่ยวร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็น

อันได้มาซึ่งข้อสรุปของกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่มนั้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) เมื่อผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยจึงติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และชี้แจงรายละเอียดของงานวิจัย ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัย ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย วิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบและเข้าใจในกระบวนการวิจัย โดยสามารถตอบรับหรือปฏิเสธการร่วมวิจัยนี้ได้

2) ผู้วิจัยติดต่อทางคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อทำหนังสือขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่านในการทำวิจัย และจัดส่งหนังสือ พร้อมทั้งรายละเอียดของงานวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงนัดหมายกำหนดการในวันเวลาที่ตรงกันที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่านสามารถสะดวกเข้าร่วมการวิจัยได้

3) ระหว่างการจัดสนทนากลุ่ม ดำเนินการตามขั้นตอนของการจัดสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม ผู้บันทึกการสนทนา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูล เพื่อจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ร่วมกับการบันทึกเสียงและถ่ายภาพ (ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) เพื่อให้เกิดความผิดพลาดในการสูญเสียข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้เวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มขึ้นอยู่กับขอบเขต ลักษณะของปัญหาที่ต้องการศึกษา ลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนา ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และบรรยากาศของการสนทนา อย่างไรก็ตามจะใช้เวลาประมาณหนึ่งชั่วโมงครึ่งถึงสองชั่วโมง

3.3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงแรกควรดำเนินการทันทีหลังการสนทนากลุ่ม โดยผู้ดำเนินการสนทนาจะสรุปประเด็นให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญฟังทันทีเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และเหมาะสมของการสรุปความคิดเห็นกลุ่ม เป็นการหาผลสรุปเบื้องต้นจากข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนา สามารถเพิ่มเติมหรือแก้ไขข้อผิดพลาดจากการสรุปได้ก่อนสิ้นสุดการสนทนากลุ่ม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลต่างๆที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งที่บันทึกด้วยการจดในแบบบันทึก และจากการบันทึกเสียง มาจับประเด็นที่ได้ และลงรหัสข้อมูล โดยเริ่มจากการถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนาอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ เพื่อให้คงไว้ซึ่งลักษณะความรู้สึกของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในขณะนั้น รวมถึงตีความอาการต่างๆของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และไม่ใส่ความคิดของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไป

จากนั้นผู้วิจัยจึงจัดระเบียบข้อมูลทั้งหมด และตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตีความตามหลักตรรกะ และความเที่ยงตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ชัดเจนเป็นรูปธรรมตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้อาจมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซ้ำท้ายหลัง โดยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบรายงานข้อเขียนหรือเป็นการตรวจสอบระหว่างผู้ดำเนินการสนทนา กับผู้ช่วย รวมถึงอาจมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม ครบถ้วน

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัยส่วนที่ 3

เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2)

ในส่วนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินการวิจัย กล่าวคือ ผู้วิจัยจะนำผลสรุปที่ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ทั้งจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญมาช่วยกัน เพื่อสรุปผล ถอดบทเรียน ปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสที่สมบูรณ์ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

นอกจากนี้สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ไปต่อยอด หรือปรับใช้ให้เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางเลือกของประเทศไทย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จะช่วยขยายตลาดของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะได้มีรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่ทำให้การท่องเที่ยวไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านอีกต่อไป แต่เป็นการเดินทางมาเยี่ยมเยือนกันของเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมโลก

ตารางที่ 3.1 แสดงวิธีการดำเนินการวิจัย (แสดงตามวัตถุประสงค์)

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
ข้อ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ที่มีผลต่อการเสริมสร้าง ความเข้าใจในความ หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อ เด็กค้อยโอกาส	(ตอน 1) ค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ในประเด็นกระบวนการ เรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว และความหลากหลายของ มนุษย์	-	-	-รายงานขององค์กร -หนังสือ -บทความ -วารสารทางวิชาการ -รายงานการวิจัย -เอกสารทางราชการ -วิทยานิพนธ์	รวบรวม จัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เนื้อหา (วิเคราะห์เชิงเนื้อหา)
ข้อ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ ที่มีผลต่อการเสริมสร้าง ความเข้าใจในความ หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อ เด็กค้อยโอกาส	(ตอน 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำข้อมูลจากตอน 1 เป็น แนวทางของการสัมภาษณ์	ผู้เชี่ยวชาญ/มี ประสบการณ์/มี บทบาทในองค์กร ที่เกี่ยวข้อง 4 ประเภท	วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) เลือกสุ่มตัวอย่างผู้ให้ ข้อมูลสำคัญที่มี คุณสมบัติตามกำหนด องค์กรละ 2 ท่าน	1. ตัวผู้วิจัย 2. แนวคำถามสำหรับการ สัมภาษณ์ 3. แบบบันทึกข้อมูล 4. อุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่ เครื่อง บันทึกเสียง	ถอดความ รวบรวม จัด ระเบียบข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ติดตามตาม ตรรกะ และสรุปผล (วิเคราะห์เชิงเนื้อหา)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
ข้อ2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้าง ความเข้าใจในความ หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อ เด็กด้อยโอกาส	(ตอน3) การสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับ กระบวนการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างความเข้าใจใน ความหลากหลายของมนุษย์ ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	ผู้เชี่ยวชาญ/มี ประสบการณ์/มี บทบาทในองค์กร ทางการท่องเที่ยว	วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) เลือกสุ่มตัวอย่างผู้ให้ ข้อมูลสำคัญที่มี คุณสมบัติตามกำหนด 8 ท่าน	1. ตัวผู้วิจัย 2. แนวคำถามสำหรับ การสนทนากลุ่ม 3. แบบบันทึกข้อมูล 4. อุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่ เครื่อง บันทึกเสียง	1. ถอดความข้อมูล รวบรวม เรียบเรียง สรุปสาระสำคัญ วิเคราะห์สังเคราะห์ ดีความ ตามตรรกะ และสรุปผล (วิเคราะห์เชิงเนื้อหา)
ข้อ2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการ ท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้าง ความเข้าใจในความ หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อ เด็กด้อยโอกาส	(ตอน4) นำผลการวิเคราะห์ จากตอน 3 มาใช้ในการ ปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อ เสริมสร้างความเข้าใจใน ความหลากหลายของมนุษย์ ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้มี ความสมบูรณ์	-	-	-	นำผลสรุปทั้งหมดมา วิเคราะห์ ถอดบทเรียน ร่วมกัน โดยให้สอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์ และ ปรับปรุง พัฒนา นำเสนอเป็น กระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ (วิเคราะห์เชิงเนื้อหา)

3.5 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ ซึ่งเป็นบทสรุปของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีและถูกต้องในการเข้าใจความแตกต่างกัน นำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส หมายถึง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งได้รับการพัฒนาให้มีความเหมาะสม และสามารถเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้

ความหลากหลายของมนุษย์ หมายถึง ความแตกต่างของบุคคล ทั้งความแตกต่างโดยธรรมชาติ และความแตกต่างโดยกลไกของสังคม ระหว่างเยาวชนปกติทั่วไปกับเด็กด้อยโอกาสในสังคม ที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกัน

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปีบริบูรณ์

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่มีลักษณะดัง 7 ประเภทต่อไปนี้ ได้แก่ เด็กที่อยู่ในสภาพหรือภาวะที่ทำให้ด้อยโอกาส เด็กที่ถูกละเลยจากครอบครัว เด็กที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจหรือสมอง เด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดต่อร้ายแรง และเด็กชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส” โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจน และง่ายต่อความเข้าใจ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ตอน ตามรายวัตถุประสงค์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

- 4.1 ความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย
- 4.2 ประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส
- 4.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ตอนที่ 2 กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

- 4.4 ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว
- 4.5 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

4.7 ตารางโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

4.8 สรุปความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ตอนที่ 1 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 อันจะนำไปใช้เป็นข้อมูลนำเข้าของวัตถุประสงค์อื่นต่อไป ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย 4 ด้าน ทั้งทางกรณีศึกษาหน้า และการสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางโทรศัพท์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ไปจนกว่าจะเกิดการซ้ำของข้อมูล หรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นอีก ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งตามที่กำหนดไว้ (ดูบทที่ 3) รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 8 ท่านรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

องค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้แก่

1) อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ	อาจารย์ประจำโรงเรียนพุทธจักรวิทยา
2) คุณเชษฐา มั่นคง	ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน ได้แก่

1) คุณนที สรวารี	เลขานุการมูลนิธิอิสรชน
2) คุณมนตรี สันทวิชัย	เลขานุการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก

โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ ได้แก่

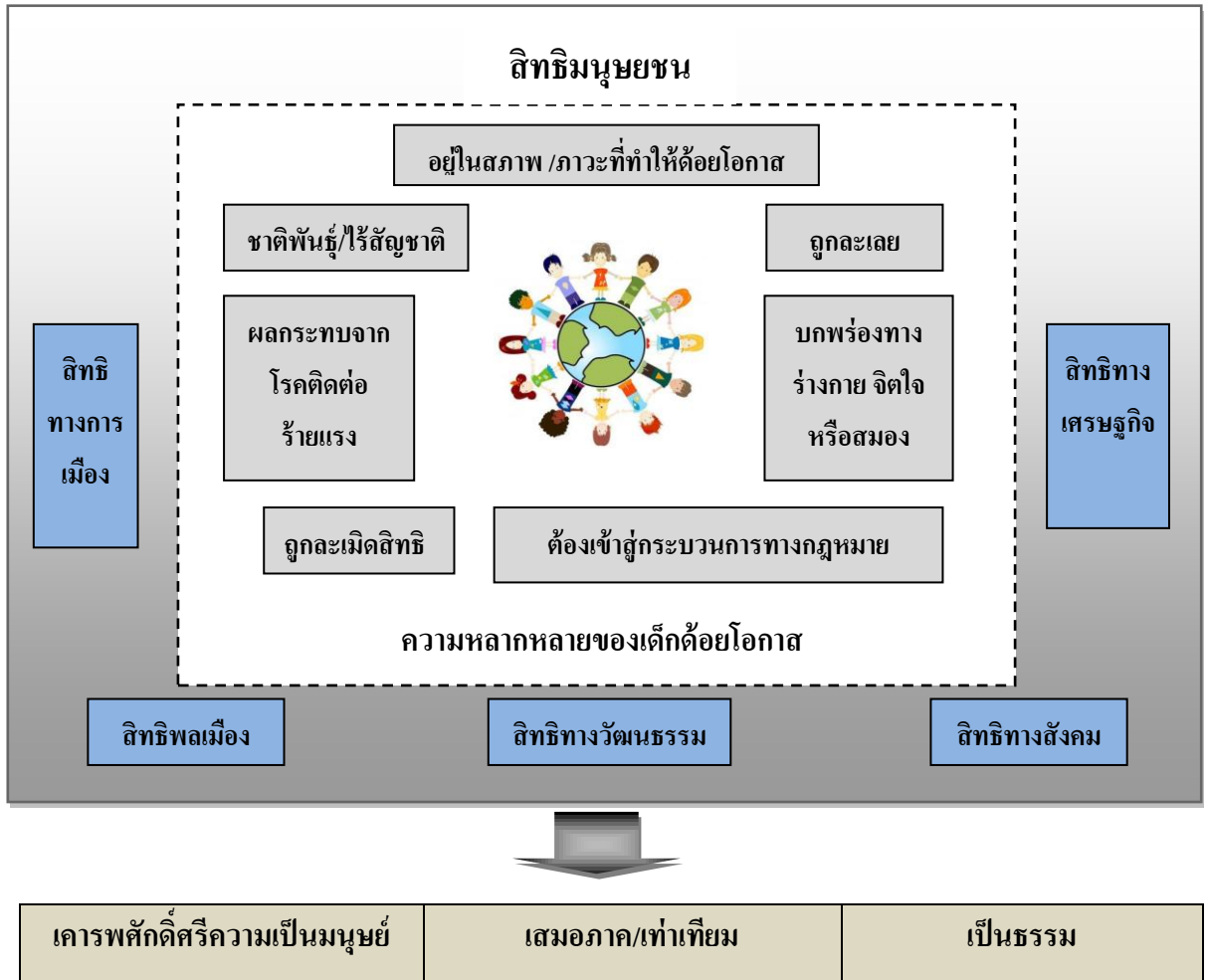
1) อาจารย์ละออง อ่อนเกตุพล	อาจารย์ประจำโรงเรียนสตรีวัดระฆัง
2) อาจารย์สุกัลย์ ฟูกำเนิด	อาจารย์ประจำโรงเรียนสตรีวัดระฆัง

สถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ ได้แก่

1) ครุฑน้อย ทิมกุล	ผู้ดูแลมูลนิธิบ้านครุฑน้อย
2) คุณสมชาย เชื้อสุข	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมมูลนิธิบ้านนกขมิ้น

โดยก่อนการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการท่องเที่ยว ความหลากหลายของมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำในสังคม สิทธิมนุษยชน การพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมถึงเด็กด้อยโอกาส จากเอกสารชั้นทุติยภูมิ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเนื้อหาสำหรับใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 กรอบประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ภาพที่ 4.1 จากการศึกษาพบว่า เด็กด้อยโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ที่ความแตกต่างของพวกเขาถูกนิยามว่าเป็นความด้อยโอกาส โดยเด็กด้อยโอกาสเองย่อมมีลักษณะแตกต่างหลากหลายกันไปด้วยสาเหตุนานาประการ จึงสามารถแบ่งประเภทของเด็กด้อยโอกาสได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ทั้งหมด 7 ประเภท ดังนี้

- 1) กลุ่มเด็กที่อยู่ในสภาพ หรือภาวะที่ทำให้ค่อยโอกาส เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัย พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ผู้ปกครองมีพฤติกรรมหรือประกอบอาชีพไม่เหมาะสม อันอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกายหรือจิตใจของเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแล เป็นต้น
- 2) กลุ่มเด็กที่ถูกละเลยจากครอบครัว เช่น มีปัญหาทางครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่เอาใจใส่ เด็กกำพร้าไร้ที่พึ่งพา ได้รับการเลี้ยงดูโดยมิชอบ เป็นต้น
- 3) กลุ่มเด็กที่บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสมอง เช่น เด็กพิการ เด็กที่มีสภาพจิตใจไม่ปกติ เป็นต้น
- 4) กลุ่มเด็กที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย เช่น ใช้ความรุนแรง กระทำการผิดกฎหมาย ถูกคุมขังในสถานพินิจ เป็นต้น
- 5) กลุ่มเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดสิทธิทางร่างกาย จิตใจ โอกาสแรงงาน เป็นต้น
- 6) กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดต่อร้ายแรง เช่น โรคเอดส์
- 7) กลุ่มเด็กชาติพันธุ์ หรือชนกลุ่มน้อย รวมถึงเด็กไร้สัญชาติ ไม่มีหลักฐานแสดงตน บุตรของแรงงานต่างด้าว ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้เกิดการพลัดถิ่น เป็นต้น

ทั้งนี้เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นเด็กค่อยโอกาสหรือเป็นเด็กปกติทั่วไปย่อมได้รับสิทธิประเภทหนึ่งอย่างเท่าเทียมกันในฐานะเกิดเป็นมนุษย์ นั่นคือ สิทธิมนุษยชน อันเป็นสิทธิประจำตัวมนุษย์ที่ทุกคนพึงได้รับโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ มีขอบเขตที่กว้างกว่าสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้นการกระทำบางอย่างไม่ถือเป็นการผิดตามกฎหมาย แต่ถือเป็นการผิดฐานละเมิดสิทธิมนุษยชน สามารถแบ่งสิทธิมนุษยชนได้ 5 ประเภท ได้แก่ 1) สิทธิทางพลเมือง หมายถึง สิทธิในชีวิตและร่างกาย รวมถึงเสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต 2) สิทธิทางการเมือง หมายถึง สิทธิ และเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ 3) สิทธิทางเศรษฐกิจ หมายถึง สิทธิในการมีงานทำ อิสระในการเลือกงาน การได้รับความเป็นธรรมในค่าจ้าง รวมถึงมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และมีมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง 4) สิทธิทางสังคม หมายถึง สิทธิในการได้รับการศึกษา การดูแลสุขภาพ และโอกาสในการพัฒนาตน รวมถึงมีความมั่นคงทางสังคม และ 5) สิทธิทางวัฒนธรรม หมายถึง เสรีภาพในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมของตนเอง

อย่างไรก็ตามการจะทำให้เด็กค่อยโอกาสได้รับสิทธิมนุษยชนทั้ง 5 ประเภท จำเป็นต้องเริ่มจากการกำหนดนโยบายของรัฐบาล และกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้มุ่งเน้นให้เด็กปกติทั่วไปพึงเข้าใจเด็กค่อยโอกาส ด้วยการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีที่มีต่อ

เด็กด้อยโอกาส โดยใช้หลักของสิทธิมนุษยชนมาเป็นพื้นฐานการสร้างความเข้าใจ การที่จะทำให้เด็กและเยาวชนทั่วไปเข้าใจว่า ท่ามกลางความแตกต่างนั้นทุกคนมีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน

การศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องเข้าใจใน 3 ประเด็นความรู้หลัก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ได้แก่

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การให้ความสำคัญกับคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เป็นการปฏิบัติต่อกันให้สมกับความเป็นมนุษย์ ไม่คำนึงถึงความแตกต่าง กล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมือนเป็นมาตรฐานบ่งบอกถึงสถานภาพให้มนุษย์อื่นๆปฏิบัติต่อกันอย่างให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่น โดยจะต้องนับถือในตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และไม่เหยียดหยามหรือลดทอนความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิ์พึงมีพึงได้ในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงได้รับโอกาสต่างๆอย่างเสมอภาคกัน ตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้ ไม่จำกัดบนเงื่อนไขความต่างของบุคคล กล่าวคือ เมื่อใดก็ตามที่คนด้อยโอกาสไม่ได้รับสิทธิ์ที่พึงได้ ถือเป็น การเกิดความเหลื่อมล้ำในการปฏิบัติ ทุกคนจะต้องไม่ถูกปฏิเสธ เพราะความแตกต่างของบุคคล จึงถือว่า ทุกคนได้รับความเท่าเทียมกัน

3) เป็นธรรม หมายถึง การพิจารณา การจัดสรร การตัดสินใจอย่างถูกต้องของผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ภายใต้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกาที่วางไว้ ไม่โอนเอียงหรือลำเอียงด้วยเหตุปัจจัยภายนอก โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของกฎหมาย หากมีการตัดสินใจต่างกันด้วยเหตุอื่นอันเกิดจากความแตกต่างของบุคคล ถือว่าไม่เป็นธรรม ดังนั้นความเป็นธรรมมีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก กล่าวได้ว่า ทุกคนทำดีที่สุดในส่วนของตัวเองเพื่อสังคม และจะได้รับส่วนแบ่งที่ยุติธรรมจากสังคมเป็นการตอบแทน

จากกรอบประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสข้างต้น ได้ถูกใช้เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จึงนำมาซึ่งผลการศึกษารายง่องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยผู้วิจัยจะแสดงผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นรายประเด็น แบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

4.1 ความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย

การจะเข้าใจองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้นั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นในทางเดียวกันว่า ควรเริ่มต้นเข้าใจความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสที่มีในสังคมไทยเสียก่อน เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการทอ่งเที่ยวมีพื้นฐานความเข้าใจที่ตรงกัน โดยผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสมีความสอดคล้องกัน นั่นคือ กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเป็นเพียงกลุ่มเด็กที่เลือกเกิดไม่ได้ มีต้นทุนชีวิตที่ไม่ทัดเทียมกับเด็กทั่วไป ส่งผลให้ไม่ได้รับโอกาสอันพึงจะได้รับจากครอบครัว และสังคมรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการพัฒนาตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ การอบรมบ่มเพาะจากคนในครอบครัว ถือเป็นสิ่งที่กลุ่มเด็กด้อยโอกาสโหยหาและรู้สึกต้องการอย่างมาก ทั้งนี้ในแต่ละองค์กรไม่ว่าจะเป็นองค์กรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน องค์กรด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนมัธยมศึกษา และสถานสงเคราะห์เด็ก จะได้สัมผัสกับบุคคลที่มีความหลากหลายต่างกันไป ขึ้นอยู่กับนโยบาย วัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางฐานะ ความหลากหลายทางการศึกษา ความหลากหลายทางกายภาพ ความหลากหลายทางสติปัญญาและจิตใจ ความหลากหลายทางอาชีพ ความหลากหลายทางชาติกำเนิด ความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยความหลากหลายทางฐานะเศรษฐกิจของบุคคลเป็นประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวถึงมากที่สุด เนื่องจากช่องว่างความแตกต่างของฐานะได้ส่งผลให้บุคคลมีสิทธิมีเสียงอย่างไม่เสมอภาค และได้รับโอกาสต่างๆอย่างไม่เท่าเทียมกัน อันเป็นชนวนนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันด้านอื่นๆ ซึ่งผลการศึกษากการสัมภาษณ์สามารถสรุปความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมได้ 6 ลักษณะ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
ฐานะครอบครัวยากจน	✓ ฐานะทางบ้านไม่ดี	✓ คับร่นต่อสู้เลี้ยงตัวเอง บ้างก็หาอาหารที่เหลือตามถังขยะ เก็บของขาย	✓ บางคนเป็นเด็ก ขอดทาน บางคนก็มาจากข้างถนน	✓ ครอบครัวยากจน บางคนถึงขั้นอดอยาก		✓ มีความแตกต่างจากผู้อื่นในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ	✓ ครอบครัวฐานะยากจน	✓ มีปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัว
ถูกละเลยจากครอบครัว	✓ ไม่ได้รับการดูแลจากพ่อแม่ ต้องทำงานเลี้ยงตัวเอง	✓ คนในครอบครัวไม่ยอมรับ	✓ ขาดความรักความอบอุ่นจากคนในครอบครัว	✓ อยู่อย่างคับร่น ไม่มีคนดูแลหรืออบรมสั่งสอน			✓ ขาดความรักการยอมรับและการดูแล	✓ ด้อยโอกาสทางการเลี้ยงดู

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส	ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส							
	1	2	3	4	5	6	7	8
มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา	✓ เด็กมีความเจริญเติบโตช้ากว่าเด็กทั่วไป	✓ สุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ บ้างมีโรคประจำตัวร้ายแรง	✓ พัฒนาการด้านสติปัญญาช้ากว่าเด็กทั่วไป	✓ พิจารณาจากร่างกายตั้งแต่ยังเด็ก	พิจารณาจากพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น เด็กเรียนช้ากว่าเพื่อน	✓ ความแตกต่างทางกายภาพ ทำให้สังคมประอบด้วยผู้พิการ	✓ เด็กมีความบกพร่องทางร่างกาย	
ไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์	✓ ไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย เป็นลูกของ	✓ เป็นชนกลุ่มน้อย คนไร้สัญชาติ					✓ มีเด็กพม่าลาวที่เกิดในประเทศไทย แต่ไม่ได้สัญชาติไทย	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส	ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
	แรงงาน						ทำให้	
	ต่างดาว						ไม่ได้รับ	
	ไม่มี						โอกาส	
	เอกสาร						บาง	
	แสดงตัว						ประการ	
เร่ร่อน ไร้บ้าน		✓ ใช้ชีวิตอยู่ในที่สาธารณะ บ้างก็เป็น คนเร่ร่อน ทั้งครอบครัว	✓ เด็กบาง คนไม่มี แม่แต่ที่อยู่อาศัย ต้อง อยู่ตาม ช้างทาง รถไฟ ได้ สะพาน ช้างถนน หรือบ้าน ร้างเก่าๆ	✓ เด็กเร่ร่อน ที่นี้บ้างก็ มาจาก ครอบครัว คราวที่พ่อแม่ไม่พร้อมมี บุตร หรือ พ่อแม่ติดคุก เป็น ต้น				

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส	ลักษณะของเด็กด้อยโอกาส							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
ถูกทำร้ายร่างกาย				✓ บางครอบครัว ครัว ต้อง ทำงาน หนัก พ่อ แม่กลับมา จาก ทำงานก็ เหนื่อย จนเฉียว ประกอบ กับฐานะ ไม่ดี ทำ ให้ลงไม้ ลงมือกับ ลูก			✓ แรงงาน เด็กมักถูก ทำร้าย ร่างกาย ทุบตี ได้ ค่าแรงที่ ไม่เป็น ธรรม อีก ทั้งทำงาน อย่างไม่มี วันหยุด	✓ พ่อแม่ทำ ทารุณกับ ลูกแท้ๆ ของ ตนเอง ไม่ ว่าจะเกิด จากความ เครียด อารมณ์ชั่ว วูบ ความ เชื่อ ภูมิ หลัง หรือ ความชน ของเด็ก เอง

จากตารางที่ 4.1 สามารถอธิบายได้ดังนี้

4.1.1 มีพื้นฐานฐานะครอบครัวยากจน

เรื่องฐานะครอบครัวยากจน ถือเป็นประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนกล่าวถึง เนื่องจากฐานะของครอบครัว ได้ส่งผลกระทบต่อพื้นฐานชีวิตของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การดำรงชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือการได้รับโอกาสต่างๆจากสังคม ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 ว่า “บางครอบครัวมีปัญหาเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้เด็กต้องทำงานเลี้ยงดูตัวเอง บ้างก็ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว เกิดปัญหาบานปลาย ทำให้ต้องประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยงผิดกฎหมาย จากจุดเริ่มต้นเพราะความไม่พร้อมทางฐานะของครอบครัวเท่านั้น” เช่นเดียวกันกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4 ว่า “เด็กด้อยโอกาสที่นี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน บางคนถึงขั้นอดอยาก ทำให้กระทบต่อชีวิตของพวกเขาในหลายๆด้าน พวกเขาไม่ได้รับการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐาน การดำรงชีวิตต้องอยู่อย่างยากลำบาก คั้นรนด้วยตัวเอง ไม่มีคนดูแลหรืออบรมสั่งสอน ขาดโอกาส โดยเฉพาะขาดความรักที่ควรได้จากครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่ทำงานหนัก ต้องคั้นรน ทำให้ไม่มีเวลาดูแลลูก กลับจากทำงานมาก็มีความเหนื่อย ประกอบกับเศรษฐกิจที่ไม่ดี ทำให้ลงไม้ลงมือกับเด็กอีก”

นอกจากนี้การมีพื้นฐานครอบครัวฐานะยากจน ไม่เพียงแต่ส่งผลทำให้กลุ่มเด็กเหล่านี้ขาดโอกาสต่างๆที่พึงจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น พวกเขายังได้รับความไม่เท่าเทียมอันกระทบต่อความรู้สึกและจิตใจของพวกเขาด้วย จากการสัมภาษณ์พบว่า คนในสังคมภายนอกมักตีตราภาพลักษณ์เด็กด้อยโอกาสในทางลบ อาทิ มีรูปลักษณะภายนอกน่ากลัว น่าจะมีอันตราย อาจเป็นโรคมีนิสัยเกรง นิสัยลึกลับ โหมย พุดจาหยาบคาย แต่งตัวก็มอซอ เป็นต้น หรือกลุ่มคนยากจนทั่วไปในสังคมก็ไม่ได้ได้รับความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากสังคมเช่นกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6 ว่า “พอมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน ความเท่าเทียมก็ไม่เกิดละ อย่างในประเทศไทย ใครที่มีฐานะดีก็จะได้รับการยอมรับความเป็นคนมากกว่า ส่วนคนที่มีฐานะต่ำด้อยในสังคม ฐานะความเป็นคนก็จะลดลง” จะเห็นว่า ประเด็นเรื่องพื้นฐานฐานะครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการได้รับความเท่าเทียม และความเป็นธรรมจากสังคม ดังนั้นความหลากหลายของฐานะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ถูกเลือกปฏิบัติ

4.1.2 ถูกละเลยจากครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นตัวแปรสำคัญในการปลูกฝัง อบรมบ่มเพาะให้เด็กเติบโตมาอย่างสมบูรณ์ ในทางกลับกันจากผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวก็เป็นรากฐานของปัญหาต่างๆเกี่ยวกับ

เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการถูกปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติ ขาดคนเลี้ยงดู ขาดต้นแบบที่ดี ครอบครัวแตกแยก ถูกทอดทิ้งให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม การออกมาประกอบอาชีพตั้งแต่เยาว์วัย หรือกลายเป็นเด็กขอทานข้างถนน ไม่ได้ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับโอกาสที่พึงได้จากครอบครัว และสังคม เด็กจึงอ่อนแอและอ่อนไหวต่อสิ่งเร้าภายนอก ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า องค์กรต่างๆ ล้วนแต่มีวิธีการดูแลเด็กด้วยการสร้างความผูกพันเสมือนคนในครอบครัว ดังเช่นการดูแลของสถานสงเคราะห์เด็ก มีแนวททางระเบียบปฏิบัติ และเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ สร้างความอบอุ่น ความรัก และความเป็นกันเองให้แก่เด็ก เพราะกลุ่มเด็กด้อยโอกาสจะมีความเปราะบางของจิตใจ มักไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง ต้องการความรัก ความอบอุ่น และการให้ความสำคัญดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อฟื้นฟูและปรับสภาพเข้าสู่การอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวว่า “เราจึงดูแลเด็กในระบบครอบครัว จำลองครอบครัวให้กับเด็กๆ มีเจ้าหน้าที่ที่เป็นคู่สามีภรรยาจริงๆ ทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ให้แก่พวกเขา เพราะพวกเขาเติบโตมาจากการขาดแคลนความรัก ความอบอุ่น ดังนั้นระบบครอบครัวจะช่วยบำบัดพวกเขา” ซึ่งการให้สัมภาษณ์นี้สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 ว่า “ที่นี่เราจะดูแลเด็กโดยเน้นบรรยากาศความเป็นครอบครัวที่ผู้ใหญ่ออกไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน คือ ทุกอย่างจะเป็นวิถีชีวิต ไม่ได้เป็นทางการ เราจะเป็นทั้งเพื่อน พ่อ แม่ ญาติ เป็นทุกอย่างเพื่อให้พวกเขาได้รับรู้ว่า เขาเป็นที่ต้องการของครอบครัวและมีคุณค่ามากสำหรับผู้ใหญ่ที่นี่” ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันในเรื่องความสำคัญของสถาบันครอบครัวที่จะเป็นเกราะป้องกันปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กต่อไป

4.1.3 มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา

เรื่องความบกพร่องทางกายภาพ จิตใจ หรือสติปัญญานั้น เป็นหนึ่งในความหลากหลายที่พบในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส จากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้จะมีลักษณะเป็นเด็กพิการเด็กที่มีความบกพร่องทางสมอง และสติปัญญา อีกทั้งเด็กจะมีการเจริญเติบโต พัฒนาการทางร่างกาย สมอง สติปัญญาช้ากว่าเด็กทั่วไป บางรายเป็นมาตั้งแต่กำเนิด บางรายมีความบกพร่องเมื่อโตแล้ว จากนั้นจึงเข้ามาอยู่ในความดูแลของมูลนิธิ ซึ่งเด็กพิเศษกลุ่มนี้จำเป็นต้องอยู่ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด เพื่อรักษา บำบัดให้พวกเขามีพัฒนาการที่สมวัย และสามารถดูแลตัวเองได้เมื่อเติบโตใหญ่ ซึ่งการให้สัมภาษณ์มีทิศทางเดียวกันในเรื่องของการได้รับหรือไม่ได้รับโอกาสต่างๆ ของผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย สมอง หรือสติปัญญา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6 กล่าวว่า “เมื่อลักษณะทางกายภาพของเราต่างจากคนอื่น เราจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม ถึงแม้ว่าจะมีการณรงค์ให้เกิดมีความเท่าเทียมแก่ผู้พิการ ไม่ให้เหยียดหยามหรือดูถูก กระนั้นก็ยังมิใช่การ

ให้เกียรติกันอย่างแท้จริง อย่างเช่นการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงาน ยังมีการแบ่งแยกหรือไม่ให้โอกาสกลุ่มคนที่บกพร่องทางร่างกาย แม้ว่างานบางประเภทนั้นพวกเขามีศักยภาพสามารถปฏิบัติได้ดีเฉกเช่นบุคคลทั่วไป จะเห็นว่า คนไทยยังไม่มองคนอย่างเท่าเทียมกันจริงๆหรือ” อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5 ได้แสดงความคิดเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้พิการว่า “ปัจจุบันการกระจายโอกาสหรือเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ มีมากขึ้นกว่าในสมัยก่อนมาก ซึ่งเวลานี้เด็กพิการสามารถเรียนหนังสือร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้ อีกทั้งเด็กๆนักเรียนเองก็ยอมรับ และปฏิบัติตนกับเพื่อนของเขาเสมือนคนปกติทั่วไป” แม้ว่าสถานการณ์และโอกาสของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญานั้นจะดีขึ้นกว่าเดิมมาก แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นของทัศนคติที่มีต่อเด็กกลุ่มนี้ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7 ที่ว่า “เราจำเป็นต้องสร้างทัศนคติให้สังคมได้ฟังตระหนักว่า ความพิการไม่ใช่ปัญหาส่วนบุคคลที่คนพิการหรือครอบครัวของเด็กพิการต้องเผชิญ และแก้ไขปัญหาเพียงลำพัง แต่เราต้องเป็นส่วนหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เด็กพิการเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมได้อย่างเต็มที่”

4.1.4 ไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์

กลุ่มเด็กไร้สัญชาติและกลุ่มเด็กชาติพันธุ์เป็นกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยสถานการณ์ของเด็กกลุ่มนี้ค่อนข้างจะเรียกได้ว่า เป็นการด้อยโอกาสซ้ำซ้อน เนื่องมาจากการมีสถานภาพของการเป็นเด็กต่างชาติ และการมีอำนาจต่อรองที่น้อยกว่าผู้ใหญ่ จากผลการสัมภาษณ์พบว่า เด็กต่างชาติจะมีความเสี่ยงถูกละเมิดสิทธิทางร่างกาย และจิตใจอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการถูกล่อลวง บังคับให้ค้าประเวณี ถูกกดขี่ข่มเหง หรือบังคับใช้แรงงานอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากกัมพูชา ลาว และพม่า ที่อพยพติดตามมาอยู่กับพ่อแม่ที่เข้ามาเป็นแรงงาน รวมถึงเด็กต่างชาติที่เกิดในประเทศไทย ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กต่างชาติ นั่นคือ พวกเขาขาดโอกาสทางการศึกษาทางด้านสาธารณสุข ขาดการเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมและสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย รวมถึงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐาน จากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 สอดคล้องกับความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่ว่า “มีเด็กจำนวนมากที่ไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย บ้างก็เป็นลูกของกรรมกร แรงงานต่างด้าว พวกเขาไม่มีเอกสารแสดงตัว กลายเป็นเด็กไร้สัญชาติ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ๆ ทำให้พวกเขาไม่ได้รับโอกาสหลายๆอย่างที่ควรได้รับ” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7 ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “ด้วยปัญหาทางการเงินของครอบครัวเด็กต่างชาติ บีบคั้นให้เด็กต้องออกมาทำงานก่อนวัยอันควร ทำให้หมดโอกาสทางการเรียน เด็กจึงมีโอกาสจบเพียงชั้นประถมหรือมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น บางรายไม่สามารถเรียนหนังสือได้

ต่อเนื่อง เพราะต้องย้ายถิ่นตามการทำงานของพ่อแม่” มากไปกว่านั้นทัศนคติของสังคมรอบข้างยังตีความภาพลักษณ์ของกลุ่มคนชาติพันธุ์ในแง่ลบ ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเด็กกลุ่มนี้

4.1.5 เร่ร่อน ไร้บ้าน

บุคคลที่ออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะเป็นที่พักอาศัย ที่ทำมาหากิน โดยจะอยู่ตามจุดต่างๆ เช่น ใต้ทางด่วน ใต้สะพาน ป้ายรถโดยสารประจำทาง ตลาด หรือแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ได้นิยามว่า เป็นผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ และเด็กเร่ร่อนในสังคมไทยเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ตามลักษณะการหาเลี้ยงชีพ เช่น กลุ่มขอทาน กลุ่มประกอบอาชีพตามถนน 2) ตามวิถีดำรงชีวิต คือ เร่ร่อนตามวิถีชีวิตของครอบครัว เช่น เคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงาน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “อีกกรณีหนึ่งที่พบ นั่นคือ เมื่อเด็กเร่ร่อนเติบโตได้มีการสร้างครอบครัวในที่สาธารณะ กลายเป็นครอบครัวเร่ร่อนต่อไป เด็กที่เกิดมาก็จะเป็นเด็กเร่ร่อนถาวร เพราะพ่อแม่ออกมาเร่ร่อนตั้งแต่เยาว์วัย จึงจำเป็นอย่างมากที่ทุกภาคส่วนจะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ เพื่อจัดบริการขั้นพื้นฐาน และบริการทางสังคมอื่นๆ ให้แก่เด็กกลุ่มนี้ รวมถึงประสานส่งต่อการดูแลตามความเหมาะสมให้แก่องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า” สอดคล้องกับจุดเริ่มต้นการก่อตั้งมูลนิธิที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวไว้ว่า “มูลนิธิเริ่มต้นจากการมองเห็นปัญหาของเด็กเร่ร่อนข้างถนน จึงต้องการช่วยเหลือให้เด็กๆ ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น พวกเขาควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ ได้รับความรักและความอบอุ่น เพื่อให้มีความเจริญเติบโตทั้งทางกาย สติปัญญา และทางจิตใจ ได้รับโอกาสทางการศึกษาตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยหวังว่า ในอนาคตพวกเขาจะกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นประโยชน์แก่สังคม”

4.1.6 ถูกทำร้ายร่างกาย

เราจะพบเห็นสถานการณ์การทำร้ายร่างกาย ทบตีเด็กได้ทั่วไปในสังคมไทย บ้างก็เกิดขึ้นภายในครอบครัว บ้างก็เป็นการทารุณกรรมของนายจ้าง บ้างก็เป็นการทารุณกรรมจากสังคมรอบข้าง พวกเขาได้รับความกระทบด้านสุขภาพจิตจากการถูกทำร้าย และการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ทำให้ก่อนที่เด็กกลุ่มนี้จะมาอยู่ในความดูแลขององค์กรที่เกี่ยวข้อง มักมีสภาวะทางอารมณ์และจิตใจที่เปราะบางกว่าปกติ เช่น มีพฤติกรรมก้าวร้าว วิตกกังวล หวาดระแวงผู้คนรอบข้าง อยู่ในภาวะซึมเศร้า ลดทอนคุณค่าของตนเอง อารมณ์ผิดปกติแปรปรวน เป็นต้น ส่งผลให้ไม่สามารถแสดงความรู้สึกออกมาได้อย่างเหมาะสมตามวัยของตนเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งบำบัดเยียวยา และฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็ก ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7 แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “เรื่องเด็กถูกทารุณ

ทำร้ายร่างกาย จะพบเห็นได้มากในกรณีของแรงงานเด็ก ทั้งถูกบังคับขู่เข็ญ ทุบัติ เรียกว่า เป็นการ ใช้แรงงานเด็กรูปแบบที่เลวร้าย เพราะให้เด็กทำงานในสถานที่ที่ไม่ปลอดภัย ไม่มีมาตรการใดๆ ป้องกัน อีกทั้งยังเอาเปรียบแรงงานเด็กด้วยการใช้งานอย่างไม่คำนึงถึงมนุษยธรรม” นอกจากนี้ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 ให้ความคิดเห็นที่เกิดจากประสบการณ์การดูแลเด็กที่ถูกทำร้ายร่างกายจากคน ในครอบครัวว่า “จากการทำงานทำให้พบเจอในหลากหลายกรณี การที่คนในครอบครัวทำร้าย กันเองเป็นเรื่องที่สะเทือนใจมาก มีสาเหตุมากมายที่ผู้เป็นพ่อแม่ทำทารุณกับลูกแท้ๆของตนเอง ไม่ ว่าจะเกิดจากความเครียด อารมณ์ชั่ววูบ ความเชื่อ ภูมิหลัง หรือความซนของเด็กเอง ซึ่งเมื่อเกิด เหตุการณ์การทำร้าย ล่วงละเมิดสิทธิเด็กภายในครอบครัว โดยส่วนใหญ่แล้วพ่อหรือแม่ก็จะปิดปาก เงียบ ไม่กล้าออกมาเรียกร้องความถูกต้องให้แก่ลูก สุดท้ายเด็กก็ต้องทนอยู่กับสถานะเช่นนั้น เรื่อยไป อย่างนี้เด็กจะเติบโตมาอย่างมีคุณค่าได้อย่างไร ถ้าเขาไม่ได้สัมผัสประสบการณ์ที่ดีตั้งแต่ จากสถาบันครอบครัว”

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “ใครๆก็สามารถเป็นคนด้อยโอกาส หากเราถูกปิดกั้นด้วยเงื่อนไขบางอย่าง ทำให้ไม่อาจเข้าถึง โอกาสในบางเรื่องที่เราควรได้ เขาก็จะกลายเป็นคนด้อยโอกาส” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 กล่าวว่า “เด็กที่เกิดในครอบครัวมีฐานะก็เป็นเด็กด้อยโอกาสได้เหมือนกันนะ เช่น เขาอาจด้อย โอกาสในการเลือกใช้ชีวิตหรือด้อยโอกาสในการหาประสบการณ์บางอย่าง เป็นต้น” ดังนั้นใน ความเป็นจริง คนทุกคนไม่อาจได้รับโอกาสในทุกเรื่อง และทุกคนก็ไม่ได้ด้อยโอกาสในทุกเรื่อง เช่นกัน

4.2 ประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็ก ด้อยโอกาส

ผลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบถึงความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย อันจะ เป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ลำดับ ต่อไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงได้แสดงความคิดเห็นถึงประเด็นความรู้ที่สามารถช่วยเสริมสร้างความ เข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอน ให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสเข้าใจว่า พวกเขาเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอ เหมือนกัน ทุกคนสมควรพึงได้รับปัจจัยขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ทั้งทางด้านสุขภาพ ด้าน อาหาร ด้านที่อยู่อาศัย รวมถึงโอกาสต่างๆในการพัฒนาตน ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้

ข้อมูลสำคัญพบว่ามี 3 ประเด็นความรู้ ได้แก่ 1) เรื่องสิทธิมนุษยชน 2) เรื่องหลักศาสนา และ 3) เรื่อง
หน้าที่พลเมือง ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประเด็นความรู้	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
สิทธิมนุษยชน	✓ ให้เด็ก เข้าใจว่า คนทุกคน ที่ดู แตกต่าง กัน แต่ ย่อมได้รับ สิทธิ พื้นฐาน เหมือน กัน	✓ สอนให้ เข้าใจว่า เราและ เขาเท่ากัน ดังนั้น เรื่อง พื้นฐานที่ จำเป็น ต้องสอน คือ สิทธิ มนุษยชน	✓ เด็กควร ได้รู้ว่า คน ทุกคน เลือกอยู่ เลือกมี ชีวิต เลือก เรียน เลือกทำ ทุกอย่าง ได้ตาม สิทธิ์ของ ตน	✓ ด้วย ปัจจุบัน คนมี โอกาส ชอบเอา เปรียบคน ด้อย โอกาส กว่า จึง ควร ปลูกฝัง เรื่องความ เท่าเทียม กันของ มนุษย์		✓ นำสิทธิ มนุษย ชนมา สอนเป็น พื้นฐาน พื้นฐาน ให้เขาได้รู้ ถึงสิทธิ ของตน และได้ เข้าใจผู้อื่น	✓ เรื่องสิทธิ มนุษย ชนจะเป็น พื้นฐาน การสร้าง ความ เข้าใจที่ดี เพราะเด็ก ทุกคนมี สิทธิ์ โอกาสที่ เท่าเทียม และ เหมือน กัน	✓ มีปัญหา ทาง เศรษฐกิจ ของครอบครัว

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นความรู้	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
หลักศาสนา			✓ เรื่อง คุณธรรม ความดี เพื่อเข้าถึง การเคารพ ในคุณค่า ของ ตนเอง การเคารพ และ	ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่ง ของสิทธิ มนุษย ชน	✓ ต้องนำ หลัก ศาสนา มา มีส่วน ร่วม เพราะ การสร้าง ความ เข้าใจ		✓	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นความรู้	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ							
	1 คำสำคัญ	2 คำสำคัญ	3 คำสำคัญ	4 คำสำคัญ	5 คำสำคัญ	6 คำสำคัญ	7 คำสำคัญ	8 คำสำคัญ
			ปฏิบัติดี ไม่เบียด เบียนต่อ ผู้อื่น		เช่นนี้มัน เป็นเรื่อง ทางใจ มากกว่า			
หน้าที่พลเมือง		✓ สอนเรื่อง สิทธิของ เด็ก และ หน้าที่ พลเมือง ควบคู่ไป ด้วย เพื่อให้เกิด การรับผิดชอบ ชอบต่อ หน้าที่ของ ตนเอง				✓ สอนให้เขา รู้คำว่า ทำอะไร จะไม่ ละเมิด สิทธิของ ผู้อื่น และรู้ หน้าที่ของ ตนเอง		

จากตารางที่ 4.2 สามารถอธิบายได้ดังนี้

ประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า ประเด็นความรู้สำคัญที่ควรเริ่มต้น คือ เรื่องสิทธิมนุษยชน โดยให้ความรู้ขั้นพื้นฐานแก่เด็กทุกคน เนื่องจากจะทำให้เข้าใจถึงสิทธิประจำตัวของบุคคลที่พึงมีพึงได้ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางฐานะ การศึกษา เชื้อชาติ สัญชาติ วัฒนธรรม หรือความสมบูรณ์ความบกพร่องของร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ ทุกคนต่างมีสิทธิขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 กล่าวว่า “ไม่ว่าจะยาก ดีมีเงินมาจากไหน เป็นคนเชื้อชาติใด เพศหญิงหรือชาย เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งมันเป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน” คล้ายคลึงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 7 ว่า “เรื่องสิทธิมนุษยชนจะเป็นพื้นฐานการสร้างความเข้าใจที่ดี เพราะเด็กทุกคนมีสิทธิ์จะได้รับประโยชน์ โอกาสที่เท่าเทียมและเหมือนกัน ไม่ว่าเขาจะพิการ ยากจน มีปัญหาชีวิต อยู่ในสลัม หรือ เร่ร่อน อย่างไรก็ตามเขาก็เป็นมนุษย์เหมือนกับเรา สมควรที่จะได้ในสิ่งที่ควรได้” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 “นำสิทธิมนุษยชนมาใช้สอนได้นะ เด็กทั่วไปควรเรียนรู้ว่า คนทุกคนสามารถเลือกมีชีวิต เลือกกระทำ เลือกเรียนได้อย่างเท่าเทียมกันตามสิทธิ์ของตน ไม่ใช่เพียงแค่เด็กด้อยโอกาสนะที่เราควรทำความเข้าใจ แต่คนพิการ คนชรา และอื่นๆด้วยที่เราทุกคนควรพึงตระหนักในสิทธิของพวกเขา ไม่ละเมิด และให้เกียรติ”

ประเด็นความรู้เรื่องหลักศาสนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่นอกเหนือไปจากประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ การจะทำให้เข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ ควรจะนำเอาหลักศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างความเข้าใจด้วย โดยเป็นหลักศาสนาประเภทศีลธรรม และคุณธรรม เพื่อปลูกฝัง และบ่มเพาะให้เด็กมีความคิด และการกระทำที่ดี อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้อย่างดียิ่งขึ้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 ว่า “ประเด็นความรู้ที่จะสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในทางปฏิบัติ คือ หลักศาสนา เน้นสอนเรื่องคุณธรรม ความดี เพื่อให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสได้เข้าถึงการเคารพในคุณค่าของตนเอง การเคารพ และปฏิบัติดี ไม่เบียดเบียนต่อผู้อื่น”

ประเด็นความรู้เรื่องหน้าที่พลเมือง จากการสัมภาษณ์พบว่า หากจะสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชน อันเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน ในทางกลับกันเมื่อเด็กได้เรียนรู้ถึงสิทธิของตนแล้ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมืองของตนเอง เช่นความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6 ว่า “เรื่องสิทธิมนุษยชนสามารถมาสอนเป็นพื้นฐานได้ แต่ต้องสอนให้เขารู้ด้วยว่า ทำอย่างไรจะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น ไม่เอาเปรียบผู้อื่น นอกเหนือไปจากการรู้สิทธิของตน”

อย่างไรก็ตามจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ประเด็นความรู้ทั้ง 3 ประเด็นที่กล่าวข้างต้นเป็นเพียงความรู้ที่จะถ่ายทอดให้เด็กได้เรียนรู้ และเข้าใจในความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ หรือประเภทเท่านั้น หากแต่ควรมีกระบวนการอันสำคัญยิ่งกว่าที่จะทำให้เกิดการสร้างหรือปรับทัศนคติเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม ให้แนวคิดนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความคิด และพฤติกรรม ดังนั้นกระบวนการสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จึงไม่ใช่เพียงให้เด็กอ่าน ท่องจำความรู้เป็นตัวหนังสือ แต่จำเป็นต้องให้เด็กเข้าถึงความรู้ต่างๆจากการปฏิบัติจริงด้วย สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5 “การที่จะทำให้คนเราเข้าใจความเท่าเทียมกัน มันเป็นเรื่องทางจิตใจมากกว่า ดังนั้นเราต้องสอนให้เขาเห็นถึงจิตใจของผู้อื่น ให้เขามีความรัก และเห็นคุณค่าในความเป็นคน การที่เราไปสอนปากเปล่า จะไม่สามารถทำให้เขาเรียนรู้ได้อย่างถ่องแท้ แต่หากได้ยกเรื่องราวใกล้ตัวในชีวิตประจำวันของเขามาให้เขาได้สัมผัส เขาจะเข้าใจ ยอมรับ และปฏิบัติตาม” ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 ว่า “เรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เพียงแค่เป็นความรู้ มันเป็นเรื่องของทัศนคติ ดังนั้นจึงไม่ใช่สอนแค่ให้เด็กได้รู้ แต่ต้องสอนให้เขาเข้าใจ และนำไปใช้เป็นหลักพื้นฐานของชีวิต”

4.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

หลังจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นการศึกษาเรื่องความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย และประเด็นความรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสแล้ว พบว่า กลุ่มเด็กด้อยโอกาสอันเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเสริมสร้างความเข้าใจมีลักษณะอยู่ 6 ประเภท ได้แก่ 1) มีพื้นฐานฐานะครอบครัวยากจน 2) ถูกทะเลาะจากครอบครัว 3) มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา 4) ไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์ 5) เร่ร่อน ไร้บ้าน และ 6) ถูกทำร้ายร่างกาย ส่วนประเด็นความรู้ที่ถือเป็นประเด็นหลักในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส นั่นคือ เรื่องสิทธิมนุษยชน

จากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาหาองค์ความรู้ที่สามารถทำให้เด็กทั่วไปเกิดความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน อันจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส พบว่า จำเป็นต้องให้เด็กเข้าใจประเด็นความรู้ใหญ่ๆ ใน 3 หัวข้อสำคัญ ได้แก่ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสมอภาคหรือเท่าเทียม และเป็นธรรม เพราะถือเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อย

โอกาส โดยในแต่ละหัวข้อใหญ่จะมีประเด็นความรู้ย่อยๆ อันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลการศึกษาได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน นำมาซึ่งองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 ผลการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ประเด็นความรู้	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์								
1. เห็นคุณค่าในตัวเอง	✓		✓					
2. ยอมรับนับถือตัวเอง			✓		✓			
3. เคารพ ให้เกียรติ และไม่เหยียดหยามผู้อื่น			✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. ไม่ละเมิดสิทธิ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น			✓		✓	✓	✓	✓
เสมอภาคหรือเท่าเทียม								
1. ไม่เลือกปฏิบัติ		✓	✓		✓			✓
2. เข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น	✓		✓			✓		✓
3. ได้รับโอกาสขั้นพื้นฐานเสมอเหมือนกัน		✓		✓	✓	✓	✓	
เป็นธรรม								
1. ยึดมั่นในความถูกต้อง			✓	✓				✓
2. ไม่มีระบบสองมาตรฐาน					✓	✓		
3. มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง	✓				✓			
4. มีคุณธรรม ความดี		✓			✓			✓

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ในแต่ละประเด็นความรู้ใหญ่ทั้ง 3 หัวข้อ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นถึงประเด็นความรู้ย่อย อันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสไว้ดังนี้

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(1) บุคคลจำเป็นต้องตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตัวเอง หมายถึง เป็นบุคคลที่มีความนึกคิด ทักษะ และพฤติกรรมที่รู้จักจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น รวมถึงเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนมีความรู้สึกดีกับบุคคลรอบข้าง สามารถปรับตัวทางอารมณ์ให้เข้ากับสังคม เมื่อเผชิญกับอุปสรรคก็สามารถยอมรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ บุคคลที่เห็นคุณค่าของตัวเอง จะเป็นคนที่ผู้อื่นรัก และรักผู้อื่น ผู้ที่ตระหนักในคุณค่าของตัวเอง จะเป็นผู้ที่ตระหนักในคุณค่าของผู้อื่นเช่นเดียวกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 กล่าวว่า “การปลูกฝังและสร้างความรู้สึกตระหนักและเห็นคุณค่าในตัวเองให้แก่เด็ก จะทำให้เด็กมีทัศนคติเชิงบวกกับตัวเอง อันมีผลต่อทัศนคติที่มีต่อผู้อื่นด้วย พวกเขาเพียงแต่มีต้นทุนชีวิตที่ไม่เท่าเทียมกับผู้อื่น ทั้งในเรื่องของสติปัญญา และสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่ไม่เอื้ออำนวยให้พวกเขาเกิดการพัฒนาดน นั้นส่งผลให้พวกเขาไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง” สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวไว้ว่า “เราจะสอนเสมอว่า พวกเขาให้ความสำคัญมากกับคนที่นี่ พวกเขาคือครอบครัวของเรา ซึ่งช่วยทำให้เด็การู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง เมื่อเขาเคารพตัวเอง เขาจะรู้จักที่จะเคารพผู้อื่น ถ้าเราไม่รู้คุณค่าของตัวเอง แล้วใครจะรู้ถึงคุณค่าของเรา คนเราไม่สามารถเลือกเกิดได้ จึงจำเป็นต้องยอมรับในตัวเอง และยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น”

(2) บุคคลต้องรู้จักการยอมรับนับถือตนเอง หมายถึง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง มีความภาคภูมิใจในผลสำเร็จที่ตนเองทำ การนับถือตนเองเป็นลักษณะทางความคิดของบุคคลเกี่ยวกับตนเองที่ให้คุณค่า และความหมายแก่ตนเอง เป็นเสมือนสิ่งที่หล่อเลี้ยงจิตใจให้สมบูรณ์แข็งแรง บุคคลที่ไม่นับถือตนเอง หรือมีความนับถือตนเองต่ำจะไม่มีความสงบในจิตใจ รู้สึกไม่พึงพอใจในตนเอง มีความอิจฉาริษยา และหลีกเลี่ยงปัญหา ซึ่งบ่อยครั้งที่ต้นทุนของชีวิต หรือสภาพแวดล้อม ได้ส่งผลกระทบทำให้เด็กด้อยโอกาสไม่มีการยอมรับนับถือตนเอง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวว่า “ด้วยพื้นหลังของชีวิตคนเราไม่เท่ากัน เมื่อเด็กด้อยโอกาสได้ไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เห็นเขามีพ่อแม่ บางครั้งถูกล้อเลียนจากเพื่อน ส่งผลให้เด็กๆซึมซับความรู้สึกเหล่านี้มาโดยตรง พวกเขาจะเกิดความไม่มั่นใจ และไม่ศรัทธา ไม่ยอมรับนับถือตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็รู้สึกไม่เคารพนับถือผู้อื่นด้วย ผมเห็นว่า เป็นเรื่องที่ดี หากสอนให้เด็กทั่วไปในสังคมตระหนักถึงการเคารพในความเป็นมนุษย์ และให้เกียรติผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม”

(3) บุคคลจำเป็นต้องตระหนักถึงการเคารพ ให้เกียรติ และไม่เหยียดหยามผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างมนุษย์พึงปฏิบัติต่อกัน เป็นการให้ความเคารพ และยอมรับในบุคคลอื่นทั้งทางกาย วาจา และใจ เนื่องด้วยธรรมชาติของมนุษย์ต่างต้องการความภาคภูมิใจในตัวเอง ทุกคนปรารถนาการยอมรับนับถือจากผู้อื่นในสังคม ซึ่งจะมีผลทำให้บุคคลเห็น

คุณค่าในตัวเองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงพบว่า ไม่มีใครปรารถนาอยากคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีพฤติกรรมชอบบ่นทอน ทำลายความภาคภูมิใจ หรือทำลายเกียรติ เหยียดหยามผู้อื่น ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 และ 7 มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า “คนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าเขาจะเป็นคนยากดีมีจน พิการ หรือสูงต่ำคำขาวอย่างไร ต่างก็เป็นมนุษย์เสมอเหมือนกันที่ต้องการความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีให้แก่ตนเอง” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวเพิ่มเติมว่า “โดยปกติมนุษย์มักจะหาความภาคภูมิใจจากสิ่งหนึ่งสิ่งใดในชีวิตให้แก่ตนเอง อาจจะเป็นการศึกษา ฐานะ ความสามารถ การงาน หน้าตา หรืออื่นๆ ซึ่งช่วยทำให้มนุษย์นั้นรู้สึกมีความมั่นใจในคุณค่าของการดำรงชีวิตอยู่ เราจึงสอนเด็กเสมอว่า เมื่อเกิดมามีต้นทุนชีวิตน้อยกว่าคนอื่น จึงต้องตั้งใจทำสิ่งที่มีอยู่ที่กระทำอยู่ให้ดีที่สุด เพื่อภายภาคหน้าจะได้ภูมิใจความสำเร็จของตนเอง”

(4) บุคคลพึงตระหนักถึงการไม่ละเมิดสิทธิ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น หมายถึง บุคคลต่างมีสิทธิ เสรีภาพประจำตัวของตน บุคคลจำเป็นต้องปฏิบัติ และใช้สิทธิของตนตามขอบเขต ไม่มากเกินไปจนละเมิดสิทธิของผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 แสดงความคิดเห็นเรื่องสิทธิของเด็กไว้ว่า “ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พวกเขามีสิทธิอยู่ 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดู สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะได้รับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆทางสังคม ซึ่งพวกเขาพึงมีพึงได้ในสิทธิดังกล่าว แม้แต่พ่อแม่ก็ไม่สามารถละเมิดสิทธินี้ได้ หากสังคมยึดถือความเป็นธรรมเป็นหลัก ก็จะไม่เกิดการละเมิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น” นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 6 และ 7 มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า “คนทุกคนพึงได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน เราจำเป็นต้องรู้สิทธิของตนเอง และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ทั้งนี้การไม่ละเมิดสิทธิ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ประการหนึ่ง”

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม

(1) บุคคลพึงไม่เลือกปฏิบัติ หมายถึง บุคคลควรปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ เพศ วัฒนธรรม ฐานะ การศึกษา ความคิดเห็นหรือทัศนคติ เป็นต้น ทั้งนี้การกีดกัน การแบ่งแยก หรือการให้สิทธิพิเศษบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุเพราะบุคคลนั้นมีลักษณะที่ต่างไปจากสังคมส่วนใหญ่ นำมาซึ่งความแตกแยก และความไม่เสมอภาคในสังคม อย่างไรก็ตามการเลือกปฏิบัติอย่างเป็นธรรมก็ถือเป็นการกระทำในด้านบวก กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญอย่างแตกต่างกัน อาทิ การเรียกเก็บภาษีตามฐานรายได้ การทำให้บุคคลที่มีฐานะดีน้อยกว่าคนอื่นให้ได้รับสิทธินั้นอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติที่ไม่เหมือนกันไม่อาจสรุปว่าเป็นการ

เลือกปฏิบัติทุกกรณี ไป ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการกระทำนั้นๆด้วย สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 และ 3 กล่าวว่า “ท่ามกลางความแตกต่าง ทุกคนมีความเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งทางด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านอาหาร และด้านการศึกษา ทุกคนจะได้รับการปฏิบัติภายในกรอบ กติกาที่เหมือนกัน โดยไม่แบ่งแยก” ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 มีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “บุคคลจะรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมกัน หากเขาไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ถูกปฏิเสธ ด้วยเหตุเพราะความแตกต่าง”

(2) บุคคลพึงเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลตระหนัก หรือมีทัศนคติว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ และถือเป็นความหลากหลายของสังคม อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน แต่ในขณะเดียวกันนั้นความแตกต่างอาจกลายเป็นปัญหา หากคนในสังคมแบ่งแยกพวกพ้อง กีดกันคนส่วนน้อยจากสังคมส่วนใหญ่ และมองความแตกต่างเป็นความแปลกแยก นำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำ และไม่เท่าเทียมกันในสังคมต่อไป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 1 และ 3 กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่เราควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงการยอมรับนับถือในตัวเอง และเข้าใจยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น เพื่อลดอคติอันส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไม่เสมอภาค ให้พวกเขาได้เข้าใจว่าคนทุกคนที่ผิวเผินอาจแตกต่างกัน แต่แท้จริงแล้วต่างมีความเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกัน”

(3) บุคคลพึงคำนึงถึงการได้รับโอกาสขั้นพื้นฐานเสมอเหมือนกัน หมายถึง ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงพึงมีสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นสิทธิประจำตัวติดตัวมาแต่กำเนิด นั่นคือ สิทธิมนุษยชน ซึ่งทุกบุคคลจะได้รับสิทธิขั้นนั้น ได้แก่ สิทธิทางพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม อันแสดงถึงความเท่าเทียมของบุคคลที่ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันอย่างไรก็ได้รับสิทธิอย่างเสมอเหมือนกัน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 แสดงความคิดเห็นว่า “ความเท่าเทียมเกิดขึ้น เมื่อการจัดสรรได้กระทำอย่างเป็นธรรม” สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 5 และ 7 ได้กล่าวไว้ว่า “ไม่ว่าจะมาจากไหน หลากศาสนา เชื้อชาติใด ด้อยโอกาสหรือไม่ เราก็ควรให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลายนี้แหละ”

3) เป็นธรรม

(1) บุคคลจำเป็นต้องยึดมั่นในความถูกต้อง หมายถึง การที่บุคคลมีทัศนคติ พฤติกรรมที่ยึดถือถูกกติกา กรอบการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากอคติใดๆ สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4 และ 7 ว่า “สังคมจะเกิดความเป็นธรรมได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้ตัดสิน ผู้ปกครองของสังคมว่า ดำรงตนอยู่ในความถูกต้องถึงมากน้อยแค่ไหน จึงจะเห็นว่า การจะตัดสินว่า สิ่งใดถูกหรือผิด จะมีเรื่อง

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส											
	1	1.1	1.2	1.3	2	2.1	2.2	2.3	3	3.1	3.2	3.3
คุณนที สรวารี	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	○	✓
คุณมนตรี ลินทวิชัย	✓	○	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	○	✓
อาจารย์ละออง อ่อนเกตุพล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	○	✓
อาจารย์สุกัลย์ พุกานีด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	○	✓
ครูนวนน้อย ทิมกุล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
คุณสมชาย เชื้อสุข	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

- คำอธิบาย**
- ✓ หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วย
  - หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นด้วย โดยมีข้อเสนอนแนะให้แก้ไข
  - × หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่เห็นด้วย

จากตารางที่ 4.5 ผู้วิจัยได้สรุปผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำเสนอเป็นร้อยละ ดังตารางที่ 4.6 ดังนี้

ตารางที่ 4.6 ร้อยละผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส	จำนวนร้อยละเห็นด้วย	จำนวนร้อยละ	
		เห็นด้วย มีข้อเสนอแนะ	ไม่เห็นด้วย
1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	100	-	-
1.1 นับถือตนเอง	87.5	12.5	-
1.2 ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	100	-	-
1.3 ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์	100	-	-
2. เสมอภาคหรือเท่าเทียม	100	-	-

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจใน ความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส	เห็นด้วย	จำนวนร้อยละ	
		เห็นด้วย มี ข้อเสนอแนะ	ไม่เห็น ด้วย
2.1 ไม่เลือกปฏิบัติ	100	-	-
2.2 เปิดใจยอมรับความแตกต่าง	100	-	-
2.3 ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความ หลากหลาย	100	-	-
3. ความเป็นธรรม	100	-	-
3.1 ยึดมั่นในความยุติธรรม	100	-	-
3.2 มีคุณธรรม ความดี	50	50	-
3.3 เข้าใจและรับผิชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	100	-	-

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การพหุศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านตระหนักถึงความสำคัญที่จำเป็นต้องให้เด็กเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจในเรื่องของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากมีความเห็นว่าจะช่วยสนับสนุนให้เสริมสร้างให้เด็กมีทัศนคติที่ดีในเรื่องความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2, 3 และ 4 ที่สอดคล้องกันว่า “ประเด็นเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือเป็นเรื่องที่ควรสร้างความเข้าใจเป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเกิดมาอยู่ในสภาพใด มีหลายเหตุการณ์ที่คนในสังคมปัจจุบันแสดงพฤติกรรมที่ไม่เคารพในศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น เป็นเหตุให้บุคคลนั้นเกิดความรู้สึกไม่ดี เช่น เด็กที่พ่อแม่เป็นโรคเอดส์ก็จะไม่ได้รับโอกาสจากสังคม เป็นต้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปลูกฝังให้เกิดความเข้าใจเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน”

(1) นับถือตนเอง เป็นประเด็นความรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า หากเรียนรู้การเคารพนับถือตนเอง จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเคารพนับถือผู้อื่น และเมื่อเด็กไม่เคารพหรือรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง เขาก็จะไม่สามารถเคารพผู้อื่นได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า “การนับถือตนเอง เป็นพฤติกรรม และทัศนคติที่

ใกล้เคียงกับการมั่นใจในตัวเอง เพราะเมื่อเด็กมั่นใจในตัวเอง เขาจะนับถือตัวเองไปโดยปริยาย ดังนั้นเพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น และสามารถประเมินเด็กได้ชัดเจนมากกว่า หัวข้อการนับถือตนเอง ควรปรับเป็นหัวข้อว่า การมั่นใจในตัวเอง”

(2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นประเด็นความรู้ย่อยที่สามารถช่วยให้เด็กเข้าใจเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ คล้ายคลึงกับประเด็นเรื่องการนับถือตนเอง กล่าวคือ เมื่อเรารู้จักสิทธิ เสรีภาพของตนเองที่พึงมีพึงได้ เราก็จะรู้จักกระทำ และมีทัศนคติที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ดังเช่นผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวไว้ว่า “ถ้าเรารู้สิทธิของตนเอง เขาก็จะพึงระวังไม่ไปล้ำสิทธิของผู้อื่น อันเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่นด้วย”

(3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ เป็นประเด็นความรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตระหนักถึงความสำคัญ หากต้องการให้เข้าใจถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น บุคคลจำเป็นต้องมีทัศนคติ และพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างให้เกียรติ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ว่า “ในสังคมเต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกัน และความเหลื่อมล้ำของคน เมื่อใดก็ตามที่เอาความเป็นเมืองไปเปรียบเทียบกับความเป็นคน จะเห็นว่า มีคนที่ด้อยกว่ามาตรฐานเป็นจำนวนมาก สังคมนำรายได้ การศึกษา ฐานะมาเป็นตัววัดว่า ใครคือผู้ด้อยโอกาส จัดลำดับชนชั้นคนในสังคม ซึ่งมุมมองเช่นนี้ถือเป็นการเหยียดหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่ง จึงควรสอนให้คนเราตระหนักถึงความสำคัญของคน เราและเขาเท่ากัน”

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านตระหนักถึงความสำคัญที่จำเป็นต้องให้เด็กเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจในเรื่องความเสมอภาคหรือเท่าเทียม เนื่องจากความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมเป็นประเด็นการเรียนรู้พื้นฐานสำคัญสำหรับการนำไปสู่ความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 4 และ 7 “ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาสหรือมีความแตกต่างจากผู้อื่นในสังคมส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามก็มิสิทธิ์จะได้รับการประโยชน์ และโอกาสเหมือนกับผู้อื่น เป็นความเสมอภาค ความเท่าเทียมที่ทุกคนควรได้ เช่น กลุ่มคนตาบอดโดยสารลิปต์ ในลิปต์ก็ควรมีปุ่มอักษรเบล หรือกลุ่มคนพิการใช้วีลแชร์ ก็ควรมีทางลาดรองรับหรือมีห้องน้ำที่เหมาะสม เป็นต้น เป็นเรื่องดีมากที่จะปลูกฝังและสอนให้เด็กเข้าใจความเท่าเทียมกันของคน เพราะส่งผลถึงการอยู่ร่วมกันในอนาคตของคนในสังคม”

(1) ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นประเด็นความรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า หากต้องการให้เข้าใจเรื่องความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมนั้น จำเป็นต้องมีทัศนคติ และพฤติกรรมที่ไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวไว้ว่า “ประเด็นการเรียนรู้นี้

สำคัญมาก เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีสถานการณ์การเลือกปฏิบัติให้เห็นโดยทั่วไป ซึ่งความแตกต่างกันของบุคคลเป็นเหตุให้ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน อันเป็นที่มาของความไม่เสมอภาค จึงควรปลูกฝังให้เด็กตระหนักถึงการไม่เลือกปฏิบัติ”

(2) การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นพ้องต้องกันว่าจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้แก่เด็กและเยาวชน เนื่องจากความหลากหลายของมนุษย์ในสังคม อันถูกนิยามว่า เป็นความแตกต่าง มีอยู่มากมายในสังคมไทย การเปิดใจยอมรับความแตกต่างจะช่วยสนับสนุนให้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้น ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 กล่าวว่า “ความต่างระหว่างบุคคลได้นำไปสู่อคติที่จะเปิดใจยอมรับผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไม่เท่าเทียม”

(3) การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านเห็นด้วย เนื่องจากความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมจะเกิดขึ้นได้ เมื่อไม่มีการเลือกปฏิบัติ ด้วยการให้โอกาส สิทธิต่างๆที่เหมือนกันโดยปราศจากเงื่อนไขของความแตกต่าง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 2 ว่า “การให้ที่เท่าเทียมและยุติธรรม คือ การให้ที่ทุกคนได้รับ แต่ในขณะเดียวกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียม จึงมีการสนับสนุน ช่วยเหลือผู้ที่มีน้อยกว่าให้ได้ มีสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าเทียมบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตามสังคมปัจจุบันมีลักษณะที่ว่า คนที่มีพร้อมยังมีโอกาสได้รับสิทธิต่างๆมากกว่าผู้อื่น สังคมไทยจึงยังคงเป็นสังคมแห่งความเหลื่อมล้ำ”

3) เป็นธรรม

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านตระหนักถึงความสำคัญที่จำเป็นต้องให้เด็กเรียนรู้ และเกิดความเข้าใจในเรื่องความเป็นธรรม เนื่องจากความเป็นธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กคือโอกาส จะเห็นได้ว่า นอกจากการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการให้ความเสมอภาคแล้ว การให้ความเป็นธรรมถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กคือโอกาสมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

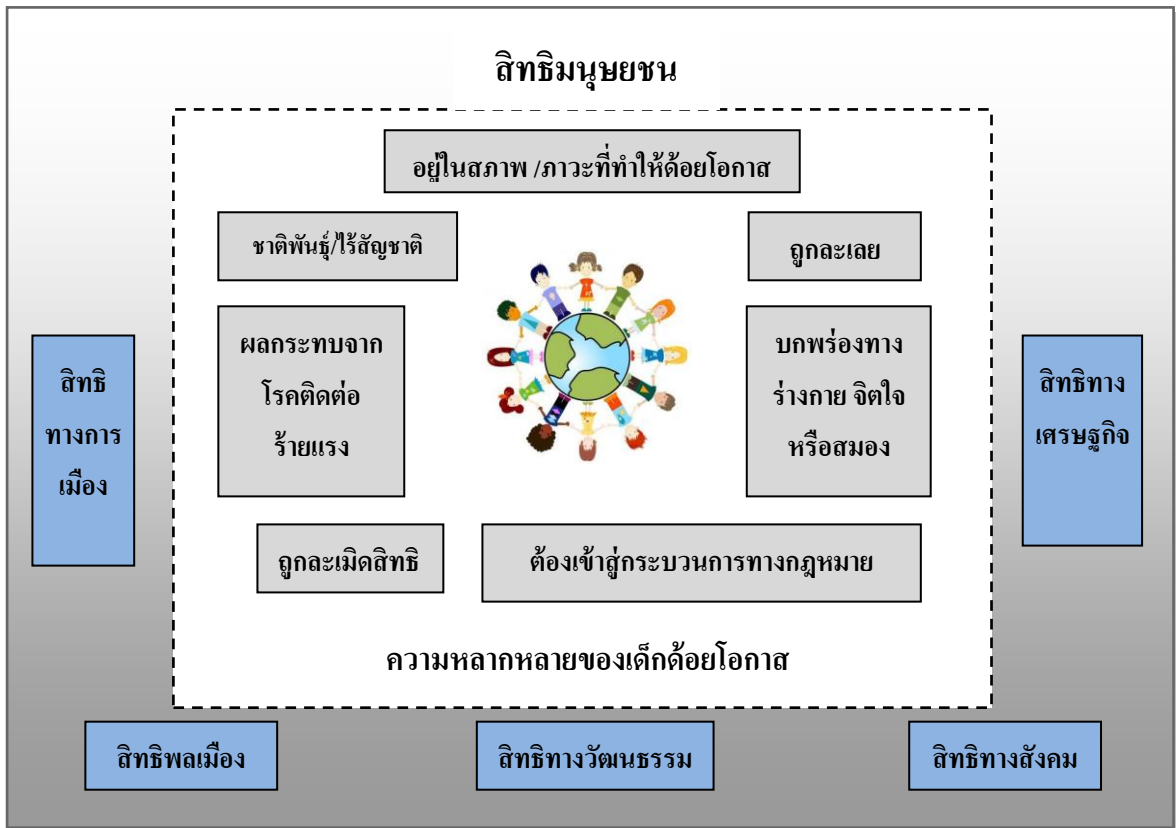
(1) ยึดมั่นในความยุติธรรม เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านมีความคิดเห็นตรงกันว่า ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้น เมื่อคนเราตระหนักถึงความยุติธรรม กล่าวคือ มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่ไร้ซึ่งอคติ อยู่ในกรอบเกณฑ์ของกติกา โดยมากผู้ที่ทำให้ความเป็นธรรมแก่สังคมได้ คือ กลุ่มคนในระดับปกครองหรือระดับบริหาร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 8 กล่าวว่า “ผมว่าความเป็นธรรม เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นประเด็นที่ครอบคลุมเรื่องอื่นๆ ความเป็นธรรมเกิดขึ้น เมื่อเรามีความยุติธรรม และยุติธรรม คือ การได้ข้อยุติโดยธรรม ดังนั้นถ้าทุกคนได้รับความยุติธรรม ทุกคนก็จะได้รับความเสมอภาค และได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีของตน”

เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 แสดงความเห็นที่ “การยึดมั่นในความยุติธรรม คือ การรู้ว่า สิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดถูกต้อง ไม่โอนเอนไปเนื่องด้วยปัจจัยอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นธรรมในที่สุด”

(2) มีคุณธรรม ความดี เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า บุคคลที่จะดำรงอยู่ในความเป็นธรรมได้นั้น คือ บุคคลที่พึงตระหนักถึงคุณธรรม และความดี ดังความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ไปในทิศทางเดียวกันว่า “การปลูกฝังเรื่องการมีคุณธรรม ความดี ถือเป็นประเด็นการเรียนรู้ที่เหมาะสม ควรสอดแทรกสอนเด็กตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากหากเด็กยึดมั่นในการมีคุณธรรม นั้นหมายความว่า เขาจะรู้ถึงความถูกต้องด้วย อย่างไรก็ดี ตามหัวข้อประเด็นการเรียนรู้เรื่อง มีคุณธรรม ความดี ควรจะปรับแก้ไขให้เป็น มีคุณธรรม เพราะจะเป็นข้อความที่ชัดเจน และสอดคล้องกับการนำไปสู่ความเป็นธรรมในสังคมมากกว่า”

(3) การเข้าใจ และรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เป็นประเด็นการเรียนรู้ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านเห็นด้วย เพราะมีความสอดคล้องกับการยึดมั่นในความยุติธรรม และการมีคุณธรรม กล่าวคือ เมื่อเข้าใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใจในความยุติธรรม เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิหน้าที่ของตนเอง หรือเข้าใจในการมีคุณธรรม ผลที่ตามมาล้วนแต่ช่วยเป็นพื้นฐานสนับสนุนให้บุคคลพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยคำนึงถึงความเป็นธรรม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านที่ 3 และ 5 ว่า “เมื่อบุคคลรู้ถึงความถูกต้องในสิ่งที่ตัวเองกระทำ ก็จะนำไปสู่การไม่กระทำ ความผิดที่ขัดต่อกฎระเบียบ เป็นการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเองอย่างถูกต้อง อันจะช่วยพุ่มพักการสร้างความเป็นธรรมแก่สังคมได้ เช่น การละเลยต่อหน้าที่ของตน หรือไม่กระทำตามข้อบังคับในขอบเขตความรับผิดชอบ แต่กระทำการใดๆ โดยตามใจตนเอง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตาม ผลที่เกิดตามมาอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่บุคคลอื่นก็เป็นได้ เป็นต้น”

ดังนั้นจากการวิเคราะห์ และสรุปข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์ และนำข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาใช้ปรับแก้ไข เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ และให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น จึงสามารถสรุปผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่อง “องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส” เพื่อใช้เป็นข้อมูลนำเข้าไปในวัตถุประสงค์ข้อต่อไป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	เสมอภาค/เท่าเทียม	เป็นธรรม
1. นับถือตนเอง	1. ไม่เลือกปฏิบัติ	1. ยึดมั่นในความยุติธรรม
2. ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	2. เปิดใจยอมรับความแตกต่าง	2. มีคุณธรรม
3. ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์	3. ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	3. เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

ภาพที่ 4.2 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

จากภาพที่ 4.2 สามารถอธิบายองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้ดังนี้

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึง การที่บุคคลรู้จักเคารพในตัวเอง และเคารพผู้อื่น อีกทั้งพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยการให้เกียรติ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างกันของบุคคล ทุกคนต่างสมควรได้รับการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

1.1) นับถือตนเอง หมายถึง การเคารพ ยอมรับ ตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง รวมถึงเชื่อมั่นในความสามารถของตน เมื่อบุคคลรู้จักนับถือตนเอง จะส่งผลให้บุคคลรู้จักนับถือ และให้เกียรติผู้อื่น

1.2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น หมายถึง การรู้จักสิทธิ เสรีภาพของตนเอง และเรียนรู้ที่จะไม่ก้าวก่ายสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ถือเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน

1.3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติทั้งทางด้านวาจา การกระทำ และความคิดต่อบุคคลอื่นอย่างให้คุณค่าสมกับความเป็นมนุษย์ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมดูถูกหรือเหยียดหยามผู้อื่นด้วยเหตุอันมีความแตกต่างไปจากตัวเอง

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม หมายถึง บุคคลทุกคนมีสิทธิ์พึงมีพึงได้ในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงได้รับโอกาสต่างๆอย่างเสมอภาคกันตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้ ไม่จำกัดบนเงื่อนไขความต่างของบุคคล เมื่อใดก็ตามที่คนด้อยโอกาสไม่ได้รับสิทธิ์ที่พึงได้ ถือเป็น การเกิดความเหลื่อมล้ำในการปฏิบัติ กล่าวคือ ทุกคนจะต้องไม่ถูกปฏิเสธ เพราะความแตกต่างของบุคคล จึงถือว่า ทุกคนได้รับความเท่าเทียมกัน

2.1) ไม่เลือกปฏิบัติ หมายถึง เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันเกิดขึ้นได้ นั่นคือ ทุกคนจะต้องไม่ถูกปฏิเสธด้วยเหตุของความต่าง ความไม่เท่าเทียมกันจะไม่ขัดแย้งหากบุคคลนั้นๆไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากผู้อื่น

2.2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง หมายถึง การกระทำทั้งทางปฏิบัติ ความคิด และจิตใจที่ยอมรับบุคคลที่มีความแตกต่างไปจากตัวเองหรือแตกต่างไปจากสังคมส่วนใหญ่ โดยต้องเข้าใจถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ฐานะครอบครัว การประกอบอาชีพ ระดับการศึกษา หรือภูมิหลังครอบครัว เป็นต้น

2.3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย หมายถึง บุคคลทุกคนสมควรได้รับโอกาสที่เหมือนกันแม้จะมีความแตกต่างกันไม่ว่าด้านใดๆก็ตาม อาทิ เด็กพิการและเด็กทั่วไปควรได้รับ โอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกัน หรือเด็กชนกลุ่มน้อยพึงได้รับการให้บริการ

สาธารณสุขเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เป็นต้น ความแตกต่างไม่ควรเป็นสิ่งกีดขวางการเข้าถึงโอกาสของบุคคล

3) เป็นธรรม หมายถึง การพิจารณา การจัดสรร การตัดสินใจอย่างถูกต้องของผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ภายใต้ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกาที่วางไว้ ไม่โอนเอียงหรือลำเอียงด้วยเหตุปัจจัยภายนอก โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของกฎหมาย หากมีการตัดสินใจต่างกันด้วยเหตุอื่นอันเกิดจากความแตกต่างของบุคคล ถือว่าไม่เป็นธรรม ดังนั้นความเป็นธรรมมีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก

3.1) ยึดมั่นในความยุติธรรม หมายถึง การมีทัศนคติ และการปฏิบัติบนพื้นฐานความถูกต้องตามที่กฎเกณฑ์กำหนดไว้ ซึ่งนำไปสู่การกระทำที่เป็นธรรม

3.2) มีคุณธรรม หมายถึง การสร้างทัศนคติให้บุคคลยึดถือในคุณธรรม กระทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ถือเป็นค่านิยมที่ดีที่ควรบ่มเพาะให้เกิดแก่เด็กและเยาวชน

3.3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง หมายถึง การรู้ในสิทธิและหน้าที่ การรับผิดชอบในหน้าที่ ตลอดจนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง จะช่วยทำให้บุคคลรักษาความถูกต้อง และทำให้เกิดความเป็นธรรมในที่สุด

ตอนที่ 2 กิจกรรมการทองเทียวยเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เป็นการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรด้านการทองเทียวย เนื่องจากจำเป็นต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นต่างๆจากผู้มีความเชี่ยวชาญ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่งตามที่กำหนดไว้ ได้แก่ 1) เป็นผู้ได้รับรางวัลมัครุเทศก์ดีเด่นจากการทองเทียวยแห่งประเทศไทย 2) เป็นผู้บริหารหรือมีส่วนร่วมในการวางแผนทางของโปรแกรมการทองเทียวยหรือกิจกรรมต่างๆทางการทองเทียวยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน มาเป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี 3) เป็นผู้มีโอกาสหรือมีความสนใจในการศึกษาหรือมีผลงานการวิจัยประเด็นใหม่ๆอันเกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมทองเทียวยในรูปแบบต่างๆ หรือ 4) เป็นผู้มีความยินดี และสละเวลาให้ความร่วมมือกับการวิจัย จนเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย โดยรวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 8 ท่าน รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีดังนี้

1) อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง อาจารย์พิเศษทางการทองเทียวยและเคยทำงานเป็นมัครุเทศก์

- 2) คุณอังศิกานต์ ศศิธรเวชกุล   นักศึกษาปริญญาเอกสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และเคยทำงานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเคยเป็นมัคคุเทศก์ภาษาอังกฤษประจำพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3) คุณกุสุมา หะเหิน   ผู้นำเที่ยวและสำรองตัวเครื่องบิน บริษัทแพนด้าฮอติเคย์
- 4) คุณไพบูลย์ โชติพิชเชษฐ   ผู้นำเที่ยว
- 5) คุณนพพล ครบปรัชญา   ผู้นำเที่ยวประเทศญี่ปุ่น
- 6) อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ   อาจารย์ประจำโรงเรียนพุทธจักรวิทยา
- 7) คุณคมสัน สุวรรณรัตน์   มัคคุเทศก์ และ operation cheif
- 8) คุณประวิทย์ เจริญนวม   มัคคุเทศก์ Inbound

จากการร่วมสนทนากลุ่ม อันมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เมื่อผู้วิจัยถอดเทปการสนทนากลุ่ม ออกมาอย่างละเอียด และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา จึงสามารถสรุปประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอ อันเป็นองค์ประกอบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส แบ่งเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และสรุปความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาตามประเด็นทั้ง 5 หัวข้อ รายละเอียดดังนี้

4.4 ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว

ผลการศึกษาจากการจัดสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน พบว่า แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส มีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กด้อยโอกาสจากสถานสงเคราะห์เด็ก และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงกำหนดขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัด

นนทบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครปฐม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดสมุทรสาคร

ทั้งนี้เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน ร่วมกันพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ได้แก่

- ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เยาวชน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และเด็กด้อยโอกาส จากสถานสงเคราะห์หรือมูลนิธิ ทั้งนี้การเลือกเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อว่าทางโรงเรียนและทางสถานสงเคราะห์น่าจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือกเด็กมาร่วมกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น ส่วนของเยาวชนจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ครูอาจารย์อาจจะคัดเลือกเด็กที่มีจิตอาสาหรือสมัครใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนกลุ่มเด็กด้อยโอกาส จะมีลักษณะหลากหลาย อย่างไรก็ตามโดยมากแล้วกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญาจะไม่ได้รับการอนุญาตให้ออกไปร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ เพื่อความปลอดภัยของตัวเอง ดังนั้นอาจมีการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ดูแล อาจเป็นเด็กที่มีลักษณะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ได้ ซึ่งกลุ่มเด็กด้อยโอกาสของทางสถานสงเคราะห์หรือมูลนิธิ จะมีอายุระหว่าง 7-12 ปี

- ข้อพึงระวังของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากกลุ่มเด็กด้อยโอกาสจะมีลักษณะที่ต้องพึงสังเกต กล่าวคือ พวกเขาจะมีพฤติกรรมไม่ค่อยไว้วางใจใคร ขี้อระแวง ไม่เชื่อใจ รู้สึกขาดความรัก อาจมีพฤติกรรมอยากได้อะไรก็มีบ้าง เป็นต้น ดังนั้นทางสถานสงเคราะห์จะมีเจ้าหน้าที่ตามมาด้วยเพื่อคอยดูแล และควบคุม

จากการร่วมสนทนากลุ่มเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวที่สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย จึงควรมีขอบเขตที่ไม่ต้องเดินทางระยะไกล ปลอดภัย และสะดวกในการควบคุมดูแล ได้ับทสรูปของขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสเป็นพื้นที่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

4.5 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากการสนทนากลุ่มเรื่องขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกำหนดระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกิจกรรม และขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ผลการศึกษาพบว่า ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ควรจัดอยู่ในระยะเวลา 1 วัน ระหว่างเวลา 07.30 -17.30 น. ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้เหตุผลประกอบการพิจารณาดังนี้

- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นถูกกำหนดขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อลดปัญหาการเดินทางท่องเที่ยวระยะไกลหรือค้างแรม และให้เกิดความสะดวก ปลอดภัยในการดูแลกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวใน 1 วัน เป็นระยะเวลาที่เหมาะสม

- กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งจำเป็นต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกรุงเทพมหานครสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ได้ภายในระยะเวลา 1 วัน

4.6 กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญร่วมกันสนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว และระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้ว จึงดำเนินการพิจารณาเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ คือ สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หนึ่งๆนั้น จำเป็นต้องสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

ทั้งนี้การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาเป็นรายหัวข้อตามประเด็นดังต่อไปนี้

4.6.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ผลการศึกษาพบว่า เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวอันมุ่งเน้นเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการ

เสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งเป็นผลของวัตถุประสงค์ที่ 1 และมีกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นกิจกรรมการทอที่เกี่ยวข้องดังกล่าวควรมีลักษณะดังนี้

1) เป็นกิจกรรมการทอที่เชิงทัศนศึกษาที่สร้างความตระหนักด้านการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างหลากหลาย อาทิ ช่วงอายุ ภูมิหลัง การศึกษา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ฐานะทางสังคม ครอบครัว หรือสภาพจิตใจ เป็นต้น กิจกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นจึงควรออกแบบให้เด็กสองกลุ่มได้มีโอกาสเรียนรู้ เล่น แลกเปลี่ยน และแบ่งปันกัน เพื่อให้เด็กรู้สึกเปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคล เสมือนเป็นกิจกรรมที่ใช้ละลายพฤติกรรมสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน และสร้างทักษะการสื่อสารแก่เด็กกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจจัดกิจกรรมนี้ตั้งแต่เริ่มต้น โปรแกรมการทอที่เกี่ยวข้องเป็นกิจกรรมลำดับแรกๆ เช่น กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ กิจกรรมคู่หูบัดดี้ กิจกรรมลูกบอลดนตรี เป็นต้น

2) เป็นกิจกรรมการทอที่เชิงในลักษณะเชิงสร้างสรรค์ กล่าวคือ ให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมกล้าแสดงออก ได้สร้างหรือประดิษฐ์ผลงานด้วยฝีมือของตนเอง ซึ่งควรเป็นกิจกรรมที่สร้างผลงานร่วมกันระหว่างเด็กกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม ให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความอดทน เช่น กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้ อยู่ที่ไหน” และกิจกรรมรวมเหรียญ เป็นต้น

3) เป็นกิจกรรมการทอที่เชิงบำเพ็ญประโยชน์ กล่าวคือ นำเอาลักษณะของการทอที่เชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่ผสมผสานการทอที่เชิงกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ ให้สิ่งของที่เป็นประโยชน์ การเสียสละกำลังแรงกาย และอื่นๆ กล่าวได้ว่าเป็นการทอที่เชิงที่สร้างลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ให้และผู้รับ กลุ่มเป้าหมายจะรู้สึกถึงความภาคภูมิใจ ความตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง เข้าใจคุณค่าของผู้อื่น สัมผัสถึงคุณค่าของชีวิต เช่น กิจกรรมเย็บตุ๊กตาผ้าเพื่อน้อง กิจกรรมการ์ดกำลังใจ และกิจกรรมหุ่นมือแสนสุข เป็นต้น ทั้งนี้ของประดิษฐ์ที่กลุ่มเป้าหมายร่วมกันสร้างสรรค์นั้นจะนำไปมอบให้แก่กลุ่มเด็กผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่างๆ ด้วยกลุ่มเป้าหมายมีลักษณะเป็นช่วงวัยของพี่กับน้อง กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปในลักษณะที่น้องชวนกันทำความดี

4) โดยภาพรวมเป็นกิจกรรมที่ควรมุ่งเน้นเรื่องการเปิดมุมมองการยอมรับและเข้าใจ เห็นอกเห็นใจผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายให้แก่กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และส่งเสริมกลุ่มเด็กด้อยโอกาสในเรื่องของการนับถือตัวเอง ให้พวกเขาเกิดความเข้าใจว่า ตัวเขาไม่ได้เป็นจุดด้อยของสังคม และพวกเขาก็เหมือนคนทั่วไป ไม่ใช่คนด้อยโอกาส เพื่อจะสนับสนุนให้พวกเขา รู้สึกกล้าที่จะร่วมทำกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ จะเห็นได้ว่า จำเป็นต้องมีกิจกรรมที่มุ่งเป้าประสงค์คน

ละประเด็น แต่ขณะเดียวกันนั้นควรมีกิจกรรมที่ทำให้เด็กทั้งสองกลุ่มมองเห็นถึงพื้นที่ตรงกลางร่วมกัน กล่าวคือ กลุ่มเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะไม่มีความคิด พฤติกรรมที่มองว่าตนเองเหนือกว่า ดีกว่าผู้อื่น โดยเสริม และปรับทัศนคติให้พวกเขา รู้จักเคารพผู้อื่น ส่วนกรณีเด็กด้อยโอกาสจะรู้สึกถึงการแบ่งแยก หรือลดทอนตนเอง มีทัศนคติที่ภูมิใจในตนเอง

ดังนั้นภาพรวมของกิจกรรมจะมีลักษณะหลากหลาย ทั้งมุ่งเน้นเสริมสร้างความเข้าใจให้แก่กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม รวมถึงความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่พึงมีร่วมกัน นอกจากนี้กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นยังต้องพึงคำนึงถึงความสามารถของกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มว่า สามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้เขารู้สึกว่า ทุกคนมีความสามารถ สักภาพเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวสามารถช่วยสร้างการเรียนรู้ เปิดมุมมองและปรับทัศนคติได้ ซึ่งเป็นหลักการของการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร หรือ วัดโพธิ์ 2) นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ 3) Dialogue in the dark 4) บ้านสัตว์ประหลาด 5) Breakaway 6) มิวเซียมสยาม และ 7) โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โดยบทสรุปแหล่งท่องเที่ยวจะนำเสนอในหัวข้อ โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสต่อไป

4.6.2 วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความ

หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจะเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีลักษณะไม่เหมือนการนำเที่ยวโดยทั่วไป ความท้าทายอยู่ที่การออกแบบกิจกรรมที่ควรให้ความสำคัญทุกขั้นตอน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความเปราะบางทางความรู้สึก อีกทั้งยังจำเป็นต้องพิถีพิถันกับลักษณะของกิจกรรมที่ควรออกแบบให้สำเร็จตามองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ตลอดจนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดกิจกรรม ผู้นำเที่ยว ครูอาจารย์ และผู้ดูแล ควรมีความพร้อม และความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวครั้งนี้

ก่อนการจัดกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้องทุกคนจำเป็นต้องศึกษาถึงภูมิหลังของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยอาจขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลเด็กด้อยโอกาสจากสถานสงเคราะห์ เพื่อให้การจัดกิจกรรมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น และเตรียมความพร้อมในข้อจำกัด และข้อพึงระวังต่างๆ อย่างไรก็ตามกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับการคัดเลือกโดยทางโรงเรียน และทาง

สถานสงเคราะห์เด็กมาในระดับหนึ่ง ซึ่งจากการสนทนากลุ่มมีการแสดงความคิดเห็นเรื่องการปฐมนิเทศให้ความรู้กับเด็กทั้งสองกลุ่มก่อนวันเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ทั้งนี้มีข้อค้นพบสำคัญ คือ ไม่ควรเป็นการปฐมนิเทศที่โน้มน้าว หรือชี้แนะให้เกิดความตอกย้ำในเรื่องความแตกต่างของตนกับผู้อื่น เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือแบ่งชนชั้น ดังนั้นการปฐมนิเทศจึงควรชี้แจงถึงกำหนดการของกิจกรรมการท่องเที่ยว และเสริมพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

ระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้องทุกคนจำเป็นต้องระวังเรื่องการใช้ภาษาที่ใช้ รวมถึงเอกสารต่างๆที่ใช้ในกิจกรรม ไม่ควรมีข้อความ หรือถ้อยคำที่ทำให้รับรู้ถึงความแบ่งแยกของเด็กทั้งสองกลุ่ม อีกทั้งการปฏิบัติต่อกันด้วยโอกาสให้เป็นการปฏิบัติเหมือนกลุ่มเด็กทั่วไป ไม่พึงกระทำที่แตกต่างด้วยการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ หรือเห็นใจเป็นพิเศษ เพราะเราและเขาทุกคนเหมือนกัน ทำให้เขารู้สึกถึงความไม่แตกต่างกัน

หลังการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาสครั้งนี้ ควรมีการติดต่อสอบถามถึงความพึงพอใจที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ตลอดจนสอบถามถึงพฤติกรรม ทักษะของกลุ่มเป้าหมายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นข้อเสนอแนะงานวิจัยต่อไป

4.7 ตารางโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความ

หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส

จากผลการศึกษาเรื่องขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส ผู้วิจัยสามารถสรุปโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาสได้ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส

เวลา	กิจกรรม	สถานที่	วิธีการ
07.30-08.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม	วัดโพธิ์	
08.00-09.15 น.	กิจกรรมละลายพฤติกรรม	วัดโพธิ์	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	สถานที่	วิธีการ
	1) กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่ง ของหัวใจ		- ให้กลุ่มเป้าหมายเล่นเกมส์ ตามหาหัวใจอีกครึ่งหนึ่ง เพื่อ จับคู่หุบคิ้ว และทำความรู้จัก เพื่อนต่างกลุ่ม
	2) กิจกรรมสร้างดอกบัว สามัคคี		- ทุกคนจะมีส่วนประกอบ ของดอกบัวคนละหนึ่งชิ้น ให้กลุ่มเป้าหมายรวมกลุ่มกัน ประกอบดอกบัวให้สมบูรณ์
	3) กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้ อยู่ที่ไหน”		- ระหว่างการชมความงาม ของวัดโพธิ์ ทำกิจกรรมตาม หาสถานที่ในรูปภาพที่ กำหนด
09.30-10.00 น.	1) กิจกรรมคู่หุบคิ้ว 2) กิจกรรมลูกบอลดนตรี	บนรถระหว่าง เดินทาง	- ทำความรู้จักคู่หู - เปิดทัศนคติแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นเรื่องการเห็น คุณค่าในตนเอง เห็นคุณค่า ในคนอื่น
10.00-12.00 น.	ชมนิทรรศการ “นิทรรศน์ รัตนโกสินทร์”	นิทรรศน์ รัตนโกสินทร์	- ชมนิทรรศการ เปิด ความคิด มุมมอง เสริมสร้าง ความรู้ สร้างความผูกพัน
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	ลานกิจกรรมของ นิทรรศน์ รัตนโกสินทร์	-
13.30-15.30 น.	กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ส่งต่อกำลังใจแก่น้องใน โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	ลานกิจกรรมของ โรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์	

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	สถานที่	วิธีการ
	1) กิจกรรมเย็บตุ๊กตาผ้าเพื่อน้อง หรือกิจกรรมหุ่นมือแสนสุขเพื่อน้อง 2) กิจกรรมการ์ดกำลังใจ		- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายประดิษฐ์ตุ๊กตาผ้าเพื่อน้อง - กลุ่มเด็กด้อยโอกาสประดิษฐ์การ์ดกำลังใจ
16.00-17.00 น.	ชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด	Dialogue in the dark	- ชมนิทรรศการเพื่อเปิดมุมมอง ทักษะคติ การยอมรับ และเข้าใจความแตกต่างของบุคคล
17.00-17.30 น.	ดำเนินการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม	Dialogue in the dark	- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่จากสถานสงเคราะห์

จากตารางที่ 4.7 พบว่า เป็นโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสสำหรับระยะเวลาใน 1 วัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ทั้งนี้กิจกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวได้พัฒนาขึ้นจากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสด้วย โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้จึงมีความเฉพาะเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวได้มีความเข้าใจ และปรับทัศนคติเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส กล่าวคือ กลุ่มเด็กนักเรียนทั่วไปจะมีความตระหนักในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคล ในขณะที่กลุ่มเด็กด้อยโอกาสจะตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตัวเอง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มากไปกว่านั้นกลุ่มเด็กทั้งสองกลุ่มจะเกิดทัศนคติที่เข้าใจว่า ความแตกต่างหลากหลายไม่ใช่ปัญหาของการอยู่ร่วมกัน ไม่มีการแบ่งแยกพวกเขาพวกเรา เพราะทุกคนเท่าเทียมกันในฐานะของการเกิดเป็นมนุษย์คนหนึ่ง

4.8 สรุปความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจใน ความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทและประสบการณ์การทำงานในองค์ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ และสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ ซึ่งนำมาซึ่งผลการศึกษาร่วมกันขององค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส กล่าวคือ การเสริมสร้างความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวจะอยู่บนพื้นฐานหลักของสิทธิมนุษยชน อันเป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน ข้อค้นพบสำคัญที่สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดทัศนคติ ความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ คือ กลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่

ประเด็นการเรียนรู้ใหญ่ คือ

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม และ 3) ความเป็นธรรม

ประเด็นการเรียนรู้ย่อย คือ

1.1 นับถือตนเอง 1.2 ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และ 1.3 ไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์

2.1 ไม่เลือกปฏิบัติ 2.2 เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และ 2.3 ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย

3.1 ยึดมั่นในความยุติธรรม 3.2 มีคุณธรรม ความดี และ 3.3 เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง

เมื่อนำองค์ประกอบที่ได้ข้างต้นเป็นข้อมูลนำเข้าเพื่อหาผลการศึกษาดูตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการท่องเที่ยว จึงได้มาซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้ กล่าวคือ โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาดำเนินอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบถึงความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เวลา	กิจกรรม	องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส								
		1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3
07.30-08.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม									
08.00-09.15 น.	กิจกรรมละลายพฤติกรรม									
	1) กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ	✓	✓	✓	✓	✓				
	2) กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี	✓			✓	✓	✓			
	3) กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้อยู่ที่ไหน”							✓	✓	✓
09.30-10.00 น.	1) กิจกรรมคู่หูบัดดี้		✓	✓	✓	✓				
	2) กิจกรรมลูกบอลดนตรี	✓		✓	✓	✓				
10.00-12.00 น.	ชมนิทรรศการ “นิทรรศน์รัตนโกสินทร์”						✓	✓	✓	✓
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน				✓		✓			
13.30-15.30 น.	กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ส่งต่อกำลังใจแก่น้องในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรม	องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส								
		1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1	3.2	3.3
	1) กิจกรรมเย็บตุ๊กตาผ้าเพื่อน้องหรือกิจกรรมหุ่นมือแสนสุขเพื่อน้อง									
	2) กิจกรรมการ์ดกำลังใจ									
16.00-17.00 น.	ชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
17.00-17.30 น.	ดำเนินการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 4.8 พบว่า โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยเห็นได้ว่า แต่ละกิจกรรม แต่ละสถานที่ท่องเที่ยวมีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งทำให้กลุ่มเป้าหมายได้รับผลของการเรียนรู้ที่ต่างกัน

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ร่วมกันพัฒนาไว้ดังนี้

“งานวิจัยที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นแนวทางที่ดีมาก หากได้นำไปใช้จริง น่าจะมีส่วนช่วยบรรเทาความรู้สึกลึกถึงความไม่เท่าเทียมของคนได้ในระดับหนึ่ง”

“เป็นกิจกรรมที่ดีในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และการแบ่งปันที่ดีต่อเด็ก และสังคม เป็นงานวิจัยที่มีความน่าสนใจที่ควรนำไปปฏิบัติจริง และนำไปดัดแปลงใช้ต่อเป็นกิจกรรมเพื่อสังคมต่อไป”

“นับเป็นประโยชน์ของเด็กอีกกลุ่ม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้พยายามทำกิจกรรมนี้ให้เกิดความแพร่หลายมากขึ้น เพื่อเป็นการช่วยกันขจัดความเหลื่อมล้ำให้หมดไปมากที่สุด”

อย่างไรก็ตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสที่พัฒนาขึ้นนี้จะช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติและความเข้าใจของคนในสังคมให้พึงตระหนักถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาคไม่มากก็น้อย ลดปัญหาการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความหลากหลายของมนุษย์ หรืออย่างน้อยเด็กกลุ่มเป้าหมายจะมีทัศนคติที่เข้าใจคุณค่าของตนเองและผู้อื่นมากยิ่งขึ้น อันทำให้การอยู่ร่วมกันของเด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติมีความสงบสุขยิ่งขึ้น นอกจากนี้โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์และการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาได้อีกรูปแบบหนึ่ง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส” ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

- 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส
- 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเริ่มต้นจากเก็บรวบรวมข้อมูล และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทในองค์กร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้านสิทธิมนุษยชน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพฯ และสถานสงเคราะห์เด็กในจังหวัดกรุงเทพฯ จำนวน 8 ท่าน ร่วมกับการจัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางด้านการท่องเที่ยว จำนวน 8 ท่าน ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มตามลำดับ ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

โดยต่อไปนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่

- 5.1 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัย

5.1.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 1

เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 8 ท่าน พบว่า

5.1.1.1 เด็กด้อยโอกาสในสังคมไทยมีอยู่หลากหลายประเภท ซึ่งความด้อยโอกาสนิยามที่สังคมกำหนดให้แก่กลุ่มบุคคลที่แตกต่างไปจากสังคมส่วนใหญ่ เด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มที่ขาดปัจจัยขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการพัฒนาตน ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่ การอบรมบ่มเพาะจากคนในครอบครัว โดยความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสโดยภาพรวมแบ่งได้ 6 ลักษณะ ได้แก่ 1) กลุ่มเด็กที่มีพื้นฐานฐานะครอบครัวยากจน 2) กลุ่มเด็กที่ถูกกล่เลยจากครอบครัว 3) กลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา 4) กลุ่มเด็กไร้สัญชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์ 5) กลุ่มเด็กเร่ร่อน ไร้บ้าน และ 6) กลุ่มเด็กถูกทำร้ายร่างกาย ทั้งนี้การเข้าใจความหลากหลายของเด็กด้อยโอกาสที่มีในสังคมไทยเสียก่อน จะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมีพื้นฐานความเข้าใจที่ตรงกัน สามารถออกแบบ และดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.1.1.2 ประเด็นความรู้ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จะมีลักษณะเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องความเท่าเทียมกัน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนควรได้รับปัจจัย และโอกาสขั้นพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ และการพัฒนาตนอย่างเสมอเหมือนกัน โดยประเด็นความรู้ที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ได้แก่ 1) เรื่องสิทธิมนุษยชน 2) เรื่องหลักศาสนา และ 3) เรื่องหน้าที่พลเมือง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาประเด็นความรู้ทั้งสามหัวข้อ พบว่า มีความเกี่ยวข้องกัน โดยเรื่องหลักศาสนา และเรื่องหน้าที่พลเมือง ถือเป็นแนวคิดส่วนหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชน

5.1.1.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เป็นองค์ประกอบอันเป็นประเด็นความรู้บนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน แบ่งเป็นประเด็นความรู้ใหญ่ 3 หัวข้อ ซึ่งแต่ละหัวข้อจะประกอบด้วยประเด็นความรู้ย่อยทั้งหมด 3 หัวข้อ รายละเอียดดังนี้

- 1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
  - (1) นับถือตนเอง
  - (2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น
  - (3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์
- 2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม
  - (1) ไม่เลือกปฏิบัติ
  - (2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง
  - (3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย
- 3) เป็นธรรม
  - (1) ยึดมั่นในความยุติธรรม
  - (2) มีคุณธรรม
  - (3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

5.1.2 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อที่ 2

เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์การทำงานหรือมีบทบาทในองค์กรด้านการท่องเที่ยว จำนวน 8 ท่าน ผลการศึกษาสามารถสรุปเป็น 5 ประเด็น ได้แก่

5.1.2.1 ขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส พบว่า แหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย และข้อพึงระวังต่างๆ

5.1.2.2 ระยะเวลาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเรื่องกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของกิจกรรม และขอบเขตพื้นที่ท่องเที่ยว ได้ผลสรุปว่า ควรจัดอยู่ในระยะเวลา 1 วัน ระหว่างเวลา 07.30 -17.30 น.

5.1.2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ควรมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักด้านการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เนื่องจากสังคมประกอบด้วยผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความกล้าแสดงออกทั้งการกระทำ และ

การแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ที่ช่วยสร้างลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ให้ และผู้รับ รวมถึงทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเอง ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ภาพรวมของกิจกรรมจะมุ่งเน้นเรื่องการเปิดมุมมอง ปรับทัศนคติ ให้เกิดการยอมรับ และเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของคนในสังคม นำมาซึ่งการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่อไป

การดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสจะมีวิธีการต่างไปจากการนำเที่ยวทั่วไป เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีความอ่อนไหวทางความรู้สึก ด้วยมีภูมิหลัง วิถีชีวิตความเป็นมาที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต้องพิถีพิถันกับการดำเนินกิจกรรม และควรมีความพร้อม เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวยุคนี้ โดยวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมจะแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงก่อนการจัดกิจกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องต้องศึกษาถึงภูมิหลังของกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และเตรียมความพร้อมในการศึกษาข้อจำกัด และข้อพึงระวังต่างๆ รวมถึงการจัดปฐมนิเทศแก่เด็กกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่ม มุ่งเน้นที่กำหนดการของกิจกรรมการท่องเที่ยว และเสริมพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติเรื่องการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม 2) ช่วงระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เกี่ยวข้องทุกคนต้องพึงระวังเรื่องการใช้ภาษา และเอกสารต่างๆที่ใช้ในการทำกิจกรรม กล่าวคือ พึงปฏิบัติต่อกลุ่มเด็กด้อยโอกาสเหมือนกลุ่มเด็กทั่วไป 3) หลังการร่วมกิจกรรม มีการติดต่อสอบถามถึงผลของการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

5.1.2.4 โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับ 1 วัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม คือ เยาวชนอายุระหว่าง 15-25 ปี และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นจะมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสซึ่งได้จากผลการศึกษาดูตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ทั้งนี้โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นจะประกอบด้วยเวลา กิจกรรม และสถานที่ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

เริ่มต้นด้วยการลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรม เวลา 07.30-08.00 น. ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหารหรือวัดโพธิ์ จากนั้นจึงเริ่มกิจกรรมแรกเป็นกิจกรรมละลายพฤติกรรม เพื่อสร้างความผ่อนคลาย ความคุ้นเคย และทำให้เด็กรู้สึกเปิดใจยอมรับผู้อื่น ได้แก่ กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี และกิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้

อยู่ที่ไหน” หลังจากการทำกิจกรรมที่วัดโพธิ์จึงเดินทางไปชมนิทรรศการที่นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ เพื่อเสริมสร้างความรู้ และเปิดมุมมองทางความคิด เดินทางโดยรถโดยสารไม่ประจำทาง ซึ่งระหว่างการเดินทางนี้จะมีการดำเนินกิจกรรมบนรถเพื่อสร้างความสัมพันธ์และสอดแทรกทัศนคติ เรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง และคุณค่าของผู้อื่น ในส่วนช่วงพักกลางวันร่วมกันรับประทานอาหาร ที่ลานกิจกรรมของนิทรรศน์รัตนโกสินทร์ และเดินทางไปทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ส่งต่อกำลังใจให้น้อง ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ทั้งนี้เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายจะได้ประดิษฐ์ตุ๊กตาผ้า และการ์ดกำลังใจ เพื่อมอบให้เด็กๆ ในโรงพยาบาล และปิดกิจกรรมสุดท้ายของวันที่ Dialogue in the dark ชมนิทรรศการบทเรียนในความมืด สถานที่ที่กลุ่มเป้าหมายจะได้เปิดมุมมอง ปรับทัศนคติ เพื่อเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของบุคคล

กิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจะสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสต่างกันไป กล่าวคือ

- 1) กิจกรรมตามหาครึ่งหนึ่งของหัวใจ จะสอดคล้องกับการนับถือตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดใจยอมรับความแตกต่าง
- 2) กิจกรรมสร้างดอกบัวสามัคคี จะสอดคล้องกับการนับถือตนเอง ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย
- 3) กิจกรรมเกมส์แรลลี่ “ที่แห่งนี้ อยู่ที่ไหน” จะสอดคล้องกับการยึดมั่นในความยุติธรรม มีคุณธรรม และเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง
- 4) กิจกรรมคู่หูบัดดี้ จะสอดคล้องกับไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดใจยอมรับความแตกต่าง
- 5) กิจกรรมลูกบอลดนตรี จะสอดคล้องกับการนับถือตนเอง ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ และเปิดใจยอมรับความแตกต่าง
- 6) กิจกรรมชมนิทรรศการที่นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ จะสอดคล้องกับการให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย ยึดมั่นในความยุติธรรม มีคุณธรรม และเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง
- 7) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ส่งต่อกำลังใจแก่น้อง จะสอดคล้องกับการนับถือตนเอง ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ

ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย ยึดมั่นในความยุติธรรม มีคุณธรรม และเข้าใจและรับผิชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

8) กิจกรรมชมนิทรรศการที่ Dialogue in the dark จะสอดคล้องกับการนับถือตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลอื่นเสมือนไม่ใช่มนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ เปิดใจยอมรับความแตกต่าง ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย ยึดมั่นในความยุติธรรม มีคุณธรรม และเข้าใจและรับผิชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยได้ทราบถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เมื่อนำผลการศึกษามาพิจารณาประกอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจะหยิบยกประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

5.2.1 องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

5.2.1.1 ประเด็นความรู้หลัก

การจะสร้างการเรียนรู้ หรือสร้างความตระหนักให้แก่เด็กและเยาวชนได้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการปรับทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่เปิดใจยอมรับความแตกต่างหลากหลายของบุคคลนั้น ผลการศึกษา พบว่า ประเด็นความรู้เรื่องสิทธิมนุษยชน เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสม และจำเป็นต้องให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้ เนื่องจากบุคคลจะตระหนักว่า คนทุกคนเท่าเทียมกัน พึ่งมีพึ่งได้ในปัจจัยขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต และโอกาสต่างๆสำหรับการพัฒนาตนเองเหมือนกัน ไม่ว่าจะบุคคลจะมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษาฐานะ การศึกษา หรือปัจจัยใดก็ตาม ความหลากหลายเหล่านั้นไม่มีผลต่อการได้รับการให้เกียรติในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ทุกคนมีคุณค่าแห่งการดำรงชีวิตอยู่ สอดคล้องกับแนวคิดของแฮสเฟิลด์ (2546) ที่ว่า สิทธิมนุษยชนช่วยปกป้องคุ้มครองให้บุคคลในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ พ้นจากการล่วงละเมิดหรือการกดขี่ข่มเหงจาก

กระบวนการทางกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการพัฒนาแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2548) พบว่า การผสมผสานแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ จะนำมาซึ่งสังคมที่เป็นประชาธิปไตย มีความเท่าเทียม และสันติสุข และอรพันธ์ อัดถากร (2542) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนว่า ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนจะช่วยขยายโลกทัศน์ของครูในการมองปัญหาทางการศึกษา และเข้าใจกลุ่มเด็กด้อยโอกาส โดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหาครอบครัวและสังคม สามารถช่วยแก้ปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคมให้แก่เด็กได้ ซึ่งพูนผล เงินดี (2535) มีแนวคิดว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิธรรมชาติที่แสดงถึงคุณค่าของการเป็นมนุษย์ ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้มนุษย์สามารถแสดงถึงคุณค่า สติปัญญา จิตสำนึกของความเป็นคน ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าสูงสุดที่จะต้องดำรงไว้เพื่อรักษาคุณค่าของมนุษย์แต่ละคน และในงานวิจัยของRohaida Nordin, Rohimi Shapiee, shamsudin Suhor and Mohamad Munzil Muhamad (2011) ที่ศึกษาความต้องการในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาของนักศึกษา คณะกฎหมาย ของมหาวิทยาลัย Kebangsaan ประเทศมาเลเซีย พบว่า สิทธิมนุษยชนศึกษาสามารถช่วยให้พวกเขาเข้าใจในสิทธิ และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล และเรียนรู้ที่จะเคารพสิทธิเสรีภาพของมากไปกว่านั้นสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยจะช่วยกำจัดอคติต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติ และช่วยส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในสังคม

5.2.1.2 ประเด็นความรู้ใหญ่

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสบนหลักพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาทำให้ทราบว่า จำเป็นต้องให้เด็กเกิดความเข้าใจใน 3 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เสมอภาค หรือเท่าเทียม และเป็นธรรม ทั้งนี้ผลการวิจัย พบว่า

หัวข้อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติ และมีพฤติกรรมที่ให้เกียรติผู้อื่น ตลอดจนเคารพในความแตกต่าง ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับการวิจัยของวรลักษณ์ สงวนแก้ว (2551) ที่ศึกษาเรื่องการสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนผ่านระบบการศึกษาไทย พบว่า หากแทรกองค์ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนในการศึกษาของเด็กไทย จะทำให้เด็กเติบโตมาอย่างไร้อคติเรื่องความเป็นมนุษย์ ส่วนอุดม รัฐอมฤต และคณะ (2544) ระบุว่า การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นมูลฐานหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชนที่จะช่วยให้ตระหนักว่า คนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ตลอดจนสอดคล้องกับการวิจัยของจิราภรณ์ ทิพย์สุกฤษณ์, (2504) อันศึกษาเรื่องความตระหนักในสิทธิมนุษยชนของผู้คิดเชื้อ/เอดส์ พบว่า ผู้คิด

เชื้อเอคส์มีการปฏิบัติตนเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดว่า ตนเองควรมีสิทธิได้รับสวัสดิการทางสังคมและบริการทางสังคมเท่าเทียมคนทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ ได้รับการดูแลรักษาเท่าเทียมผู้ป่วยทั่วไป และตนเองมีคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับผู้อื่น นำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข

ส่วนหัวข้อเสมอภาคหรือเท่าเทียมนั้น ผลการศึกษาพบว่า ไม่ว่าจะบุคคลจะเป็นผู้ด้อยโอกาส หรือมีความแตกต่างจะผู้อื่นในสังคมอย่างไร ก็ล้วนแต่มีสิทธิได้รับประโยชน์ และโอกาสที่เหมือนกับผู้อื่นตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้ โดยไม่จำกัดเงื่อนไขความแตกต่างของบุคคล ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันของสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของสุรรัตน์ ประจันปัจฉิก (2551) ว่า หลักความเสมอภาค เป็นหลักพื้นฐานหนึ่งในการรับรองและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่ควรได้รับจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีได้คำนึงถึงคุณสมบัติอื่นใดมาร่วมพิจารณา และสอดคล้องกับหลักการตามที่ พีรชร บุญรัตน์และคณะ (2555) ระบุไว้ว่า หลักความเสมอภาคเป็นฐานของเสรีภาพ ที่เน้นการคำนึงถึงการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของบุคคล ขจัดความเหลื่อมล้ำที่จะเกิดขึ้นในสังคม

และในส่วนของหัวข้อความเป็นธรรม ผลการศึกษา พบว่า การให้ความเป็นธรรมเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของการยึดหลักสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการ กฎ กติกา ซึ่งการกระทำใดๆจะต้องไม่โอนอ่อนหรือลำเอียงด้วยเหตุปัจจัยภายนอกอื่นๆ จะมุ่งเน้นอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม (Justness) และความเที่ยงธรรม (Fairness) อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก สอดคล้องกับแนวคิดของ Plato (1963) อ้างถึงในไชยันต์ (2541) ที่ว่า ความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมที่แท้จริงต้องสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับความดี ความถูกต้องด้วย นอกจากนี้ยังตรงกับแนวคิดของไพสิฐ พาณิชยกุล (2556) ที่ว่า ความเป็นธรรมในสังคมเป็นการที่บุคคลมีสิทธิที่เท่าเทียมกัน มีความสามารถในการเข้าถึงสิทธิ และการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม อันสอดคล้องกับหลักของสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น

5.2.1.3 ประเด็นความรู้ย่อย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นความรู้ใหญ่มากยิ่งขึ้น และแสดงให้เห็นถึงความชัดเจนของทัศนคติ หรือพฤติกรรมที่สอดคล้องกับประเด็นความรู้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีประเด็นความรู้ย่อยมาเป็นช่วยสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1) เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การที่บุคคลรู้จักเคารพในตัวเอง และผู้อื่น อีกทั้งพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยการให้เกียรติ โดยปราศจากอคติเรื่องความแตกต่างกันของบุคคล ตระหนักว่าทุกคนต่างสมควรได้รับการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ทั้งนี้มีประเด็น

ความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) นับถือตนเอง (2) ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และ(3) ไม่เหยียดหยาม ลดทอนหรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพรรณิ ไชยอำพร (2550) ส่วนหนึ่งของการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั่นคือ การนับถือตนเอง และการรู้ว่าตนเองมีสิทธิที่จะกระทำบางสิ่งที่ไม่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น ในขณะที่การกดขี่ข่มเหง และไม่ให้เกิดสิทธิผู้อื่นในสถานภาพของความเป็นมนุษย์ยังถือเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณด้วย เช่นเดียวกันกับอูม รัฐอมฤต และคณะ (2544) ระบุว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องของการยอมรับนับถือสถานภาพของบุคคล และจากแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีของความ เป็นคนโดยนายแพทย์ประเวศ วะสี (2545) พบว่า ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงิน ความงามของร่างกายหรือยศ หากแต่เป็นการสำนึกในคุณค่าของความเป็นคนของตนเอง การพ นับถือตนเอง มีความปีติภูมิใจในความเป็นคนของตัวเอง นำไปสู่การเคารพความเป็นคนของผู้อื่น การเคารพความเป็นคนของตนเอง และการเคารพความเป็นคนของผู้อื่นจึงเป็นเรื่องเดียวกัน

2) เสมอภาคหรือเท่าเทียม เป็นหลักคิดสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนมี สิทธิพึงมีพึงได้ในปัจจุบันพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต รวมถึงได้รับโอกาสต่างๆอย่างเสมอภาค กันตามกรอบกติกาที่กำหนดไว้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่จำกัดบนเงื่อนไขความต่างของบุคคล กล่าวคือ ทุกคนจะต้องไม่ถูกปฏิเสธ เนื่องด้วยความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้มีประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) ไม่เลือกปฏิบัติ (2) เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และ(3) ให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐาน ของความหลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรธ บุญรัตพันธุ์และคณะ (2555) พบว่า ความ เสมอภาค เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานประการหนึ่งต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักของสิทธิ มนุษยชน โดยมุ่งเน้นที่การให้ความสำคัญกับการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย (Diversity) ของบุคคลทั้งในส่วนของสถานภาพทางสังคม หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคล เช่น เพศสภาพ ชาติพันธุ์ ศาสนา เป็นต้น อันเป็นตัวแทนของการยอมรับในความ แตกต่างหลากหลาย โดยปราศจากเหตุผลในการแบ่งแยก กล่าวได้ว่า คำนี้ถึงการไม่เลือกปฏิบัติ นั้นเอง นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาคของผู้พันโทษในการศึกษาและทำงาน ของศรัณยา กลิ่นสุคนธ์ (2554) พบว่า ผู้พันโทษเป็นบุคคลที่สังคมหลงลืม เป็นอีกหนึ่งกลุ่มคนด้อย โอกาส ซึ่งหากเขาได้รับการให้โอกาสในการพัฒนาตน พวกเขาจะเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็น กำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศชาติ จึงควรปรับทัศนคติของคนในสังคมเสียใหม่ ให้เปิดใจ ยอมรับ ให้โอกาสต่างๆทั้งเรื่องการศึกษา และการทำงานอย่างไม่เลือกปฏิบัติต่อคนกลุ่มนี้ เพื่อให้ พวกเขาได้มีสิทธิที่เท่าเทียมกับผู้อื่น

3) เป็นธรรม เป็นแนวคิดส่วนหนึ่งของหลักสิทธิมนุษยชน โดยจะมี เกี่ยวข้องกับการจัดสรร การตัดสินของผู้ปกครองหรือผู้บริหารตามข้อกำหนด กฎเกณฑ์กติกาที่วาง

ไว้อย่างไม่โอเนนหรือลำเอียงด้วยเหตุของความแตกต่าง มีความสัมพันธ์กับความดี คุณธรรม และจิตสำนึก ทั้งนี้มีประเด็นความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ (1) ยึดมั่นในความยุติธรรม (2) มีคุณธรรม และ (3) เข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ Plato (1963) อ้างถึงใน ไชยันต์(2541) ที่ว่า ความยุติธรรมที่แท้จริงต้องสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกับความดี ความถูกต้อง และต้องมีความเป็นสากล ไม่ว่าจะใช้ในเวลาและสถานที่ใดก็ตาม นอกจากนี้ตามงานวิจัยของ สุวีรัตน์ ประจวบปัจฉิม (2551) พบว่า ความเป็นธรรมมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของการเลือกปฏิบัติ อันเป็นการเลือกปฏิบัติในทางบวก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ด้วยการให้สิทธิบางประการ ซึ่งจะช่วยยกระดับ และส่งเสริมบุคคลธรรมดาที่สถานะด้อยกว่าผู้อื่น ทดแทนความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ถือเป็น การแสดงถึงความยุติธรรมอย่างหนึ่ง

5.2.2 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

5.2.2.1 รูปแบบการท่องเที่ยว

ผลการศึกษา พบว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสายฤดี วรกิจโกคาทร และคณะ (2554) ที่ศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พบว่า หนึ่งในรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยได้แก่ ผ่านการจัดหาสิ่งที่เหมาะสมให้คนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนโดยสอดแทรกในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และโดยการให้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งการท่องเที่ยวก็มีลักษณะดังที่กล่าวมา ผลการศึกษายังเพิ่มเติมว่า ควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา ทั้งนี้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งสองจะช่วยสร้างความตระหนักรู้ด้านการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพื่อให้เด็กรู้สึกเปิดใจยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดพฤติกรรมกล้าแสดงออก เรียนรู้ความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความอดทน

โดยนำเอากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่มีลักษณะพิเศษ คือ ผสมผสานการท่องเที่ยวกับการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ ให้สิ่งของที่เป็นประโยชน์ การเสียสละกำลังร่างกาย และอื่นๆ อันจะช่วยสร้างลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ให้และผู้รับ กลุ่มเป้าหมายได้รู้สึกถึงความภาคภูมิใจในตัวเอง ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าของตัวเอง เข้าใจคุณค่าของผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของพจนีย์ ทวีโกคา (2542) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบความสนใจพิเศษที่นำมาซึ่งความยุติธรรม และความหวังดี บุคคลที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวลักษณะนี้จะเป็นบุคคลที่มีจิตอาสา นอกจากนี้ยัง

สอดคล้องกับแนวคิดของอาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (2553) กล่าวไว้ว่า ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ให้นักท่องเที่ยวจะได้ลงมือปฏิบัติจริงกับงานอาสาสมัคร ซึ่งการลงไปช่วยเหลือนั้นจะช่วยฝึกหรือเพิ่มทักษะใหม่ ประสบการณ์ใหม่ ได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เกิดการเรียนรู้เพื่อนมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากตน กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์จึงถือว่าเป็นกิจกรรมที่ดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากผู้เรียนได้อย่างง่ายดาย

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของเสกสรรค์ ยงวิเศษ และคณะ (2551) และฉันทิช วรรณถนอม (2552) ที่ว่า การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา (Educational Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมุ่งเน้นสร้างความเข้าใจหรือสร้างความรู้ใหม่ๆ ขณะเดียวกันผลการวิจัยของมนตรีราชป อินทร์กำ (2555) พบว่า หลังการทดลองจัดกิจกรรมทัศนศึกษาเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมทัศนศึกษา เนื่องจากกิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาเด็กให้มีความสมบูรณ์ทางด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรมด้วย นอกจากนี้ผลการวิจัยของชนกนาถ วงษ์บุรณาวาทย์ (2549) เรื่องกระบวนการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการพัฒนาบุคลิกภาพ รู้จักควบคุมอารมณ์ เข้าใจตนเอง ผู้อื่น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ตลอดจนผลการวิจัยของอมรรัตน์ ซาลีเครือ (2555) พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมทัศนศึกษา เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาพฤติกรรมด้านสัมพันธภาพสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมทัศนศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่จะช่วยพัฒนา และเสริมสร้างความสมบูรณ์ทางอารมณ์ จิตใจ สังคม ให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ผ่านการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสต่างๆ และประสบการณ์ตรง ซึ่งผลการวิจัยของประชุม สุวดี (2533) เพิ่มเติมว่า ผู้ปกครองของเยาวชนมีความคิดเห็นว่า การท่องเที่ยวทัศนศึกษาช่วยให้เยาวชนได้รับความรู้ ได้พบเห็นสิ่งใหม่ๆ มีประสบการณ์มากขึ้น เรียกว่า มีหูตากว้างขวางขึ้น และได้รับความเพลิดเพลินด้วย

5.2.2.2 โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ผลการศึกษา พบว่า โปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส จะจัดอยู่ในระยะเวลา 1 วัน เขตพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดโพธิ์ นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และ Dialogue in the dark โดยมีกลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส สอดคล้องกับงานวิจัยของประชุม สุวัตถิ (2533) พบว่า ระยะเวลาในการไปท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับนักเรียน นิยมจัดประเภทไม่ค้ำแรมมากกว่าค้ำแรม เพราะขั้นตอนในการจัดไม่ยุ่งยากมากนัก และเสียค่าใช้จ่ายไม่มาก นอกจากนี้ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของนักเรียน สถานพักแรม ตลอดจนค่าใช้จ่ายก็เป็นอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวทัศนศึกษาประเภทค้ำแรม โดยส่วนมากจะจัดท่องเที่ยวในแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม เช่น พิพิธภัณฑสถาน อุทยานแห่งชาติ การไปดูงานเกษตร อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายในพื้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชลบุรี และสมุทรปราการ ทั้งนี้หากเป็นแหล่งท่องเที่ยวในกรุงเทพฯ ผู้ปกครองจะให้ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และท้องฟ้าจำลอง รองลงมาคือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง รัชสภ

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยผลการวิจัยได้พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้สำหรับช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความตระหนักในการยอมรับความแตกต่างหลากหลายของบุคคลในสังคม เปิดมุมมอง และทัศนคติให้มีความเข้าใจว่า มนุษย์ทุกคนมีพียงมีพียงได้ในสิทธิขั้นพื้นฐาน และโอกาสต่างๆอย่างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากอคติ และก้าวพ้นเงื่อนไขของความต่าง อันจะเป็นแนวโน้มที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรเทาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความไม่เสมอภาคในแง่ของทัศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อกัน

ทั้งนี้งานวิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก และเยาวชน เพื่อช่วยสร้างรากฐานคุณธรรม และหล่อหลอมพฤติกรรมที่ดี นอกจากนี้ยังสามารถสอดแทรกเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หรือวิชาอื่นๆได้ โดยปรับใช้เป็นอีกวิธีการหนึ่งของกระบวนการสอนที่จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้แก่การเรียน ตลอดจนเป็นแนวทางของการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์หรือการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา ที่จะช่วยขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษ และเพิ่มศักยภาพแก่การท่องเที่ยวต่อไป ซึ่งสามารถอธิบายการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1.1 คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน สามารถนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาสไปปรับใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งสำหรับการพัฒนาปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามนโยบายการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ทั้งเรื่องต้องการให้เด็กรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมถึงกฎเกณฑ์และกติกาในสังคม ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น โดยมีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร และรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวมตามสมควรแก่วัย ซึ่งหน่วยงานหลัก และหน่วยงานรองสามารถนำกิจกรรมการท่องเที่ยวอันเป็นผลการศึกษาจากงานวิจัยนี้ไปเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อสร้างการเรียนรู้ ปรับทัศนคติ หรือการเสริมสร้างความเข้าใจ สนับสนุนให้ยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้สำเร็จดังเป้าประสงค์ อาทิ ยุทธศาสตร์การสร้างภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนอันมีมาตรการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน มาตรการเสริมสร้างความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของเด็กและเยาวชน มาตรการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชน และมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน เป็นต้น

5.3.1.2 กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส เป็นตัวอย่างหรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูอาจารย์ เพื่อปรับใช้เป็นวิธีการเรียนการสอนในอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนมีวิธีการที่หลากหลาย สร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และรายวิชาอื่นๆที่ต้องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมการทัศนศึกษาภายในจังหวัดกรุงเทพฯ เป็นต้น นอกจากนี้ครู อาจารย์สามารถเลือกเพียงบางกิจกรรมที่ตรงกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในหัวข้อรายวิชานั้น

5.3.1.3 หน่วยงานทางการท่องเที่ยว สามารถนำกระบวนการเรียนรู้จากการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวนี้ ให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ และการท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา โดยสามารถนำกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าวไปปรับใช้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ทางหน่วยงานมีอยู่ สำหรับเป็น โปรแกรมพิเศษแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่สนใจเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ หรือเรื่องความเสมอภาค นอกจากนี้ยังสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจอื่นๆได้เช่นกัน

5.3.1.4 สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน นักวิชาการและนิสิต นักศึกษา สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการบูรณาการความรู้ในหลายด้าน เช่น ด้านการท่องเที่ยว ด้านการ

พัฒนาเด็กและเยาวชน และด้านความหลากหลายของมนุษย์ ไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการได้ต่อไป อาทิ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา นำประเด็นความรู้พื้นฐานที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดทัศนคติ และพฤติกรรมที่ดีในเรื่องการยอมรับความหลากหลายของมนุษย์ หรือนำผลการศึกษาเรื่องลักษณะของเด็กด้อยโอกาส กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก และเยาวชน รวมทั้งยังเป็นแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ และเชิงทัศนศึกษา อันจะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการนำกิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษา ไปดำเนินการทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงผลของการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ หรือพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายหลังจากเข้าร่วมทดลองกิจกรรม เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดทางงานวิจัยทางด้านระยะเวลา และงบประมาณ จึงทำให้ผลการศึกษาเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสเพียงเท่านั้น ยังมีได้ดำเนินการกระบวนการนำไปทดลองใช้จริง

5.3.2.2 ควรศึกษาถึงประเด็นความรู้อื่นๆ เช่น หลักศาสนา หลักหน้าที่พลเมือง เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นหลักคิดพื้นฐานในการหาองค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ประเด็นความรู้เรื่องหลักศาสนา และหลักหน้าที่พลเมือง มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ในการทำให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ได้เช่นกัน เพราะหลักศาสนา จะมุ่งเน้น บ่มเพาะ ปลูกฝังในเรื่องของการทำความดี มีศีลธรรม และคุณธรรม อันจะช่วยเหนี่ยวนำจิตใจ และพฤติกรรมของเด็กกลุ่มเป้าหมายให้มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีงาม ในขณะที่หลักหน้าที่พลเมืองจะช่วยส่งเสริมให้กลุ่มเด็กเป้าหมายได้เรียนรู้ถึงกฎของการอยู่ร่วมกัน รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง รวมถึงการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อีกทั้งประพัตินอย่างเป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเด็นความรู้ทั้งสองเรื่องนี้จะช่วยเสริมสร้าง และสนับสนุนความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสได้อีกทางหนึ่ง

5.3.2.3 ควรศึกษาถึงการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เป็นต้น ซึ่งจะได้ผลการวิจัยที่มีลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามรูปแบบการท่องเที่ยวนั้น เนื่องจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวมีพื้นฐานความรู้ที่ต้องการสร้างความเข้าใจให้กลุ่มเป้าหมายเหมือนกัน ดังนั้นการ

ท่องเที่ยวในรูปแบบที่ต่างกัน ย่อมจะมีประเภทของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตนเอง เพื่อได้เข้าใจความหลากหลายของมนุษย์ที่มีอยู่ในสังคม

บรรณานุกรม

- กาญจนา สมมิตร และนิทัศน์ บุญไพศาลสถิตย์. 2556. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย Guidelines for volunteer tourism development in the upper North of Thailand. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 7 (มิถุนายน-พฤศจิกายน): 47-58.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2541. แผนส่งเสริมการท่องเที่ยวทัศนศึกษาสำหรับเยาวชนระยะ 5 ปี พ.ศ.2540-2544. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. 2553. คู่มือเพื่อดำเนินงานแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2552-2556) สำหรับองค์กรเครือข่ายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักพัฒนาสังคม เทศบาลพัทยา. 2556. จำนวนและเบี่ยงชีฟ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์ ปีพ.ศ. 2536-2557 รายปี. ค้นวันที่ 10 พฤษภาคม 2556 จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=175&template=1R2C&yeartype=M&subcatid=47.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544. รายงานการวิจัย เรื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา.
- กรมวิชาการ. 2545. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กุลภา วจนสาระ. 2555. ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2542. สังคมพหุเอกานิยม เอกภาพในความหลากหลาย. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย.

- ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. 2554. **วิจัยเชิงคุณภาพไม่ยากอย่างที่คิด**. นครปฐม: สถาบันนวัตกรรมกร
เรียนรู้มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ขจรศักดิ์ คงเสน่ห์และนิรมณ เชื้อไทย. 2555. **รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนใน
ประเทศไทยและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2553-2554**. กรุงเทพฯ:
คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ. ม.ป.ป.. **เอกสารสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ**.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป.
- จรัส ดิษฐากฤษชัย. 2550ก. **คู่มือสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ.
- จรัส ดิษฐากฤษชัย. 2550ข. **บทหนทางสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สุขุมและบุตร.
- จิรสันต์ บัวสาย. 2549. **แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยเน้นกระบวนการคิด
กรณีศึกษาโรงเรียนกุหลาบศึกษา อำเภอสีชมพู จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์. 2547. **ทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรม: การวัด การพยากรณ์ และการ
เปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จิราภรณ์ ทิพย์สุภลักษณ์. 2504. **ความตระหนักในสิทธิมนุษยชนของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์**.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจษฎา นกน้อย. 2554. **ตัวแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์
หลากหลายทางเพศ: กรณีศึกษากลยุทธ์องค์กรเพื่อการจัดการความหลากหลาย**.
วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 51 (ตุลาคม-ธันวาคม): 43-64.
- เจเรมี ซีบรุก. 2545. **คู่มือเข้าใจชนชั้น วรรณะ ความเหลื่อมล้ำ**. แปลจาก The No-Nonsense Guide
to Class, Caste and Hierarchies. โดย ทองสุข เกตุโรจน์และสายพิน ศุภุทรมงคล.
กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. 2548. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นัฏเรณิมา อองอาจธานี. 2551. **การท่องเที่ยวเชิงแนวคิด: ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรมใหม่**.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- นันทัช วรรณณอม. 2552. **การวางแผนและการจัดนำเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สามลดา.

- ชนกนาถ วงษ์บุรณาวาทย์. 2549. กระบวนการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวทัศนศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชาย โพธิ์สีดา. 2552. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชำนาญ จันทร์เรือง. 2551. สิทธิมนุษยชนที่คนไทยรุ่นใหม่ควรรู้. กรุงเทพฯ: ริช พับลิชชิ่ง.
- ไชยันต์ ไชยพร. 2541. ความยุติธรรม ตอนที่ 1. วารสารรัฐศาสตร์สาร. 20 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 57-96.
- ดารา ทีปะปาล. 2542. พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- เดลินิวส์. 2555. (18 มกราคม). ไทยลงนามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมิให้บุคคลถูกบังคับให้สูญหาย. เดลินิวส์. ค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.dailynews.co.th/Content.do?contentId=134129>
- ถวิล ธาราโกชน. 2532. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- ถวิลวดี บุรีกุล และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี. 2550. การสนทากลุ่มเทคโนโลยีเพื่อการมีส่วนร่วมและการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: งานดีศรีเอชเอ็น จำกัด.
- ทิวา ลวดลาย. 2549. การวิเคราะห์ความเท่าเทียมทางการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส. สารนิพนธ์ ปร.ม.(นโยบายสาธารณะ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตินา เขมมณี. 2548. รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทกและคณะ. 2549. มุมมองสังคมไทยแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรค ประเทศไทย.
- นพดล นิ่มหนู และอมรรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์ นิ่มหนู. 2555. ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย: The Importance of the Concept of Human Rights in the Provisions of the Thai Constitutions. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.31 (กันยายน-ตุลาคม): 86-96.
- นพนันท์ วรรณเทพสกุล. 2556. โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการการใช้ทฤษฎีสังคมศาสตร์อธิบายความไม่เป็นธรรมทางสังคมบนเส้นทางความยุติธรรมแนวเสรีนิยม. ค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://social-agenda.org/article/448>.
- นพนิตี สุริยะ. 2549. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

- นันทภา ชมพูนุตร. 2549. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของเด็กชายในสถานสงเคราะห์ เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา ก้นตะวงษ์. 2542. การศึกษานอกระบบ. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- คอร์ แพลงนึ่ง แอนด์ ดีเวลลอปเม้นท์, บริษัท จำกัด. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการกิจกรรมการท่องเที่ยว. รายงานการวิจัย เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- บึงอร นัทรุ่งเรือง. 2554. ตำราวิชาการวางแผนและการจัดรายการนำเที่ยว. กรุงเทพฯ: สยามบุ๊คส์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว Tourism industry. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปติตตา โฉมประดิษฐ์, บรรณาธิการ. 2552. สนธิสัญญาสิทธิมนุษยชน ไทยภาคีต่อต้านการทรมานฯ. วารสารยุติธรรม. 10(ธันวาคม 2552 – มกราคม 2553): 26.
- ปรัชญา เวสารัชช์. 2545. หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. 2544. การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ประชุม สุวดี, นริวรรณ จินตกานนท์ และจิราวัลย์ มิตรทองแท้. 2533. รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเยาวชน. รายงานการวิจัย เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ประดินันท์ อุปรมย์. 2540. ชุมชนพื้นฐานการศึกษา(มนุษย์กับการเรียนรู้) พิมพ์ครั้งที่ 15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. ทศนคติ: ในการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2526. ทศนคติ: การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: พีระพรีนา.
- ประเวศ ะสี. 2545. ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ป้วย อิงภากรณ์. ม.ป.ป. อ้างถึงใน สถณี อาชวานันทกุล. 2512. ความเหลื่อมล้ำแบบพกพา. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป.
- ปภาณี จูติวัฒนา. 2535. การพัฒนาเด็ก เยาวชน และสตรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- พจนีย์ ทวีโกคา. 2542. แรงจูงใจของอาสาสมัครในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยเอดส์ กรณีศึกษา: วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี. สังกมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พีรธร บุญรัตน์และคณะ. 2555. การศึกษาเพื่อพัฒนานโยบายและกลไกการส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- พูนผล เงินดี. 2535. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. วารสารอัยการ. 15 (กุมภาพันธ์): 31-33.
- ไพสิฐ พาณิษฐ์กุล. 2556. ความยุติธรรมทางสังคม. ค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://social-agenda.org/article/1605>.
- ภาณุมาศ ชัดเขางาม. 2544. มุมมองแนวคิดของสิทธิมนุษยชนและสิทธิปวงชน. วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช. 13 (มิถุนายน): 79-97.
- มนตรีธิป อินทร์ก่อ. 2555. ผลการจัดกิจกรรมทัศนศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่จัดชั้นเรียนแบบคละอายุ โรงเรียนบ้านโนนถาวร จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- มหาชัย ศรีทองกลาง. 2551. มาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ International human rights standards. ค้นวันที่ 12 พฤษภาคม 2556 จาก http://law.east.spu.ac.th/law/admin/waaa_file/A29mahachai2.pdf.
- ยศศักดิ์ โกไศยกานนท์. 2544. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุวดี อิ่มใจ. 2552. รายงานวิจัยการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ลักขณา สิริวัฒน์. 2544. จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โยธิน ศันสนยุทธและจุมพล พูลภัทรชีวิน. 2529. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- รูสโซ. 2555. ความเรียงว่าด้วยต้นกำเนิดและรากฐานแห่งความไม่เท่าเทียมกันของมวลมนุษยชาติ. แปลจาก Discourse on the Origin and Basis of Inequality Among Men. โดย สุขชัย สุขผล. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- ลัดดา กิติวิภาต. 2532. ทัศนคติทางสังคมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

- วรลักษณ์ สงวนแก้ว. สร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนผ่านระบบการศึกษาไทย. **วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ. 6 (ตุลาคม-ธันวาคม): 11-16.**
- วารินทร์ รัศมีพรหม. 2542. การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วไล ฌ ป้อมเพชร. 2551. 60 ปีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. **วารสารความร่วมมือกับต่างประเทศ. 6 (ตุลาคม – ธันวาคม): 7-10.**
- วไลรักษ์ รัตวินิช. 2542. การศึกษากิจกรรมการพัฒนาคเด็กและเยาวชนขององค์กรพัฒนาเอกชนกรณีศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชนส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร). ภาคนิพนธ์โครงการบัณฑิตการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิชัย อุตสาหจิต และจุฑามาศ แก้วพิจิตร. 2556. องค์กรแห่งความสุขกับการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม. **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 53 (มกราคม-มีนาคม): 67-102.**
- วิทยากร เชียงกุล. 2550. **อนาคตเศรษฐกิจโลกและทางออกของไทย.** กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
- วิเชียร วิทยอุดม. 2547. **พฤติกรรมองค์กร.** กรุงเทพฯ : ซีระฟิล์มและ ไชท์เท็กซ์.
- ศรัณยา กลิ่นสุคนธ์. 2554. **ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในความเสมอภาค: ศึกษาเฉพาะกรณีสิทธิในความเสมอภาคของผู้พันโทขในการศึกษาและทำงาน.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรัณยา วรากุลวิทย์. 2551. **ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ศราวดี ประทุมราช. 2544. **สิทธิมนุษยชน : รวบรวมสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญ.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. 2531. **เจตคติ.** กรุงเทพฯ: รุ่งวัฒนา.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2545. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. ม.ป.ป. **ความท้าทายในการจัดแรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย.** ค้นวันที่ 5 มิถุนายน 2556 จากhttp://www2.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceVIII/Download/Article_Files/6-ChildLabour-Sirinan.pdf
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2552. **การบริหารการตลาดยุคใหม่.** กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- ศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เทศบาลตำบลท่าคันโท. 2554. **สาระสำคัญคำอธิบายความหมายเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา.** ค้นวันที่ 5 มิถุนายน 2556 จาก <http://www.nmt.or.th/kalasin/thakhantho/Lists/List60/Attachments/7/แผ่นพับคำอธิบายความหมายเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา.pdf>

- เศกสรรค์ ขวณิชย์ และเลิศชัย เจริญธัญรักษ์. 2551. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบยั่งยืนมอหินขาว. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำ
โขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2556. ความเป็นธรรมทางสังคม. ค้นวันที่ 20
มิถุนายน 2556 จาก [http://social-agenda.org/wp-content/uploads/2013/06/ความเป็น
ธรรม-สวส.-จุฬาฯ.pdf](http://social-agenda.org/wp-content/uploads/2013/06/ความเป็นธรรม-สวส.-จุฬาฯ.pdf)
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548. พัฒนาแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิ
มนุษยชนเพื่อแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
ของประชาชน. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและ
เสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- สนิท สมภารการ. 2538. วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย. กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2543. หลักความเสมอภาค. วารสารนิติศาสตร์. 30 (มิถุนายน): 165-183.
- สมยศ สุวรรณิช. 2531. ทศนคติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่6ในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. 2553. รายงานความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สายฤดี วรกิจโกคาทร และคณะ. 2554. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์คุณลักษณะและกระบวนการ
ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลัง
แผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. 2546. จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. 2550. คุณธรรมการอยู่ร่วมกันและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อการป้องกัน
แก้ไขการค้ำมนุษย์ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้และภูมิภาคยะลา. กรุงเทพฯ: คณะ
พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุธีรา เฝ้าโกสสถิตย์. 2543. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2541. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิจิตรการพิมพ์.
- สุริชัย หวันแก้ว. 2544. กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา. 2542. อ้างถึงในกฤตภา วจนสาระ. 2555. **ประชากรและสังคม 2555: ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุริรัตน์ ประจันปัจฉนิก. 2551. สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคด้านการศึกษาของคนพิการ. **วารสารกฎหมายสุขภาพรัฐธรรมนูญ**. 20 (ธันวาคม): 23-43.
- สุวรรณมา สถาอานันท์. 2555. **โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การใช้ทฤษฎีอธิบายความไม่เป็นธรรมทางสังคม”**. ค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://social-agenda.org/article/423>
- สุวัชรีย์ เดชาธรรม. 2544. **ความรู้และทัศนคติของบุคลากรเกี่ยวกับการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล: กรณีศึกษาโรงพยาบาลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุวณิ ดิเรกวัฒน์. 2538. **ทัศนคติของผู้รับบริการฝึกต่อหลักสูตรเตรียมเข้าทำงาน : ศึกษากรณีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานกลาง กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน**. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสรี วังสัไฟจิตร. 2534. **จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนทำให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง**. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547. **การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556ก. **รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยปี2554**. ค้นวันที่ 20 มิถุนายน 2556 จาก <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=125&articleType=ArticleView&articleId=136>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2556ข. **การมีงานทำและคุณภาพคน. ภาวะสังคมไตรมาสหนึ่งปี 2556 Social Situation and Outlook**. 10 (พฤษภาคม): 1-7.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. 2533. **รายงานการประชุมปฏิบัติการเรื่องเด็กในภาวะยากลำบาก**. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. 2550. **พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. ม.ป.ป.. **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559**. ค้นวันที่ 12 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.opp.go.th/library>.
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน. 2554. **สถานการณ์เด็ก เยาวชน และ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม**. ค้นวันที่ 12 ธันวาคม 2556 จาก <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/147>.
- อมรรัตน์ ชาลีเครือ. 2555. **การพัฒนาพฤติกรรมสัมพันธ์ทางของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมทัศนศึกษา โรงเรียนบ้านยางเครือ จังหวัดชัยภูมิ**. สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อรพันธ์ อัตถากร. 2542. **ครูกับการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชน**. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 1 (กันยายน – ธันวาคม): 56-58.
- อัจฉรา ฉายากุล. 2546. **แนวทางปฏิบัติและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เอกสารลำดับที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานกลไกสิทธิมนุษยชนในระบบสหประชาชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2553. **คุณธรรมนำความรู้**. กรุงเทพฯ: เอ พี กราฟิเคิลดีไซน์และการพิมพ์.
- อินทรี วีเสิร์ช แอนด์ คอนซัลแทนซี่. 2533. **รายงานสรุปฉบับผู้บริหาร โครงการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวของชาวไทยในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล**. รายงานการวิจัย เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. 2544. **การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28**. กรุงเทพฯ: นานาสีพิมพ์.
- แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล. 2556. **ข้อเท็จจริงและสถิติด้านสิทธิมนุษยชนปี 2556**. ค้นวันที่ 12 ธันวาคม จาก <http://www.amnesty.org/ar/library/asset/POL10/017/2013/ar/e7b1533c-7879-4eae-80ee-45121661acdb/pol100172013th.pdf>.
- แอสเฟิลส์. 2546. **การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ ในปฏิบัติการต่อต้านการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์ : แนวปฏิบัติสำหรับองค์กร**. กรุงเทพฯ: สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ.

- Barros, Ricardo Paes de. 2009. **Measuring Inequality of Opportunities in Latin America and the Caribbean**. New York: Palgrave Macmillan and The World Bank.
- Daniels, Kathy and MacDonald, Lynda. 2005. **Equality, Diversity and Discrimination : a student text**. London: CIPD.
- Kendler, Howard H.. 1963. **Basic Biology**. New York: Appleton.
- Mock, N. and Buhr, E. de. 2009. **Children in Difficult Circumstances**. Retrieved June 20, 2013 from http://link.springer.com/chapter/10.1007%2Fb106524_26.
- Nordin, R., Shapiee , R., Suhor, S. and Muhamad, M. 2011. Designing human rights subject based on student's need. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. 59 (October): 715-722.
- United Nations Children's Fund. 2012. **The State of the World's Children 2012 Executive Summary Children in an Urban World**. New York: UNICEF.
- Schermerhorn, J. R. 2000. **Management**. New York: John Wiley & Sons.
- Sin, Harn Luh. 2009. Volunteer Tourism-“Involve me and I will learn”?. **Annals of Tourism Research**. 36 (July): 480-501.
- South African Commission. 2002. **South African Law Commission Project 110 Review of the Child Care Act Report**. Retrieved June 5, 2013 from http://www.ci.org.za/depts/ci/plr/pdf/salrc_rprt_02/pr110chapter12.pdf.
- Straw, Jack. 1989. Quoted in Daniels, Kathy and MacDonald, Lynda. 2005. **Equality, Diversity and Discrimination**. London: CIPD.
- Wiessner, C. A.,& Mezirow, J. 2000. **Theory Building and the Search for Common Ground**. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 ท่าน ดังนี้

1. อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ (อาจารย์ประจำโรงเรียนพุทธจักรวิทยา)
2. คุณนที สรวารี (เลขธิการมูลนิธิอิสรชน)
3. คุณสมชาย เชื้อสุข (หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมมูลนิธิบ้านนกกมิ่ง)
4. ครูนวน้อย ทิมกุล (ผู้ดูแลมูลนิธิบ้านครูน้อย)
5. อาจารย์ละออง อ่อนเกตุพล (อาจารย์ประจำสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)
6. อาจารย์สุกัลย์ พุกำเนิด (อาจารย์ประจำสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)
7. คุณเชษฐา มั่นคง (ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก)
8. คุณมนตรี สันทวิชัย (เลขธิการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก)

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ (อาจารย์ประจำโรงเรียนพุทธจักรวิทยา)

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ
มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬาลักษณ์ เสถียรคมสร ไกร เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2557 ณ โรงเรียนพุทธจักรวิทยา

---

1. การทำงานในโรงเรียนพุทธจักรวิทยา

ครูเป็นครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และเป็นครูประจำชั้นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4/4 ทำงานที่โรงเรียนพุทธจักรวิทยาเป็นเวลาทั้งหมด 30 ปีแล้วสอนนักเรียนตามรายวิชาที่รับผิดชอบ แต่ที่สำคัญ คือ การเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ซึ่งนักเรียนในที่ปรึกษาเป็นนักเรียนห้องที่ค่อนข้างเรียนไม่เก่ง ระดับการเรียนจะต่ำกว่าเพื่อนนักเรียนห้องอื่นๆ มีความประพฤติก้าวร้าว ไม่สามารถเรียนในแผนทั่วไปได้ จึงจำเป็นต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่ และให้คำปรึกษาเป็นพิเศษ เช่น ครูจะเพิ่มการเรียนการสอนที่เป็นทักษะทางอาชีพให้เด็กได้เรียนรู้จากภายนอก พานักเรียนไปยังบริษัทเอกชนต่างๆเพื่อเรียนรู้ และเปิดประสบการณ์ เป็นต้น

นักเรียนในโรงเรียนพุทธจักรวิทยาส່วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มาจากคลองเตย ชุมชนคลองเตยพ่อแม่ของเด็กค่อนข้างมีฐานะทางบ้านไม่ดี แต่ทางโรงเรียนให้ความเท่าเทียมด้านการศึกษาอย่างมาก เปิดโอกาสรับนักเรียนทุกคนที่มีความประสงค์ตั้งใจจะเรียนหนังสือ ไม่มีการคัดนักเรียนออก ซึ่งค่าเทอมต่อภาคการศึกษา เพียง 2,100 บาท และยังมีทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อีกด้วย

2. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

ด้วยกลุ่มเด็กนักเรียน โดยส่วนใหญ่ในโรงเรียนจะเป็นเด็กด้อยโอกาส มีกลุ่มเด็กที่มีความพร้อมอยู่เป็นจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 10 จึงพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เด็กอยู่ในสภาพที่แตกต่างกัน ได้แก่

สภาพฐานะครอบครัวทำให้ด้อยโอกาส เช่น พ่อแม่เป็นกรรมกรแรงงาน ทำให้เด็กเกิดการเรียนที่ไม่ต่อเนื่องต้องย้ายโรงเรียนตามพ่อแม่ บางครอบครัวมีปัญหาเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ กลุ่มเด็กไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัว ทำให้เด็กต้องทำงานเลี้ยงดูตัวเอง ส่งผลถึงทำให้ต้องประกอบอาชีพที่มีความเสี่ยง

ความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาของเด็ก ทำให้เด็กมีการเจริญเติบโตช้ากว่าเด็กทั่วไป

อยู่ในกระบวนการทางกฎหมาย เช่น ดิฉันเสพติด ทำอาชีพผิดกฎหมาย
เป็นโรคติดต่อ ก็มีนะในโรงเรียน แต่ไม่ก็คนหรอก

และการที่เด็กไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย เด็กบางคนไร้สัญชาติ บ้างก็เป็นลูกของ
กรรมกรแรงงานต่างด้าว เขาจะไม่มีเอกสารแสดงตัว ซึ่งในบางครั้งจะมีปัญหา ทำให้ขาดโอกาสบาง
ประการ

3. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความ
หลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ครูว่า เป็นงานวิจัยที่ดีเลย เพราะเมื่อเราได้มาดูแลเด็กที่ขาดโอกาส ได้มาสอน อบรม สัมผัส
กับชีวิตของเขา เราคิดว่า คนอื่นๆก็ควรเข้าใจพวกเขาเช่นกัน

ครูจะปลุกฝัง และพยายามสร้างความรู้สึกรู้สึกให้เด็กนักเรียน ได้รู้สึกถึงการมีคุณค่าในตัวเอง
เนื่องจากเด็กเหล่านี้เมื่อเกิดมาแล้วพร้อมกับความเท่าเทียม คือ การได้มีชีวิต เพียงแต่พวกเขามี
ต้นทุนที่ไม่เท่าเทียมกับผู้อื่น ทั้งในเรื่องของสติปัญญาและสิ่งแวดล้อมอื่นๆที่ไม่เอื้ออำนวยให้เกิด
การพัฒนาตน เราจึงมีหน้าที่ต้องให้เขาได้มีสภาพที่จะเท่าเทียมคนอื่น ครูมีเป้าหมายของการดูแล
เด็กด้อยโอกาส นั่นคือ เด็กนักเรียนจะสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ในขณะที่ต้องไม่เป็นปัญหาของ
สังคม และเมื่อแข็งแรงต้องมีจิตใจที่อยากช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป ทั้งนี้การอบรมสั่งสอนเด็กๆ เราใน
ฐานะที่เป็นครูจะดูแลเด็กๆเสมือนเป็นพ่อแม่ เราเหมือนเป็นแม่ของนักเรียน ครูจะคอยไปเยี่ยมบ้าน
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล ร่วมกับปลุกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อพัฒนาพวกเขา
ได้อย่างเต็มศักยภาพ

ดังนั้นถ้าคนอื่นๆในสังคมได้เข้าถึง และเข้าใจเด็กๆที่ด้อยโอกาส จะได้รับรู้ว่า พวกเขา
ไม่ได้ต่างไปจากคนทั่วไปเลย เพียงแค่เขาขาดโอกาสด้านต่างๆ เราจึงจำเป็นต้องสนับสนุน และ
ผลักดันโอกาสให้พวกเขามีที่ยืนในสังคม การดูแลเด็กกลุ่มนี้ “ครูไม่ได้ทำอะไรในชีวิตที่เป็นเม็ดเงิน
แต่ครูได้ทุกสิ่งที่ควรได้รับในชีวิตแล้ว”

4. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้อง
เพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		
1.1 การนับถือตนเอง	✓		เห็นด้วยอย่างยิ่ง เราต้องปลูกฝังให้เด็กทุกคนเห็นคุณค่าในตัวเอง
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		เข้าใจยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น เพื่อลดอคติที่มีต่อผู้อื่น
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		เด็กที่ไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย เพราะเป็นลูกของกรรมกร แรงงานต่างด้าว พวกเขาไม่มีเอกสารแสดงตัว กลายเป็นเด็กไร้สัญชาติ ทำให้พวกเขาไม่ได้รับโอกาสทุกอย่างที่ควรได้รับ
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่คุณธรรมความดี	✓		
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	✓		

5. มีวิธีการใดบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

ครูจะพาเด็กนักเรียนออกไปเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ภายนอก หรือการทัศนศึกษา เพื่อให้เด็กได้เห็นความเป็นจริงของสังคม เพราะโลกในความคิดของพวกเขาจะมีแต่เรื่องบันเทิง โดยที่ไม่รู้ว่ากว่าจะประสบความสำเร็จจะต้องพบเจอปัญหา หรืออุปสรรคใดๆบ้าง และบางกรณีของการทัศนศึกษา เด็กนักเรียนจะเห็นว่า เขายัง โชคดีกว่าบางคนเสียอีก ซึ่งการเรียนรู้ความจริงของโลกภายนอก เขาจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าการสอนในห้องเรียน ฝึกให้เขาได้เรียนรู้ชีวิต รับผิดชอบในหน้าที่ ดังนั้นครูคิดว่า หากจะสอนให้เด็กทั่วไปเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมกัน หรือเข้าใจเด็กด้อยโอกาส ก็อาจพาพวกเขาไปสัมผัสผู้คนในสังคมที่มีความแตกต่างกันไปเช่นกัน ให้เขาได้มองเห็น เข้าถึง และเข้าใจว่า คนทุกคนที่เหมือนว่าจะต่างกัน แต่ความจริงเรามีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

ตัวอย่างโครงการศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอก โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้ เปิดประสบการณ์ และมุมมองชีวิตให้แก่นักเรียน

- โครงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นิทรรศการ Dialogue in the Dark ณ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ จามจุรีสแควร์ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสนอกเหนือจากดวงตา การปรับตัวของประสาทการรับรู้ต่างๆของมนุษย์ เพื่อเข้าใจและเปิดโอกาสให้ผู้พิการทางสายตาได้แสดงศักยภาพ และมีคุณค่า ทำให้สังคมยอมรับ
- โครงการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กิจกรรม SET Junior Financial Club จัดโดยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพด้านทักษะอาชีพ ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรง เป็นการกระตุ้น และพัฒนาให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตต่อไป
- โครงการพัฒนาคุณธรรม ทักษะชีวิต จิตสาธารณะ ระบบประชาธิปไตยและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมงานประดิษฐ์จิตอาสา ณ ดิ๊ก สก. โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นการบูรณาการวิชาต่างๆกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดจิตอาสาเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

กิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมโครงการงานอาชีพ กิจกรรมคุณคือคนดี เสริมสร้างความรู้ด้านภาษีอากรสำหรับเยาวชน กิจกรรมสร้างความมั่นใจ ไม่ไกลเกินเอื้อม กิจกรรมศึกษาดูงานการจัดการเรียนรู้ธุรกิจศึกษา พ.จ.ว. กิจกรรมพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ กิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้สวนกุหลาบสถานเสาวภา และกิจกรรมทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

คุณที สรวารี (เลขานุการมูลนิธิสรชน)

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรคมสร ไกร เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2557 ณ คลองหลอด สนามหลวง

---

1. ความเป็นมาของมูลนิธิสรชน

มูลนิธิสรชน เราทำงานช่วยเหลือคนที่ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ หรือที่ใครหลายคนเรียกว่า คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน แต่ในความหมายของเรา หมายถึง คนที่ใช้ชีวิตในที่สาธารณะต่อเนื่องกัน 16 ชั่วโมงต่อวัน หรือมากกว่า 20 วันในหนึ่งเดือน ด้วยทางมูลนิธิมองเห็นข้อเท็จจริงในสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่เท่าเทียมกัน ความเหลื่อมล้ำของคน ทั้งในสังคมเมืองหรือสังคมชนบท และเมื่อใดก็ตามที่เอาความเป็นเมืองไปเปรียบเทียบกับคน จะเห็นว่า มีคนที่ด้อยค่ากว่ามาตรฐานที่เขาวางไว้อยู่เป็นจำนวนมาก คือ เราถูกกำหนดโดยสังคมว่า ต้องมีรายได้เท่าไร ต้องมีปัจจัยอะไรบ้าง จึงจะเรียกว่า ไม่จน จึงจะไม่ถูกเรียกขานว่า คนจรจัด เร่ร่อน แต่สังคมไม่ได้วัดมาตรฐานจากความเป็นมนุษย์ จึงทำให้เกิดมีชนชั้นขึ้นในสังคมปัจจุบัน

ทางมูลนิธิพยายามมอง เรียนรู้การใช้ชีวิตของกลุ่มคนที่ขาดโอกาส ไม่มีที่อยู่อาศัย และเข้าช่วยเหลือ โดยแสวงหาทางเลือกให้กับผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของพวกเขา เราจะลงพื้นที่สำรวจข้อมูล สร้างความคุ้นเคยเบื้องต้นด้วยรถเคลื่อนที่ ซึ่งจะออกมาพบปะกับผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะทุกวันอังคารและวันศุกร์ ให้บริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตแก่พวกเขา

เพราะเราเคยถูกสอนมาว่า จงรู้จักให้กับคนที่ด้อยกว่า แต่ที่มูลนิธิสอนว่า เรากับเขานั้นเท่ากันทางมูลนิธิดำเนินการในลักษณะเป็นเพื่อนกับพวกเขา เพื่อให้พวกเขาตระหนักได้ว่า เราและเขาเท่ากันในสังคมนี้

2. ความหลากหลายของมนุษย์ด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

ผมขอพูดถึงความหลากหลายของมนุษย์ที่ทางมูลนิธิดูเลอยู่ นั่นคือ ผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ จะมีหลายประเภท ได้แก่ คนไร้บ้าน คนเร่ร่อน เด็กเร่ร่อนหรือครอบครัวเร่ร่อน ผู้ติดสุรา ผู้ป่วยข้างถนน พนักงานบริการ ผู้พ่นโทษ คนจนในเมือง คนที่ใช้ที่สาธารณะหลับนอนชั่วคราว ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ชาวต่างชาติตกยาก และคนไร้สัญชาติ คนเหล่านี้ถูกมองว่า เป็นคนอีกชนชั้นหนึ่ง ถูกสังคมกีดกันออกจากสังคมส่วนใหญ่ การกระจายทรัพยากรต่างๆ รวมถึงโอกาส การ

สาธารณสุข มาไม่ถึงกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่ตกหล่นเชิงสำมะโนประชากร พวกเขาเข้าไม่ถึงอะไรเลย เราจะไปบอกเขาว่า ให้เขาพอใจในสิ่งที่ตัวเองมี มันเป็นไปได้ เพราะพวกเขาขาดสิ่งที่พึงมีแทบทุกอย่าง ดังนั้นต้องมาพิจารณาว่า มาตรฐานของสิ่งที่ทุกคนพึงมีควรประกอบด้วยอะไรบ้าง ซึ่งก็คือ บริการสุขภาพ บริการสาธารณสุข ประกันสังคม เบี้ยยังชีพ ฯลฯ วันนี้มันยังไม่กระจายได้อย่างเพียงพอ พวกเขาไม่ได้รับความเท่าเทียมจากสังคม ถือเป็นปัญหาสังคมที่สะสมมานาน มากไปกว่านั้นสังคมเมืองยังไปสูบทรัพยากรจากชนบทมาใช้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอีกด้วย จะเห็นว่า สังคมไทยล้มเหลวในเรื่องการกระจายโอกาส และการกระจายอำนาจ บางทีจะพบว่า คนในชนบทเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อหาความเจริญ แสวงชื่อเสียง ความก้าวหน้า ความมีหน้ามีตา เนื่องจากชนบทไม่มีสิ่งเหล่านี้ คุณจะเห็นแล้วว่า ความไม่เท่าเทียมในสังคมเป็นตัวผลักดันให้คนเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรกัน

3. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

ความเท่าเทียมกัน คือ การที่ทรัพยากร บริการ ต้องเพียงพอสำหรับคนทุกคน หมายความว่า ถ้ามีคนอยู่ 100 คน จำเป็นต้องมีทรัพยากรจำนวน 120 เป็นต้น จึงจะเรียกว่า เพียงพอ และทุกคนจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนที่เหลือจะเป็นของส่วนกลาง แต่ทุกวันนี้จะมีบางคนได้ของ 2 ชิ้น บางคนได้ชิ้นครึ่ง บางคนได้ 1 ชิ้น บางคนไม่ได้เลย และไม่มีของสำหรับเหลือเป็นส่วนกลาง แบบนี้เรียกว่า ไม่เท่าเทียมกัน ด้วยการจัดสรรที่ไม่ยุติธรรม

ดังนั้นความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ความเป็นธรรม จะมีความหมายที่ต่างกันเล็กน้อย ขอยกตัวอย่างในการอธิบาย มีของ 15 ชิ้น มีคนอยู่ 10 คน การที่ทุกคนไม่ว่าจะเป็นใครย่อมมีสิทธิ์เข้าถึงโอกาสนี้ เรียกว่า ได้รับความเสมอภาค การได้รับของคนละชิ้น ถือว่า เกิดความเท่าเทียม และเป็นการจัดสรรที่กระทำอย่างเป็นธรรม

4. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

ความด้อยโอกาส คืออะไร อะไรคือโอกาส เราต้องพิจารณากันก่อน ส่วนตัวผมคิดว่า โอกาส คือ สิ่งที่คนพึงจะมี และเข้าถึง บุคคลที่เข้าไม่ถึง จะเป็นคนด้อยโอกาส หากเราถูกปิดกั้นในบางเงื่อนไข เราก็จะด้อยโอกาสในบางเรื่อง คนทุกคนไม่มีโอกาสในทุกเรื่อง และคนทุกคนไม่ได้ด้อยโอกาสในทุกเรื่อง ถ้าพูดถึงเฉพาะเด็กด้อยโอกาส จะพบว่า พวกเขามีปัจจัยบางประการที่ทำให้ต่างไปจากเด็กทั่วไป เช่น ความเปราะบางของครอบครัว ไม่มีการศึกษา สุขภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ คนในครอบครัวไม่ยอมรับ ยกจน มีโรคประจำตัวร้ายแรง หรือการมีประวัติไม่ดีทางกฎหมาย

ปัจจัยต่างๆเหล่านี้ทำให้พวกเขาต้องออกมาอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ต้องดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเองที่จะมีชีวิตอยู่ในแต่ละวัน บ้างเก็บขวดขาย หาของเก่าขาย รับจ้างรายวัน ถ้าวันไหนไม่มีกินจริงๆ ก็จำเป็นต้องหาเศษอาหารที่เหลือตามถังขยะ หรือขอกินกับวัด

5. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

งานวิจัยชิ้นนี้มีความน่าสนใจในเชิงเนื้อหาอย่างมาก แต่สังคมไทยจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องความเท่าเทียมกันได้ยาก แต่หากว่า สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จะเป็นเรื่องดีอย่างมากที่ได้ปลูกฝัง และสอนให้เด็กเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ในความเท่าเทียมกันของคน เพราะส่งผลไปถึงการอยู่ร่วมกันต่อไปของคนในสังคม เห็นได้ชัดว่า คนชั้นบน หรือชั้นปกครองของสังคมนี้ไม่เปิดโอกาส หรือแบ่งปันทรัพยากรต่างๆให้ผู้อื่นอย่างเท่าที่ควรจะเป็น พวกเขากลัวที่คนอื่นจะมาเท่าเขา มีระสัยนี้ที่คนเรากลัวว่า ผู้อื่นจะตามทัน หรือได้ดีกว่า ผมว่านะ เรื่องความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่คุณทำ ควรจะสอดแทรกปลูกฝังให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้ได้เข้าใจด้วยนะ ในเมื่อผู้ใหญ่จะเป็นคนที่สั่งสอนอบรมเด็ก เขาจำเป็นต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง ไม่ใช่ว่า สายตายังดูถูกคนอื่น แล้วจะไปสอนลูกหลานไม่ให้ดูถูกคนอื่นได้อย่างไร ซึ่งงานวิจัยนี้มีจุดประสงค์คล้ายๆกับการทำงานของมูลนิธิอิสรชนที่ต้องการให้คนเห็นคนเท่ากัน เมื่อใดก็ตามที่คนยังมองว่า คนไม่เท่ากันคน เมื่อนั้นคนก็จะยังไม่ได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน

6. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ถ้าจะสอนให้รู้สึกและเข้าใจว่า เราและเขาเท่ากัน จำเป็นต้องสอนเรื่องพื้นฐาน นั่นคือ สิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะยากดีมีจนมาจากไหน เป็นคนเชื้อชาติใด หญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ ก็ย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน และมีสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาคกัน เพื่อให้เด็กทั่วไปเข้าใจว่า ทุกคนพึงมีพึงได้ปัจจัยขั้นพื้นฐาน ทั้งด้านสุขภาพ ด้านอาหาร ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นถ้าเราให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องนี้อย่างเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ ก็จะช่วยบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ นอกจากนี้อาจสอนให้เด็กๆได้รู้ถึงเรื่องสิทธิเด็ก ควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง

7. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		สำคัญมากที่ควรเข้าใจ เพราะการเคารพตัวเอง และเคารพผู้อื่น การไม่ถูกรังแก และปฏิบัติกับผู้อื่นอย่างให้เกียรติ นำไปสู่ความคิดที่จะไม่แบ่งแยกผู้อื่นไม่ว่าจะมีความแตกต่างอย่างไรก็ตาม
1.1 การนับถือตนเอง	✓		
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		เป็นหลักพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ซึ่งการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันจะนำไปสู่ความยุติธรรมของสังคม โดยต้องให้ความสนใจกลุ่มคนพิเศษของสังคม ทั้งคนพิการ คนจน คนกลุ่มน้อย และคนที่ไม่มีสิ่งดีๆ ในชีวิต เป็นพิเศษ เพราะเป็นกลุ่มคนที่มักถูกละเลย และถูกเลือกปฏิบัติ
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่	✓		

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็น ด้วย	ไม่ เห็น ด้วย	ข้อเสนอแนะ
คุณธรรมความดี 3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง	✓		

8. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

อาจใช้กิจกรรมต่างๆ นำเข้าสู่บทเรียนแล้วตามด้วยหลักของวิชาการ หรือไม่ก็การใช้บทบาทสมมติในการสอนให้เด็กมีส่วนร่วม หรือการให้เด็กมาเล่าประสบการณ์ชีวิตจริง ได้วิเคราะห์จากสถานการณ์จริง ร่วมกับการใช้สื่อ วีดีโอ หรืออาจเป็นการพาเด็กทั่วไปมาเยี่ยมชม และร่วมทำกิจกรรมกับเด็กด้วยโอกาสเลยก็ได้

9. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ดีเลยที่จะนำมาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้เด็กทั่วไปมีหัวใจที่ไม่ถูกผู้อื่น มีหัวใจที่เอื้อเฟื้อ และเป็นเพื่อนกับคนที่ต่างไปจากพวกเขาได้ โดยให้เขาได้ไปเที่ยวด้วยกัน ทำกิจกรรมด้วยกัน ผมเคยจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองพาลูกของตัวเองที่นำของเล่นมาแลกกับของเล่นของเด็กด้วยโอกาส ซึ่งของเล่นของเด็กด้วยโอกาสจะถูกประดิษฐ์ขึ้นมา อาจไม่มีมูลค่า แต่มันมีคุณค่านะ ผู้ปกครองบางคนไม่ให้ลูกแลกของ เพราะรู้สึกว่ามันไม่แฟร์ เนื่องจากพวกเขาไปให้ความสำคัญที่มูลค่า ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนน้ำใจ ถือว่าเป็นการปลูกฝังทัศนคติที่ไม่ดีแก่ลูกตัวเอง เขาจะเข้าใจผิดไปตลอดและให้ความสำคัญกับมูลค่า เงินทอง

ดังนั้นถ้ามีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน แบ่งปันกัน ผลัดกันให้ผลัดกันรับ และวิทยากรสอดแทรกความรู้ ความดีงามให้เด็กได้ซึมซับ จะทำให้เด็กทั่วไปเขาเข้าใจได้ว่า คนทุกคนมีความเป็นมนุษย์เท่ากัน ไม่ได้มีความต่างกัน แม้ภายนอกที่มองเห็นจะต่างกัน

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

คุณสมชาย เชื้อสุข (หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมมูลนิธิบ้านนกขมิ้น)

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ
มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรคมสรไกร เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2557 ณ มูลนิธิบ้านนกขมิ้น

---

1. ความเป็นมาของมูลนิธิบ้านนกขมิ้น

ผู้ก่อตั้งมูลนิธิเป็นชาวต่างชาติ ชื่อ Mr. Erwin Groebli เริ่มจากมาเรียนภาษาไทยอยู่ที่รามคำแหง และได้เจอเด็กเร่ร่อนที่เป็นเด็กข้างถนน เห็นแล้วจึงอยากช่วยเหลือ เพราะประเทศสวิสเซอร์แลนด์บ้านเกิดของเขาไม่มีเด็กเร่ร่อนเช่นนี้ ด้วยเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่ดึกดำบรรพ์ จึงตัดสินใจเช่าห้องพักให้กับเด็กๆ เหล่านั้น เพื่อเป็นที่พักผ่อนหลับนอน ซึ่งเด็กคนแรกๆ ของมูลนิธิชื่อ “เสื่อ” ต่อมาเด็กเหล่านั้นได้ชวนเพื่อนๆ เด็กเร่ร่อนด้วยกันมาอยู่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เจ้าของห้อง และครอบครัวรู้สึกไม่ปลอดภัย อาจเพราะเด็กเร่ร่อนมีภาพลักษณ์ที่ดูไม่ดี คนภายนอกมองว่า มีนิสัยลักขโมย ะอะอะเสียงดัง แต่งตัวมอมแมม พูดจาไม่สุภาพ ทางเจ้าของห้องเช่าจึงได้ขอให้ย้ายออก ทางเจ้าของมูลนิธิจึงจำเป็นต้องหาสถานที่ที่เหมาะสม เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งมูลนิธิบ้านนกขมิ้น และดำเนินการมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ชื่อของบ้านนกขมิ้น มีที่มาจากกรมมองเห็นเด็กเร่ร่อนทั้งหลายที่หาอาหารตามข้างทาง ค่ำไหนนอนนั่น เปรียบเสมือนนกขมิ้นที่เวลาบินไปที่ไหน เมื่อพระอาทิตย์ตกดินก็จะเกาะต้นไม้บนที่นั่นเลย และในปัจจุบันนี้มูลนิธิบ้านนกขมิ้นอยู่ในความดูแลของผู้อำนวยการคนไทย (เป็นครูข้างถนน) ซึ่งเป็นเพื่อนกับผู้ก่อตั้ง ทั้งนี้ได้ขยายมูลนิธิไป 7 สาขา การดูแลเด็กของทางมูลนิธิบ้านนกขมิ้นได้ให้ความสำคัญกับคำว่า “สถาบันครอบครัว” เป็นอย่างยิ่ง เพราะคำว่าครอบครัวเป็นตัวแปรที่สำคัญที่นำมาซึ่งปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับเด็ก ดังนั้นการดูแลเด็กจึงเป็นการดูแลในระบบครอบครัว โดยจำลองครอบครัวใหม่ให้กับเด็ก มีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิบ้านนกขมิ้นที่เป็นคู่สามี-ภรรยาจริงๆ ทำหน้าที่เป็นพ่อแม่ให้กับเด็กในแต่ละครอบครัว ในหนึ่งครอบครัวจะมีสมาชิกที่เป็นลูกประมาณ 10 คน เพื่อการดูแลที่ทั่วถึง ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นพ่อแม่และพี่น้องกัน เหมือนกับครอบครัวโดยทั่วไป เพียงแต่เป็นครอบครัวที่มีลูกมากเท่านั้นเอง เพราะเด็กเร่ร่อนที่มาอยู่ที่มูลนิธิส่วนใหญ่แล้วจะขาดความอบอุ่น มาจากข้างถนนบ้าง เป็นเด็กขอทานบ้าง มาจากครอบครัวแตกแยกบ้าง ดังนั้นการดูแลด้วยระบบครอบครัวนั้นจะช่วยบำบัดเขา เด็กๆ ทุกคนจะได้รับความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่บ้านอย่างใกล้ชิดทำให้มีการเจริญเติบโตทางกาย สติปัญญาและทางใจที่ดีมากยิ่งขึ้น ได้รับการอบรมว่ากล่าว การปรับปรุงแก้ไขตัวเอง และเด็กๆ จะ

ได้รับโอกาสทางการศึกษาตามความสามารถของแต่ละคน เพื่อว่าในอนาคตเขาจะกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์แก่สังคม

2. ความหลากหลายของมนุษย์ด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

สำหรับผมคิดว่า ช่องว่างระหว่างฐานของเงิน น่าจะนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมในสังคมมากที่สุด ส่งผลให้มีความต่างเรื่องคนจน คนรวย เพราะสังคมไทยจะมีลักษณะที่รวยก็รวยไปเลย จนก็จนมากถึงขนาดว่า ไม่มีแม้แต่ที่อยู่อาศัย ต้องอยู่ตามข้างทางรถไฟ ใต้สะพาน จะมีเด็กบางคนที่ต้องนอนข้างถนน หรือไปอาศัยตามบ้านร้างเก่าๆอยู่ แต่เราจะสอนเด็กที่มูลนิธิเสมอว่า เราเลือกเกิดไม่ได้ แต่เราเลือกจะกระทำได้ พยายามสอน ปลูกฝัง โดยแทรกในระบบครอบครัว เพื่อไม่ให้เขารู้สึกว่า ตัวเองเป็นเด็กด้อยโอกาส และเมื่อเด็กโตขึ้นจะให้กำลังใจเขาว่า เขาเคยอยู่ในจุดต่ำที่สุด เมื่อเขาสามารถค้นตัวเองมาสู่จุดสูงสุดที่เขาทำได้ เขาถือเป็นคนที่ขยันหมั่นเพียรมาก เราจะผลักดันเด็กที่มีความทะเยอทะยาน อยากเติบโตไปสู่หนทางที่ โดยเราจะส่งเขาเรียนตามความสามารถตามสติปัญญาสูงสุด คือ ปริญญาตรี หากใครที่ไม่ถนัดทางวิชาการ ก็จะส่งเรียนทางสายอาชีพ เมื่อเขาเรียนจบจะใช้เวลาสามเดือนในการหาอาชีพ และให้เงินก้อนหนึ่งในการหาที่อยู่และตั้งตัว อย่างไรก็ตามเด็กจากมูลนิธิจะค่อนข้างใช้เวลาในการสร้างตัวเอง สร้างสังคม เนื่องจากพวกเขาไม่มีภูมิหลัง ไม่มีครอบครัวที่อื่น มีเพียงครอบครัวบ้านนขมึ้นเท่านั้น พอออกจากมูลนิธิไปเขาจึงต้องสร้างทุกอย่างด้วยตัวเอง เพื่อให้ตัวเองได้มีที่ยืนในสังคม

3. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

ความเท่าเทียม ผมว่า ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ถึงแม้ว่าจะมีความต่างกันทางกายภาพ หรือเงินทอง แต่ทุกคนต้องได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความจริงในสังคมเห็นได้ชัดมากกว่า ความแตกต่างอื่นๆ ทำให้คนเรามีโอกาสที่แตกต่างกัน ทั้งๆที่ความเท่าเทียม น่าจะหมายถึง การเท่าเทียมในสิทธิพื้นฐานของคนที่จะได้รับ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา เป็นต้น ซึ่งไม่ใช่เรื่องผิดที่ฐานะที่ดีกว่าจะมีโอกาสแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนได้รับการปฏิบัติในกรอบ หรือถูกดิดกาที่เหมือนกัน สิทธิที่มีโดยไม่แบ่งแยก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดใดๆทั้งสิ้น จะคล้ายๆความเท่าเทียมกัน

ความเป็นธรรม จะเป็นเรื่องของการพิจารณาความถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะคนเราจะมี ความแตกต่างหลากหลายของบุคคลมากแค่ไหน เมื่อกระทำความผิดก็ต้องได้รับบทลงโทษ

เช่นเดียวกัน ถึงจะเรียกว่า เป็นกรรม กล่าวคือ ยึดความถูกต้องเป็นหลัก เช่น คนรวยกับแม่ค้าขาย ข้าวแกงรถเข็น เมื่อทำความผิดแบบเดียวกัน ก็สมควรได้รับผลจากการกระทำเหมือนกัน

4. บังคับไต่บังที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

อย่างแรกเลย คือ สิ่งของ เนื่องจากเบื้องหลังของเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่จะมีปัจจัยจำกัด ทั้งเรื่องเงิน อาหาร เขามีมีน้อยกว่าคนอื่น และได้รับน้อยกว่าคนอื่น เช่นที่มูลนิธิก็มีเด็กเยอะ จึงต้องแบ่งปัจจัยต่างๆให้ทั่วถึง ถ้าเป็นมูลนิธิของรัฐจะให้เด็ก 210 บาทต่อวัน แต่บ้านนกขมิ้นเป็น มูลนิธิเอกชน เราจะให้เงินเด็กทุกคนเป็นเดือนๆละ 2500 บาท ครอบคลุมตั้งแต่ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ส่วนค่าขนมไปโรงเรียนจะขึ้นอยู่กับเงินบริจาคเข้ามาที่มูลนิธิ เด็กประถมจะได้ไปวันละ 5-10 บาท ส่วนเด็กมัธยม จะได้เยอะขึ้นมาหน่อย ส่วนปริญญาตรีจะอยู่ที่ 4500บาทต่อเดือน จะเห็นชัดมากกว่า เด็กทั่วไปจะมีปัจจัยเหล่านี้สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส สามารถขอผู้ปกครองได้เสมอ และจะได้สิ่งที่ ต้องการง่ายกว่ากลุ่มเด็กด้อยโอกาส

ต่อมา คือ พื้นฐานทางการศึกษา เด็กด้อยโอกาสจะขาดโอกาสทางการศึกษา ได้เข้าเรียนช้ากว่าเด็กทั่วไป บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ทำให้พัฒนาการด้านสติปัญญาช้ากว่าเด็กทั่วไป

และที่ปัจจัยด้านจิตใจ และความอบอุ่น เด็กทั่วไปจะได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวของตน มีพัฒนาการด้านจิตใจที่ดีกว่า ส่วนเด็กด้อยโอกาสจะเติบโตมาท่ามกลางปัญหาต่าง ๆ นานา ขาดความอบอุ่น ทางมูลนิธิจึงให้ความสำคัญกับการดูแลอย่างครอบครัวเพื่อเยียวยาจิตใจพวกเขา

5. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

สำคัญ และมีความสำคัญมากที่ควรสร้างความเข้าใจ เพราะอยากให้สังคม โดยเริ่มตั้งแต่เด็กๆเลย ให้รู้จักเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากคนเราเลือกเกิดไม่ได้ จึงจำเป็นต้องยอมรับในตัวเอง และยอมรับในสิ่งที่คนอื่นเป็น โดยเด็กๆที่อยู่ในบ้านนกขมิ้น เขาจะมีความรู้สึกน้อยใจเมื่อไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เห็นเขามีพ่อแม่ บางทีก็ถูกล้อเลียนจากเพื่อนบ้าง ส่งผลให้เด็กซึมซับความรู้สึกพวกนี้มาโดยตรง ส่วนทางอ้อมก็เป็นภัยจากสื่อต่างๆทางโทรทัศน์ ทางมูลนิธิจึงต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กเพื่อจะสู้กับปัญหาทางใจเช่นนี้ สอนให้เด็กด้อยโอกาสตั้งใจทำสิ่งที่กระทำอยู่ให้ดีที่สุด เมื่อวันหนึ่งเขาจะภูมิใจในตัวเอง ผมคิดว่า จึงเป็นเรื่องที่ดีหากเด็กทั่วไปในสังคม ให้ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของเด็กด้อยโอกาส ไม่ล้อเลียน และให้เกียรติกัน จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนา และฟื้นฟูเด็กด้อยโอกาสทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ

นอกจากนี้การปลูกฝังให้เด็กรู้ว่า สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ถือเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยเปลี่ยนมุมมองความคิด จิตใจของเด็กให้มีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันผู้ปกครองได้พาเด็กมาทำกิจกรรมร่วมกับเด็กในมูลนิธิมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เรียนรู้กัน

“พื้นหลังชีวิตของแต่ละคนอาจมีไม่เท่ากัน แต่ผมเชื่อว่า เราเลือกการดำเนินชีวิตของเราได้”

6. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆ จำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ก็ใช้สิทธิมนุษยชนสอนได้นะ เด็กทั่วไปควรได้รู้ว่า คนทุกคนเลือกอยู่ เลือกมีชีวิต เลือกเรียน เลือกทำได้อย่างเท่าเทียมกันตามสิทธิ์ของตน ซึ่งมันก็ตรงกับหลักของสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่แค่เด็กด้อยโอกาสนะ แต่รวมถึงคนพิการ คนชรา และอื่นๆ ด้วยที่เด็กทั่วไปควรเรียนรู้ และเข้าใจ

หรืออีกหัวข้อที่สามารถนำมาให้เด็กเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนกับสิทธิมนุษยชน คือ การใช้หลักศาสนา หรือหลักธรรมคุณงามความดี เพื่อให้เด็กทั่วไปได้เข้าใจการเคารพผู้อื่น และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

7. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์กรประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1. การพาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		เพราะทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีไม่ว่าจะอยู่ในสภาพไหน การไม่เคารพศักดิ์ศรีของผู้อื่นจะทำให้อีกฝ่ายรู้สึก
1.1 การนับถือตนเอง	✓		เพราะถ้าเราไม่เคารพตัวเอง จะไม่สามารถเคารพผู้อื่นได้
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		ถ้าเขารู้สิทธิของตัวเอง เขาจะไม่ไปล้ำสิทธิของคนอื่น และเขาจะรู้จักเคารพคนอื่น
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		ถ้าสอนเด็กระดับมัธยม ถือว่าเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนไปใช้

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ควรให้ความสำคัญ ทั้งเรื่องการศึกษา การดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		เป็นประเด็นสำคัญมาก เพราะสังคมปัจจุบันยังเลือกปฏิบัติอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคนจากชื่อเสียงของสถานศึกษา การปฏิเสธรับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		ความต่างระหว่างบุคคลนำไปสู่อคติที่จะยอมรับผู้อื่น ส่งผลให้ปฏิบัติต่อกันอย่างไม่เสมอภาค
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		ยึดมั่นในความถูกต้องยุติธรรมจะทำให้รู้ว่า สิ่งใดควรปฏิบัติ ไม่โอนเอนไปเนื่องด้วยปัจจัยอื่นๆ ซึ่งนำไปสู่ความเป็นธรรม
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่คุณธรรมความดี	✓		เป็นค่านิยมที่ควรสอนแต่เด็ก ถ้าเด็กมีคุณธรรม เขาก็จะรู้ถึงความถูกต้องและเป็นธรรม
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	✓		เมื่อเราถูกริดในสิ่งที่ตัวเองต้องกระทำ ก็จะนำไปสู่การไม่กระทำ ความผิดที่ขัดต่อกฎระเบียบ ไม่ลำเอียง ให้ปฏิบัติสิ่งต่างๆตามหน้าที่

8. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

ผมว่า ให้เด็กทั่วไปได้ลองไปทำจิตอาสาพร้อมกับเด็กด้อยโอกาส และเขาจะค้นพบว่า เด็กด้อยโอกาสไม่มีอะไรต่างไปจากเขาเลย ใช้กิจกรรมอาสาสอนเด็กทั่วไปให้เข้าใจ และเห็นคุณค่าของคนทุกคน อย่างเวลาผมแขกเข้ามาทำกิจกรรมที่มูลนิธิ เราจะบอกแขกเสมอว่า ไม่อยากให้มาทำกิจกรรมในลักษณะจัดกิจกรรมให้เด็ก แต่ให้เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็ก เพื่อให้เด็กรู้สึกมีคุณค่า

ส่วนการสอนเด็กด้อยโอกาสในมูลนิธิ เราจะสอนให้เขารักซึ่งกันและกัน เคารพกัน โดยจะใช้การอบรมปลูกฝังสอดแทรกอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ร่วมกับการใช้คำสอนจากพระคัมภีร์ไบเบิล ที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างแก่เด็กด้วย ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตัวเอง

อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมทุกอย่างขึ้นอยู่กับตัววิทยากร หรือผู้ดำเนินกิจกรรมมากกว่าตัวกิจกรรม เพราะการสอน การพูด การอธิบายหรือการถ่ายทอดของวิทยากร ดังนั้นพาดูเด็กทั่วไปไปที่ไหนก็ได้ ก็สามารถทำให้เด็กเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือความเท่าเทียมกันได้

9. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร

น่าจะช่วยเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น อย่างทางครอบครัวของมูลนิธิจะมีบางโอกาสที่พาดูเด็กๆออกไปเปิดหูเปิดตา หาประสบการณ์ด้วยการไปเที่ยวสถานที่ภายนอกมูลนิธิ เช่น พาไปดูหนัง พาไปพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น มีเป้าหมายให้เขาได้เรียนรู้เรื่อง การใช้ชีวิต ต้นทุนชีวิต การฝึกความสามัคคี การฝึกเป็นผู้นำ เป็นต้น แต่ก่อนที่เด็กๆจะได้ออกไปเที่ยวหรือเล่นจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ของตนในมูลนิธิให้เสร็จสิ้นเสียก่อน เป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อแก่เด็ก

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

ครูนวนน้อย ทิมกุล

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรคมสรไกร เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2557 ณ บ้านครูนวนน้อย

1. ความเป็นมาของบ้านครูนวนน้อย

เริ่มจากสังคมเต็มไปด้วยเด็กที่ขาดโอกาสและการดูแลเป็นจำนวนมาก เด็กๆมีปัญหาหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความจน ถูกทอดทิ้ง มีความบกพร่องทางร่างกาย พ่อแม่ติดคุก เป็นเด็กเร่ร่อน แม้กระทั่งพ่อแม่ไม่พร้อมมีบุตร เราก็เข้ามาช่วยบรรเทาทุกข์ให้แก่เขา โดยในปัจจุบันมีเด็กที่อยู่ในความดูแลทั้งหมด 65 คน แต่ก่อนบ้านไม่ได้มีสภาพดีเช่นนี้ นี้ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใจบุญมาปรับปรุงให้ใหม่ ก่อนหน้านั้นเคยอยู่ในสวน รอบนอกบ้านจะมีครอบครัวกรรมกร เมื่อผู้ใหญ่ไปทำงาน เด็กๆก็จะเข้ามาขอผลไม้ อาหาร ไปกิน เจ็บป่วยก็มาขอยา คือ ที่นี่เป็นแหล่งที่รู้กันว่า พอดีช่วยเหลือเด็กๆได้บ้าง เพราะเราเติบโตมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนเช่นกัน จึงมีประสบการณ์ที่เข้าใจในความลำบากความเดือดร้อนของเด็กๆที่ไม่มีโอกาสทางการศึกษา ขาดความพร้อม แม้เพียงปัจจัยพื้นฐานของชีวิตยังมีไม่เพียงพอ จึงเป็นความตั้งใจของครูว่าอยากช่วยเหลือให้พวกเขาเติบโตมาอย่างดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

2. ความหลากหลายของมนุษย์ด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

- อันดับแรกเลย คือ ภาพลักษณ์ของเด็กด้อยโอกาส คนในสังคมมักมองว่า เด็กด้อยโอกาสน่ากลัว น่าจะมีอันตราย เป็นโรค นิสัยเกรง นิสัยลึกลับ โหมย พูดยาหยาบคาย การแต่งตัวมอซอ
  - เด็กด้อยโอกาสจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน บางคนถึงขั้นอดอยาก
  - ระดับการศึกษา เด็กด้อยโอกาส ยังไม่ได้รับการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐาน
  - การดำรงชีวิต ต้องอยู่อย่างยากลำบาก คดิรนด้วยตัวเอง ไม่มีคนดูแลหรืออบรมสั่งสอน
  - การขาดโอกาส โดยเฉพาะขาดความรักที่ควรได้จากครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่ทำงานหนัก ต้องดิ้นรน ทำให้ไม่มีเวลาดูแลลูก กลับจากทำงานมาก็มีความเหนื่อย ประกอบกับเศรษฐกิจที่ไม่ดี ทำให้ลงไม้ลงมือกับเด็ก

3. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

มนุษย์เรามีความแตกต่างกันจะให้ทุกคนได้รับสิ่งต่างๆอย่างเท่าเทียมกันเป็นเรื่องยากมาก ทั้งๆที่ความจริงแล้วไม่ว่าจะเป็นเด็กทั่วไปหรือเด็กด้อยโอกาสก็สมควรได้รับปัจจัยพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาค คือ การที่ทุกคนได้รับการปฏิบัติในกรอบ หรือกฎกติกาที่เหมือนกัน สิทธิที่มีโดยไม่แบ่งแยก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับได้ข้อกำหนดใดๆทั้งสิ้น จะคล้ายๆความเท่าเทียมกัน

ความเป็นธรรม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของผู้ตัดสินหรือผู้บริหาร จะเกิดความเป็นธรรมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า ผู้ตัดสินดำรงอยู่ในความถูกต้องถึงมากน้อยแค่ไหน

4. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

5. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ควรทำอย่างมากเลย เพราะความจริงมนุษย์ไม่ได้มีความแตกต่างกัน ต่างก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน อย่างที่บอกว่า มันเกิดความถักถักที่สภาพความเป็นอยู่ สภาพฐานะ เศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม แต่มนุษย์เกิดมา สุดท้ายก็ต้องตายเหมือนกัน แต่การเสริมสร้างความเข้าใจในคนด้อยโอกาสจะช่วยลดปัญหาสังคมได้ เพราะปัจจุบันคนมีโอกาสมากกว่าชอบเอาเปรียบคนด้อยโอกาสกว่า หากว่าสังคมปลูกฝังเด็กตั้งแต่นั้นๆให้เรียนรู้ เข้าใจ มีน้ำใจ และมองคนอื่นอย่างเสมอเหมือนกัน เอ็งจะเป็นอะไรก็ช่าง แต่เราเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการเคารพ การให้โอกาส และเอื้อเฟื้อไม่ต่างกัน ให้เกิดความสมดุลความเท่าเทียมในสังคม จะช่วยสร้างความสงบในสังคมได้มาก

6. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

การจะทำให้เด็กที่มีความต่างกันเข้าใจกัน มันก็พูดยากนะ ความจริงเรื่องสิทธิมนุษยชนมีมานานมากแล้ว แต่ความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันก็ยังมีอยู่ ทั้งๆที่ทุกคนควรได้รับสิทธิในความเป็นมนุษย์เหมือนกัน แตกต่างกันไปสภาพที่ประกอบกันเป็นมนุษย์ สภาพความเป็นอยู่หลังจากเกิด ดังนั้นการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนก็เป็นหัวข้อที่ดี แต่การจะทำให้เด็กเข้าใจและปฏิบัติได้จริงเป็นเรื่องสำคัญกว่า

7. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		เป็นเรื่องที่ควรสร้างความเข้าใจมาก เพราะมีหลายเหตุการณ์ที่คนในสังคม แสดงถึงการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น เด็กวัยรุ่นแกล้งนี้แต่งตัวดี ๆ เด็กในบ้านครูก็ชื่นชม แต่เด็กวัยรุ่นจะทำตัวออกห่าง รังเกียจ หรือเด็กที่พ่อแม่เป็นเอดส์ก็ไม่ได้รับการให้โอกาสทางการศึกษา เป็นต้น
1.1 การนับถือตนเอง	✓		สำคัญอันดับสาม
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		สำคัญอันดับสอง
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		สำคัญอันดับแรก
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		สำคัญอันดับแรก
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		สำคัญอันดับสาม
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		สำคัญอันดับสอง ตัวอย่างกรณีเด็กไปสมัครงาน มักถูกปฏิเสธ เนื่องด้วยภูมิหลังของเด็ก
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		สำคัญอันดับแรก
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่คุณธรรมความดี	✓		สำคัญอันดับสอง
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	✓		สำคัญอันดับสาม

8. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

ใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องไปกับการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ครูไม่สนับสนุนให้ใช้พวกสื่อ หรือเทคโนโลยีนะ เพราะมันพาชีวิตเด็กให้แข็งกร้าว เด็กจะหมกมุ่น เราควรใช้สื่อการสอนอื่นๆ ร่วมกับการทำกิจกรรม การเล่นเกมส์ เป็นต้น คอยพูด และอบรมเด็กอยู่เสมอตลอดเวลาที่อยู่ในบ้าน ครูน้อย ไม่ได้เป็นกิจลักษณะเป็นชั่วโมงการสอน แต่เมื่อเห็นเด็กกระทำความผิด ก็จะอบรมเดียนั้น ครูเชื่อว่า เราจะสอนอะไรก็ได้แล้วแต่ ถ้าสอนจากสิ่งที่เขากระทำอยู่ เฝินอยู่ ประสบอยู่ หรือเห็นอยู่ จะทำให้เขาซึมซับ และเข้าใจได้ดีกว่า

9. สิ่งที่ยากฝากถึงสังคม

ครูคิดว่า ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน อย่าได้มองว่า เด็กด้อยโอกาสเป็นคนน่ารังเกียจหรือเลวร้าย จนกว่าจะได้รับการรับรู้เข้าถึงจิตใจของพวกเขา อยากให้สังคมมองพวกเขาในแง่ดงามบ้าง เด็กด้อยโอกาสเหล่านี้เขาแค่ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ ความห่วงใย และพื้นที่ในสังคมแก่ตนเอง

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

อาจารย์ละออง อ่อนเกตุพล (อาจารย์ประจำสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)
วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ
มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬิภา เสถียรคมสร ไกร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2557 ณ โรงเรียนสตรีวัดระฆัง

---

1. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

มันคล้ายกันเลยนะ ใครๆก็ชอบพูดว่า คนทุกคนต้องได้รับความเท่าเทียมกัน ได้รับความเสมอภาค และอยู่บนความเป็นธรรม โดยความเท่าเทียมและความเสมอภาคจะมีความหมายคล้ายคลึงกันนะ

ความเท่าเทียมกัน ตามความคิดเห็นของครูนะ คือ คนทุกคนพึงได้รับสิทธิ์ทุกอย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุกคนเป็นมนุษย์เหมือนกัน

ความเสมอภาค คือ การมีโอกาสต่างๆอย่างเสมอภาคกัน ไม่จำกัดบนเงื่อนไขความต่างของบุคคล

ความเป็นธรรม คือ เมื่อเรามีความเป็นคนเหมือนกัน เราก็ต้องได้รับความเป็นธรรมเท่ากัน ไม่มีการสองมาตรฐาน เกี่ยวข้องกับกฎหมาย มักจะได้ยินในข่าวว่า คนจนมักไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำอะไรก็ผิด คนรวยเมื่อกระทำผิดก็มีหนทางให้พ้นผิด

จะพบว่า สามคำนี้จะเห็นได้ชัดเมื่อคนที่ไม่ได้รับสิทธิ์ต่างๆเหมือนคนอื่นออกมาเรียกร้อง เมื่อรู้สึกไม่เท่าเทียม เมื่อได้รับความไม่เป็นธรรม ดังนั้นคนที่รู้สึกถึงคำเหล่านี้ มักเป็นคนด้อยโอกาส สังคมไทยยังหาจุดกึ่งกลางให้ปัญหานี้ไม่ได้

2. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

อันดับแรกเลยที่เห็นได้ชัด คือ ฐานะ พอมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน ความเท่าเทียมก็ไม่เกิดละ อย่างในประเทศไทยพบว่า ใครที่มีฐานะดีก็จะได้รับการยอมรับความเป็นคนมากกว่า ส่วนคนที่ฐานะต่ำด้อยในสังคม ฐานะความเป็นคนก็จะลดลง

เรื่องที่สอง คือ สัญชาติ ถือเป็นเรื่องใหญ่เลยนะ อย่างประเทศที่ร่ำรวย เขาก็จะเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ ส่วนประเทศที่ไม่มีแม้แต่ประเทศที่จะอยู่ ก็จะไม่มีแม้แต่สัญชาติ หรือเห็นได้จากว่า คนยุโรปยังมีการดูถูกคนเอเชีย พอประเทศไหนที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ก็ถูกเหยียดหยามทางสัญชาติไปด้วย

เรื่องที่สาม คือ ภายนอกของแต่ละบุคคล ถ้าทางกายภาพเราต่างจากคนอื่น เราจะไม่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคม แม้ว่าจะมีการรณรงค์ไม่ให้เหยียดหยาม ดูถูกผู้พิการ แต่ก็ยังมีคนที่ไม่ได้ให้เกียรติจากใจจริง การทำงานก็มีการคัดเลือกบุคคลโดยที่แบ่งแยกหรือไม่ให้โอกาสคนกลุ่มบกพร่องทางร่างกายด้วยซ้ำ คนไทยยังไม่มองคนเท่าเทียมกันจริงๆหรอก คนไทยยังรักยังเลือกพวกพ้องตนเอง และคนที่ต่างไปจากกลุ่มของตนก็จะไม่ได้รับความเท่าเทียม

3. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เห็นด้วยนะ มันเป็นเรื่องที่สำคัญที่เด็กควรได้เรียนรู้ และเข้าใจ อีกทั้งเนื้อหาการเรียนการสอนในตำรา อาจทำให้เด็กเบื่อและกระตุ้นความสนใจหรือสร้างความตระหนักได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่จะเห็นว่า ทั้งเรื่องการเข้าใจผู้อื่น การเคารพผู้อื่น ล้วนแต่เป็นประเด็นที่แม้แต่ทางรัฐบาลก็ให้ความสำคัญ และบรรจุอยู่ในสาระการเรียนรู้ที่เด็กจำเป็นต้องเรียน ดังนั้นงานวิจัยนี้ถ้าสามารถแปลงเนื้อหาในบทเรียนมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้จริง จะเป็นงานวิจัยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

4. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เรื่องสิทธิมนุษยชนนำมาสอนเป็นพื้นฐานได้ เพียงแต่ต้องสอนให้เขารู้ด้วยว่า แล้วทำอย่างไรจะไม่ละเมิดผู้อื่น สิทธิของตน เข้าใจผู้อื่น และต้องไปเอาเปรียบผู้อื่น

5. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์กรประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		
1.1 การนับถือตนเอง	✓		เมื่อเรานับถือตนเอง เราจะเคารพคนอื่น และมองถึงความเป็นผู้อื่นด้วยว่าเป็นอย่างไร (เป็นส่วนหนึ่งของวิชาแนะแนวด้วย)

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็น ด้วย	ไม่ เห็น ด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของ ผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือ ปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบน พื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่ คุณธรรมความดี	✓		
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง	✓		

เห็นด้วยทุกหัวข้อตามรายการนี้ เนื่องจากเป็นหัวข้อที่เมื่อเด็กได้เรียนจะทำให้เกิดการตระหนักในการเข้าใจสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น โดยในวิชาสังคมฯ ได้สอนหัวข้อเหล่านี้ทั้งหมด ทั้งในหน่วยหน้าที่พลเมือง หน่วยศีลธรรม แต่เป็นการสอนในภาพรวม ซึ่งหัวข้อพวกนี้ก็จำเป็นต้องสอนด้วยกันอยู่แล้ว มันมีความสอดคล้อง ต่อเนื่องกัน และการเรียนการสอนก็ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาแบบนี้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนอยู่แล้ว เพราะเป็นสิ่งที่ทุกคนควรประพฤติปฏิบัติ เช่น สอนให้เขาเคารพในสิทธิ์ของคน เคารพในความคิดของผู้อื่น เพื่อให้ยอมรับผู้อื่น ขึ้นอยู่กับว่า เด็กจะรับไปได้มากน้อยแค่ไหน อยู่ที่เด็กและพื้นฐานทางครอบครัวของแต่ละคนที่อบรมลูกมา

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

อาจารย์สุกัลย์ พุกานีด (อาจารย์ประจำสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)
วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ
มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรคมสร ไกร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2557 ณ โรงเรียนสตรีวัดระฆัง

---

1. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

ครูว่า ทั้งสามคำมีความหมายที่คล้ายคลึงกันมาก ความเท่าเทียม จะกล่าวถึงลักษณะของการให้ การปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอเหมือนกัน ไม่ว่าเขาจะเป็นใคร ร่ำรวย ยากจน พิกัด หรือต่างชาติ ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม เช่น การที่โรงเรียนให้ความเท่าเทียมทางการศึกษาแก่เด็กพิการ เป็นต้น ซึ่งจะคล้ายกับคำว่า ความเสมอภาค แต่เป็นลักษณะของการใช้ มักจะเป็นการกล่าวถึงการได้รับของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ควรได้รับความเสมอภาคท่ามกลางความแตกต่างของบุคคล เช่น ความเสมอภาคทางเพศ เป็นเรื่องที่ถูกเรียกร้องมากที่สุด ส่วนเรื่องความเป็นธรรม จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินกฎหมายเสียมากกว่า ความเป็นธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อสังคมมีมาตรฐานเดียวกันในการปกครอง

2. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

ปัจจัยสำคัญ คือ ความพร้อม ความสมบูรณ์ของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก็ส่งผลให้ลูกหลานได้รับปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต รวมถึงโอกาสต่างๆ ที่มากกว่า กลุ่มเด็กที่ไม่มีความพร้อม หรือที่เราเรียกว่า เด็กด้อยโอกาส แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสก็สามารถเข้าถึงเด็กด้อยโอกาสได้ด้วยการศึกษา

3. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เห็นด้วยอย่างยิ่งเลยนะ การจะทำให้คนเข้าใจเรื่องแบบนี้เป็นเรื่องที่ดี เพราะสมัยปัจจุบันจิตใจคนเราแบ่งแยกคนด้วยฐานะ การศึกษา อาชีพ ทำให้สังคมเป็นสังคมชนชั้น แต่การที่จะทำให้คนเราเข้าใจความเท่าเทียมกัน มันเป็นเรื่องทางจิตใจมากกว่า ดังนั้นเราต้องสอนให้เขาเห็นถึงจิตใจของผู้อื่น ให้เขามีความรัก และเห็นคุณค่าในความเป็นคน

4. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

อย่างที่บอกว่า ควรสอนให้เขาเห็นอกเห็นใจ เข้าใจในคุณค่าความเป็นคน ก็ควรจะสอนพวกความเท่าเทียมกันนี้แหละ สิทธิความเป็นคน หรือพวกเรื่องศาสนาคุณธรรม

5. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์กรประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		อาจใช้เนื้อหาเป็นบทความในลักษณะแรงบันดาลใจ หรือเป็นสถานการณ์จำลอง
1.1 การนับถือตนเอง	✓		เนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตย หรือสิทธิที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		ไม่ว่าจะมาจากไหน หลากศาสนา เชื้อชาติใด ด้อยโอกาสหรือไม่ เราก็ควรให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลายนี้แหละ
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		แต่ควรใช้คำว่า การมีคุณธรรม
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่	✓		

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็น ด้วย	ไม่ เห็น ด้วย	ข้อเสนอแนะ
คุณธรรมความดี 3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง	✓		

เห็นด้วยมาก เพราะเมื่อมีความรู้สึกถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้น คุณกับฉันเท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นการนับถือตนเอง การไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น การไม่เหยียดหยาม สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสังคม หมายถึง จะนำไปสู่การไม่เลือกปฏิบัติ เช่น เด็กด้อยโอกาสก็มีสิทธิทางการศึกษาเหมือนกัน เด็วนี้เด็กพิการสามารถเรียนรวมกันกับเด็กปกติได้แล้วนะ สมัยก่อนยังไม่สามารถทำได้ แต่ปัจจุบันเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมแล้ว ส่วนเรื่องการเปิดใจยอมรับความแตกต่าง และการให้ออกาสที่เหมือนกันบนความหลากหลาย ครูก็เห็นด้วย เพราะไม่ว่าคุณจะมาจากไหน ภาคใต้ภาคเหนือ หลากศาสนา แต่ก็อยู่ในสังคมไทยเหมือนกัน ไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการผูกมิตร ต่อการคบกัน อยู่ร่วมกันได้ ไม่แยกัทธิ เชื้อชาติ สีผิว นั่นคือความเท่าเทียมกันที่อยู่ในสังคม ส่วนความเป็นธรรม นั่นคือ การต้องไม่มีสองมาตรฐาน ต้องมีมาตรฐานเดียว ไม่ว่าคุณจะเป็นใคร คุณต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของสังคมนี้ คุณต้องรับรู้ เข้าใจ และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมนั้น

ส่วนเรื่องการปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่คุณธรรมความดี เนื่องจากค่านิยมมีสองอย่าง คือ แบบที่สังคมยอมรับยกย่อง และแบบที่ไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ครูว่า หัวข้อนี้ควรปรับคำใหม่ เพราะความเป็นธรรมจะเกิดจากบุคคลที่มีคุณธรรม ปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ตัวอย่างเช่น พ่อเป็นตำรวจ แต่ลูกตัวเองกระทำความผิด จึงลงโทษตามกฎหมาย เรียกว่า เป็นคนมีคุณธรรม ซึ่งการตัดสินใจลงโทษลูกตัวเองเป็นการกระทำที่เป็นธรรม ดังนั้นน่าจะใช้คำว่า การมีคุณธรรม มากกว่าจะสอดคล้องกับการนำไปสู่ความเป็นธรรมในสังคม จะเห็นว่า ปัจจุบันยังมีปัญหาสังคมที่มีการตัดสินใจให้เป็นลูกได้ นั่นคือ การกระทำที่ไร้คุณธรรม นำไปสู่ความไม่เป็นธรรม ส่วนการเข้าใจในความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งที่จะพุ่มพักให้คนสร้างความเป็นธรรมในสังคมได้ เพราะเมื่อคนเรารู้หน้าที่ และรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตามหน้าที่ตามสถานภาพของตนอย่างถูกต้อง ตัวอย่างเช่น กรรมการการเลือกตั้งที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะคุณ

จะเป็นใครอยู่พรรคไหน ก็ต้องรับผิดชอบหน้าที่ของตัวเอง ก็สามารถสร้างความเป็นธรรมแก่สังคมได้

6. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

ครูว่า ประเด็นเหล่านี้ต้องเล่าให้เด็กเห็นภาพ และสัมผัสได้ อีกทั้งต้องให้เขารู้สึกว่า เป็นเรื่องใกล้ตัว เราอาจสอนโดยใช้บทความที่เป็นชีวิตจริงของคนในสังคมมาสอน หรือ การยกตัวอย่างสถานการณ์จำลอง การแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็น การที่จะให้คนเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมกันเนี่ย มันเป็นเรื่องทางใจมากกว่า เราต้องสอนให้เขาเห็นถึงจิตใจของผู้อื่น ให้มีความรัก และเห็นคุณค่าของคน ดังนั้นการไปสอนปากเปล่าไม่สามารถทำให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างถ่องแท้ แต่หากได้ยกเรื่องราวใกล้ตัวมาให้เขาสัมผัส เขาจะเข้าถึงและยอมรับปฏิบัติตามยิ่งขึ้น

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก
คุณเชษฐา มั่นคง (ผู้จัดการมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก)
วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ
มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรคมสรไกร เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2557 ณ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

---

1. ความเป็นมาของมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2525 จนปัจจุบันก็เป็นเวลาประมาณ 31-32 ปี โดยวัตถุประสงค์หลักของทางมูลนิธิ คือ 1) เพื่อพัฒนาเด็กตามวัย พัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม 2) เพื่อเผยแพร่สภาพปัญหาเด็กในสังคมให้สาธารณชนได้รับรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเด็กกลุ่มนี้

จะขอพูดถึงการทำงานของมูลนิธิฯ โดยคร่าวๆ ทางมูลนิธิทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กที่ด้อยโอกาสทางด้านร่างกาย การศึกษา มีปัญหาครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และเด็กที่ขาดการมีส่วนร่วมด้านต่างๆ ซึ่งมูลนิธิได้จัดทำโครงการ 4 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ โครงการด้านสุขภาพโภชนาการเกี่ยวกับเด็ก ขาดสารอาหาร โครงการเกี่ยวกับแรงงานเด็ก โครงการครอบครัวชุมชนพัฒนา และโครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก

โครงการเริ่มต้นจากเด็กไม่มีอาหารรับประทาน ช่วงแรกปี 2522 มีเด็กกินดิน และเสียชีวิต ซึ่งคนทำงานด้านเด็กมองว่า เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะควรเกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะประเทศไทยได้ชื่อว่า ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว แต่ทำไมเด็กไทยยังขาดอาหาร มูลนิธิจึงได้ผลักดันให้มีอาหารกลางวันในโรงเรียน

โครงการด้านแรงงานเด็ก เป็นเด็กที่ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกทุบตี ไม่ได้ค่าแรงที่เป็นธรรม ไม่มีวันหยุด เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาจากต่างจังหวัดบ้าง ประเทศเพื่อนบ้านบ้าง ซึ่งตอนนี้ล่าสุดประเทศไทยถูกจัดสถานะเกี่ยวกับการจัดการการค้ามนุษย์อยู่ในระดับ Tier 3 เป็นระดับที่แย่ที่สุด เป็นที่น่ากังวล เพราะส่งผลกระทบต่อธุรกิจการค้า การส่งออก อุตสาหกรรมต่างๆ ก็ถูกกีดกันทางการค้า ต่อไปก็จะส่งผลถึงการท่องเที่ยว ถ้าประเทศไทยไม่มีมาตรการในการส่งเสริมผลักดันไม่ให้โรงงานหรืออุตสาหกรรมใช้แรงงานเด็ก กล่าวคือ รัฐบาลไทยต้องตรากฎหมายชัดเจน ไม่อย่างนั้นประเทศไทยก็จะถูกจัดระดับอยู่ใน Tier 3 เช่นนี้ตลอดไป และมูลนิธิของเราเป็นมูลนิธิแรกของประเทศไทยที่ทำเกี่ยวกับเรื่องแรงงานเด็กมาตั้งแต่ปี 2524 จนถึงปัจจุบัน โดยปัจจุบันแรงงานเด็กก็เริ่มหมดไป จะเป็นปัญหาแรงงานเด็กต่างชาติเสียมากกว่า

โครงการที่สามเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน คือ เป็นกลุ่มเด็กที่กระทำผิด อยู่ในสถานพินิจ สถานกักกันต่างๆ ทั้งสถานพินิจชาย และหญิง ทางมูลนิธิก็จะเข้าไปจัดกิจกรรม ทำกิจกรรมครอบครัว กิจกรรมคืนสู่สังคม เพราะเมื่อเวลาเด็กที่กระทำผิดแล้วได้กลับมาอยู่บ้าน อยู่ในครอบครัวหรือชุมชน เด็กจะมีโอกาสกลับเข้าไปอยู่ในสถานพินิจอีก เหตุเพราะสังคมไม่เปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้ได้มีที่ยืนในสังคม พ่อแม่ก็ซ้ำเติม คำว่า “ไอ้จู้จุก” ชุมชนประณาม ทำให้เด็กก็มีจิตใจห่อเหี่ยว จึงกลับไปทำไม่ดีอีกตามที่คนรอบข้าง สังคมแวดล้อมถูกประณามไว้ จึงเป็นปัญหาที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะฉะนั้นเวลาเราทำการท่องเที่ยวเกี่ยวกับคนด้อยโอกาส เราก็ต้องเข้าใจเรื่องของบุคลิกของกลุ่มคนด้อยโอกาสแต่ละกลุ่มด้วย เช่น กลุ่มคนพิการ ถ้าเราพาไปเที่ยว เราก็จำเป็นต้องดูว่า สถานที่นั้นๆสามารถรองรับบุคคลกลุ่มนี้ได้ไหม พวกห้องน้ำ ทางลาด ลิฟต์ หรือเทคโนโลยีต่างๆที่ช่วยผู้พิการทางสายตา เป็นต้น คนที่อยู่ในสังคมก็ต้องตระหนักว่า กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาส แต่ไม่ได้ด้อยความสามารถ ถ้าเราเพิ่มศักยภาพและให้โอกาสพวกเขา แล้วดึงศักยภาพของเขามีอยู่มาทำงานจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างมาก

โครงการที่สี่ คือ โครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก มูลนิธิได้ทำเกี่ยวกับสื่อที่มีผลกระทบต่อเด็ก หรือสื่อที่เป็นพิษเป็นภัยต่อเด็ก แต่ในขณะเดียวกันเราก็ทำงานด้านการพัฒนาส่งเสริมสื่อที่ดี สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อเด็กด้วย โดยมูลนิธิทำงานด้านนี้มาตั้งแต่ 2525 ณรงค์ต่อต้านภาพสื่อที่หยาบหิว เพราะเป็นภาพที่ไม่เหมาะกับเยาวชน

2. ความหลากหลายของมนุษย์ด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

ถ้าพูดถึงความหลากหลายของมนุษย์ที่มีในสังคม มีกลุ่มเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากในสังคมเรา พวกเขาเป็นกลุ่มที่มีปัญหาครอบครัว ฐานะยากจน อยู่สถานพินิจ มีความบกพร่องทางร่างกาย ถูกทารุณ ถูกบังคับใช้แรงงาน โดยกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ไม่ได้รับการดูแล ถูกละเลยมีจำนวนมากที่สุด และยังมีกลุ่มเด็กด้อยโอกาสอื่นๆอีก กลุ่มเด็กชาติพันธุ์ก็ถือเป็นเด็กด้อยโอกาส เด็กพม่าเด็กลาวที่เกิดในประเทศไทยจะไม่ได้รับสัญชาติไทย ต่างจากเวลาคนไทยไปคลอดลูกที่ต่างประเทศ เขาจะได้รับสัญชาตินั้น ทำให้เด็กชาติพันธุ์ในประเทศไทยจะขาดโอกาสหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ซึ่งเป็นด้านที่สำคัญสำหรับเด็ก อย่างเช่นเด็กไทยเมื่อเกิดมาจะได้รับวัคซีนแต่เด็ก แต่เด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้จะไม่ได้รับ เพราะไม่มีหลักฐานแสดงตน การศึกษาก็มีปัญหา แล้วยังขาดโอกาสทางสังคมอีก บางคนจบปริญญาตรีมา แต่ไม่สามารถหางานทำได้ก็มี ส่วนกลุ่มเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มูลนิธิได้ลงไปทำงานเพื่อสร้างกลไกความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชนที่ได้รับผลกระทบความรุนแรง ซึ่งเมื่อได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมทางมูลนิธิพบว่า เด็กวัยรุ่นในสามจังหวัดชายแดนใต้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ดังนั้นการทำงาน

ทางการท่องเที่ยวจำเป็นอย่างมากที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญของความแตกต่างเหล่านี้ ต้องพึงระวังทั้งเรื่องศาสนา อาหาร เพศ ภาษา และอื่นๆ

3. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

ความหมายของสามคำนี้ค่อนข้างคล้ายกันมาก เอาในความคิดของผมนะ

ความเท่าเทียม คือ การที่ทุกคนมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะด้วยโอกาสหรือแตกต่างกันอย่างไรก็มีสิทธิ์จะได้รับประโยชน์ ได้โอกาสเหมือนกัน โดยที่ต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วยนะ อย่างคนพิการก็ถือมีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน เพียงแต่ว่ามีสภาพที่แตกต่างกัน แต่เมื่อคนด้อยโอกาสไม่ได้รับความเท่าเทียมกับคนธรรมดา จึงเรียกร่องความเท่าเทียมให้แก่ตัวเอง เช่น กลุ่มคนตาบอดขึ้นลิฟต์ ลิฟต์ก็ควรมีปุ่มอักษรเบรลล์ กลุ่มคนพิการใช้วีลแชร์ ก็ต้องมีทางลาดรองรับ หรือมีห้องน้ำที่เหมาะสม

ความเสมอภาค ผมว่าความหมายมันสูงขึ้นมาว่าความเท่าเทียม มีความครอบคลุมถึงเรื่องความคิด ความเสมอภาค หมายถึง การได้รับอิสระเสรีในการกระทำใดๆ รวมถึงทางด้านความคิด ความอ่าน แต่อย่างไรก็ต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ความเป็นธรรม เป็นเรื่องของทัศนคติ มีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ในสังคมนั้นๆ หรือชุมชนนั้นๆ มีกฎกติกาที่กำหนดคร่อมกัน มีข้อตกลงที่จะต้องปฏิบัติร่วมกัน ถ้าไม่เคารพกติกาอีกฝ่ายหนึ่งก็จะเรียกร่องความเป็นธรรม ทำนองว่า ความเป็นธรรม จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎ กติกา ความถูกต้อง

4. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

อย่างที่ได้อ่านไปแล้ว เด็กด้อยโอกาส คือ เด็กที่ขาดโอกาสทั้งทางด้านฐานะ การศึกษา บางคนก็ไร้ครอบครัว ขาดการยอมรับ ขาดความรัก และการดูแล

5. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

การสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาสให้เด็กทั่วไป เข้าใจมันมีความสำคัญอยู่แล้ว และเป็นวัตถุประสงค์ของมูลนิธิด้วยที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในสังคมในการเข้ามาแก้ไขปัญหาเด็ก คนทำงานกับกลุ่มเด็กด้อยโอกาสต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้เด็กกลุ่มอื่นต้องเห็นว่า เด็กกลุ่มด้อยโอกาสเป็นอย่างไร ทัศนคติเป็นอย่างไร

ต้องมีการเผยแพร่สิ่งที่เป็นเรื่องทัศนคติแก่สังคม เช่น เรารณรงค์เรื่องการยุติการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย เราก็ต้องรณรงค์ให้สังคมได้รับรู้ว่า การใช้แรงงานเด็กในรูปแบบเลวร้ายเป็นอย่างไร เช่น การทำงานไม่มีวันหยุด การให้ทำงานในที่เสียงดังเกินไป การทำงานโดยใช้สารระเหย เด็กที่เป็นแฉ้วต้องตื่นก่อนนอนทีหลัง เป็นต้น เราต้องสร้างทัศนคติให้นายจ้างเสียใหม่ นอกจากนี้มูลนิธิยังสร้างทัศนคติ ความเข้าใจให้แก่ผู้บริจาค เรื่องการทำนุญกับเด็กต่างชาติ เพื่อให้รู้ว่า ไม่ว่าจะเกิดเป็นเด็กสัญชาติไหน ฐานะไหน ก็ควรได้รับการช่วยเหลือ เรียกได้ว่า การทำงานเกี่ยวกับเด็ก งานเพื่อสังคม อย่างแรกเลยที่ควรเริ่มตระหนักนั่นคือ การสร้างความเข้าใจ สร้างทัศนคติแก่บุคคลทั่วไป ในสังคมถึงเรื่องที่เราดำเนินการอยู่ ดังนั้นการสร้างความเข้าใจแก่เด็กทั่วไปให้เข้าใจในตัวเด็กด้วยโอกาสเนี่ย ถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่ควรทำในลำดับแรกๆ

6. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้วยโอกาส

เรื่องสิทธิมนุษยชนที่นำมาใช้ ถือเป็นเรื่องพื้นฐานที่ดีที่ควรให้เด็กๆเรียนรู้และเข้าใจเลย เพราะเด็กทุกคนมีสิทธิ์จะได้รับประโยชน์ โอกาสที่เท่าเทียมกัน เหมือนกัน ไม่ว่าเขาจะพิการ จน มีปัญหาชีวิต เร่ร่อน อยู่ในสลัม อย่างไรก็ตามเขาก็เป็นมนุษย์เหมือนๆเรา ควรได้ในสิ่งที่ควรได้

7. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์กรประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		
1.1 การนับถือตนเอง	✓		สำคัญมาก ถ้าเด็กรู้จักตนเอง นับถือตนเอง เขาจะเคารพผู้อื่น
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		ทั้งทางด้านวาจา ความคิด และการปฏิบัติ
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบนพื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		สำหรับเด็ก ควรใช้คำว่า ยึดมั่นในความสมเหตุสมผล
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่คุณธรรมความดี	✓		
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง	✓		

8. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม

จัดโครงการต่างๆอย่างที่มีมูลนิธิจัด ให้เด็กเรียนรู้จากเกม เรียนรู้จากกิจกรรม สื่อ การสนทนา การแสดงบทบาทสมมติ โดยกิจกรรมแต่ละอย่างจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์

9. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร

ผมว่าสามารถช่วยได้มากเลยนะ เพราะเวลาจะทำกิจกรรม ถ้าได้พาไปนอกสถานที่ และได้ทำกิจกรรมต่างๆด้วย เด็กจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น สนุก ไม่เบื่อ อย่างเช่นเวลาผมไปออกทัวร์กับเพื่อน ทัวร์ที่เป็นการอบรมคนที่มาจากหลายๆที่ เขาก็จะมีกิจกรรมสนทนา การเกมมาเชื่อมความสัมพันธ์ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการอบรม ซึ่งผมคิดว่า เป็นทางเลือกที่ดี

บทถอดเทปสัมภาษณ์เชิงลึก

คุณมนตรี สันทวิชัย (เลขาธิการมูลนิธิคุ้มครองเด็ก)

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของ มนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

สัมภาษณ์โดย จุฬารัตนา เสถียรกรมสร ไกร เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2557 ณ มูลนิธิคุ้มครองเด็ก

1. ความเป็นมาของมูลนิธิคุ้มครองเด็ก

ใจที่ขาดรักต้องซ่อมด้วยใจที่มีรัก ใจที่ขาดเมตตาต้องซ่อมด้วยใจที่เมตตา การทำงานดูแลเด็ก ๆ ที่นี้ไม่มีวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ไม่มีเวลาราชการ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เด็กอย่างทันที่ ผมเริ่มทำงานด้านเด็กด้อยโอกาสในสังคมโดยใช้เวลาช่วงเย็นและวันหยุดไปเป็นอาสาสมัครศูนย์เด็กเล็กเคลื่อนที่ ทำกิจกรรมให้แก่ลูกหลานกรรมกรก่อสร้าง ต่อมาพร้อมกับเพื่อนๆ ตั้งกลุ่มเกื้อกูลเพื่อช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน จากนั้นจึงมาทำงานเป็นหัวหน้าฝ่ายช่วยเหลือเด็กศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก การทำงานทำให้พบว่า เด็กที่ถูกพ่อแม่ทำร้าย เขาจะมีอะไรในใจเยอะมาก จึงคิดว่า น่าจะทำองค์กรขึ้นมาสักองค์กรหนึ่ง มีบ้านสักหลังให้เด็กที่ต้องตกเป็นเหยื่อ จึงได้ประสานกับครูหุຍ (วัลลภ ตั้งคณารักษ์) ตั้งเป็นโครงการบ้านคุ้มครองเด็กในมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กในปี 2534 แล้วจดทะเบียนเป็นมูลนิธิคุ้มครองเด็กปี 2537 ไม่ใช่สงเคราะห์ธรรมดา แต่เป็นการสงเคราะห์ครบวงจร รับเรื่องดูแล พื้นฟู หาทางออกให้เด็ก และดูแลครอบครัว เราจะเข้าไปพูดคุยกับเด็กอย่างระมัดระวังเท่าที่ช่วยแก้ปัญหาให้เขาทีละอย่าง ที่นี้เวลาพูดคุยกับเด็ก ๆ จะไม่เป็นทางการ แต่จะสอนปนไปกับกิจกรรมต่างๆ เวลาเด็กเข้ากลุ่ม เด็กจะเขี้ยวปากกันเองด้วย มูลนิธิจะเน้นบรรยากาศความเป็นครอบครัวที่ใหญ่กับเด็กใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน คือ ทุกอย่างจะเป็นวิถีชีวิต ไม่ได้เป็นทางการ เราจะเป็นทั้งเพื่อน พ่อ ญาติ ทุกอย่าง ให้พวกเขาได้รับรู้ว่า เขาเป็นที่ต้องการของครอบครัว และมีคุณค่ามากกับผู้ใหญ่ที่นี้

2. ความหลากหลายของมนุษย์ด้านใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

มนุษย์เรามีความหลากหลายก็จริงอยู่ ทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ เพศ ศาสนา หนึ่งในความหลากหลาย คือ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่ขาดโอกาสหลายๆอย่างที่ควรจะได้รับ ที่คุณบอกว่า จะทำให้เด็กปกติเข้าใจเด็กด้อยโอกาส มันก็เป็นเรื่องที่ดี แต่เรื่องแบบนี้ควรเน้นที่ตัวผู้ใหญ่ด้วย เพราะทัศนคติของเด็กมี เกิดจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ปลูกฝัง และแบ่งกลุ่มเด็กว่า นี่เด็กปกติ นี่เด็กด้อยโอกาส ดังนั้นสิ่งที่ควรจะทำควรจะนำมาส่งต่อถึงสังคมด้วย เพราะการที่คุณจะทำให้ทัศนคติของเด็กดีขึ้นนะ มันต้องสร้างทัศนคติให้กับสังคม สังคมในที่นี้หมายถึง ผู้ใหญ่และเด็กไปพร้อมๆกัน มันต้องเอาพ่อแม่ และเด็กไปเที่ยวด้วยกัน การเปลี่ยนทัศนคติมันยาก มันต้องทำความเข้าใจ

เข้าใจใหม่ แต่มันทำได้ การต้องการให้เด็กเข้าใจความหลากหลายของมนุษย์โดยใช้สิทธิมนุษยชนเนี่ย มันต้องชัดเจน ในฐานะคนทำงานผมเชื่อว่า ต้องให้ทุกคนในสังคมทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้หญิง ผู้ชายอื่นๆ เข้าใจสิทธิมนุษยชน เพราะสิทธิมนุษยชนมันเป็นของทุกคน ผู้ใหญ่ต้องเข้าใจเด็ก และเด็กต้องเข้าใจผู้ใหญ่ ทุกคนต้องเข้าใจกัน

คนเราเนี่ยจะไม่รู้สึกมากในเรื่องความจนความรวย คนจะไม่รู้สึกมากเรียนสูง เรียนน้อยสวยหรือไม่สวย ในความคิดผมคนจะรู้สึกมากเมื่อถูกเลือกปฏิบัติ เช่น สมมติว่า เด็กด้อยโอกาสคนนึงเดินไปขอเข้าห้องน้ำ กับคนที่ดูดีมีฐานะขอเข้าห้องน้ำ เด็กจะรู้สึกมากถ้าเด็กไม่ได้เข้าห้องน้ำ แต่เด็กจะไม่รู้สึกเลยถ้าไม่ได้เข้าเหมือนกัน เช่นเดียวกันกับเรื่องการให้การรักษาพยาบาล สรุปคือคนมันจะรู้สึกว่าจะไม่เท่าเทียมก็ต่อเมื่อถูกเลือกปฏิบัติ เพราะความต่างของคนมันจะไม่มีผลเลย ถ้าทุกคนได้รับการปฏิบัติในระนาบเดียวกัน ดังนั้นเราเห็นพ้องกันหรือไม่ว่า การเลือกปฏิบัติเป็นปัญหาอย่างหนึ่ง ถ้าเราเห็นพ้องกันเราก็ต้องเริ่มที่จะไม่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหานั้น ไม่ใช่ว่า เราคิดแบบนี้แต่ตัวเราไม่เริ่มทำ ในขณะที่เดียวกันต้องทำความเข้าใจกับคนรอบข้างตัว และไปทำความเข้าใจกับคนอื่นต่อไป

3. ในความคิดเห็นของคุณ “ความเท่าเทียม ความเสมอภาค ความเป็นธรรม” หมายความว่าอย่างไร และต่างกันอย่างไร

การเท่าเทียมกัน คือ การไม่ถูกเลือกปฏิบัติ การมีหลักประกันในสิทธิ์ที่ถูกกำหนดไว้โดยกติกาของสังคม ในบุคคลต้องมีหลักประกันของสิทธิ์ที่ตัวเองมีที่เขียนไว้เป็นกติกา เป็นกฎหมาย เป็นระเบียบ อธิบายง่ายๆว่า ถ้ามีกฎเกณฑ์วางไว้ มันต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และไม่ถูกปฏิเสธ เพราะความแตกต่างของบุคคล นี้ละความเท่าเทียม

ผมว่าสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความเป็นธรรม เพราะมันคลุมหมด ทำให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสิทธิ์ ความเป็นธรรม ก็คือ ความยุติธรรม การได้ข้อยุติโดยธรรม เมื่อเรายึดความเป็นธรรมเป็นหลัก เราก็จะไม่ละเมิด เราก็จะปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างเท่าเทียม และเสมอภาค

4. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาสอยู่ในสถานการณ์ที่ต่างกัน

ผู้ใหญ่เกิดความกลัว กลัวว่า ลูกหลานของเราถ้าไปคลุกคลี ขอมรับหรือมีเพื่อนเป็นเด็กด้อยโอกาส มันจะทำให้ลูกหลานเราเดือดร้อนรีเปล่า บางทีคิดเกินว่า เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กติดอบายมุขรีเปล่า เด็กจีซโมยรีเปล่า เด็กนิสยไม่ตีรีเปล่า

ตามหลักของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มี 4 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดู สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และสิทธิที่จะได้รับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องทางสังคม

ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้เด็กสองกลุ่มต่างกัน จะเป็นลักษณะของพื้นฐานครอบครัว ฐานะ เศรษฐกิจ การศึกษา การได้รับโอกาสที่ควรได้รับเพื่อการพัฒนา และเด็กด้อยโอกาสยังเป็นการด้อยโอกาสซ้ำซ้อน คือ ด้อยโอกาสอยู่แล้ว และถูกทำให้ด้อยโอกาสเข้าไปอีก เช่น เป็นเด็กเร่ร่อนแล้ว ยังไม่ได้รับการศึกษาอีก แถมยังถูกเลือกปฏิบัติอีก เป็นต้น เพราะฉะนั้นการช่วยเหลือ หรือมองเด็กด้อยโอกาสจะไปมองแค่ด้านเดียวไม่ได้ว่า นี่ด้อยโอกาสทางกายภาพ นี่ด้อยโอกาสทางการเลี้ยงดู

5. คุณเห็นด้วยหรือไม่กับความสำคัญและความจำเป็นในการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

ผมมองเป็นอีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจ มากกว่าที่จะไปบอกว่า มันมีความสำคัญมากน้อยแค่ไหน หมายความว่า ผมเห็นด้วยที่ควรมีการเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมกัน หรือสิทธิมนุษยชน โดยทุกกิจกรรมในภาวะการลื่นไหลทางเศรษฐกิจ ที่ไม่ได้เจาะจงเฉพาะการท่องเที่ยวอย่างเดียว ทุกๆอย่างสามารถจะโยงมาถึงการพูด การทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนได้ ดังนั้นการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนควรอยู่ในทุกๆส่วนของกระบวนการลื่นไหลของสังคม เพื่อให้ทุกส่วนมีส่วนร่วม ไม่แยกคิด แล้วปัญหาเรื่องความต่างจะถูกแก้ไปพร้อมกันทุกภาคส่วนของสังคม

สังคมเรากำลังรณรงค์เรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ตอนนี้สังคมพูดอย่างทำอย่าง เพราะยังมีผู้ใหญ่ที่ให้เด็กที่มีโอกาสไปเหยียดเด็กที่ไม่มีโอกาส สอนลูกหลานให้แบ่งกลุ่มแยกจากเด็กด้อยโอกาส นี่มันมีพื้นฐานปัญหาจากผู้ใหญ่เลยนะ

6. หากคุณเห็นด้วยถึงความสำคัญดังกล่าว คุณคิดว่า เด็กๆจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

เพราะเด็กด้อยโอกาสก็ควรได้รับการเคารพในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชน แต่เรื่องสิทธิมนุษยชนมันไม่ใช่เรื่องความรู้ มันเป็นเรื่องทัศนคติ ดังนั้นจึงไม่ใช่การสอนเพื่อให้เด็กรู้ แต่ต้องสอนให้เขาเข้าใจ และนำไปใช้เป็นหลักของชีวิต

7. คุณคิดว่า องค์กรประกอบการเรียนรู้ตามกรอบเนื้อหาข้างต้น มีความเหมาะสมหรือไม่ หากต้องเพิ่มเติมควรเพิ่มประเด็นการเรียนรู้ใดบ้าง

องค์ประกอบการเรียนรู้	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ข้อเสนอแนะ
1.เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	✓		เป็นหัวข้อใหญ่ที่ดี สังคมจะปัญหา น้อยลง และดีงาม ถ้าทุกคนเคารพกัน
1.1 การนับถือตนเอง	✓		อาจใช้คำว่า การมั่นใจในตัวเอง เพราะ เมื่อเด็กมั่นใจในตัวเอง เด็กจะนับถือ ตัวเอง
1.2 การไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของ ผู้อื่น	✓		
1.3 การไม่เหยียดหยาม ลดทอน หรือ ปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนไม่ใช่มนุษย์	✓		
2. ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียม	✓		
2.1 การไม่เลือกปฏิบัติ	✓		
2.2 การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง	✓		
2.3 การให้โอกาสที่เหมือนกันบน พื้นฐานของความหลากหลาย	✓		
3. ความเป็นธรรม	✓		
3.1 การยึดมั่นในความยุติธรรม	✓		
3.2 การปลูกฝังค่านิยมที่เห็นแก่ คุณธรรมความดี	✓		ค่อนข้างจะเป็นประเด็นที่กว้างเกินไป
3.3 การเข้าใจและรับผิดชอบในสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง	✓		

การสร้างความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายของมนุษย์ตามกรอบนี้ ควรครอบคลุมด้วยว่าให้ทั้งหมดนี้ ถูกดำเนินอย่างเป็นวิถีชีวิต เป็นหลักของชีวิตเลย เพราะจะทำให้เราตระหนักเมื่อเราจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเราจะต้องพิจารณาว่า มันขัดกับหลักชีวิตของเราหรือไม่ มิใช่สอนเป็นเพียงคาบเรียนหนึ่ง

8. มีวิธีการใดอีกบ้างที่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความเท่าเทียมกัน และความเป็นธรรม หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถเข้ามาช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร

ผมว่า สิ่งสำคัญ คือ เราจำเป็นต้องเลือกกลุ่มเป้าหมายของเด็กด้วยโอกาสที่ต้องการให้เด็กทั่วไปเรียนรู้ และเข้าใจก่อน จึงจะเลือกสถานที่ เช่น ต้องการให้เด็กเข้าใจเรื่องกลุ่มเด็กชาติพันธุ์ อาจพาเด็กไปเยี่ยมกลุ่มเด็กชาวเขา ต้องการให้เขาเข้าใจเด็กเร่ร่อน เราก็ต้องพาไปเรียนรู้ พบเจอเด็กที่อยู่ข้างถนน หรือขายของ ขาพวงมาลัยตามถนน เป็นต้น ส่วนเรื่องของกิจกรรมก็ควรพิจารณาบนเงื่อนไขของวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายเด็กด้วยโอกาสที่เราไปสถานที่นั้น

ภาคผนวก ข

ถอดเทปการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 ท่าน ดังนี้

1. อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง อาจารย์พิเศษทางการท่องเที่ยวและเคยทำงานเป็นมัคคุเทศก์
2. คุณอังศิกานต์ ศศิธรเวชกุล นักศึกษาปริญญาเอกสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และเคยทำงานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเคยเป็นมัคคุเทศก์ภาษาอังกฤษประจำพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. คุณกุสุมา หะเหิน ผู้นำเที่ยวและสำรองตัวเครื่องบิน บริษัทแพนด้าฮอลิเดย์
4. คุณไพบูลย์ โชติพนิชเศรษฐ์ ผู้นำเที่ยว
5. คุณนพพล ครอบปรัชญา ผู้นำเที่ยวประเทศญี่ปุ่น
6. อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ อาจารย์ประจำโรงเรียนพุทธจักรวิทยา
7. คุณคมสัน สุวรรณรัตน์ มัคคุเทศก์ และ operation cheif
8. คุณประวิทย์ เจริญนวม มัคคุเทศก์ Inbound

บทถอดเทปการจัดสนทนากลุ่ม

วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส”

วันที่ 5 สิงหาคม 2557 ณ คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม

- แนะนำตัว และอธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
- วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม คือ ร่วมกันพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ได้
- ศึกษาเอกสารประกอบ เรื่องเด็กด้อยโอกาส เนื่องจากเมื่อเราจะจัดกิจกรรม จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ด้วย
- ศึกษาเอกสารประกอบ เรื่อง องค์ประกอบที่มีผลต่อการเสริมสร้างความเข้าใจในความหลากหลายของมนุษย์ที่มีต่อเด็กด้อยโอกาส

คุณคมสัน สุวรรณรัตน์

- เราจำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้สามารถบรรลุตามองค์ประกอบเหล่านี้ ดังนั้นผมว่า เราควรจะเริ่มต้นจากการกำหนดพื้นที่ในการท่องเที่ยว และระยะเวลาในการกำหนดโปรแกรมการท่องเที่ยวเสียก่อน

ผู้เข้าร่วมโฟกัส

- เนื่องจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กนักเรียน จึงมีความคิดเห็นว่า ควรจะจัดในขอบเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และจังหวัดใกล้เคียง เช่น นนทบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี ฉะเชิงเทรา ออยุธยา นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง

- ต้องเน้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ทำให้เขาได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น

คุณคมสัน สุวรรณรัตน์

- ใช่ เราจำเป็นต้องสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และเขาได้ทำ ได้สนุก ได้ภูมิใจ และเขาจะลืมนะ เขาเป็นใคร เป็นอย่างไร
- เราควรจัดกิจกรรมให้ต่างๆ ให้เกิดการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายคู่หูบัดดี้ ซึ่งจำเป็นอย่างมากที่จะต้องฝึกฝนทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่กระบวนการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยผู้จัด

กิจกรรม ทั้งนี้ผมคิดว่า กลุ่มเด็กปกติจะเป็นกลุ่มช่วยมาก และให้กลุ่มเด็กด้อยโอกาสเป็นกลุ่มได้เรียนรู้ ให้ทั้งสองกลุ่มเกิดการแลกเปลี่ยน การแสดงความคิดเห็น แม้กระทั่งการจัดที่นั่ง การทำกิจกรรมต่างๆทั้งในรถและสถานที่ท่องเที่ยว จึงขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการของผู้จัดทัวร์เป็นสำคัญ

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง

- อันดับแรกสุด คนที่นำทัวร์ต้องเป็นคนที่เข้าใจประเด็นเหล่านี้

คุณไพฑูรย์ โชติพิชเชษฐ

- คนที่เป็นคนนำกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ไกด์ ผู้ช่วยไกด์ และคนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องรู้ลักษณะของเด็กก่อนว่า เด็กสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกัน ซึ่งผมคิดว่า การจะทำให้เด็กสองกลุ่มนี้เข้าหากันได้ สิ่งหนึ่งที่เราจะเสริมเข้าไปเพื่อละลายพฤติกรรม ต้องเริ่มจากกลุ่มเด็กด้อยโอกาสที่ควรทำให้เขาเกิดความรู้สึกนับถือตัวเองเสียก่อน ประเด็นหัวข้อนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญ และให้เขาเกิดความเข้าใจว่า เขาไม่ใช่จุดด้อยของสังคม เขาก็เป็นปกติเหมือนเด็กๆทั่วไป เพื่อจะสนับสนุนให้เขาสามารถร่วมกิจกรรมกับเด็กอีกกลุ่มได้ ในขณะที่ส่วนของกลุ่มเด็กทั่วไป ผมเชื่อว่า เขามีความนับถือตนเองสูงกว่าเด็กด้อยโอกาสอยู่แล้วแต่น่าจะเสริมประเด็นเรื่องการเปิดโอกาส หรือการเห็นใจผู้อื่น เมื่อเราทำให้เด็กสองกลุ่มมีเป้าประสงค์คนละประเด็น จากนั้นจึงรวมให้เขาได้มองจุดตรงกลางร่วมกัน กล่าวคือ เด็กด้อยโอกาสก็จะไม่แบ่งตัวเองหรือลดทอนตัวเองว่า เขาแตกต่างไปจากกลุ่มเด็กทั่วไป และเด็กทั่วไปก็จะไม่มองว่า ตัวเองดีกว่า เหนือกว่าผู้อื่น เป็นการเสริมทัศนคติหรือมุมมองของเด็กให้เคารพผู้อื่น ซึ่งหากเราไม่เริ่มต้นให้เด็กสองกลุ่มเรียนรู้เช่นนี้ตั้งแต่ก่อนเริ่มกิจกรรม ผมคิดว่า การจะทำให้กิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์จะเป็นไปได้ยาก ดังนั้นจึงควรเริ่มต้นกิจกรรมด้วยการทำกิจกรรมที่ต่างกันก่อน เช่น กิจกรรมบัดดี้ กิจกรรมแนะนำตัว เป็นต้น เพื่อให้เด็กไม่รู้สึกถึงความแตกต่าง แล้วจึงหาจุดร่วมต่อไปที่ทำให้ตระหนักได้ว่า เราคือเพื่อนกัน เราเข้ากันได้

คุณประวิทย์ เจริญนวม

- อย่างนี้เราควรมีคนกลางที่เป็นคนประสานระหว่างสองกลุ่ม และปูพื้นฐานกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจเป็นหัวหน้าทัวร์ หรืออาจารย์ที่เดินทางไปด้วย

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง

- พี่ขอเสริมว่า เราต้องทำทุกอย่าง อะไรก็ตามไม่ให้เด็กด้อยโอกาสเขารู้สึกถึงความต่าง ไม่ต้องไปดูแลเขาเป็นพิเศษ ไม่ต้องเอาอกเอาใจ หรือเห็นใจเป็นพิเศษ เพราะเราต้องการให้เขารู้สึกถึงความเสมอภาค เท่าเทียม ให้เขาได้รู้สึกว่า เขาก็เหมือนๆคนอื่น ได้ทำกิจกรรม

เหมือนกัน ทานข้าวพร้อมกัน ใต้ของเหมือนกัน เป็นต้น เพียงแต่เราใช้กิจกรรมเป็นตัวเสริมแรง สร้างทัศนคติให้แก่พวกเขา

คุณคมสัน สุวรรณรัตน์

- ความยากมันจะอยู่ที่คนจัดการ ถ้าจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเดิมๆก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ หรืออาจให้มีบุคคลที่เคยมีประสบการณ์ หรือมีชีวิตที่เคยผ่านความด้อยโอกาสมาก่อนมาสู่ความสำเร็จในชีวิต ให้เขาเป็นตัวอย่างว่า ทุกคนสามารถผ่านมาได้

คุณประวิทย์ เจริญนวม

- เราควรมีการปฐมนิเทศก่อนล่วงหน้าให้กลุ่มเด็กปกติได้เข้าใจถึงลักษณะของเด็กด้อยโอกาส

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง, คุณคมสัน สุวรรณรัตน์

- พี่ไม่เห็นด้วยนะ เพราะมันจะเป็นการชี้นำ และเป็นการดึงจุดด้อยของเด็กอีกกลุ่มขึ้นมา อาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกแตกต่าง แบ่งพรรคแบ่งพวก

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง

- พี่มองว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะแบบนี้จะต้องเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ต้องเป็นกิจกรรมที่ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ประติมากรรมที่เขาได้ทำงานร่วมกัน

คุณคมสัน สุวรรณรัตน์

- เช่น กิจกรรมการสร้างดอกบัว โดยเอาส่วนประกอบของดอกบัวที่อยู่กับเด็กแต่ละคนมารวมกัน ก็จะกลายเป็นการหล่อหลอม ทำให้ได้เรียนรู้ว่า ทุกคนสำคัญอย่างเท่าเทียมกัน
- กิจกรรมดอกบัวนี้ก็จะทำให้ได้ข้อคิดว่า ทุกอย่างมีความสำคัญทั้งหมด และยังต้องคำนึงด้วยว่า กิจกรรมที่คิดขึ้นมาต้องเป็นกิจกรรมที่คนด้อยโอกาสมีความสามารถทำได้ด้วย ให้เขารู้สึกว่า มีความสามารถทำได้เท่ากัน

คุณนพพล ครบปรัชญา

- เราต้องดูว่า เด็กด้อยโอกาสที่เราจะเลือกมาเข้าร่วมกิจกรรม เป็นเด็กด้อยโอกาสประเภทไหนบ้าง ดังตัวอย่าง 7 ประเภทนี้หรือไม่

ผู้ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม

- โดยปกติในสถานสงเคราะห์จะมีเด็กในทุกๆประเภทละ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กที่บกพร่องทางร่างกาย ทางสถานสงเคราะห์จะไม่ได้อนุญาตให้ออกไปทำกิจกรรมนอกสถานที่

คุณกุสุมา เหาะเหิน

- ใช้นกิจกรรมเราตัดเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย และสมองออกได้ ก็จะเหลือเป็นประเภทกลุ่มเป้าหมายของเรา

อาจารย์มาลา ชูเกียรติศิริ

- ทางสถานสงเคราะห์เขาจะมีเจ้าหน้าที่ตามมาด้วยคอยดูแล และควบคุม ซึ่งเด็กด้อยโอกาสจะมีลักษณะที่ต้องสังเกต นั่นคือ พวกเขาจะไม่ค่อยไวใจใคร ขี้ระแวง ไม่เชื่อใจ ขาดความรัก มีพฤติกรรมอยากได้อยากมีบ้าง แต่อย่างไรก็ตามเวลาจัดกิจกรรมเราก็ต้องปฏิบัติกับเขาเหมือนทุกคน เช่น กิจกรรมตามหาอีกครั้งของหัวใจ กิจกรรมเกมฐาน กิจกรรมเหยียบกระดาษหนังสือพิมพ์ กิจกรรมรวมเหรียญ เป็นต้น

คุณอังติกานต์ ศศิธรเวชกุล

- เราต้องระวังกิจกรรมที่ค่อนข้างถึงเนื้อถึงตัวไหมคะ? เด็กจะมีปัญหาเรื่องการลวนลามทางเพศไหมคะ? หรืออาจมีประสบการณ์เหล่านี้

คุณไพบุลย์ โชติพนิชเศรษฐ์

- ดังนั้นก่อนร่วมกิจกรรม ผู้จัดทัวร์ ผู้เกี่ยวข้อง ควรรู้ถึงภูมิหลังของเด็กๆด้อยโอกาส และควรมีเจ้าหน้าที่มาให้ข้อมูลก่อนด้วย เพื่อเราจะได้รู้ข้อจำกัด และข้อระวัง

คุณนพพล ครบปรัชญา

- กลุ่มเด็กเป้าหมายจะมีสองวัย คือ เยาวชน และเด็กด้อยโอกาส ทำกิจกรรมเป็นลักษณะพี่น้อง แล้วเป็นลักษณะพี่ชวนน้องไปทำความดี ก็ดีนะ

คุณไพบุลย์ โชติพนิชเศรษฐ์

- ใช้นกิจกรรมควรทำเป็นลักษณะให้น้องมองพี่เหมือนเป็นฮีโร่
- กระบวนการคัดเลือกเด็กมาเข้าร่วมกิจกรรม ควรให้คุณครูเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์คัดเลือก

คุณอังติกานต์ ศศิธรเวชกุล

- เราต้องระวังเรื่องภาษาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมด้วยนะ อย่าให้มีคำว่า ด้อยโอกาส รวมถึงพวกเอกสารที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม

คุณไพบุลย์ โชติพนิชเศรษฐ์

- ขอให้เสนอสถานที่ก่อนนะครับ และสิ่งสำคัญ คือ ให้เด็กกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้ว่า ได้อะไรบ้างจากสถานที่แห่งนี้ เหมือนเราให้โจทย์ไป แล้วมาสรุปตอนจบว่า ได้เรียนรู้อะไร หรือรู้สึกอย่างไรบ้าง

อาจารย์ไพฑูรย์ มนต์พานทอง

- สรุปคือ เป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในหนึ่งวัน เวลาตั้งแต่ 08.00- 17.00 น. ใช่มั้ยไหมคะ? เพราะถ้าเรารู้ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม เราจะสามารถจัดสรรลักษณะของกิจกรรม สถานที่ และการเดินทางได้ อย่างไรก็ตามกิจกรรมระหว่างคน สำคัญกว่าสถานที่

การระดมความคิดเห็นเรื่องกิจกรรม และสถานที่

เรื่องกิจกรรม เพื่อหาจุดตรงกลางของความรู้สึกของกลุ่มเด็กทั้งสอง ไม่ให้รู้สึกถึงความแตกต่างกัน

- กิจกรรมจับบัดดี้ หาคำคล้องจองของหัวใจ
- จัดกิจกรรมร่วมกันบนรถ
- กิจกรรมสร้างความสามัคคี เช่น กิจกรรมรวมกลุ่มสร้างดอกบัว
- ลักษณะกิจกรรมเป็นแบบแรลลี่
- กิจกรรมที่สร้างความสนิท เช่น กิจกรรมยื่นบนหนังสือพิมพ์
- กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เช่น เย็บตุ๊กตาผ้าให้เด็กที่โรงพยาบาล

เรื่องสถานที่ท่องเที่ยว

- สวนลุม
- วัดโพธิ์
- Dialogue in the dark
- Breakaway
- บ้านสัตว์ประหลาด
- นิทรรศศรันดินโกสินทร์
- มิวเซียมสยาม
- โรงพยาบาลจุฬา

ผลสรุปจากการสนทนากลุ่ม

2. กลุ่มเป้าหมาย

- เยาวชน อายุระหว่าง 15-25 ปี
- เด็กด้อยโอกาส

ทั้งนี้การเลือกเด็ก และเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อว่า ทางโรงเรียน และทางสถานสงเคราะห์น่าจะมีเกณฑ์ในการคัดเลือก และอนุญาตให้เด็กมาร่วมกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น เยาวชนจากโรงเรียน ครูอาจจะเลือกเด็กที่มีจิตอาสาหรือสมัครใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนเด็กด้อยโอกาส อาจมีการเลือกโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ดูแล อาจเป็นเด็กที่มีลักษณะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่ได้ อย่างไรก็ตามก่อนร่วมกิจกรรมของเราทางครู และเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องสรุปรายละเอียดให้เด็กทราบมาล่วงหน้าอยู่แล้ว

ขั้นตอนการนำเสนอ โปรแกรมการท่องเที่ยว

- กำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม สามารถตอบประเด็นการเรียนรู้ได้
- กำหนดแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม เวลา
- กำหนดการเดินทาง
- สรุปตัวชี้วัดว่า กิจกรรมใด แหล่งท่องเที่ยวใด ตรงกับกรอบตัวชี้วัดไหน

3. สรุปกำหนดการ

08.00-09.00	ละลายพฤติกรรมที่วัดโพธิ์ โดยทำกิจกรรมจับบัตรดีหาอีกครั้งหนึ่งของหัวใจ รวมถึงทำกิจกรรมRally ที่วัด เช่น ตามหารูปยักษ์ (แจกอาหารว่าง)
09.30	เดินทางออกจากวัดโพธิ์
10.00-12.00	ถึงนิทรรศน์รัตนโกสินทร์
12.10-13.00	รับประทานอาหารกลางวัน (ข้าวกล่อง) บริเวณนิทรรศน์รัตนโกสินทร์
14.00-16.00	ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ มอบตุ๊กตาผ้า และการ์ดทำมือให้แก่เด็กที่โรงพยาบาลจุฬา (เด็กและเยาวชน ทำการ์ดร่วมกัน ส่วนตุ๊กตาผ้า เยาวชนจะทำมาก่อน) (แจกอาหารว่าง)
16.30-17.30	Dialogue in the Dark
17.40-18.00	ดำเนินการสรุปกิจกรรม

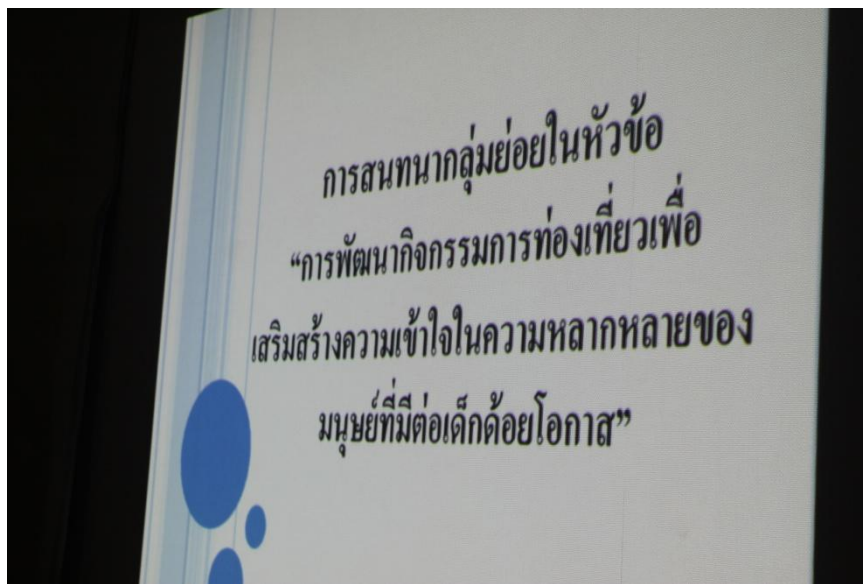
4. สรุปตัวชี้วัด

- เกมบัตรดี แสดงความเป็นตัวตน และการยอมรับความแตกต่าง
- วัดโพธิ์ การมีคุณธรรม และความรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ
- นิทรรศน์รัตนโกสินทร์ การเข้าใจการให้โอกาสบนพื้นฐานความหลากหลาย และการรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบ

- การทานข้าวกลางวันร่วมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ
- โรงพยาบาลจุฬา การมีคุณธรรม การเข้าใจการให้โอกาสบนพื้นฐานความหลากหลาย การยึดมั่นในความยุติธรรม การไม่เลือกปฏิบัติ
- Dialogue in the dark ความเท่าเทียมกัน

ภาคผนวก ค

รูปภาพการจัดการสนทนากลุ่ม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นามสกุล

นางสาวฐิติญา เสถียรคมสรไกร

ประวัติการศึกษา

บริหารธุรกิจบัณฑิต (สาขาการจัดการการ
ท่องเที่ยวและการโรงแรม) คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการ
ท่องเที่ยวแบบบูรณาการ) สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์

ประสบการณ์การทำงาน

2556 - ปัจจุบัน

ผู้ช่วยนักวิจัยศูนย์วิจัยอุตสาหกรรมการ
ท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ทุนการศึกษา

ได้รับทุนสนับสนุนการทำและตีพิมพ์
วิทยานิพนธ์จากเงินงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปีงบประมาณ 2558